

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ALTINKUŞAK ÇAYININ ORTA VE AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNDE
NÜFUS, YERLEŞME VE EKONOMİK FAALİYETLER

YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN
Doç. Dr. Harun TUNÇEL

HAZIRLAYAN
Hamza ASLAN

ELAZIĞ 2006

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

ALTINKUŞAK ÇAYININ ORTA VE AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNDE
NÜFUS, YERLEŞME VE EKONOMİK FAALİYETLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 04 / 07 / 2006 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Üye

Üye

Doç. Dr. Harun TUNÇEL Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM Yrd. Doç. Dr. Erdal KARAKAŞ

**Bu tezin kabulü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / /
tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.**

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Altıncuşak Çayının Orta ve Aşağı Çıgırı Köylerinde Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler

Hamza ASLAN

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Coğrafya Ana Bilim Dalı

ELAZIĞ–2006, Sayfa: X+151

Altıncuşak çayı orta ve aşağı çıgırı köyleri Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümünde Elazığ ilinin batı ve kuzeybatısında yer almaktadır.

Çalışma alanının nüfusu 1935 yılından 1980 yılına kadar sürekli artarken, 1980 yılından sonrasında ise azalmaktadır.

Çalışma alanı tarih boyunca Huriler, Hititler, Urartular, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Selçuklular ve Osmanlıların iskân alanı olmuştur. Çalışma alanında 31 köy ve 23 mahalle ile ağıl, çiftlik ve sayfiye yerleşmeleri mevcuttur.

Çalışma alanındaki köylerin ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılıktır. Tarımsal arazilerde buğday, arpa, nohut, şekerpancarı ve mısır üretimi yapılmaktadır. Arazinin engebeli, doğal bitki örtüsünün bozkır olması koyun yetiştiriciliğini arttırmıştır. 1980 yılından sonra kümes hayvancılığı yaygınlaşmıştır.

Çalışma alanının Elazığ şehir merkezine yakın olması ve ulaşım imkânlarının elverişli olması nedeni ile kırsal alandaki verimli topraklar üzerinde sanayi tesisleri kurulmuştur.

ANAHTAR KELİMELER: Altıncuşak Çayı, Sayfiye yerleşmeleri, Nüfus, Yerleşme, Ekonomik Faaliyetler

SUMMARY

Master Thesis

Population, Settlement and Economic Activities in Middle and Lower Part of Villages of Altıncuşak Stream

Hamza ASLAN

University of Fırat

The Institute of Social Science

The Department of Geography

ELAZIĞ- 2006- Page: X+151

The Middle and Lower Part villages of Altıncuşak Stream are located in the west and northwest of City Elazığ in the Upper Euphrates Part in the East Anatolian Region.

The population of the investigation area increased from 1935 to 1980, whereas it has decreased after 1980.

Investigation area became a settlement place for Gurrıs, Hittites, Romans, Byzantines, Arabians, Seljuks and Ottomans. In this area, there are 31 villages and 23 quarters as well as sheepfolds, farms and summer places.

Economic activities of the villages are agriculture and stock-raising. In agricultural lands, wheat, barley, chickpea, sugarbeet and corn are produced. Because the land is rough and vegetation of it is stepe caused sheep-raising to increase. After 1980 poultry-raising has become widespread.

Because of the fact that investigation area is close to Elazığ City Center and transportation possibilities are convenient, industrial foundations have been established on productive land in the rural area.

Key Words: Altıncuşak Stream, Summer Places, Population, Settlement and Economic Activities.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLoların LİSTESİ.....	V
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	VII
FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ.....	X

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri.....	1
1.2. Yapılmış Çalışmalar.....	6
1.3. Amaç.....	6
1.4. Metot.....	7
1.4.1. Literatür Çalışması	7
1.4.2.Ön Hazırlık ve Etüt.....	8
1.4.3. Saha Çalışması.....	9
1.4.4. Masa Başı Çalışmaları	9
İKİNCİ BÖLÜM: NÜFUS	11
2.1. Nüfusun Tarihsel ve İdari Gelişimi	11
2.2. Nüfusun Gelişimi.....	12
2.3. Nüfus Büyüklüğü.....	17
2.4. Nüfus Dağılışı	21
2.5. Nüfus Yoğunluğu.....	26
2.5.1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	26
2.5.2. Tarımsal Nüfus Yoğunluğu	34
2.6. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı	34
2.6.1. Cinsiyet durumu.....	34
2.6.2. Nüfusun Yaş Yapısı.....	39
2.6.3. Eğitim Durumu	42
2.7. Nüfusun Hareketleri.....	44
2.7.1. Göçler.....	44
2.7.1.1. Gelen Nüfus	45
2.7.1.2. Giden Nüfus	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YERLEŞME	50
3.1. Köylerin Tarihçesi	50
3.2. Yerleşmeleri Etkileyen Faktörler	57
3.2.1. Doğal Faktörler	58
3.2.2. Beşeri Faktörler	64
3.3. Yerleşme Tipleri	69
3.3.1. Geçici Yerleşmeler	74
3.3.1.1. Ağıl	74
3.3.1.2.Çiftlikler	77
3.3.1.3. Sayfiye Yerleşmeleri	79
3.3.2. Daimi Yerleşmeler	82
3.3.2.1. Mahalle	82
3.3.2.2. Köyler	85
3.3.2.2.1. Köy Tipleri	87
3.3.2.2.2. Köy Planları	89
3.4. Mesken Tipleri	91
 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: EKONOMİK FAALİYETLER	 102
4.1. Ekonomik Faaliyetler Üzerinde Etkili Olan Coğrafi Faktörler	102
4.1.1. Doğal Faktörler	103
4.1.2. Beşeri Faktörler	114
4.2. Tarımsal Faaliyetler	120
4.2.1. Tarla Ziraatı	124
4.2.2. Bahçe Ziraatı	126
4.2.3. Bağcılık	127
4.2.4. Hayvancılık	128
4.3. Maden Kaynakları	130
4.4. Ticaret ve Sanayi	131
 BEŞİNCİ BÖLÜM: SONUÇ	 133
 BİBLİYOGRAFYA	 142
 HARİTA, RAPOR, BÜLTEN VE YILLIKLAR	 149
 EKLER	 150
 ÖZGEÇMİŞ	 152

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Sayım Yıllarına Göre Elazığ ve Çalışma Alanı Köylerinin Nüfusu (1935–2000) -----	13
Tablo 2: Çalışma Alanı Köylerinde Sayım Dönemleri Arası Nüfusu Artışı ve Büyüme Oranları-----	16
Tablo 3: Çalışma Alanı Köylerinde Sayım Dönemleri Arası Nüfusu Artışı Hızı----	17
Tablo 4: Çalışma Alanı Köylerinin Nüfus Büyüklükleri -----	19
Tablo 5: 1935 – 2000 Yılları Arası Aritmetik Nüfus Yoğunluğu -----	30
Tablo 6: Çalışma Alanı Köylerinin Yıllara Göre Aritmetik Nüfus Yoğunlukları----	32
Tablo 7: Çalışma Alanı Köylerinin Yıllar İtibariyle Cinsiyete Göre Nüfus Miktarı ve Oranları-----	39
Tablo 8: Çalışma Alanı Köylerinin Nüfusun Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Bölünüşü (2005) -----	40
Tablo 9: Çalışma alanındaki Okullaşma -----	43
Tablo 10: Çalışma Alanı Köylerinin Okur Yazarlık -----	44
Tablo 11: Çalışma Alanı Köylerine Olan Göçlerin Nedenleri -----	45
Tablo 12: Çalışma Alanı Köylerinde Yıllara Göre Gelen Nüfus -----	46
Tablo 13: Çalışma Alanı Köylerine Göç Eden Kişilerin Geldikleri Yerler -----	47
Tablo 14: Sebeplerine Göre Çalışma Alanı Köylerinden Göç Eden Nüfus-----	48
Tablo 15: Çalışma Alanı Köylerinden Göç Eden Nüfusun Gittikleri Yerler -----	49
Tablo 16 Osmanlılar Döneminde: Çalışma Alanında Yer Alan Köyler -----	53
Tablo 17: Çalışma Alanı Köylerinin İdari Bağlılıkları-----	54
Tablo 18: Yükselti Kademelerine Köyler-----	61
Tablo 19: Yükselti Kademelerine Göre Nüfus Miktarına Göre Köyler -----	61
Tablo 20: Çalışma Alanının Osmanlı Devleti Zamanındaki Nüfusu-----	65
Tablo 21: Çalışma Alanındaki Köylerin Birinci Derece Geçim Kaynakları-----	68
Tablo 22: Çalışma Alanı Köylerinin Yıllara Göre Hane Sayıları ve Nüfusları-----	70
Tablo 23: Bağlı Oldukları Köylere Göre Mahalleler-----	84
Tablo 24: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Yapı Malzemeleri -----	94
Tablo 25: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Çatı Örtü Malzemeleri-----	96
Tablo 26: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Kat Sayıları-----	98
Tablo 27: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Oda Sayıları -----	99

Tablo 28: Elazığ ilinde Ortalama Sıcaklık ve Yağışın Aylara Dağılımı-----	104
Tablo 29: Elazığ ilinde Ortalama Sıcaklık ve Yağışın Mevsimlere Dağılımı -----	105
Tablo 30: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Tarımsal Araç ve Gereçler-----	116
Tablo 31: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Arazi Kullanımı-----	117
Tablo 32: Çalışma Alanı Köylerinde Ulaşım Araçları -----	120
Tablo 33: Çalışma Alanı Köylerinde Yıllara Göre Geçim Şekilleri -----	121
Tablo 34: Osmanlı Döneminde Çalışma Alanındaki Tarımsal Üretim -----	125
Tablo 35: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Hayvan Varlığı-----	129

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Lokasyon Haritası -----	1
Şekil 2: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Topoğrafya Haritası -----	3
Şekil 3: Elazığ İli Şehir ve Köy Nüfusunun Seyri (1935-2000) -----	14
Şekil 4: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfusu (1935–2000) ----	15
Şekil 5: Türkiye, Elazığ ve Çalışma Alanı Köylerinin Nüfus Artış Hızı Grafiği (1940–2000) -----	18
Şekil 6: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Büyüklüğü Haritası (1935) -----	22
Şekil 7: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Büyüklüğü Haritası (1970) -----	23
Şekil 8: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Büyüklüğü Haritası (2000) -----	24
Şekil 9: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Dağılışı Haritası (1935) -----	27
Şekil 10: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Dağılışı Haritası (1970)-----	28
Şekil 11: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Dağılışı Haritası (2000)-----	29
Şekil 12: Aritmetik Nüfus Yoğunluğu Grafiği -----	31
Şekil 13: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Yoğunluğu Haritası (1935)-----	35
Şekil 14: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Yoğunluğu Haritası (1970)-----	36
Şekil 15: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Nüfus Yoğunluğu Haritası (2000)-----	37
Şekil 16: Çalışma Alanı Köylerinin Nüfus Piramidi -----	41
Şekil 17: Çalışma Alanı Köylerinde Okur Yazar Durumu (2005) -----	44
Şekil 18: Çalışma Alanı Köylerinde Olan Göçlerin Nedenleri -----	46
Şekil 19: Çalışma Alanı Köylerinden Yurt İçine Giden Nüfus -----	49
Şekil 20: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin İdari Bölünüş Haritası (1935)-----	55

Şekil 21: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin İdari Bölünüş	
Haritası (2000)-----	56
Şekil 22: Çalışma Alanı Köylerinde Yükselti Kademelerine Göre Nüfus (2000) ---	62
Şekil 23: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Hane Sayıları	
Haritası (1980)-----	71
Şekil 24: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Hane Sayıları	
Haritası (2005)-----	72
Şekil 25: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Yerleşmelerin	
Dağılışı Haritası -----	75
Şekil 26 Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Tavuk Çiftliklerinin	
Dağılışı Haritası -----	78
Şekil 27: Altıncuşak Köyü Üçtepe ve Şemsiveren Mahallelerinin Krokisi-----	91
Şekil 28: Alatarla Köy İçi Krokisi -----	91
Şekil 29: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Meskenlerin	
Yapı Malzemeleri -----	95
Şekil 30: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Çatı Örtü Malzemeleri --	97
Şekil 31: Hayvancılık Ekonomisine Dayalı Mesken Planı (Sarıçubuk Köyü)-----	100
Şekil 32: Tavuk Çiftliği Ekonomisine Dayalı Mesken Planı (Cip Köyü) -----	101
Şekil 33: Dinlenme Amaçlı Sayfiye Mesken Planı (Sarıçubuk Köyü) -----	101
Şekil 34: Çalışma Alanında Yağışın Aylara Göre Dağılışı-----	105
Şekil 35: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Büyük Toprak Sınıfları	
Haritası (1997)-----	106
Şekil 36: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinin Arazi Kullanım	
Haritası (1997)-----	118
Şekil 37: Çalışma Alanı Köylerinin Geçim Kaynakları (1980)-----	122
Şekil 38: Çalışma Alanı Köylerinin Geçim Kaynakları (2005)-----	123

FOTOĞRAFLARIN LİSTESİ

Fotoğraf 1: : Çalışma Alanının Güney ve Güneydoğu Sınırı -----	2
Fotoğraf 2: Kral yolu üzerinde kurulmuş olan tarihi Hanpınar çeşmesi (Sarıçubuk köyü Hanpınar mahallesi). -----	67
Fotoğraf 3: Çöteli köyünde Ağıl yerleşmeleri-----	73
Fotoğraf 4: Harmantepe köyünde büyükbaş hayvan çiftliği -----	77
Fotoğraf 5: Sarıçubuk köyünde küçükbaş hayvan çiftliği -----	78
Fotoğraf 6: Alpagut köyünde bir arada görülen tavuk çiftlikleri -----	79
Fotoğraf 7: Elazığ-Keban karayolu üzerindeki sayfiye evleri ve bahçeleri (Cip-Pelte köyü) -----	81
Fotoğraf 8: : Körpe köyünden genel görünüm. -----	86
Fotoğraf 9: Sarıçubuk köyünden genel bir görünüm. -----	96
Fotoğraf 10: : Alpagut köyündeki iki katlı mesken tipi-----	97
Fotoğraf 11: Kepektaş köyünde taş ve kerpiç karışık mesken alt kat ahır olarak kullanılmaktadır -----	98
Fotoğraf 12: Cip köyünde sayfiye evi ve eklentileri -----	100
Fotoğraf 13: Cip Sulama Barajı ve sulu tarım arazileri -----	108
Fotoğraf 14: Aydıncık köyünde kavun ve karpuz bostanlardan görünüm -----	127
Fotoğraf 15: Karaçavuş köyünde pestil yapımı -----	128
Fotoğraf 16: Cip köyündeki yol boyu hizmet kuruluşları -----	132

ÖNSÖZ

2002–2006 yılları arasında bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanan “Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığı Köylerinde Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler” adlı çalışmaya konu olan Altıncuşak çayı orta ve aşağı çığı köyleri, Elazığ ilinin batı ve kuzeybatısında yer alır. Bu çalışma ile Altıncuşak çayı orta ve aşağı çığı köylerinin beşeri ve iktisadi coğrafya özellikleri incelenerek, bilimsel neden ve sonuçlar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışma alanının fiziki coğrafya özellikleri hakkında doktora çalışması ile nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerle ilgili birkaç köyü içersine alan yüksek lisans düzeyinde çalışmalar yapılmıştır. Fakat çalışma alanının tamamını fiziki ünitelere uygun bir şekilde beşeri ve ekonomik coğrafya çalışması yapılmamıştır. Tez beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde çalışma alanının yeri, sınırları, başlıca özellikleri, yapılmış çalışmalar, çalışmanın amacı ve tezin hazırlanması aşamasında izlenen metotlar açıklanmıştır. İkinci bölümde çalışma alanının nüfus özellikleri, üçüncü bölümde yerleşme özellikleri, dördüncü bölümde ekonomik (İktisadi) özellikleri ele alınmıştır. Beşinci ve son bölümde ise konular üzerinde varılan sonuçların özeti ve çalışma alanındaki sorunlar ile öneriler sunulmuştur.

Yüksek lisans tez konusunun belirlenmesinden çalışmamın tamamlanmasına kadar geçen sürede her konuda yardım ve desteklerini esirgemeyen gerekli önerileri, eleştirileri, çalışma disiplini ve engin bakış açısından faydalandığım danışmanım Sayın Doç. Dr. Harun TUNÇEL’e ve masa başı çalışmaları aşamasında yardımlarını esirgemeyen bölüm elemanlarından Sayın Yrd. Doç. Dr. Selçuk HAYLI’ye, Sayın Yrd. Doç. Dr. Erdal KARAKAŞ’a, ve bölümümüzün diğer öğretim elamanlarına sonsuz teşekkür ederim.

Ayrıca arazi çalışmalarım sırasında arazide beni yalnız bırakmayan değerli eşim Selma ASLAN’a, ve arkadaşım Erkan YILDIZ’a ile tezimin başlangıç aşamasından sonuçlanması safhasına kadar ki çalışmalarım esnasında her türlü maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen aile bireylerime ve ağabeyime teşekkür ederim

Hamza ASLAN
2006- Elazığ

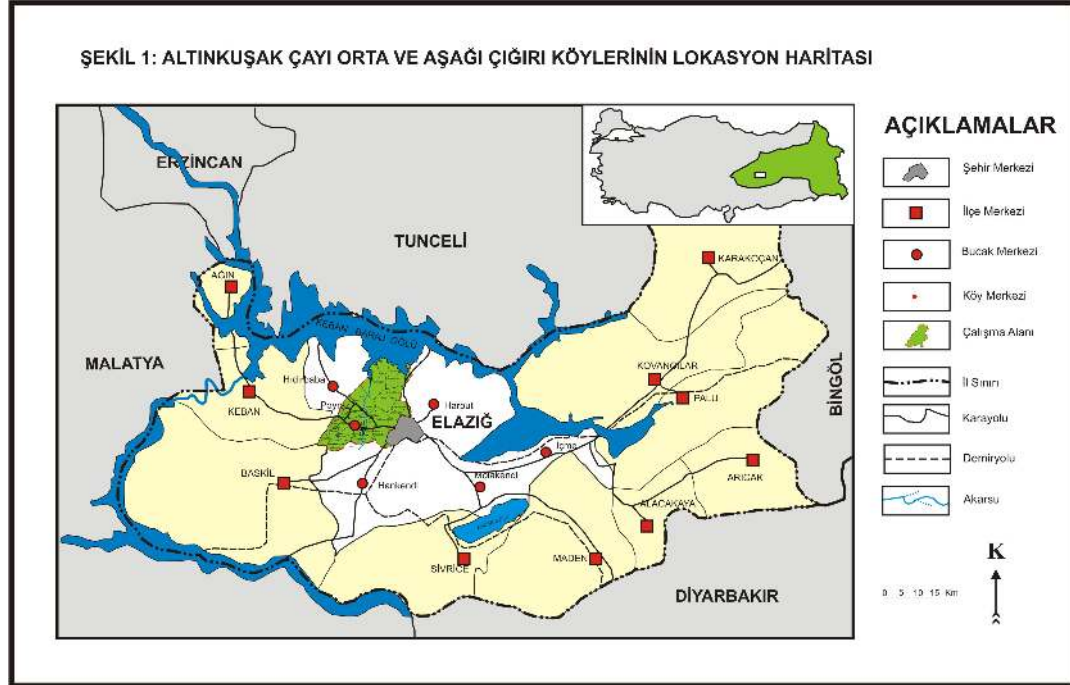
BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Çalışma Alanının Yeri, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Çalışma alanı Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü içerisinde yer alan Elazığ ilinin batı ve kuzeybatısındaki Altıncuşak çayının (Sarını) orta ve aşağı çığırında yer almaktadır.

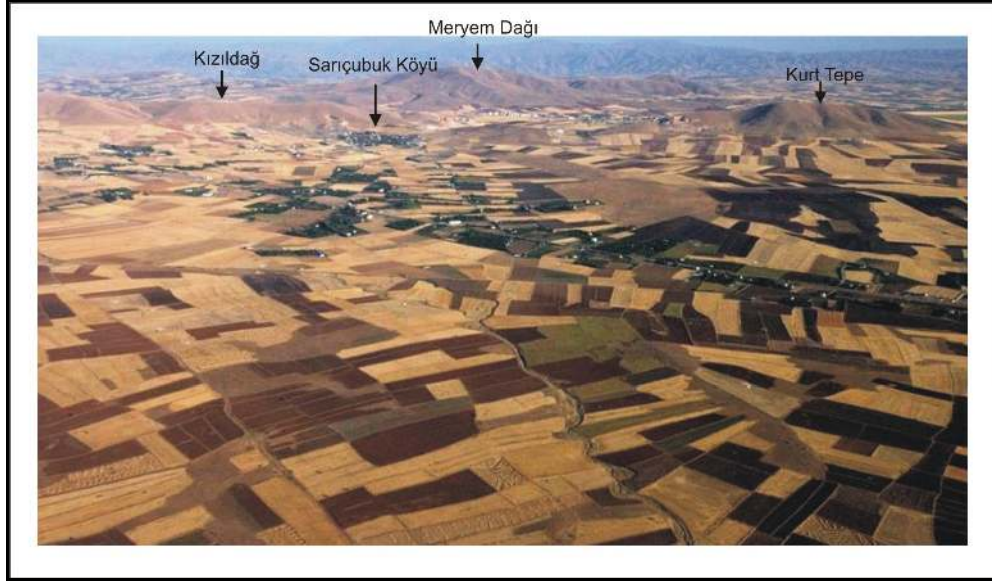
Çalışma alanının idari sınırlarını doğusunda; Elazığ il merkezi ve Harput bucağının köyleri, batısında; Keban ilçesinin köyleri ile Hıdırbaba bucağının köyleri, güneyinde; Baskil ilçesinin köyleri ile Hankendi bucağına bağlı köyler, kuzeyinde ise Keban baraj gölü yer almaktadır (Bkz. Şekil: 1).

Çalışma alanının fiziki sınırlarını ise doğusunda; Kızıldağ (1351 m.), batısında Naldöken dağları (1300 m.), güneybatısında; Hasan dağı (Haroğlu dağı 2118 m.), güneydoğusunda; Kızıldağ (1341 m.) ve Meryem dağı (1490 m.), güneyinde Koyunoğlu sırtı ve Kurt tepe (1224 m.) ve kuzeyinde; Keban baraj gölü ile çevrilidir. Altıncuşak çayının orta ve aşağı çığırını yukarı çığırdan Kurt tepe ile Koyunoğlu sırtı ayırmaktadır.

Çalışma alanı içerisinde çok farklı topografya birimleri bir araya gelmiştir (Bkz. Fotoğraf: 1). Dağlar, platolar, ova tabanı, vadi tabanı ve aşınım düzlüklerinden oluşmaktadır. Çalışma alanının ortalama yükseltisi 1100-1150 m. arasındadır. Çalışma

alanında yükseltisi en fazla olan yerini Hasan dağı (2118 m. Torelartef tepesi 2136 m.) ve en az olan yerini ise Keban baraj gölünün kıyısında yer alan Aydıncık köyü (870 m.) meydana getirmiştir.

Fotoğraf 1: Çalışma Alanının Güney ve Güneydoğu Sınırı (www.elazig.gov.tr alınmıştır).

Bu yükselti değerleri aynı zamanda en verimli tarımsal alanlara ve en yoğun nüfusun bulunduğu yerleşmelere karşılık gelmektedir. Çalışma alanındaki başlıca yükselti noktaları batıda Naldöken dağları 1300m., doğuda Kaplıkaya tepesi 1318 m., güneydoğuda Kızıldağ 1341 m. ve güneybatıda ise Hasan dağı 2118 m. meydana getirmektedir (Bkz. Şekil: 2).

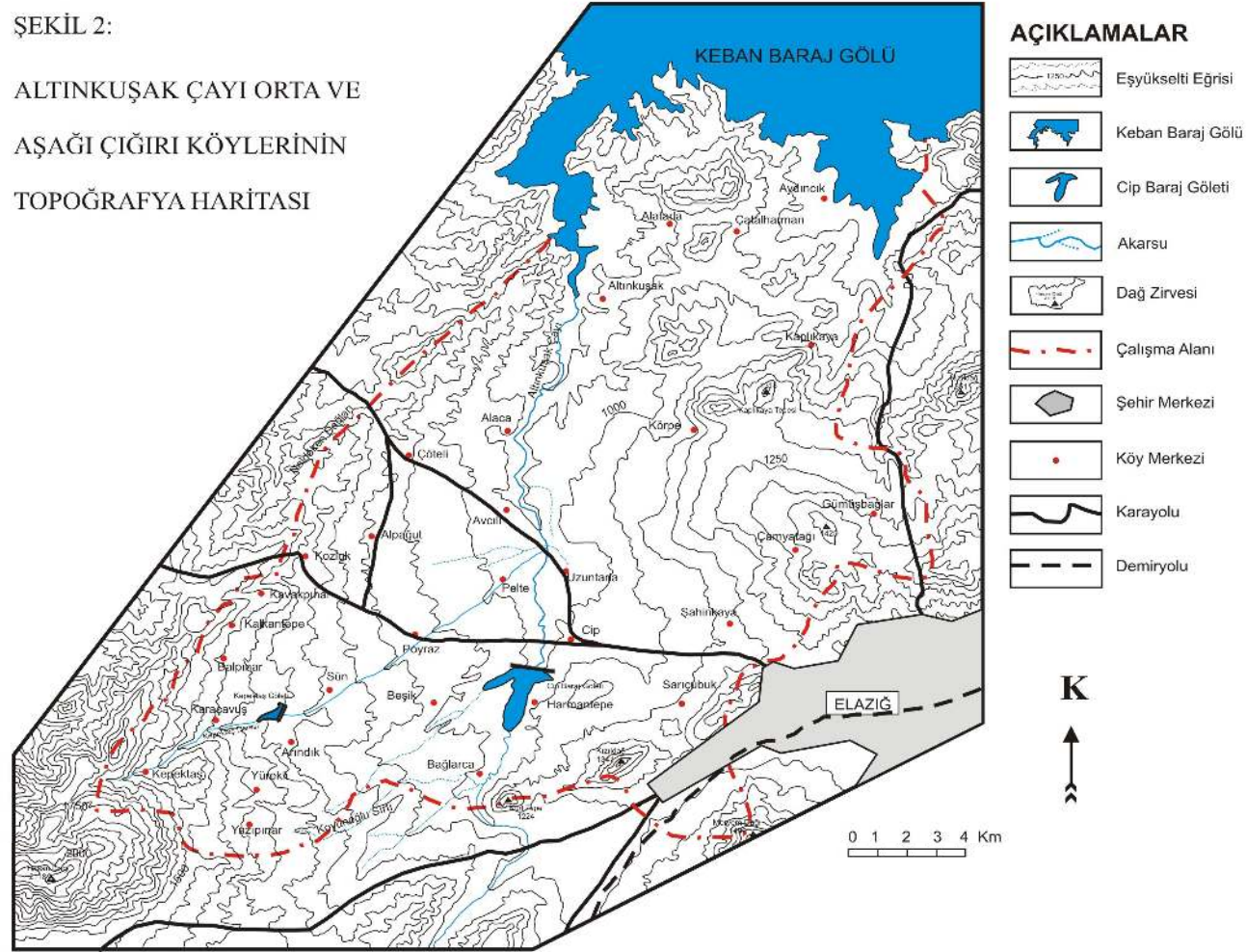
Çalışma alanında temelini granit ve diyorit türü derinlik kayaların oluşturduğu Hasan dağı ve Naldöken dağları yer almıştır. Platolar yüksek, alçak ve volkanik platolar olmak üzere üçe ayrılmıştır. Platolar yükselti kademelerine göre basamak halindedir. Volkanik plato ise doğuda yer alan Karayazı bazalt platosudur. Altıncuşak çayının çevresinde ise vadi tabanları ve aşınım yüzeyleri meydana gelmiştir.

Çalışma alanında iklim yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Çalışma alanında görülen karasal iklimden ayıran en önemli özelliğin Keban ve Cip baraj göllerinin etkisi ile kış aylarında kar yağışlarının ardından karın zeminde fazla kalmayıp erimeye başlamasıdır. Çalışma alanında yıllık ortalama sıcaklık 12-13° C ve yıllık ortalama yağış miktarı 400–450 mm. arasında değişmektedir.

Çalışma alanında bitki örtüsü yükselti kademelerine göre değişmiştir. Çalışma alanında genel hatları ile step (bozkır) bitki örtüsü hâkim bulunmaktadır.

ŞEKİL 2:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNİN
TOPOĞRAFYA HARİTASI

Çalışma alanında bitki örtüsünü yükselti kademelerine göre antropojen step, kuru ormanlar ve yüksek dağ-plato stepleri görülmektedir. Çalışma alanındaki antropojen steplerin asıl karakteristik özelliği Anadolu'nun bütün diğer bölgelerinde olduğu gibi iklim ve toprak şartlarına bağlı olmayıp insanların meydana getirdiği beşeri faktörler nedeni ile oluşmasıdır. Çalışma alanındaki antropojen step alanları kuru orman alanlarının görülmediği bütün alanlarda rastlanmaktadır. Antropojen step bitki türlerini, gelincik, sütleğen, yavşan otu, lale, karanfil ve ayrik otları meydana getirmektedir (Tonbul, S., 1987a, s: 221). Kuru ormanlar dağlık alanların kuzeye bakan sarp yamaçlarında ve derin vadi içlerinde rastlanmaktadır. Kısaca çalışma alanı içerisinde yerleşim yeri merkezlerinden uzak ve tahrip edilmeleri oldukça güç dağlık alanlarda görülmektedir. Çalışma alanındaki kuru ormanları meşe ve ardıç ormanlarından meydana gelmektedir. Meşelerin bulunduğu orman sahası bir bütün olarak değil dağınık bir şekilde görülmektedir. Çalışma alanındaki meşe türleri içerisinde daha çok palamut meşesi ve mazi meşesine rastlanmaktadır. Ardıç ağaçları her türlü iklim ve toprak şartlarına karşı yüksek derecede uyum gösterdiğinden çalışma alanının her tarafında rastlanmaktadır (Tonbul, S., 1987a, s: 211).

Yüksek dağ-plato steplerini sütleğen, kekik, peygamber çiçeği ve sığır kuyruğu meydana getirmektedir. Çalışma alanının çok az bir kısmında Hasan dağının 1900-1950 metrelerin üst kısımlarında görülmektedir. Geven ve kenger gibi dikenli dağ bitkileri daha alçak alanlarda yetişme imkânı bulmuştur. Kısa süreli yaşam devresi olan bu bitki türleri karların erimesi ile ortaya çıkmakta ve ağustos ayı başlarında kurumaktadır (Tonbul, S., 1987a, s: 218). Ayrıca Altıncuşak çayı havzasında dere ve çay boylarında sulamanın yapıldığı alanlarda söğüt ve kavak yetiştirilmektedir.

Çalışma alanının toprakları, iklim ve bitki örtüsü özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Çalışma alanının büyük bir kısmında kahverengi topraklar ve bazaltik topraklar meydana getirmektedir. Çalışma alanının çok az bir kısmında ise alüvyal topraklar vardır.

Çalışma alanının en önemli akarsuyu Altıncuşak çayıdır. Altıncuşak çayı yukarı çığırında yer alan Hankendi ovasına akışı kuzeydoğusundaki Hasan dağı, güneybatısında Bulutlu ve Pirhasan dağından ve doğusunda Meryem dağından gelen dere ve çaylardan almaktadır. Çalışma alanında Altıncuşak çayının orta çığırında Şabanlı, Kaş (Halla) ve Gök dereler karışmaktadır. Aşağı çığırda ise Kepektaş ve Yukarı dereler ile mevsimlik dereler sularını boşaltmaktadır. Çalışma alanında derelerin

ve çayların yoğun bir şekilde görülmesi arazinin parçalı olmasında ve yerleşmelerin birbirine yakın olmalarında etkili olmuştur. Hidrografyanın zengin olması nedeni ile dere ve çayların üzerinde sulama amaçlı baraj ve göletler kurulmuştur.

Çalışma alanında yerleşim birimlerini kırsal üniteleri meydana getiren köyler başta olmak üzere mahalle ve ağıllardan meydan gelmiştir. Çalışma alanındaki köy yerleşmelerin büyük bir kısmı Altınkuşak ayının orta ğırında yoğunlaşmaktadır. Çalışma alanının en önemli yerleşmelerini Sarıçubuk, şahinkaya, Cip, Poyraz, Altınkuşak ve Sn köyleri meydana getirmiştir. Bu köyler aynı zamanda nüfusun en fazla olduğu yerleşim yerleridir.

Çalışma alanındaki Türklerin Anadolu'yu fethetmesi ile birlikte nüfus yoğunlaşmaya başlamıştır. 1566 yılında 1630 kişi iken, 1935 yılında 6653 kişi olmuştur. Nüfusun artması 1980 yılına kadar devam etmiştir. 1980 yılında nüfus 12434 iken bazı yerleşim yerlerinin tamamı veya bazı köylerin verimli arazilerinin Keban baraj gölü sularının altında kalması, eğitim ve işsizlik gibi beşeri faktörlerin devreye girmesi ile nüfus azalmıştır. 1980 ile 2000 yılları arasında devam eden göçler sonucunda nüfus azalarak 10113 kişi olmuştur. Çalışma alanındaki ailelerin büyük bir kısmı da geçici olarak eğitim ve kış aylarının soğuk geçmesinden dolayı Elazığ il merkezine g etmektedir.

Çalışma alanındaki köylerin ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Çalışma alanı içerisinde ekili dikili araziler Hasan dağı ve Kızıldağı eteklerinden Kuzova depresyonuna doğru artmaya başlar. Kuzova depresyonunda ekili dikili araziler yoğunluk kazanmıştır. Tarım ve hayvancılık ekonomik faaliyetlerde ilk sırayı almıştır. Tarımsal faaliyetlerde suyun yetersiz olduğu alanlarda kuru tarım yaygın olarak yapılmaktadır. Çalışma alanı içerisinde sulama amaçlı baraj ve gletlerinin bulunduğu alanlar ile dere ve çayların kenarındaki arklardan faydalanılarak sulu tarım yapılmaktadır. Sulama yapılan alanlarda daha fazla gelir getiren tarım ürünleri yetiştirilmektedir (Hayli, 1990, s: 110). Çalışma alanında tarla ürünlerinden daha çok buğday, arpa, nohut, mısır ve şekerpancarı ekilmektedir. Meyve bahçelerinde ise elma, armut, şeftali vişne, erik, kayısı ve ceviz yetiştirilmektedir. Sebze alanlarında domates, biber, fasulye, kabak, patlıcan, sarımsak ve soğan ekilmektedir. Ayrıca kavun ve karpuz bostanları ile üzüm bağlar önemli tarım ürünlerindendir. Hayvancılık ise büyükbaş, kkbaş ve kümes hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır. Tarım arazilerinin % 40 civarında ayır, otlak ve mera arazisinden meydan gelmesi ve mera arazilerinde de

bozkır bitki örtüsünün yaygın olarak görülmesi nedeni ile küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır. 1980 yılından sonra kümes hayvancılığı alanında özellikle tavuk çiftliklerinde artışlar görülmüştür.

Çalışma alanında yer alan Elazığ-Keban ve Elazığ-Malatya karayolu üzerinde 1990 yıllardan sonra hızlı bir şekilde sanayi kuruluşları artmaya başlamıştır. Çalışma alanının Elazığ şehir merkezine yakın olması bazı köy ve bağlı mahallelerin şehir merkezi içerisine kalmasında neden olmuştur.

1.2. Yapılmış Çalışmalar

Çalışma alanı fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya çalışmaları açısından değişik isimler ve farklı coğrafi birimler içerisinde yer almıştır. Fakat çalışma alanının tamamını fiziki ünitelere uygun bir şekilde beşeri ve ekonomik coğrafya çalışması yapılmamıştır.

Çalışma alanı içerisinde yer alan “Cip ve Poyraz köylerinin nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri” adı altında 1990 yılında yüksek lisans tezi yapılmıştır. Çalışma alanının da içerisinde bulunduğu bir çalışma 2001 yılında “Elazığ ilçesinin merkez köylerinde nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri” adlı bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın alanı büyük tutulduğu için çalışma alanının genel karakterini vermiş olmakla birlikte bu alana has özellikleri yansıtmaktan uzaktır. Bilindiği gibi araştırma konusunun sınırları geniş olduğu zaman ayrıntıya girmek zordur. Bu nedenle Elazığ ilçe merkezine bağlı 140 köy bulunmaktadır. Bu köylerin özellikleri birbirinden farklıdır. Çalışma alanı içerisinde ise 31 köy 23 mahalle bulunmaktadır.

Çalışma alanının fiziki özelliklerini yansıtan bir çalışma 1985 yılında Kuzova-Hasan dağı ve çevresinin fiziki coğrafyası olarak yapılmıştır. Böyle bir çalışma yapılması nedeni ile coğrafi özelliklerin iyi bilinmesi açısından bu alanın beşeri ve ekonomik özelliklerini yansıtan bir çalışmayı zorunlu kılmıştır.

1.3. Amaç

Yüksek lisans tezi olarak çalışılan “Altıkuşak (Sarını) Çayının Aşağı ve Orta Çığır Köylerinde Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler” adlı çalışmanın amacı;

Öncelikle fiziki bir ünite olan Altıkuşak çayı aşağı ve orta çığırının beşeri ve ekonomik coğrafya açısından incelemek,

Çalışma alanındaki fiziki unsurlara bağlı olarak meydana gelen problemleri ele alarak incelemek,

Altıncuşak çayının bölgenin beşeri ve ekonomik coğrafyasına ne derecede katkıda bulunduğunu araştırmak,

İnceleme alanının nüfus yapısını ve göç olaylarının nedenlerini araştırıp, sonuçlarını ortaya koymak,

Çalışma alanındaki yerleşmelerin tiplerini, dokusunu ve planlarını incelemek,

Çalışma alanındaki meskenlerin yapısı ile yöredeki yapı malzemeleri ile olan ilişkilerini incelemek,

Çalışma alanındaki yerleşme dokusunun ekonomik aktivite alanları ile ilişkilerini incelemek,

Çalışma alanı içerisinde bulunan Cip ve Kepektaş sulama barajlarının tarımsal desenler üzerinde ne derece etkili olduğunu incelemek,

Çalışma alanı içindeki DSİ'nin Kuzova Sulama Projesinin tarımsal ürünler arasındaki ürün çeşitliliğini incelemek,

Altıncuşak çayı havzasında Cip barajından önceki arazilerin sulama yapılması halinde hangi tarımsal ürünlerin yetiştirildiğini belirlemek,

Çalışma alanında yer alan yerleşmelerin ekonomik aktiviteleri arasına giren hayvancılık faaliyetlerinin çeşitliliğini incelemek

Ulaşımın imkânları sonucunda yeni kurulan yerleşmelerin doğal ortamla tezatlılığını ortaya koymak ve nedenlerini araştırmak,

Bu sahanın ayrıntılı olarak nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerinin özelliklerini ortaya koyarak havzanın Elazığ ve Türkiye açısından verimli bir şekilde nasıl kullanılacağını araştırmak.

1.4. Metot

Bu çalışmada uygulanan yöntem ve teknikler literatür çalışması, ön hazırlık ve etüt çalışması, saha çalışması ile masa başı çalışmaları şeklinde yapılmıştır.

1.4.1. Literatür Çalışması: Çalışma alanı ile ilgili daha önceden yapılmış olan tezler, makaleler ve kitaplar incelenmiştir. Çalışma alanının tamamını içerisine alan Elazığ merkez ilçesinin beşeri coğrafyası, Cip ve Poyraz köylerinin nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ile Kuzova-Hasandağı çevresinin fiziki coğrafyası adlı tezler

incelenmiştir. Çalışma alanı ile ilgili olarak yapılmış çalışmalardan metot ve bilgi yönünden faydalanılmıştır. Çalışma alanı fiziki üniteler ile sınırlandığı için köyleri ele alan makalelere ve çalışmalara ağırlık verilmiştir. Ayrıca bölgeye komşu olan alanların ile ilgili yapılmış olan çalışmalar farklılıkları açısından ele alınmıştır. Nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerle ilgili temel kaynakların sağlanmış ve incelenmiştir.

1.4.2. Ön Hazırlık ve Etüt: Çalışma alanının yer aldığı Altıncuşak çayı orta ve aşağı çığı köylerinin tamamını gösterebilecek 1/100.000 ile 1/25.000 ölçekli topografya haritaları DSİ. Müdürlüğü ve bölüm kütüphanesinde temin edilmiştir. Çalışma alanını içerisine alan Elazığ ve Malatya illerine ait 1/ 100.000 ölçekli K-41 ve K-42 ile 1/25.000 ölçekli K-41; b₃, c₂, c₃, K-42; a₃ a₄, c₂, d₁, d₂, ve d₄, paftaları gösteren topografya haritaları temin edilmiştir. Topografya haritaları üzerinde çalışma alanın su bölümü çizgilerine uygun olarak sınırları belirlenmiştir. Çalışma alanının sınırları belirlendikten sonra çalışma alanında belirli noktalar tespit edilerek arazi üzerinde bu sınırın birebir gözlemlenmiştir. Çalışma alanında su bölümü çizgisi içerisinde 31 köy ve 23 mahalle yer aldığı tespit edilmiştir. Köylerin nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetler ile ilgili özellikleri içeren soruların anketlerde belirtilmesi için formlar hazırlanmıştır. Anketlerde köylerin eski adı, bağlı yerleşim birimleri, köydeki ulaşım araçları, köy mesken bilgileri, köye gelen ve giden nüfus bilgileri, köydeki kültürel binaların durumu, tarım dışı sektörde çalışanların sayısı, eğitim durumu ve köydeki önemli sorunların neler olduğu gibi soruları hazırlanmıştır (Bkz. Ek: 1). Çalışma alanındaki köylerin nüfusu, yerleşim yerleri, ekonomik faaliyetleri, toprak özellikleri ve jeolojik özellikleri ile ilgili verileri için Ankara'ya gidilmesine karar verilmiştir. Ankara'ya gitmeden önce ön hazırlık yapılmıştır. DİE. nüfus ve yerleşme verileri, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünden köy karneleri ve Elazığ il varlığı kitapçığı ile haritaları, Maden Teknik Arama Enstitüsünden Elazığ ilinin jeoloji haritası alınmıştır. Ayrıca Tarım Bakanlığı ve İç İşleri Bakanlığına gidilerek gerekli bilgiler istenmiş fakat Tarım Bakanlığında köylerde yetiştirilen ürünlerin miktarı ve sayısı ile ilgili bilgiler elde edilememiştir. Elazığ'da ise resmi kurumlardan daha detaylı olarak çalışma alanına bağlı köylerin 2005 yılına ait verileri alınmıştır. Sağlık İl Müdürlüğünden köylere ait Ev Halkı Tespit Fişlerinin (ETF- Form 102) sonucu elde edilmiştir. Tarım İl Müdürlüğünden son yıllara ait köylerin ekonomik verileri bir kısmı alınırken üretim miktarları kesin olarak verilememiştir.

1.4.3. Saha Çalışması: Çalışma alanına gezi ve gözlemler yapmadan önce ne zaman ve hangi güzergâhların kullanılacağı harita üzerinden belirlenmiştir. Çalışma alanı kırsal yerleşmelerden meydana geldiği için yaz aylarında ve özellikle hafta sonları gidilmesinin karar verilmiştir. Çalışma alanına güney yönünden kuzeye doğru köy güzergâhları çizilmiştir. Çalışma alanının Elazığ şehir merkezine yakın olması nedeni ile belirli aralıklar ile araziye çıkılmıştır. Araziye gezi ve gözlem yaparken köy minibüslerinin her gün ve her saat bulunmaması nedeni ile özel bir araç ile gidilmiştir. Çalışma alanına giderken yanımıza köy anket formu, çalışma alanı köylerden meydana geldiği için Coğrafya bölümünden alınmış olan yüksek lisans konusunun yazıldığı izin belgesi, kırtasiye malzemesi, fotoğraf makinesi, eğer tam gün için gidilecek ise gıda malzemesi alınmıştır. Çalışma alanında yapılan gözlemler haritalara ve sorulan sorularda anketlere işlenmiştir. Köy muhtarlarından ve köy ileri gelenlerinden anket soruları cevaplanması istenmiştir. Köylere gidilirken işi bilen birinin gitmesinin faydalı olacağı düşüncesi ile bazı köylerde değerli eşim Selma ASLAN, bazılarında yüksek lisans öğrencisi arkadaşım Erkan YILDIZ ve bazı köylere ise tek başına gidilmiştir. Çalışma alanındaki köylere gününbirlik gidilmiş olup, elde edilen bilgilerin akşamları düzenlenmiştir. Çalışma alanında yapılan gezilerde köy muhtarları ile bir daha irtibata geçileceği düşüncesi adres ve telefonları alınmıştır.

1.4.4. Masa Başı Çalışmaları: Çalışma alanındaki yapılan araştırma, inceleme ve gözlemler sonucunda elde edilen bilgi ve verilerin raporları değerlendirilmiştir. Çalışma alanının öncelikle 1/100.000 ölçekli topografya haritası çizilmiştir. 1/100.000 ölçekli topografya haritası yapılacak olan bütün haritalar için temel teşkil etmiştir. Topografya haritası üzerine köy karnelerinde çizilmiş olan 1/25.000 ölçekli köy sınırları ayrı bir parşömen kağıdında birleştirilerek küçültülmüş ve 1/100.000 ölçeğine getirilmiştir. 1/100.000 ölçekli topografya, toprak ile köy sınırlarını gösteren haritalar A4 boyutuna sığacak kadar küçültülmüştür. Küçültülmüş bu haritalar tarayıcıdan bilgisayara aktarılmış. Coreldraw 12 programı ile çizimler yapılmıştır. Çalışma alanının nüfus büyüklüğü, dağılışı, yoğunluğu, hane sayıları, yerleşme haritası ve toprak haritaları temel haritalara göre veriler kullanılarak çizilmiştir. Köylerin 1981 köy karneleri ve 2005 arazi anketleri tasnif edilerek tablolar ve grafikler yapılmıştır.

Masa başı çalışmaların yazım çalışmaları sırasında bazı sıkıntılar ile karşılaşıldığında köylere tekrar gidilerek hatalar düzeltilmeye çalışılmıştır. Bu

aşamalarda köy isimleri ile ilgili veri için İç İşleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğüne bilgi edinme kanunu kapsamında e-mail postalanmıştır. Ayrıca DSİ. 9. Bölge Müdürlüğüne Kuzova projesi ile ilgili e-mail yollanarak bilgiler istenmiştir. Gelen evraklar ve e-mailler çalışmanın ilgili bölümlerinde kullanılmıştır. Çalışma alanında köylerin son yıllara ait tarım ürünlerinin üretim miktarları köy muhtarları ve tarım il müdürlüğünden temin edilemediği için çalışmada sadece anketlerde geçim kaynaklarının önem sırasına göre bilgiler verilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. NÜFUS

2.1. Nüfusun Tarihsel ve İdari Gelişimi

Çalışma alanındaki köylerde eski çağlardan itibaren nüfus yaşamaktadır. Çalışma alanı ve çevresindeki yerleşmeler Huriler, Hititler, Urartular, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Selçuklular, Çubukbeyoğulları, Artuklular, Dulkadiroğulları ve Osmanlılara tarafından belirli dönemlerde yerleşim yeri olarak kullanılmıştır. Çalışma alanı çok eski devirlerde yerleşim yeri olarak kullanıldığı fakat ne kadar nüfus yaşadığı ile ilgili yeterli bir kaynak yoktur. Günümüze kadar ulaşabilmiş kaynaklarda çalışma alanı köylerinin nüfusları Osmanlı Devletinin Harput ve çevresini ele geçirmesi ile yapılmış olan vergi sayımlarından elde edilen sonuçlardır.

Çalışma alanının yer aldığı verimli ova alanı Osmanlı zamanında Kuzabad nahiyesi olarak isimlendirilmiştir. Kuzabad nahiyesi Harput sancağına bağlı verimli bir tarım arazisi olması nedeni ile nüfusun yoğun olduğu yerler arasındadır. Kuzabad nahiyesinde buğday, arpa, darı, pamuk ve mercimek gibi tarla ürünleri eskiden beri yetiştirilmektedir. 1518 yılında çalışma alanındaki Alaca, Bizmişen (Sarıçubuk) ve Pelte köylerinde nüfusun yoğun olduğu yerleşmeler arasındadır. 1523 yılında ise Bizmişen (Sarıçubuk), Mürüdü (Gümüşbağlar), Sünkürd (Sün) ve Zarok (Kaplıkaya) köylerinde nüfusun yoğun olduğu yerlerdir. Bu yerleşmelerin Bizmişen (Sarıçubuk), Mürüdü (Gümüşbağlar), Sünkürd (Sün) ve Zarok (Kaplıkaya) köyleri günümüzde de yoğun nüfusların olduğu yerleşmeler arasındadır. 1566 yılında ise Bizmişen (Sarıçubuk), Sarını (Altıkuşak), Süntürk ve Sanuk (Yazıpınar) köyleri nüfusun en fazla olduğu yerler arasındadır. Bizmişen (Sarıçubuk) köyü Osmanlı devleti zamanında en sık nüfuslu bir yerleşme olması en uygun fiziki ve beşeri faktörlerin bir arada bulundurmasındandır.

Osmanlı devrinde günümüz kadar olmasa da geçmiş dönemlere göre fazla nüfus yaşayan yerler arasındadır. Çalışma alanında nüfusun 1518 yılında 204 hane olup vergi veren nüfus 35 kişidir. Fakat aile fertlerinin sayılmadığı için gerçek nüfusun ortaya çıkmasında bazı noksanlıklar olmuştur. Her hanede yaşayan kişi sayısının 5 kişi (Barkan, Ö.L., 1941, s: 1-40 atfen Elibüyük, M., 1990, s: 25) olduğunu düşünüldüğünde 1518 yılında 175, 1523 yılında 1060 ve 1566 yılında 1580 kişiye yükselmiştir.

Çalışma alanındaki nüfus artması veya azalması üzerinde beşeri faktörlerin etkisi görülmüştür. Günümüzde çalışma alanındaki köylerin nüfusunun azalmasında şehirlere göç olayı belirgin olarak hissedilmiştir. 16. yüzyılda göçlerin nedenleri arasında Anadolu'daki iç isyanlar, mezhep mücadeleleri, eşkıyalık, köylerin talan edilmesi, ovaların su baskınlarına maruz kalması ile sıtma hastalığının görülmesi nedeni ile köyler boşalmıştır (Tunçdilek, N., 1971, s: 20). Böyle olunca da köyler yollardan uzak ve emniyet imkânlarının bulunduğu yerlerde kurulmaya başlamıştır. Günümüzde çalışma alanında yer alan Bağlarca, Çamyatağı, Harmantepe, Beşik, Karaçavuş, Kalkantepe, Kavakpınar, Çamyatağı ve Yürekli köyleri geçmiş kayıtlarda yer almadığı için nüfus bulunmamakta ve sonradan kurulmuş oldukları görülmektedir.

2.2. Nüfusun Gelişimi:

Ülkemizde nüfus ile ilgili veriler Devlet İstatistik Enstitü Genel Müdürlüğünün belirli yıllarda yapmış olduğu sayım sonuçlarından elde edilmektedir. Fakat konu köy yerleşmeleri olduğu zaman verilerin elde edilmesi güçleşmektedir. Altıncuşak çayı orta ve aşağı çığırındaki yerleşmeler kırsal ünitelerden meydana gelmiştir. DİE. köylerle ilgili veri sonucunu sadece köyün toplam nüfusu ile kadın ve erkek nüfuslarını yayınlamıştır. Geçmiş yıllara ait köylerin sosyal ve ekonomik özellikleri ile ilgili bilgileri bulmak zordur. Ülkemizdeki düzenli ve planlı ilk nüfus sayımı Cumhuriyet döneminde yapılmıştır. 1927 yılında yapılan sayımlarda köyler ile ilgili olarak nüfus verileri yayınlanmamıştır.

1935 yılında yapılan sayımlarda Altıncuşak çayı orta ve aşağı çığırı köyleri ile ilgili olarak nüfus verilerinde toplam, kadın ve erkek nüfusları verilmiştir. 1935 yılında çalışma alanındaki köylerinde toplam nüfus 6653 kişidir. Çalışma alanının da içerisinde yer aldığı Elazığ ili toplam nüfusu 256189 kişidir. Elazığ ili sınırları içerisinde şehirlerde yaşayan nüfus 39516 iken köylerde yaşayan nüfus 216673 kişidir (Bkz. Tablo: 1).

1940 yılında Elazığ ilinin toplam nüfusunda azalmalar meydana gelmiştir. Bu azalışların nedeni Çemişgezek, Pertek ve Hozat ilçelerinin nüfusu Tunceli il nüfusuna dâhil edilmesinden olmuştur. 1940 yılında Altıncuşak çayı orta ve aşağı çığırı köylerinde nüfus artışları görülmüştür. 1940 yılında Elazığ şehir nüfusundaki artış köylerden şehirlere göç olayının başlaması ile ilgilidir. Şehir nüfusu % 15,4'den % 19,1 kadar artmıştır. Nüfusun artışı 1945 yılında duraklamaya başlamıştır. 1940 yılında II.

Dünya savaşı çıkması sonucunda genç nüfusun askere alınması nedeniyle nüfus artışında duraklamalar görülmüştür. 1950 yılında II. Dünya savaşının bitimi ile yapılan sayımlarda Elazığ ili nüfusu ile çalışma alanı nüfusu da hızlı bir şekilde artmıştır.

Tablo 1: Sayım Yıllarına Göre Elazığ ve Çalışma Alanı Köylerinin Nüfusu (1935–2000)

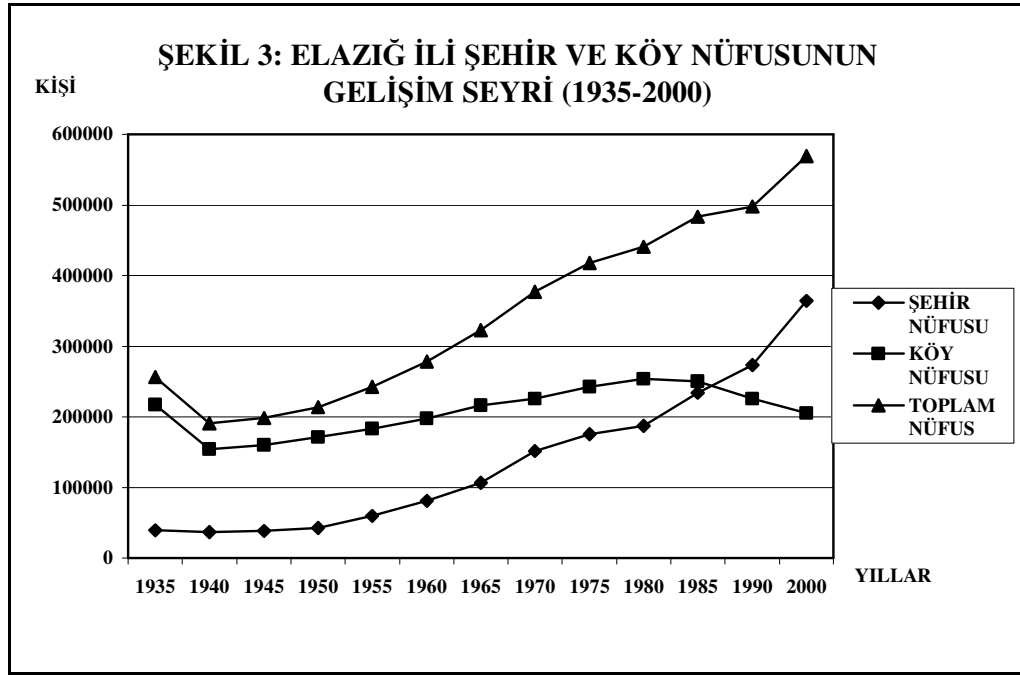
Sayım Yılları	Elazığ İli					Çalışma Alanının Nüfusu
	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusu	%	Köy Nüfus	%	
1935	256189	39516	15,4	216673	84,6	6653
1940	190366	36311	19,1	154055	80,9	6952
1945	198081	38003	19,2	160078	80,8	6989
1950	213330	42186	19,8	171144	80,2	7699
1955	242279	59466	24,5	182813	75,5	8647
1960	278332	81223	29,2	197109	70,8	8663
1965	322727	106180	32,9	216547	67,1	9522
1970	376915	151555	40,2	225360	59,8	9886
1975	417924	175675	42,0	242249	58,0	10929
1980	440808	187025	42,4	253783	57,6	12434
1985	483715	233621	48,3	250094	51,7	11488
1990	498225	272790	54,8	225435	45,2	11229
2000	569616	364274	64,0	205342	36,0	10113

Kaynak: D.İ.E.

1955 yılında çalışma alanında nüfusun artmasına rağmen Elazığ ili köylerinin nüfusunda azalmalar görülmüştür. Köy nüfusunun toplam içindeki oranı % 75,5 civarına düşmüştür. 1960 yılında çalışma alanındaki yurtdışına göçler ile köylerin nüfusu geçmiş yıllara oranla çok az artmıştır. 1965 yılında çalışma alanındaki köylerin nüfusunda artışlar tekrar devam etmiştir. 1970 yılında çalışma alanındaki nüfus 9886 kişi olmuştur. 1935 yılında 1970 yılında kadar % 48 oranında artış olmuştur. Genel olarak nüfuslarda artışlar olmasına rağmen köylerdeki nüfus her geçen yıl azalmaya devam etmiştir. 1970 yılında şehir nüfusu % 40,2 iken köy nüfusu % 59,8 olmuştur. 1975 yılında çalışma alanındaki nüfus 10929 olmuştur. 1980 yılında çalışma alanında nüfus son kez artmış ve 12434 kişidir. Bu nüfus çalışma alanının nüfusun en fazla olduğu kişi sayısıdır. Bundan sonraki yıllarda nüfus artışı görülmemiştir. 1985 yılından itibaren çalışma alanının nüfusunda azalmalar görülmüş ve 11488 kişi olmuştur. Kırsal yerleşmelerin nüfuslarında azalma Elazığ iline bağlı bütün köylerinde de görülmüştür. 1980 yılında Elazığ köyleri 253783 iken 1985 yılında 250094 kişi olmuştur. Böylece yıllar boyu devam eden göç hareketi ile nüfusun oransal olarak değil sayısal olarak ta şehirlerin lehine gerçekleşmiştir. Geçmiş yıllarda köylerden şehirlere doğru göç meydana gelirken doğum sayısının ölüm ve göç sayısından fazla olması nüfusun artışına engel olmuyordu. 1985 yılında ise doğum oranı az olması ve şehirlere göçlerin geçmiş

yıllara oranla daha fazla olması köy nüfuslarının azalması ile sonuçlanmıştır. 1990 yılında çalışma alanındaki nüfus azalmaya devam etmiştir. 2000 yılı nüfus sayımında çalışma alanında nüfus azalması en yüksek noktaya ulaşmıştır. Şehir merkezlerinin imkânları ve cazibe merkezlerinin fazla olması ile köylerdeki göç olaylarının artmasında etkili olmuştur. Ayrıca köy yaşam koşullarının zor olması da göçlerin atışına etki etmiştir (Bkz. Şekil: 3 ve 4).

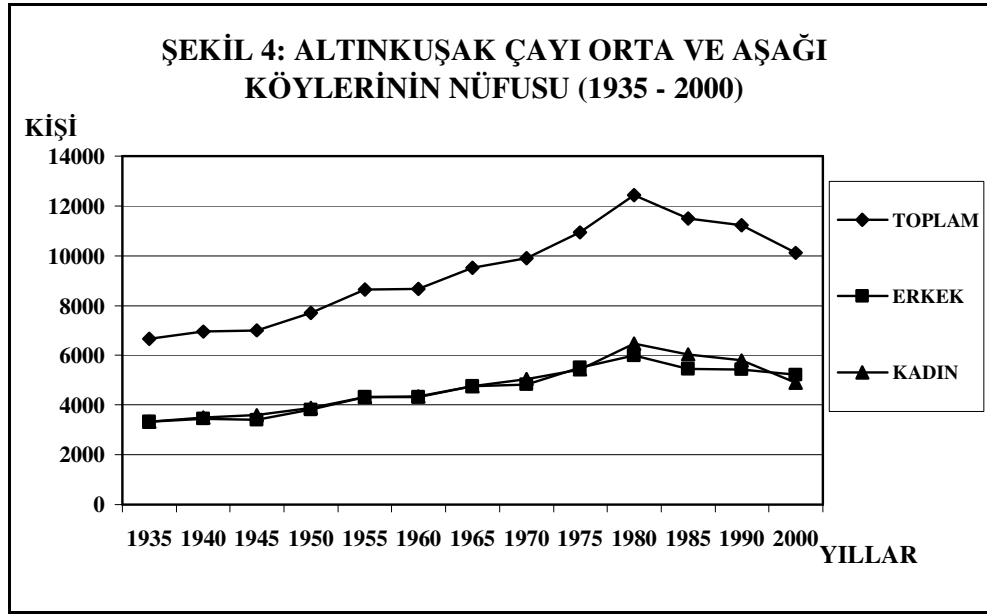
Çalışma alanı köylerindeki 1935 yılında nüfus 6653 kişidir. Çalışma alanında 1940 yılında nüfus 299 kişi artmış ve 6952 kişi olmuştur. Çalışma alanındaki nüfus artışına orantılı olarak büyüme oranı ise 4,49 artmış yıllık büyüme oranı ise 0,9 olmuştur. 1945 yılında ise 37 kişi artmış, büyüme oranı 0,5 ve yıllık büyüme oranı ise 0,1 olmuştur.

Kaynak: DİE.

1950 yılında nüfus 710 kişi artarak 7699 kişi, büyüme oranı 10,2 ve yıllık büyüme oranı ise 2 olmuştur. 1955 yılında nüfus 948 kişi artmış, büyüme oranı 12,3 ve yıllık büyüme oranı 2,5 olmuştur. 1960 yılında nüfus 16 kişi artarak nüfusun pozitif yöne en düşük artış olmuştur. Büyüme oranı 0,2 ve yıllık büyüme oranı ise 0,04 olmuştur. 1965 yılında ise 859 kişi artmıştır. Büyüme oranı tekrar yükselişe geçmiştir. 1970 yılında büyüme oranı 3,8 yıllık büyüme oranı ise 0,8' olmuştur. 1975 yılında 1043 kişi artmış, büyüme oranı 10,6 ve yıllık büyüme oranı 2,1 olarak gerçekleşmiştir.

1980 yılında çalışma alanındaki nüfusun en fazla arttığı yıl olmuş ve 1505 kişi artmıştır. Büyüme oranı 13,8 iken yıllık büyüme oranı 2,8 olmuştur. 1985 yılında ise çalışma alanında nüfus negatif yönde bir seyir göstermiş ve 946 kişi azalmıştır. Büyüme oranı ise -7,6 ve yıllık büyüme oranı -1,5 olmuştur. Böylece çalışma alanındaki nüfus önceleri artmaya başlamış belirli bir seviyeye çıktıktan sonra azalmalar görülmeye başlamıştır. 1990 yılında nüfusun azalması yavaşlamış ve 259 kişi azalmıştır. Büyüme oranı -2,3 ve yıllık büyüme oranı ise -0,5 olmuştur. 1990 yılından sonra yapılan 1997 yılı nüfus sayımı seçmen amaçlı yapıldığı için çalışmaların sağlıklı olmasını engelliyeceği için ele alınmamıştır.

Kaynak: DİE.

2000 yılında yapılan nüfus sayımında ise 1116 kişi ile azalma devam etmiştir. Nüfusun azalması 10 yıllık bir zaman kapsadığı için büyüme oranı -9,9 iken yıllık büyüme oranı -1,0 kalmıştır. Gelecek yıllarda yapılacak nüfus sayımları sonucu çalışma alanındaki nüfusun seyri acaba hangi yönde gelişecektir. Bu da 2010 yılında yapılacak sayımlar sonucu gösterecektir (Bkz. Tablo: 2).

Çalışma alanı köylerinin nüfus artış hızını Türkiye ve Elazığ ili ile karşılaştırıldığında ortaya farklı sonuçlar çıkmaktadır. 1935–1940 yıllarında nüfus artışı ülkemizde 19,59, Elazığ’da -59,39 çalışma alanında ise 8,79 olmuştur. Elazığ ilinin nüfusunun azalmasındaki neden 1940 yılında Elazığ’a bağlı bazı ilçeler Tunceli iline bağlanmasıdır.

1940–1945 yılında ise nüfus artış hızı çalışma alanında 1,06 iken ülkemizde nüfus artış hızı yarı yarıya azalarak 10,59 inmiştir. Elazığ’da ise nüfus artış hızı 7,94 olmuştur. Bu yıllarda nüfus artış hızının ülke genelinde düşmesindeki en önemli neden II. Dünya savaşının olmasıdır. 1945–1950 yıllarında II. Dünya savaşının sona ermesi ile silâh altına alınan gençlerin geri dönmesi sonucunda nüfusu artışı hızı pozitif yönde olmuştur.

1950–1955 yıllarında ise çalışma alanındaki köylerin nüfus artışı 23,22 iken Elazığ 25,44 ve Türkiye ortalaması ise 27,75 olmuştur. 1955–1960 yıllarında çalışma alanındaki nüfus artış hızı ikinci kez duraklamaya girmiştir. 1955–1960 yıllarında çalışma alanındaki köylerden yurt dışına göçlerin olması nedeniyle nüfus artış hızı 0,36 olmuştur. Elazığ’da ise 27,74, ülkemiz ortalaması ise 28,53 olmuştur.

Tablo 2: Çalışma Alanı Köylerinde Sayım Dönemleri Arası Nüfusu Artışı ve Büyüme Oranları

Yıllar	Toplam	Nüfus Artışı	Büyüme Oranı	Yıllık Büyüme Oranı
1935	6653	-	-	
1940	6952	299	4,5	0,9
1945	6989	37	0,5	0,1
1950	7699	710	10,2	2,0
1955	8647	948	12,3	2,5
1960	8663	16	0,2	0,04
1965	9522	859	9,9	2,0
1970	9886	364	3,8	0,8
1975	10929	1043	10,6	2,1
1980	12434	1505	13,8	2,8
1985	11488	-946	-7,6	-1,5
1990	11229	-259	-2,3	-0,5
2000	10113	-1116	-9,9	-1,0

Kaynak: DİE.

1960–1965 yılından itibaren çalışma alanındaki artışlar devam etmiş ve nüfus artış hızı 18,90 olmuştur. 1965–1970 yılında nüfus artış hızı Elazığ’dan 4 kat ülkemiz genelinde ise 3 kat daha azdır. Çalışma alanı 7,50 nüfus artış hızı ile azalma seyri göstermiştir. Türkiye gerçeklerine bakıldığı zaman köylerde nüfus artış hızı daha fazla olması gerekir. 1970–1975 yılında ise çalışma alanı köylerinin nüfus artışı 20,06 ile Elazığ ile nüfus artışına yetişmiştir.

1975–1980 yılında ise ülke geneli ortalaması 20,05, Elazığ’da 10,66 ile azalma çalışma alanında ise 25,80 ile nüfus artışı görülmektedir. Bunun nedenleri arasında Keban baraj gölünün tamamlanması ve arazileri sular altında kalan köylülerin devlet tarafından desteklenmesidir. Fakat arazilerinin kaybedip, ekonomik durumları güçlenen

insanlar ilk iş olarak büyük şehirlere göç etmeye başlamışlardır. 1980–1985 yılında çalışma alanında nüfus artışı hızı -15,82 ile en düşük yıl olmuştur (Bkz. Tablo: 3).

1980–1985 yıllarında Elazığ’da nüfus artış hızı 18,57, ülke genelinde ise 24,88 olmuştur. 1985–1990 yılında ülkemizde nüfus artış hızı 21,71 gerilerken Elazığ ilinde 5,91 çalışma alanında ise -4,56 olmuştur. 1985–1990 yılında da çalışma alanında göçler devam etmiş ve nüfus artış hızı düşmüştür.

Tablo 3: Çalışma Alanı Köylerinde Sayım Dönemleri Arası Nüfusu Artışı Hızı

Yıllar	Türkiye Yıllık N.A.Hızı % o	Elazığ İli Yıllık N.A.Hızı % o	Çalışma Alanı Köylerinin Yıllık N.A.Hızı % o
1935-1940	19,59	-59,39	8,79
1940-1945	10,59	7,94	1,06
1945-1950	21,73	14,83	19,35
1950-1955	27,75	25,44	23,22
1955-1960	28,53	27,74	0,36
1960-1965	24,62	29,59	18,90
1965-1970	25,19	31,04	7,50
1970-1975	25,00	20,65	20,06
1975-1980	20,05	10,66	25,80
1980-1985	24,88	18,57	-15,82
1985-1990	21,71	5,91	-4,56
1990-2000	18,28	18,02	-10,46
1935-2000	24,66	13,00	6,44

Kaynak: D.İ.E

1990–2000 yıllarında nüfus artış hızında gerileme devam etmiştir. Türkiye nüfus artış hızı 18,28 olmuştur. Ülke genelindeki nüfus artış hızının düşmesinde sağlık hizmetlerinin iyileşmesine paralel olarak doğum kontrol yöntemlerinin iyi bir şekilde yapılmasından kaynaklanmaktadır. Elazığ ili 18,02 ile ülke geneliyle aynı iken çalışma alanında nüfus artış hızı azalmıştır. Köylerin cazibe merkezi olmamasından ve halkın şehir merkezine göç etme isteği sonucunda köylerde nüfus azalmış ve nüfus artış hızı -10,46 olmuştur. 1935–2000 yılları arası Türkiye’de nüfus artış hızı 24,66 iken Elazığ’da 13 olmuştur. Çalışma alanında ise nüfus artış hızı 6,44 olmuştur. Çalışma alanındaki 1935–1980 yıllarında nüfus artış hızı pozitif yönde seyrederken 1980–2000 yılları arasında ise negatif yönde seyretmiştir (Bkz. Şekil: 5).

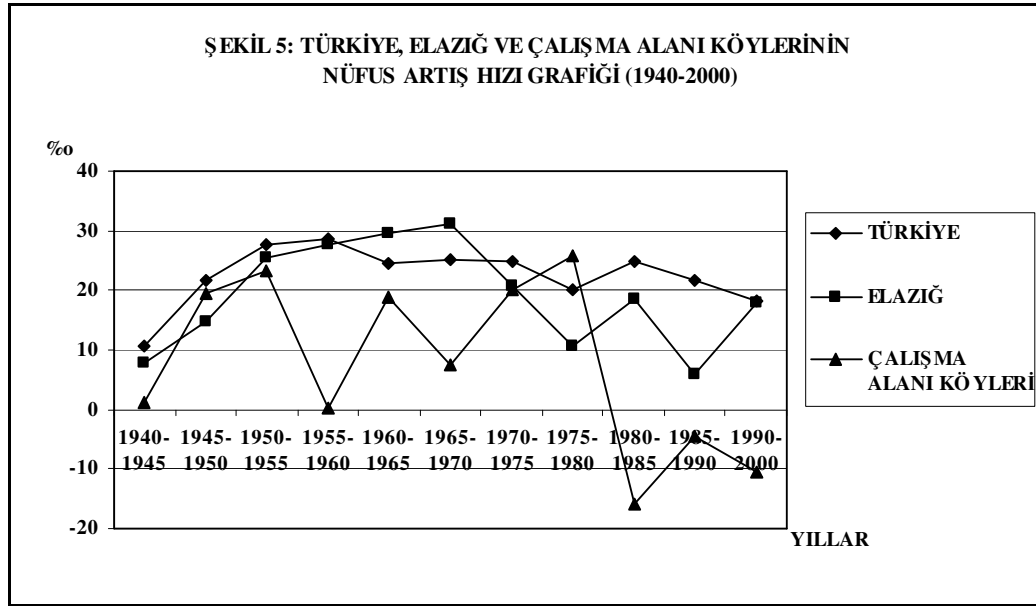
2.3. Nüfus Büyüklüğü

Çalışma alanı köylerinin nüfus sayılarını gruplama yapılırken bütün sayım yıllarındaki köy nüfuslarının dispersiyonu çıkartılmıştır. Yoğunlaşma hangi nüfus büyüklüğü aralığında olduğu tespit edilmiş ve bu işlem yapılırken bazı yıllarda ortalama üzerinde köyler görülmüştür. Örneğin; 1935 yılında Yürekli köyü ise 61 kişi ile 2000

yılında ise Şahinkaya 1301 ve Sarıçubuk 1320 kişidir. Bu köylerin nüfus sayıları nüfus aralığına etkilememesi için grup aralığının dışında tutulmuştur.

Çalışma alanı köylerinin nüfus sayısına göre nüfus aralığı 5 grupta ele alınmıştır. Nüfusu 100 kişiden az olan köyler, 101–200 kişi arasında olan köyler, 201–300 kişi arasında olan köyler, 301–400 kişi arasında olan köyler ve 400 kişiden fazla olan köyler şeklinde gruplandırılmıştır (Bkz. Tablo: 4).

Nüfus büyüklüklerinin dispersiyonu yapılırken 1935 ile 2000 yılları arasında çalışma alanı köylerinin tamamının nüfusları dâhil edilmiştir. Fakat daha fazla ayrıntıya girmeden 1935, 1970 ve 2000 yılları ele alınmak suretiyle örnekleme yolu seçilmiştir.

Kaynak: DİE.

Çalışma alanındaki köylerin nüfusları 1935 yılında ortalama nüfus büyüklüğü 215, 1970 yılında köy başına düşen ortalama kişi sayısı 319 ve 2000 yılında ise köylerin ortalama nüfus büyüklüğü ise 326 kişiye çıkmıştır. Çalışma alanının ortalama nüfus büyüklüğünün altında 1935 yılında 19, 1970 yılında ise 21 ve 2000 yılında ise 22 köy yer almıştır. Bazı köylerin nüfusu ortalamanın birkaç katı büyüklüğünde olduğu görülmüştür. Çalışma alanındaki köylerin büyük çoğunluğunun nüfusu az olan yerleşmelerden meydana gelmiştir.

Çalışma alanında 1935 yılında nüfusu 100 kişiden az olan köyler 5 tanedir. Yürekli 61, Alatarla 66, Avcılı 67, Kavakpınar 92 ve Balpınar 95 kişidir. Bu köylerden Avcılı çalışma alanının merkezinde yer alırken diğer köyler kenar kısmını oluşturmaktadır. Yani nüfusu az olan köyler dağlık alanlara karşılık gelmiştir. Bu

köylerin tarımsal arazileri alan bakımından kısıtlıdır. Hayvancılık ekonomik faaliyetler arasında önemli bir yerdedir.

Tablo 4: Çalışma Alanı Köylerinin Nüfus Büyüklükleri

1935 YILI		1970 YILI		2000 YILI	
KÖYLER	NÜFUSU	KÖYLER	NÜFUSU	KÖYLER	NÜFUSU
100'den Az		100'den Az		100'den Az	
YÜREKLİ	61	YÜREKLİ	74	ÇATALHARMAN	79
ALATARLA	66	BALPINAR	76	101-200	
AVCILI	67	KAVAKPINAR	92	KAVAKPINAR	101
KAVAKPINAR	92	KALKANTEPE	97	KALKANTEPE	107
BALPINAR	95	101-200		ALATARLA	110
101-200		POYRAZ	167	KOZLUK	117
BEŞİKKÖY	106	201-300		YÜREKLİ	121
KOZLUK	128	AVCILI	202	ARINDIK	130
KALKANTEPE	131	KOZLUK	213	BALPINAR	130
PELTEKÖY	143	BEŞİKKÖY	216	BEŞİKKÖY	133
YAZIPINARI	144	KEPEKTAŞ	217	YAZIPINARI	134
POYRAZ	160	HARMANTEPE	218	ALACA	137
ALPAGUT	166	ÇÖTELİ	224	KARAÇAVUŞ	152
ÇÖTELİ	170	KARAÇAVUŞ	224	HARMANTEPE	164
ALACA	173	ALATARLA	230	KEPEKTAŞ	179
CİPKÖY	176	ARINDIK	240	201-300	
UZUNTARLA	199	YAZIPINARI	261	AVCILI	232
KAPLIKAYA	200	ALACA	264	BAĞLARCA	252
201-300		PELTEKÖY	278	ÇÖTELİ	263
HARMANTEPE	205	ALPAGUT	282	ÇAMYATAĞI	265
KARAÇAVUŞ	209	ÇAMYATAĞI	290	KÖRPE	280
ARINDIK	218	30-400		KAPLIKAYA	288
ALTINKUŞAK	236	KÖRPE	321	301-400	
KÖRPE	245	BAĞLARCA	325	POYRAZ	318
AYDINCIK	247	KAPLIKAYA	350	ALPAGUT	319
ÇATALHARMAN	247	CİPKÖY	373	PELTEKÖY	349
KEPEKTAŞ	259	AYDINCIK	391	AYDINCIK	371
BAĞLARCA	283	400'den Fazla		ALTINKUŞAK	374
301-400		GÜMÜŞBAĞLAR	440	SÜNKÖY	385
ÇAMYATAĞI	342	ALTINKUŞAK	451	400'den Fazla	
400'den Fazla		ÇATALHARMAN	468	GÜMÜŞBAĞLAR	550
SARIÇUBUK	406	SÜNKÖY	471	UZUNTARLA	641
GÜMÜŞBAĞLAR	456	SARIÇUBUK	655	CİPKÖY	811
ŞAHİNKAYA	460	UZUNTARLA	689	ŞAHİNKAYA	1301
SÜNKÖY	563	ŞAHİNKAYA	1087	SARIÇUBUK	1320
G.TOPLAM	6653	G.TOPLAM	9886	G.TOPLAM	10113

Kaynak: DİE.

101-200 arasında olan köylerin sayısı 12 tanedir. Beşik 106, Kozluk 128, Kalkantepe 131, Pelteköy 143, Yazıpınar 144, Poyraz 160, Alpogut 166, Çötelı 170, Alaca 173, Cıpköy 176, Uzuntarla 199 ve Kaplıkaya 200 kişidir. 101 ile 200 kişi arasında

olan köyler nüfus bakımından çalışma alanı içerisinde ortalamanın altında kalmıştır. Bu köyler çalışma alanının merkezi kısmı ile batısında kalmaktadır. Kozluk, Kalkantepe, Çöteli ve Alaca köyleri Naldöken dağları eteğinde kurulmuşlardır.

Nüfusu 201-300 arasında olan köyler Harmantepe 205, Karaçavuş 209, Arındık 218, Altıkuşak 236, Körpe 245, Aydıncık 247, Çatalharman 247, Kepektaş 259 ve Bağlarca 283 kişidir. 201-300 kişi nüfusu olan köyler çalışma alanının kuzey ve güneyinde yer almıştır. 301 ile 400 kişi olan köyler ise giderek azalmakta olup, Çamyatağı köyü 342 kişidir.

400 kişiden fazla olan köyler ise Sarıçubuk 406, Gümüşbağlar 456, Şahinkaya 460 ve Sün 563 kişidir. Bu köylerin tarımsal arazileri geniş ve tahıl yetiştirilmeye uygun şartlara sahip olan yerlerde kurulmuşlardır. Şahinkaya, Sarıçubuk ve Gümüşbağlar köyleri Elazığ iline yakın olması nedeni de etkili olmuştur (Bkz. Şekil: 6).

1970 yılında çalışma alanı köylerinin ortalama nüfus büyüklüğü 315 kişi olmuştur. Nüfusu 100 kişiden az olan köyler 4 tanedir. Bu köyler Yürekli 74, Balpınar 76, Kavakpınar 92 ve Kalkantepe 97 kişidir. 1935 yılından sonra Alatarla ve Avcılı köylerinin nüfuslarında artışlar gözlenirken Kalkantepe köyünün ise nüfusu azalmıştır. 101-200 arasındaki köylerin sayısı azalmakla birlikte bucak merkezi olan Poyraz 167 kişi olmuştur. Poyraz 1945 yılında 200 kişi olmuş 1960 yılında ise 111 kişiye kadar nüfusu gerilemiştir.

201-300 kişi nüfusu olan köylerin sayısı 14 tane olmuştur. Nüfusu giderek artan Avcılı 202, Yazıpınar 261, Alatarla 230 ve Pelte 278 kişi olurken nüfusu azalan Çamyatağı köyü ise 290 kişi ile gerilemiştir. Kozluk 213, Beşik 216, Kepektaş 217, Harmantepe 218, Çöteli 224, Karaçavuş 224, Arındık 240, Alaca 264 ve Alpagut 282 kişi olmuştur. 201-300 kişi nüfusu olan köyler çalışma alanının ortasında ve güneybatısında yer almışlardır.

301-400 kişi nüfusu olan 5 tane köy vardır. 1935 yılında nüfusu 201 ile 300 kişi arasında olan köyler 301 ile 400 kişi olmuştur. Körpe 321, Bağlarca 325, Kaplıkaya 350, Cip 373 ve Aydıncık ise 391 kişi olmuştur.

Nüfusu 400 kişiden fazla olan köylerin sayısı 7 tane olmuştur. Keban Barajının yapılmaya başlaması ve tarımsal arazileri sular altında kalan köylüler yakın çevre köylere göç etmesi nedeniyle Altıkuşak köyü 451 ve Çatalharman köyü 468 kişi olmuştur. Ayrıca Şahinkaya köyü 1087 kişi ile nüfusu iki kat artmıştır. Gümüşbağlar

440, Sün 471, Sarıçubuk 655 ve Uzuntarla 689 kişi olmuştur. Uzuntarla köyü üç kat daha fazla artmıştır (Bkz. Şekil: 7).

2000 yılında çalışma alanı köylerinin ortalama nüfus büyüklüğü 326 kişide olmuştur. Nüfusu 100 kişiden az olan köy 1 tanedir. Çatalharman köyü 79 kişidir. 1970 nüfus sayımında 468 kişi iken Keban baraj gölünün faaliyete girmesi ile birlikte 1975 yılında 193 kişi olmuş ve her sayım yılı nüfus azalarak 2000 yılında 79 kişi olmuştur. 101-200 kişi arasında nüfusu olan köyler 13 tanedir. Kavakpınar 101, Kalkantepe 107, Alatarla 110, Kozluk 117, Yürekli 121, Arındık 130, Balpınar 130, Beşik 133, Yazıpınar 134, Alaca 137, Karaçavuş 152, Harmantepe 164 ve Kepektaş 179 kişi olmuştur. 2000 yılında şehir merkezinden uzak olan özellikle çalışma alanının güneybatısında Hasan dağı etek köylerinin nüfusları azalmıştır.

201-300 kişi olan köyler 6 tanedir. Avcılı 232, Bağlarca 252, Çöteli 263, Çamyatağı 265, Körpe 280 ve Kaplıkaya 288 kişidir. 201-300 kişi olan köyler 1970 nüfuslarının artması ve akabinde 2000 yılında tekrar azalmalar görülmüştür.

301-400 kişi nüfusu olan köyler 6 tanedir. Poyraz köyünün bucak merkezi olması nedeniyle nüfusu artmaya başlamış ve 318 kişi olmuştur. Alpagut 319, Pelte 349, Aydıncık 371, Altıkuşak 374 ve Sün 385 kişi olmuştur. Sün köyü 1980 yılında 1103 kişi iken 1985 yılında 535 gerilemiş ve 2000 yılında 385 kişi olmuştur.

400 kişiden fazla nüfusu olan köyler 5 tanedir. Bu köylerden 1970 yılında 1000 kişiyi geçen Sahinkaya 2000 yılında 1301 kişi ve Sarıçubuk köyü ise 655 kişi iken 1320 kişi olmuştur. Gümüşbağlar 550, Uzuntarla 641 ve Cip 811 kişidir. Cip köyü Altıkuşak çayının üzerinde kurulan Cip barajının sağladığı imkanlar, ulaşımın kolay olması ve verimli arazileri nedeniyle 1935 yılında 176 kişi olan nüfus 2000 yılında 4 kata kadar yükselmiştir (Bkz. Şekil: 8).

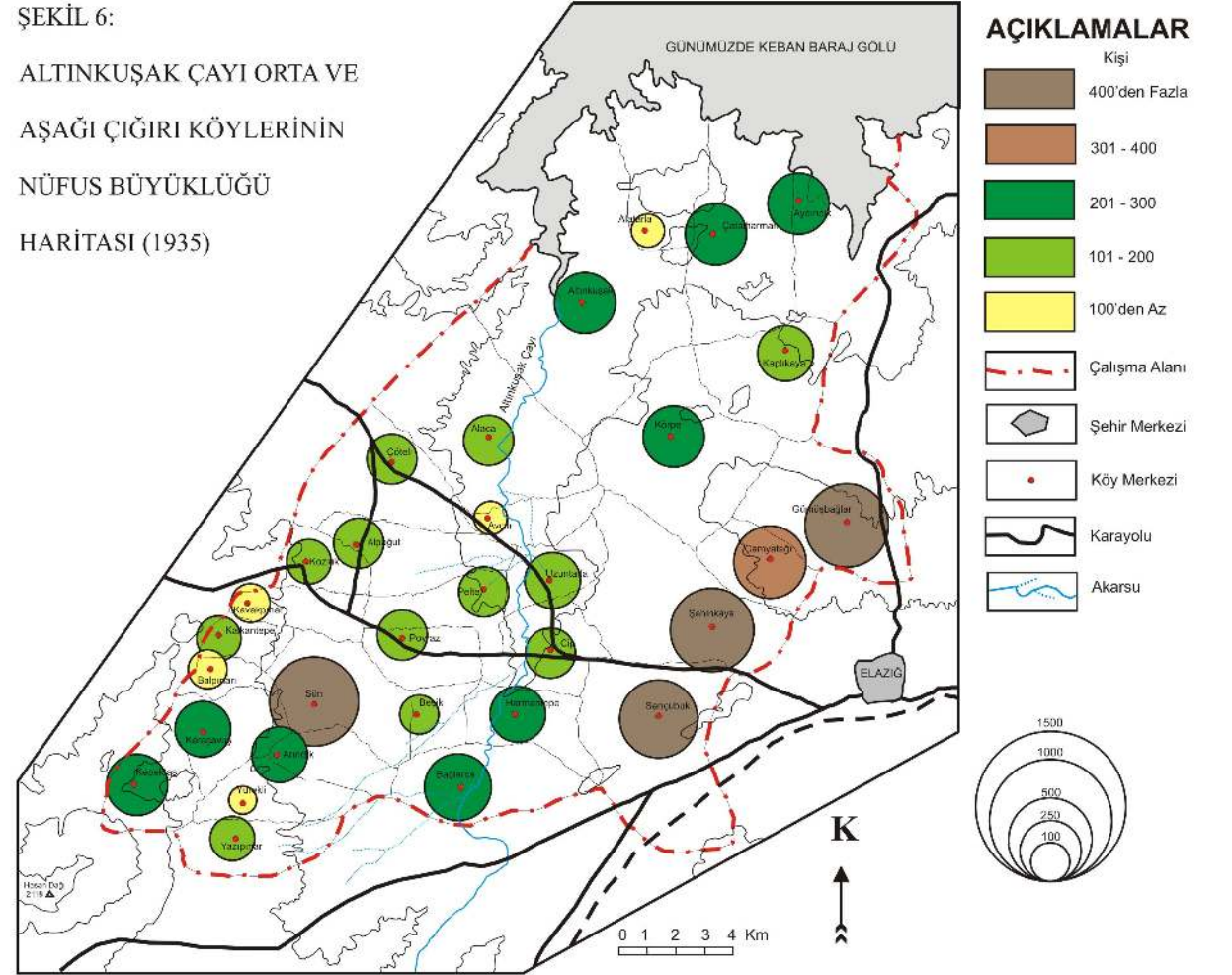
Çalışma alanında Elazığ şehir merkezine yakın olan köylerin nüfuslarında artış gözlenmiştir. Şehir merkezinden uzakta olan köylerin nüfusları ise her geçen gün azalmalar meydana gelmiştir. Şehirlerin cazibe merkezi haline gelmesinde ekonomik, sosyal ve kültürel imkânlarının köylere nazaran fazla gelişmiş olmaları gelmektedir.

2.4. Nüfus Dağılışı

Nüfusun eşit bir şekilde dağılmamasında yeryüzü şekilleri, yükselti, iklim elemanları, hidrografik, litolojik (yapı) ve toprak örtüsü özellikleri gibi doğal çevre faktörleri etkili olmaktadır.

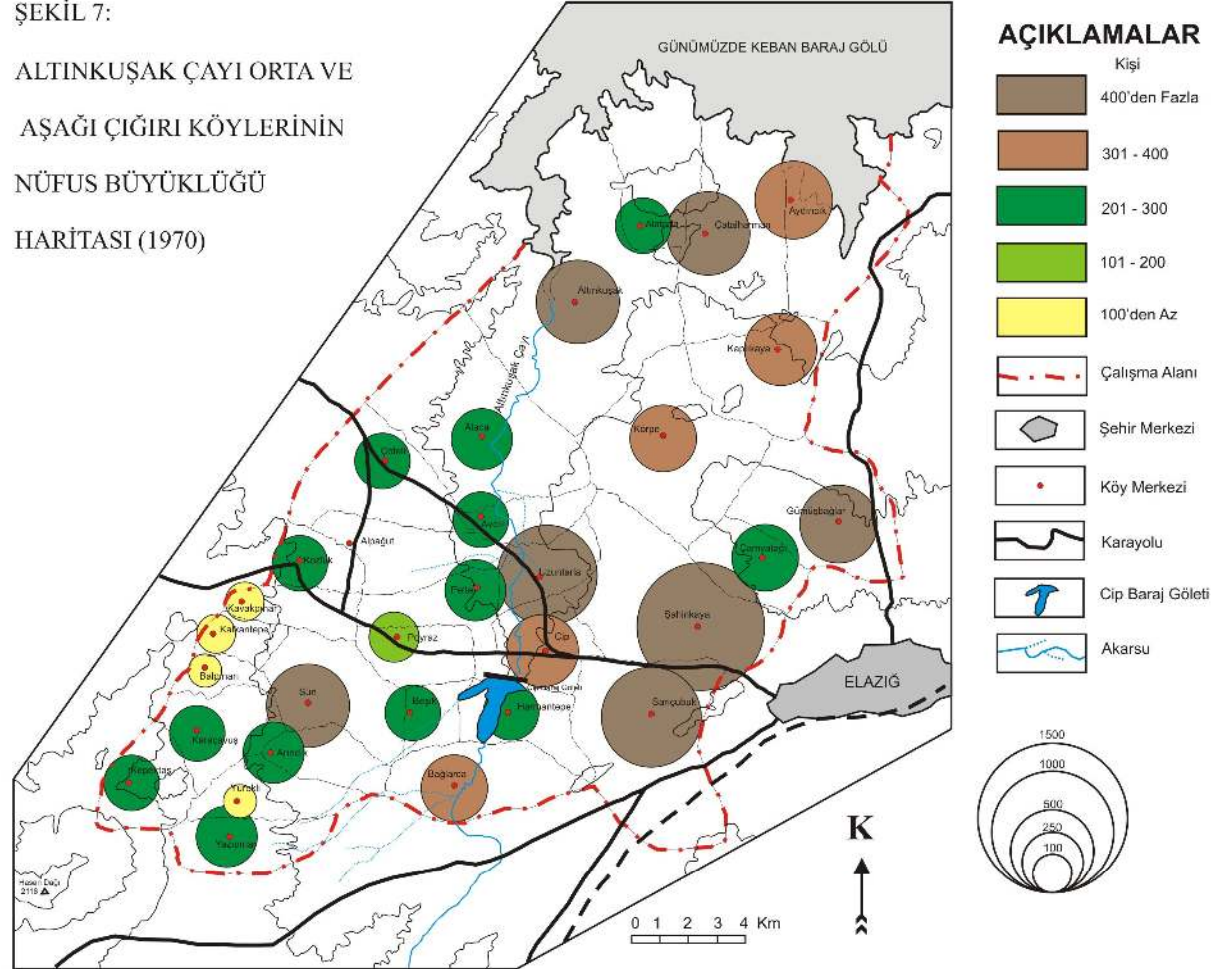
ŞEKİL 6:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNİN
NÜFUS BÜYÜKLÜĞÜ
HARİTASI (1935)

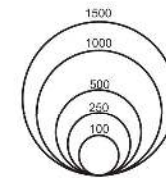
ŞEKİL 7:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇİĞIRI KÖYLERİNİN
NÜFUS BÜYÜKLÜĞÜ
HARİTASI (1970)

[illegible]

Kişi	
400'den Fazla	
301 - 400	
201 - 300	
101 - 200	
100'den Az	
Çalışma Alanı	
Şehir Merkezi	
Köy Merkezi	
Karayolu	
Keban Baraj Gölü	
Cip Baraj Göleti	
Akarsu	

Nüfusun dağılışında doğal çevre faktörleri gibi beşeri çevre faktörlerinin de etkisi hissedilmektedir. Beşeri çevre faktörleri ise tarihi akış içerisinde milli sınırlarda meydana gelen değişimler, iç ve dış göçler, ulaşım sistemindeki gelişmeler ve değişimler, doğal zenginlik kaynaklarının keşfedilmesi ve işletmeye açılması, sanayi tesislerinin kurulması, tarım sektöründeki teknik gelişmeler ve turistik amaçlı yatırımlar gelmektedir (Doğanay, H. 1994, s:209, 213). Çalışma alanı köylerinde nüfus eşit bir şekilde dağılmamasında önceleri doğal faktörler söz sahibi iken son yıllarda beşeri faktörler daha fazla etkili olmuştur.

1935 yılına nüfusun Altıncuşak çayı ve yan kolları üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Tarımsal alanların fazla olduğu tarla ziraatı, hayvancılık ve meyveciliğin yaygın olduğu Sün, Şahinkaya, Sarıçubuk ve Gümüşbağlar köylerinde nüfusun yoğunlaştığı görülmüştür. Nüfusun dağılışının azaldığı yerler ise yer şekillerinin dağlık, eğimli ve yükseltinin fazla olduğu yerler ile ulaşım güzergâhına uzak olan yerleşmeler olmuştur. Nüfus dağılışı en az Yürekli, Balpınar, Kavakpınar, Kozluk ve Alatarla köylerinin bulunduğu alanlarda meydana gelmiştir (Bkz. Şekil: 9). Çalışma alanı göçmen nüfus Sarıçubuk, Bağlarca, Körpe ve Alpagut köylerine 1930–1940 yıllarında Bulgaristan ve Romanya ülkelerinden göç olmuştur.

1970 yılında çalışma alanında Cip barajının faaliyete girmesi ve Keban hidroelektrik baraj inşasının başlaması sonucu çevre köyler ile Çemişgezek ve Pertek ilçelerinden nüfus göç etmiştir. Şahinkaya, Sarıçubuk, Cip, Uzuntarla ve Çöteli köylerinde göçlerin etkisi daha fazla hissedilmiştir. Nüfus dağılışımın az olduğu yerler arasında Yürekli, Kavakpınar, Balpınar, Kalkantepe ve Beşik köyleri vardır (Bkz. Şekil: 10).

1980 yılında nüfus ulaşım imkânlarının gelişmesine paralel olarak Elazığ-Keban karayolu üzerindeki yerleşim yerleri yol boyunca sayfiye amaçlı yerleşmeler kurulmuştur. Sarıçubuk, Şahinkaya, Cip köyleri Elazığ-Keban karayolu üzerinde gelişirken Gümüşbağlar ise Elazığ-Pertek karayolu üzerinde gelişmiştir. Ayrıca çevre illerde özellikle Tunceli ili ve ilçelerinden göç alan Uzuntarla, Çöteli ve Pelte köylerinin nüfusları artmıştır. Nüfusu artan yerler olduğu gibi hızla azalan yerlerde vardır. Yurt içi ve yurt dışı göçlerle nüfusu azalan yerler Harmantepe, Altıncuşak, Sün ve Çatalharman köyleridir. Bu köylerden Çatalharman köyünde nüfus belirgin bir şekilde azalmıştır. Nüfusun az olduğu yerler arasında Kalkantepe, Alatarla, Kavakpınar, Balpınar ve Kozluk köyleri yer almaktadır. Çalışma alanındaki yer şekillerinin engebeli ve

yükseltinin fazla olması, arazilerin dağınık ve parçalı olması ile kış aylarının soğuk ve uzun sürmesi gibi doğal faktörler etkilemiştir. Ayrıca şehirdeki eğitim, sağlık ve sosyal imkânların fazla olması, iş bulma imkânlarının fazlalığı gibi beşeri faktörler nedeniyle nüfus eşit dağılmamıştır (Bkz. Şekil: 11).

2.5. Nüfus Yoğunluğu

2.5.1. Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Çalışma alanı köyleri ile Türkiye ve Elazığ ilinin aritmetik nüfus yoğunluğu birlikte incelenmiştir. Aritmetik nüfus yoğunluğunu 1935 yılında Türkiye’de km^2 ’ye 21, Elazığ ilinde ise km^2 ’ye 17 ve Çalışma alanı köylerinde ise km^2 ’ye 16 kişi düşmüştür. Fakat 1935 yılında Elazığ ili nüfus sayımında ve yüzölçümü içerisinde bugün Tunceli iline bağlı olan bazı ilçeler yer almıştır.

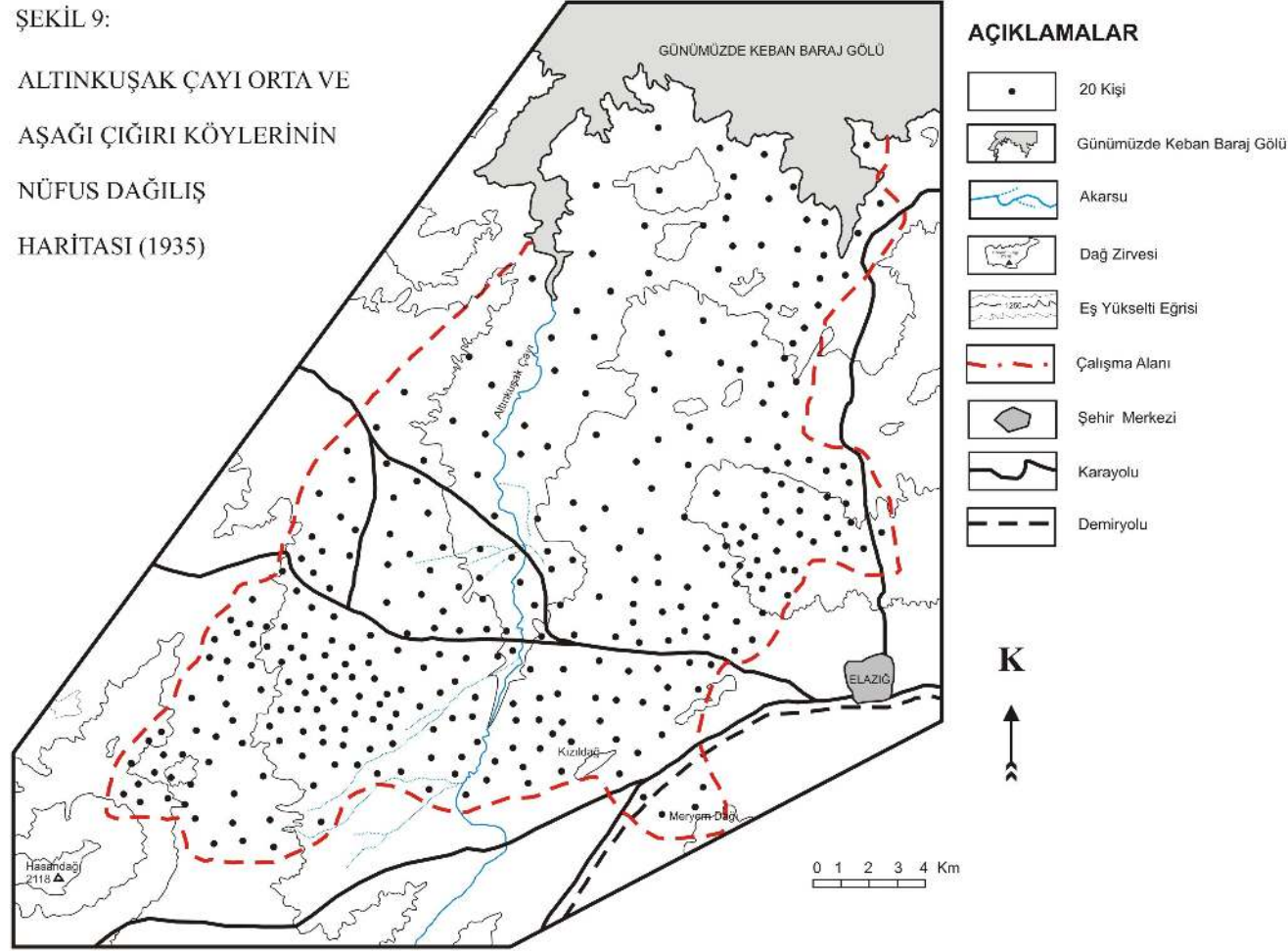
1940 yılında Elazığ ili nüfusunda ve yüzölçümündeki değişmeye paralel olarak nüfus yoğunluğu artmıştır. Çalışma alanı köylerinin nüfus yoğunluğunu 1940 yılında km^2 ’ye 17 kişi düşmüştür. Çalışma alanı köylerinin aritmetik nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu 1980 yılında km^2 ’ye düşen insan sayısı 30 iken Elazığ km^2 ’ye 48, Türkiye ise km^2 ’ye 58 kişi olmuştur.

1980 yılından sonra çalışma alanında nüfusun şehirlere doğru göç etmesi nüfus yoğunluğu farkını arttırmıştır. 2000 yılında Türkiye’de nüfus yoğunluğu km^2 ’ye 88 iken Elazığ’da km^2 ’ye 67 ve çalışma alanı köylerinde ise km^2 ’ye 24 kişi olmuştur.

Çalışma alanında km^2 ’ye düşen insan sayısı Türkiye’nin üçte biri kadar bile değildir. Elazığ ili ile üçte birinden biraz fazladır. 1935 yılında nüfus yoğunluğu arasındaki fark çok az iken 65 yıl sonra 2–3 katına çıkmıştır. Nüfus yoğunluğunda büyük bir farkın olmasındaki asıl neden nüfusun şehirlere doğru göç etmesidir. Çalışma alanındaki yerleşmeler köy ve nahiyelerden oluşmaktadır. Çalışma alanındaki köyler kırsal üniteler olduğu için aritmetik nüfus yoğunluğunu ele almak sağlıklı bir çalışma olmasını engellemektedir. Bu yüzden Prof. Ali Tanoğlu’nun makalesinde belirttiği gibi çiftçi nüfus yoğunluğu (tarımsal nüfus yoğunluğu) olarak incelenmesi gerekmektedir (Tanoğlu, A., 1945, s: 110).

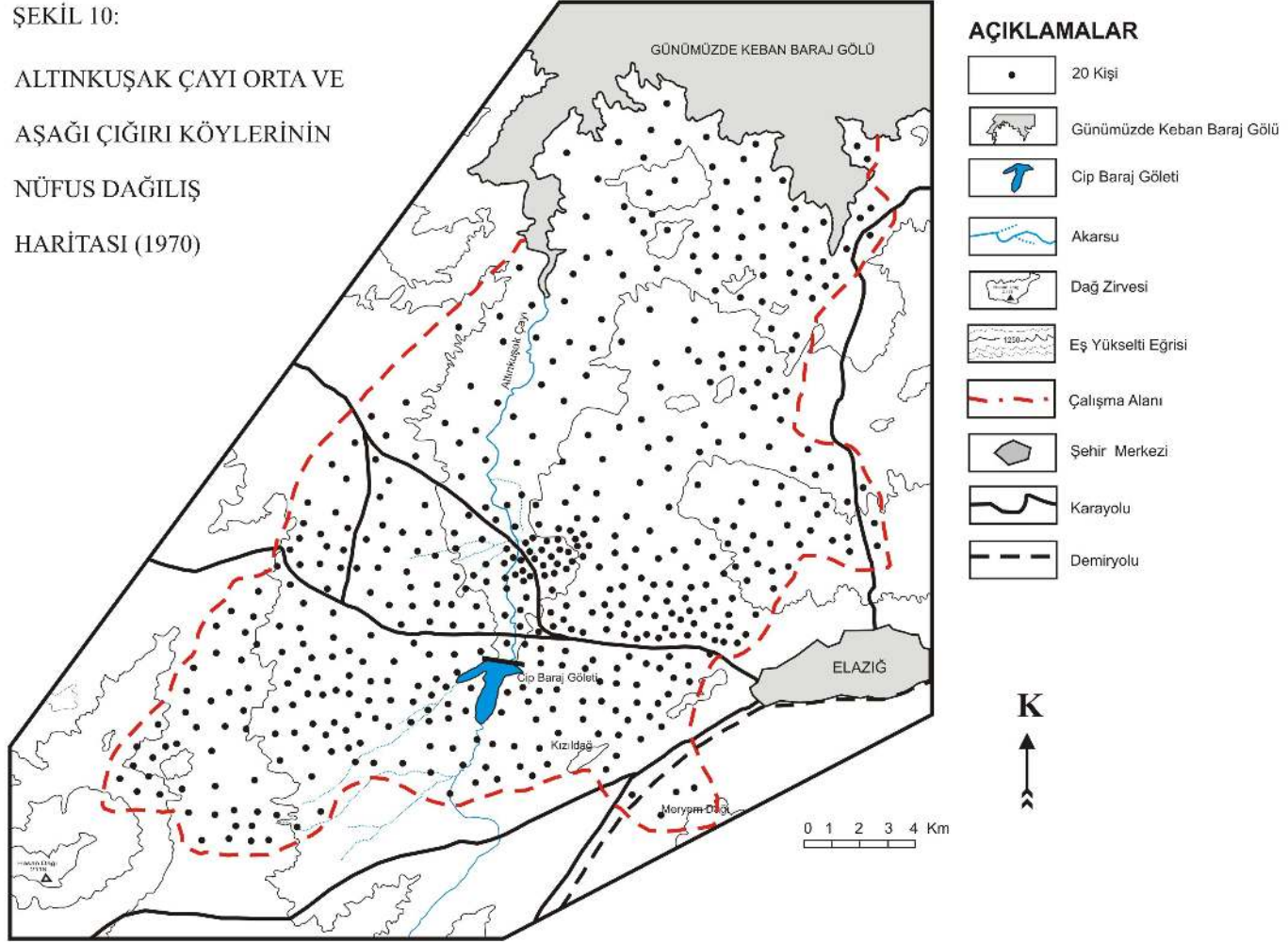
ŞEKİL 9:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNİN
NÜFUS DAĞILIŞ
HARİTASI (1935)

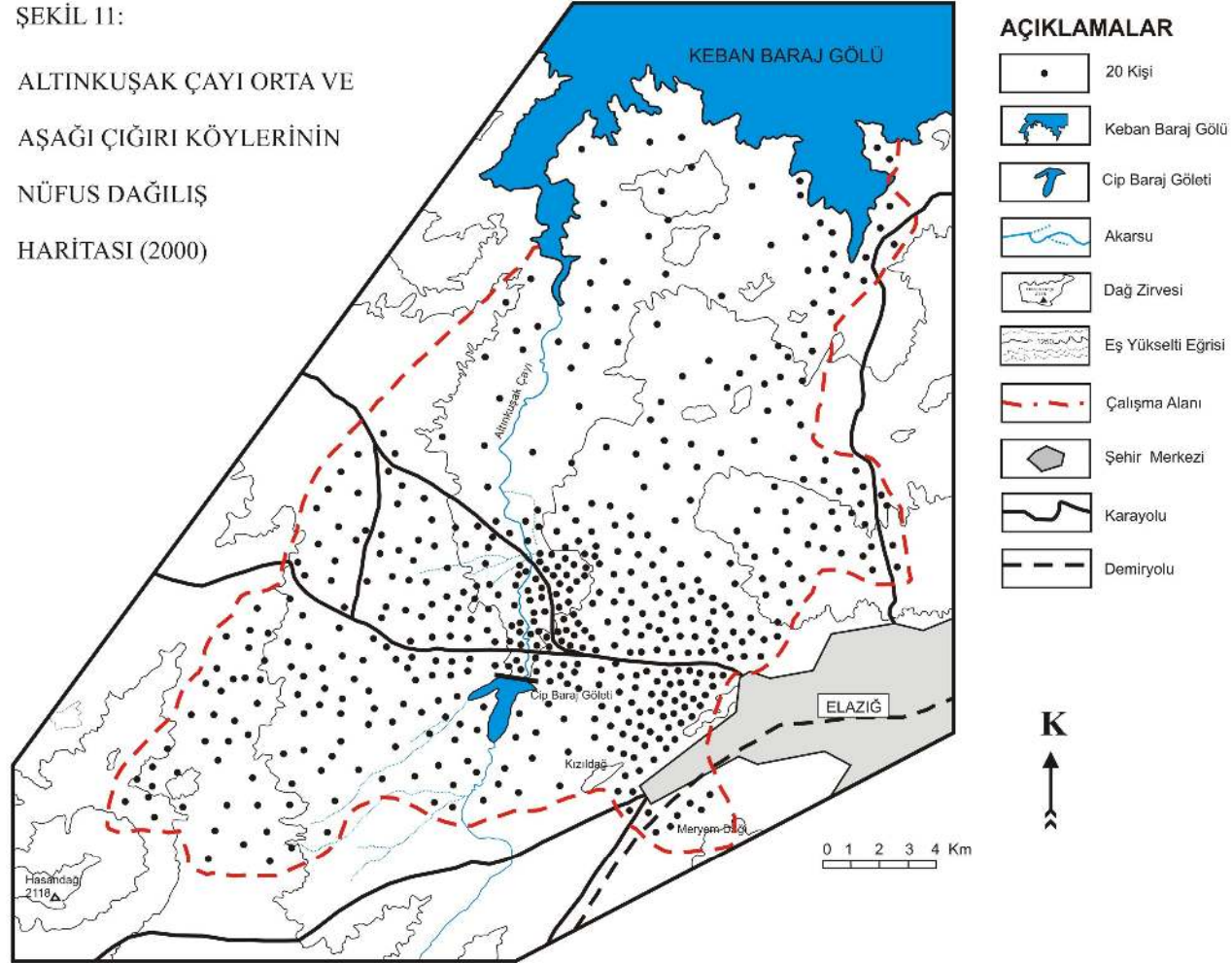
ŞEKİL 10:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNİN
NÜFUS DAĞILIŞ
HARİTASI (1970)

ŞEKİL 11:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNİN
NÜFUS DAĞILIŞ
HARİTASI (2000)

Çalışma alanın köylerinde yaşayan insanlar tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik faaliyet sürdürmektedirler. Bu alandaki tarımsal arazilerin verimlilikleri çeşitli olmakla birlikte II. ile IV. sınıf tarımsal arazilerden oluşmuşlardır. İnsanlar özellikle arazilerin engebeli, yükseltisinin fazla, arazilerin az ve parçalı olması ile artan nüfusun yeterince beslenememesi gibi nedenlerle göç hareketini şehirlere doğru çevirmişlerdir. Göç olayı ülkemizde 1960 yılından sonra şehirlerde sanayi faaliyetlerinin başlaması ile hızlanmıştır.

Çalışma alanı köylerinde 2000 yılında ortalama km^2 'ye 24 kişi düşmektedir. 1935 yılından günümüze geldiğimiz zaman km^2 'ye 16 kişiden km^2 'ye 24 kişi düşmesi artış gibi gelebilir. Fakat ülkemiz ile karşılaştırdığımız zaman Türkiye'de 1935 yılında km^2 'ye 21 kişi düşerken 2000 yılında km^2 'ye 88 kişiye yükselmiştir. Elazığ ili ise 1935 yılında km^2 'ye 17 kişi düşerken 2000 yılında km^2 'ye 67 kişi olmuştur.

Nüfus yoğunluğu Türkiye ve Elazığ'da devamlı olarak artarken çalışma alanı 1980 yıllarına kadar artmakta ve 1980 yılından sonra ise devamlı olarak azalmaktadır.(Bkz. Tablo: 5, Şekil: 12).

Çalışma alanı köylerinin aritmetik nüfus yoğunluğu hesaplanırken önce köylerdeki toplam nüfusun toplam yüz ölçüme oranı bulundu. Bulunan sonuçların sayım yılları itibari ile dispersiyonu alınıp, grup aralığı bulundu. Elde edilen sonuçlar ile 5 adet nüfus yoğunluğu aralığı yapıldı. Nüfus yoğunluğu 10'dan az, 11-20, 21-30, 31-40 ve 40'dan büyük olmak üzere gruplara ayrıldı.

Tablo 5: 1935–2000 Yılları Arası Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Sayım Yılı	Türkiye	Elazığ	Çalışma Alanı Köyleri
1935	21	17	16
1940	23	20	17
1945	24	21	17
1950	27	22	18
1955	31	26	21
1960	36	31	21
1965	41	35	23
1970	46	41	24
1975	52	46	26
1980	58	48	30
1985	65	53	27
1990	73	54	27
2000	88	67	24

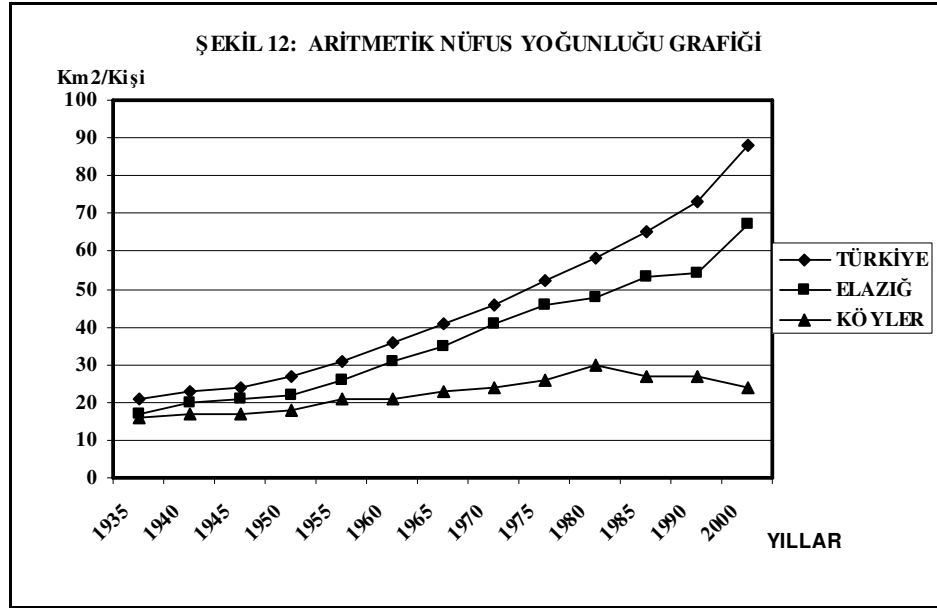
Kaynak: DİE.

Çalışma alanında nüfus yoğunluğu ortalamasının çok düşük olması bütün köylerin Türkiye ortalaması altında olduğu anlamına gelmemektedir. 1935 yılında Sün köyünde km^2 'ye 50, 1970 yılında Beşik köyünde km^2 'ye 54 ve Uzuntarla köyünde ise km^2 'ye 82 kişi olmuştur

Çalışma alanı köylerinde aritmetik nüfus yoğunluğu 1935 yılında km^2 'ye 16 kişi düşmüştür. Çalışma alanında 12 köy aritmetik nüfus yoğunluğu ortalamasının altındadır. Nüfus yoğunluğu 10 kişiden az olan 5 köy (% 16) vardır. Bu köylerden nüfusu az yüzölçümü büyük olan Çatalharman, Altıkuşak ve Alaca ile yüzölçümü küçük olan Yürekli köyü yer almıştır.

11-20 kişi arasında nüfus yoğunluğu olan 16 köy (% 52) vardır. Çalışma alanındaki köylerin büyük çoğunluğu bu gruplandırma içerine girmiştir. Çalışma alanındaki Alatarla, Kaplıkaya, Aydıncık, Yazıpınar, Bağlarca, Avcılı, Şahinkaya, Cip, Alpagut, Sarıçubuk, Pelte, Poyraz ve Karaçavuş köyleridir.

Nüfus yoğunluğu 21-30 kişi arasında olan 8 köy (% 26) vardır. Balpınar, Beşik, Kalkantepe ve Kozluk köyleri nüfusu az olmasına rağmen ortalamanın üzerinde nüfus yoğunlaşmıştır. Diğerleri ise Uzuntarla, Gümüşbağlar, Arındık ve Kepektaş köyleridir.

Kaynak: DİE.

Nüfus yoğunluğu 31-40 kişi arasında bulunan 1 adet (% 3) Çamyatağı köyü yüzölçümü küçük ve nüfusu fazladır. 40 kişiden fazla olan sadece 1 adet (% 3) Sün köyü nüfusun yoğunluğunun en fazla olduğu köy olmuştur (Bkz. Tablo: 6).

Çalışma alanı köylerinde 1935 yılı nüfusun azaldığı yerler hayvancılık ve tarla ziraatının yoğun olduğu yerler olan kuzey kesimine karşılık gelmiştir. Nüfusun yoğunlaşmaya başladığı alanlarda ise tarla ziraatının yanında hayvancılık, meyve ve sebzecilikte yapılmıştır (Bkz. Şekil: 13).

Tablo 6: Çalışma Alanı Köylerinin Yıllara Göre Aritmetik Nüfus Yoğunlukları

1935 YILI NÜFUS YOĞUNLUĞU			1970 YILI NÜFUS YOĞUNLUĞU			2000 YILI NÜFUS YOĞUNLUĞU		
KÖYLER	Nüfusu	ANY	KÖYLER	Nüfusu	ANY	KÖYLER	Nüfusu	ANY.
10'dan Az			10'dan Az			10'dan Az		
ALACA	173	5	YÜREKLİ	74	8	ÇATALHARMAN	79	3
YÜREKLİ	61	6	ALACA	264	8	ALACA	137	4
ALTINKUŞAK	236	6	11-20			ALTINKUŞAK	374	9
KÖRPE	245	10	ALTINKUŞAK	451	11	11-20		
ÇATALHARMAN	247	10	KAVAKPINAR	92	12	KÖRPE	280	12
11-20			KÖRPE	321	13	YÜREKLİ	121	13
ALATARLA	66	11	ÇÖTELİ	224	16	KAVAKPINAR	101	14
AVCILI	67	11	BALPINAR	76	17	YAZIPINARI	134	14
KAVAKPINAR	92	12	KALKANTEPE	97	18	KARAÇAVUŞ	152	14
ÇÖTELİ	170	12	HARMANTEPE	218	20	ARINDIK	130	15
YAZIPINARI	144	15	ÇATALHARMAN	468	20	HARMANTEPE	164	15
KAPLIKAYA	200	15	21-30			BAĞLARCA	252	17
ŞAHİNKAYA	460	15	POYRAZ	167	21	ALATARLA	110	19
CİPKÖY	176	16	KARAÇAVUŞ	224	21	KEPEKTAŞ	179	19
AYDINCIK	247	16	BAĞLARCA	325	21	ÇÖTELİ	263	19
ALPAGUT	166	17	KEPEKTAŞ	217	23	KALKANTEPE	107	20
PELTEKÖY	143	18	GÜMÜŞBAĞLAR	440	24	21-30		
SARIÇUBUK	406	18	AYDINCIK	391	25	KAPLIKAYA	288	21
HARMANTEPE	205	19	KAPLIKAYA	350	26	KOZLUK	117	22
BAĞLARCA	283	19	YAZIPINARI	261	27	AYDINCIK	371	24
POYRAZ	160	20	ARINDIK	240	28	ÇAMYATAĞI	265	28
KARAÇAVUŞ	209	20	ALPAGUT	282	28	BALPINAR	130	29
21-30			SARIÇUBUK	655	30	GÜMÜŞBAĞLAR	550	30
BALPINAR	95	21	31-40			31-40		
KOZLUK	128	24	ÇAMYATAĞI	290	31	ALPAGUT	319	32
UZUNTARLA	199	24	AVCILI	202	32	BEŞİKKÖY	133	33
GÜMÜŞBAĞLAR	456	24	CİPKÖY	373	33	SÜNKÖY	385	34
KALKANTEPE	131	25	PELTEKÖY	278	34	AVCILI	232	37
ARINDIK	218	25	ŞAHİNKAYA	1087	36	POYRAZ	318	39
BEŞİKKÖY	106	26	KOZLUK	213	40	40'dan Fazla		
KEPEKTAŞ	259	27	ALATARLA	230	40	PELTEKÖY	349	43
31-40			40'dan Fazla			ŞAHİNKAYA	1301	43
ÇAMYATAĞI	342	36	SÜNKÖY	471	42	SARIÇUBUK	1320	60
40'dan Fazla			BEŞİKKÖY	216	54	CİPKÖY	811	73
SÜNKÖY	563	50	UZUNTARLA	689	82	UZUNTARLA	641	77
G.TOPLAM	6653	16	G.TOPLAM	9886	24	G.TOPLAM	10113	24

Kaynak: DİE.

Çalışma alanı köylerinde 1970 yılında ortalama aritmetik nüfus yoğunluğu km^2 'ye 24 kişi düşmüştür. 14 köyün nüfusu km^2 'ye 24 kişiden az düşmüştür. Nüfus

yoğunluğunun km^2 'ye 10 kişiden az düştüğü 2 köy (% 6,5) vardır. Yürekli ve Alaca köyleri nüfusunun artmasında rağmen km^2 'ye düşen nüfus 8 kişidir. Nüfus yoğunluğu km^2 'ye 11-20 kişi arasında düşen 8 köy (% 25,8) vardır. Tarımsal arazilerinin büyük bir kısmı ırmak yatağı, kumluk, kayalık ve mera olan hayvancılık ile geçim sağlayan Altıncuşak köyü ile hayvancılığın yaygın olduğu mera alanı geniş olan Çatalharman, Körpe ve Çötel köyleridir.

Nüfus yoğunluğu km^2 'ye 21-30 kişi düşen köylerin sayısı 11 (% 35,5) tanedir. Kuru tarım yapılan geçimini arpa, buğday ve hayvancılık yapılan Poyraz, Karaçavuş, Bağlarca, Gümüşbağlar, Sarıçubuk vs. köyleridir. Nüfus yoğunluğu km^2 'ye 31-40 kişi düşen 7 köy (% 22,6) vardır. Topografyanın sadeleştiği ve tarımsal ürünlerin çeşitlendiği Cip, Pelte, Şahinkaya ve Avcılı köyleridir. Aritmetik nüfus yoğunluğunun km^2 'ye 40 kişiden fazla olan 3 (% 9,7) köy vardır. Sün, Beşik ve Uzuntarla köyleridir. Kuzovanın merkezinde sulama imkânlarının fazla olduğu köylerdir. Çalışma alanındaki köylerde nüfusun yoğunlaştığı alanlar Altıncuşak çayı ve yan kolları üzerinde kurulmuşlardır. Dağlık alanlara doğru eğimin fazlalaştığı ve tarımsal faaliyetlerin zorlaştığı yerlerde nüfus yoğunluğu azalmıştır (Bkz. Şekil: 14).

2000 yılı aritmetik nüfus yoğunluğu ortalama km^2 'ye 24 kişi düşmektedir. Çalışma alanında 1980 yılında km^2 'ye 30 kişi düşmüştür. 1980 sonrasında başlayan göçler nedeni ile nüfus yoğunluğu azalmaya başlamıştır. 2000 yılında nüfus yoğunluğu km^2 'ye 10 kişiden az olan köyler sayısı 3 (% 10) tanedir. Yüzölçümleri büyük olan Altıncuşak ve Çatalharman köylerinde göçlerinde olması nedeniyle nüfus yoğunluğu azalmıştır. Ayrıca nüfusunda fazla artışlar görülmeyen Alaca köyü bulunmaktadır. Nüfus yoğunluğu km^2 'ye 11-20 kişi düşen köy sayısı 12 (% 39) tanedir. Arazinin engebeli, kuru tarımın yapıldığı Yürekli, Kavakpınar, Kepektaş, Kalkantepe vs. köyleridir. Nüfus yoğunluğu km^2 'ye 21-30 kişi düşen köy sayısı 6 (% 19) tanedir. Kaplıkaya, Kozluk, Aydıncık, Çamyatağı, Balpınar ve Gümüşbağlar köyleridir. Nüfus yoğunluğu km^2 'ye 31-40 kişi arasında düşen 5 köy (% 16) vardır. Kuzovanın merkezinde bulunan Beşik, Sün, Avcılı, Alpagut ve Poyraz köyleridir. Nüfus yoğunluğu km^2 'ye 40 kişiden fazla düşen köy sayısı 5 (% 16) tanedir. Şehir merkezine yakın, topografyanın sade, ulaşım imkânlarının gelişmiş olan Pelte, Şahinkaya, Sarıçubuk, Cip ve Uzuntarla köyleridir.

Çalışma alanında Keban Barajının faaliyete girmesi ile birlikte nüfus yoğunluğu artması beklenirken 1980 sonrası büyük şehirlere doğru göçler başlamıştır.

Çalışma alanı içerisinde göç olayı daha çok karasal iklimin hakim, ulaşım imkanlarının güç ve tarımsal arazilerin elverişsiz olduğu köylerde artmıştır. Nüfus yoğunluğu arttığı yerler ise şehir merkezine 5-15 km arasında olan, günlük ulaşım imkanlarının olduğu ve tarımsal ürünlerin çeşitlendiği köylerdir (Bkz. Şekil: 15).

2.5.2. Tarımsal Nüfus Yoğunluğu

Kırsal yerleşmelerde nüfus yoğunluğu hesaplandığında kültür dışı alanları toplam yüz ölçüme dâhil edilmemektedir.

Kültür dışı araziler çayır-otlak, mera, orman, yerleşim yeri, mezarlık, ırmak yatağı, kayalık, kumluk ve hazine arazilerinden meydana gelmektedir. Tarımsal nüfus yoğunluğu hesaplanırken tarımsal araziler içerisinde nadaslı tarım, nadassız tarım, sulu tarım, bağ ve bahçe alanları toplanmak suretiyle yapılmıştır. 1935 yılında Türkiye’de aritmetik nüfus yoğunluğu km^2 ’ye 21 kişi düşerken çalışma alanında tarımsal nüfus yoğunluğu km^2 ’ye 45 kişi düşmüştür. 1970 yılında ise Türkiye’de aritmetik nüfus yoğunluğu km^2 ’ye 46 kişi düşerken çalışma alanında tarımsal nüfus yoğunluğu km^2 ’ye 67 kişidir. 2000 yılında Türkiye’de aritmetik nüfus yoğunluğu km^2 ’ye 88 kişi düşerken çalışma alanında tarımsal nüfus yoğunluğu km^2 ’ye 68 kişi olmuştur. 1935 yılından 1980 yılına kadar artmış. 1980 yılından sonra tarımsal nüfus yoğunluğu azalmaya başlamıştır.

Bir yerleşim yerinde nüfus yoğun olup olmadığını aritmetik nüfus yoğunluğu göre yapılırsa bazı hatalar meydana gelebilir. Çalışma alanında olduğu gibi toplam yüz ölçümün o alanda yaşayan insanların ekonomik faaliyet alanı olarak kabul edildiğinden dolayı yanlış sonuçlara varılabilir Öncelikle o yerleşim yerinin şehir veya kırsal alan olup olmadığına bakılarak, insanların ekonomik yönden gelir getiren arazileri ele alıp nüfus yoğunluğu bulunmalıdır.

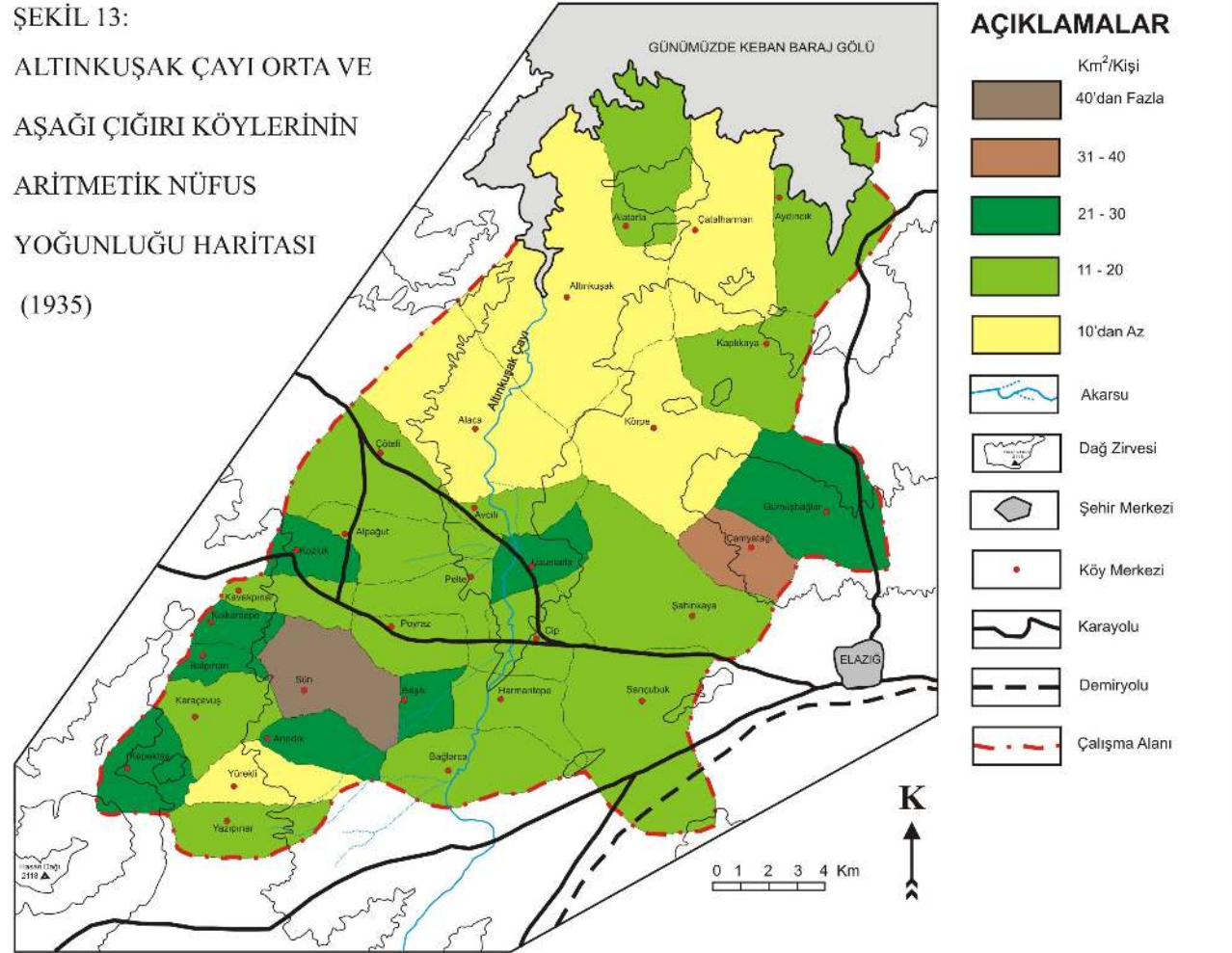
2.6. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

2.6.1 Cinsiyet Durumu

Çalışma alanı köylerinde değişkenlerden biride toplam nüfus içindeki kadın-erkek ve yaş dilimlerindeki nüfus sayısıdır.

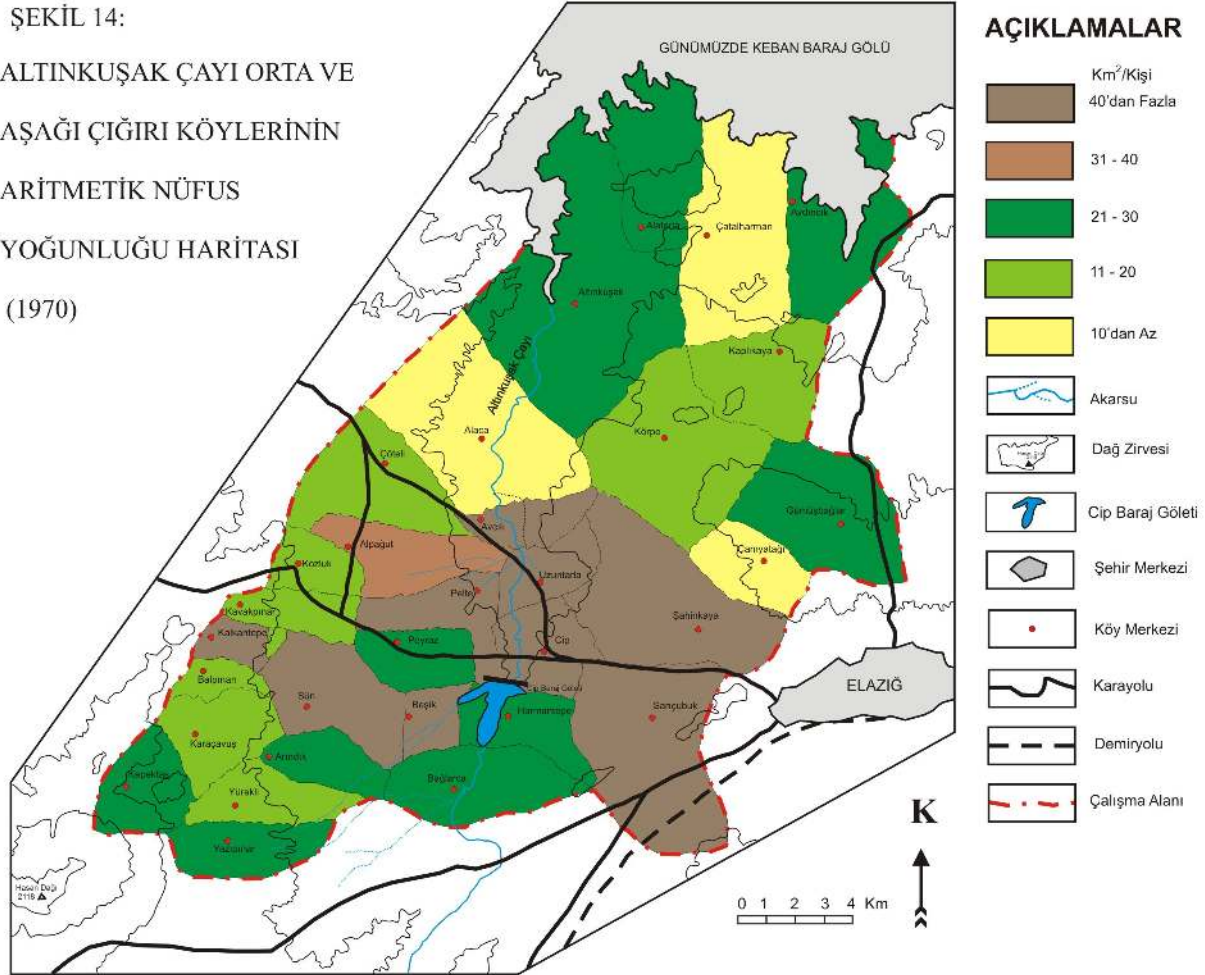
Çalışma alanı köylerinde 1935 yılında toplam nüfus 6635 kişi olup, 3324 (% 50) kişi erkek ve 3329 kişi (% 50) kadın nüfusa sahiptir. 1935 yılında çalışma alanında her 100 kadına 100 erkek düşmüştür.

ŞEKİL 13:
ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇİĞİRİ KÖYLERİNİN
ARİTMETİK NÜFUS
YOĞUNLUĞU HARİTASI
(1935)

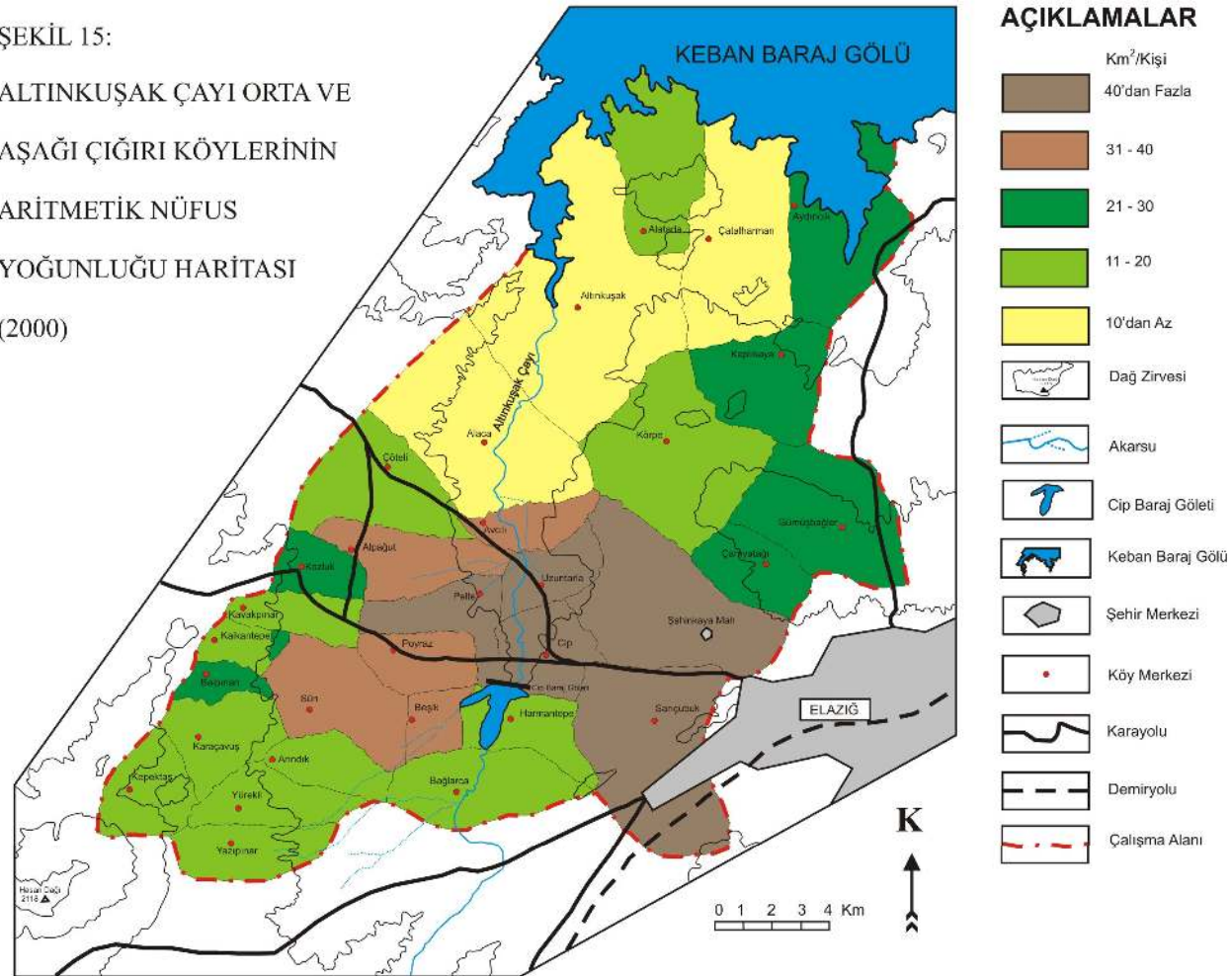

ŞEKİL 14:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇİĞIRI KÖYLERİNİN
ARİTMETİK NÜFUS
YOĞUNLUĞU HARİTASI
(1970)

ŞEKİL 15:
ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNİN
ARİTMETİK NÜFUS
YOĞUNLUĞU HARİTASI
(2000)

1940 yılında sayısal olarak kadın nüfusu (3507 kişi % 50) erkek nüfusundan (3445 kişi % 50) fazladır. Her 100 kadına 98 erkek düşmüştür. 1945 yılında erkek nüfusu (3404 kişi % 49) azalırken kadın nüfusu (3585 kişi %51) artmaya devam etmiştir. Her 100 kadına düşen erkek sayısı azalmakta ve 95 kişiye düşmüştür. 1940 ve 1945 yılında nüfusun azalması II. Dünya savaşının çıkmasıyla erkek nüfusu askere alınması olmuştur. Bu yıllarda erkek nüfusu azalırken kadın nüfusu artmıştır.

1950 yılında çalışma alanında toplam nüfus (7699 kişi) artarken kadın nüfusu (3802 % 49) erkek nüfustan (3897 % 51) yine fazla olmuştur. Erkek nüfusundaki artışta her 100 kadına 98 erkek düşmesine neden olmuştur. Çalışma alanındaki nüfus 1950 yılından itibaren erkek lehine gelişmeye başlamıştır.

1955 yılında çalışma alanındaki toplam nüfus (8647 kişi) içerisinde erkek nüfusu (4329 %50) ilk kez kadın nüfusunu (4318 % 50) geçmiştir. Çalışma alanında her 100 kadına 100 erkek düşmüştür. 1960 yılında toplam nüfus (8663 kişi) içerisinde kadın nüfus (4353 kişi % 50) sayısal olarak erkek nüfusun (4310 kişi % 50) önüne geçmiştir (Şekil: 6). Kadın nüfusundaki artış ile her 100 kadına 99 erkek düşmüştür. 1955 yılında erkek nüfusunda artış olurken 1960 yılında yurt dışına göçlerin başlaması ile kadın nüfusu artmıştır. 1965 yılında çalışma alanında toplam nüfus (9522 kişi) içersinde erkek nüfusunun (4757 kişi % 50) yurt dışına göç etmesinin devam etmesi nedeni ile kadın nüfusu (4765 kişi % 50) arasındaki fark devam etmiştir.

1970 yılında toplam nüfus (9886 kişi) içerisinde kadın nüfusu (5053 kişi % 51) sayı bakımından belirgin bir şekilde erkek nüfustan (4833 kişi % 49) fazla olmuştur. Böylece her 100 kadına 96 erkek düşmüştür. 1975 yılında çalışma alanında toplam nüfus (10929 kişi) içerisinde erkek nüfusta (5495 kişi % 50) artış olması nedeniyle kadın nüfusunu (5434 % 50) geçmiştir. Her 100 kadına 101 erkek düşmüştür. 1980 yılında çalışma alanındaki toplam nüfus (12434 kişi) çok büyümesine karşın erkek nüfusu (5976 kişi % 48) kadın nüfusunun (6458 kişi % 52) gerisinde kalmıştır. Kadın nüfusundaki artış nedeni ile her 100 kadına 93 erkek düşmüştür. Nüfusun artmasına rağmen erkek nüfusun büyük şehirlere göç etmesi nedeniyle azalmalar meydana gelmiştir.

1980 yılından sonra çalışma alanında göç olayı sadece erkek nüfus olarak değil ailenin bütün fertleri göç hareketine katılmıştır. 1985 yılında çalışma alanındaki toplam nüfus (11488 kişi) azalmıştır. Erkek nüfustaki (5451 kişi % 47) azalma kadın nüfustaki (6037 kişi % 53) azalmadan daha fazladır. Her 100 kadına 90 erkek düşmüştür. 1990

yılında toplam nüfusun (11229 kişi) göç olayı devam etmiştir. Kadın nüfusu (5795 kişi % 53) erkek nüfusundan (5434 kişi % 48) fazla ve her 100 kadına 93 erkek düşmüştür.

Çalışma alanında 2000 yılında toplam nüfustaki (10113 kişi) azalma devam etmiştir. Fakat nüfus azalırken toplam nüfus içerisinde erkek nüfusu (5224 % 52) kadın nüfusunun (4889 kişi % 48) önüne geçmiştir. Her 100 kadına 107 erkek düşmektedir. 1990 yılından itibaren göçlere ailelerinde katılması ile geçim ve eğitim amaçlı göçler kendini ön plana çıkarmıştır (Bkz. Tablo: 7).

Tablo 7: Çalışma Alanı Köylerinin Yıllar İtibariyle Cinsiyete Göre Nüfus Miktarı ve Oranları

Yıllar	Toplam	Erkek	%	Kadın	%	Genel Nüfusta Cins Oranı
1935	6653	3324	50	3329	50	100
1940	6952	3445	50	3507	50	98
1945	6989	3404	49	3585	51	95
1950	7699	3802	49	3897	51	98
1955	8647	4329	50	4318	50	100
1960	8663	4310	50	4353	50	99
1965	9522	4757	50	4765	50	100
1970	9886	4833	49	5053	51	96
1975	10929	5495	50	5434	50	101
1980	12434	5976	48	6458	52	93
1985	11488	5451	47	6037	53	90
1990	11229	5434	48	5795	52	94
2000	10113	5224	52	4889	48	107

Kaynak: DIE.

2.6.2. Nüfusun Yaş Yapısı

Çalışma alanındaki yerleşim yerleri köy ve bucaklardan meydana geldiği için nüfusun yaş gruplarına göre ayrıntılı verileri Elazığ İl Sağlık Müdürlüğünden temin edilmiştir. Nüfus verileri 2005 yılına ait olup ev halkı tespit fişlerinden (ETF) hazırlanan ev halkı tespit formları (Form 102) sonuçlarından oluşmaktadır. Ev halkı tespit fişleri her yıl mayıs ve haziran aylarında sağlık çalışanları özellikle ebeler tarafından evler tek tek gezilerek yapılmaktadır. Mayıs ve haziran aylarında okullar açık olması nedeni ile sayım sonuçları ile aynı nüfus sayısına denk gelmeyebilmektedir.

Çalışma alanı köylerinin yaşa ve cinse göre 20-24 yaş grubundaki kişilerin (% 10,5) yoğun olduğu görülmektedir. Sağlık müdürlüğü ev halkı tespit fişlerinden elde edilen verilerden 0 ile 11 aylık bebek nüfusu 71 kişi olup 37 erkek 34 kadın nüfusu oluşturmuştur. Bir yıl içinde ortalama 71 kişinin doğum ile nüfusun arttığı görülmüştür.

Çalışma alanındaki 15-49 yaş dilimindeki toplam kadın nüfusu 2103 kişidir. Toplam doğumları 15-49 yaş kadın nüfusuna bölüp 1000 ile çarptığımız zaman 33,8 sonucunu genel doğum oranı ortaya çıkmaktadır (Bkz. Tablo: 8). Yani her 1000 kadın başına düşen yıllık doğum sayısı ‰ 33,8 dir (‰ 3,4). Nüfus müdürlüklerinde ölen kişilerin günü gününe kayıt yoktur. Çalışma alanındaki ölümler ile ilgili veriler eksik olduğundan genel ölüm oranı bulunamamıştır.

Tablo 8: Çalışma Alanı Köylerinin Nüfusun Yaş Gruplarına ve Cinsiyete Göre Bölünüşü (2005)

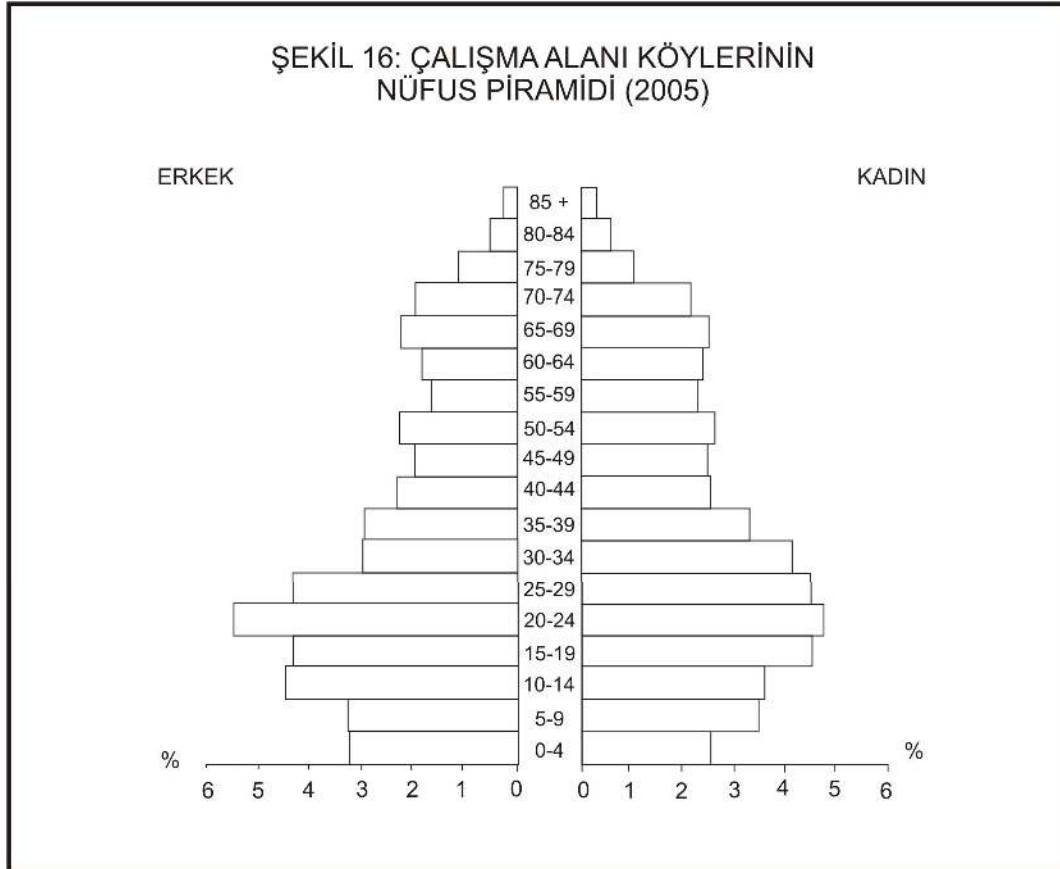
Yaş Grubu	Erkek	‰	Kadın	‰	Toplam	‰	Genel Toplam	‰
0-4	257	3,3	206	2,6	463	5,9	1685	21,6
5-9	259	3,3	280	3,6	575	7,4		
10-14	357	4,6	290	3,7	647	8,3		
15-19	346	4,4	364	4,7	710	9,1	5096	65,4
20-24	438	5,6	381	4,9	819	10,5		
25-29	347	4,5	357	4,6	704	9,0		
30-34	241	3,1	332	4,3	573	7,4		
35-39	238	3,1	264	3,4	502	6,4		
40-44	189	2,4	206	2,6	395	5,1		
45-49	156	2,0	199	2,6	355	4,6		
50-54	179	2,3	210	2,7	389	5,0		
55-59	133	1,7	181	2,3	314	4,0		
60-64	146	1,9	189	2,4	335	4,3		
65-69	181	2,3	200	2,6	381	4,9	1013	13,0
70-74	161	2,1	173	2,2	334	4,3		
75-79	87	1,1	81	1,0	168	2,2		
80-84	41	0,5	46	0,6	87	1,1		
85 +	19	0,2	24	0,3	43	0,6		
Toplam	3811	48,9	3983	51,1	7794	100	7794	100,0

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü ETF Formları 2005

Çalışma alanında 0-4 yaş grubu içerisinde erkek nüfus 257 kişi olup kadın nüfus ise 206 kişidir. Doğanay’ın dediği gibi “belirli bir süre içindeki genel doğum toplamından daha çok erkek nüfusunun meydana geldiğini ve bunun sebebinin açıklanamayacağı” şeklindedir (Doğanay, H., 1994, s: 157). Çalışma alanındaki 0-11 aylık bebek nüfusundaki 37 kişi olan erkek nüfusu ve 0-4 yaşındaki 257 erkek nüfusu doğrulanmaktadır. 5-9 yaş grubunda ve erkek nüfusunda (259 ‰3,3) artış az iken kadın nüfusunda (280 ‰3,6) artış fazladır.

Çalışma alanında nüfus 10-14 yaş grubundan sonra artmaya başlamakta ve 15-19 yaş grubunda daha belirgin olarak görülmektedir. Ülkemiz genç nüfusun fazla olması gerekirken az olmasının nedenleri arasında büyük şehirlere göç edilmesidir. Yaş grupları içerisinde 20-24 yaş grubundaki erkek ve kadın nüfusu fazladır (Bkz. Şekil: 16).

29 yaşına kadar erkek nüfusu fazla iken 30 yaşından itibaren yaş gruplarında kadın nüfusu artmıştır. Erkek nüfusundaki azalmalar geçim sıkıntısı ve işsizlik nedeni ile büyük şehirlere göç etmesinden olmuştur. 45-49 yaş grubundaki azalma ise çalışmayı 2005 yılından 45 yıl geriye gittiğimiz zaman 1960 yılına gelmektedir. Yani 1960 yılında çalışma alanında meydana gelen bir olay nedeni ile nüfus azalmıştır. Bu durumu 1955 ile 1960 yıllarında yurt dışı göçleri ile açıklamak mümkündür. Ayrıca 55-59 ile 60-64 yaş gruplarında azalma görülmektedir. Bu azalmanın nedeni ise 1940-1945 yılındaki II. Dünya savaşı için askere alınan erkek nüfusundan dolayı meydana gelmiştir. Çalışma alanı içerisinde yer alan köylerde 15-64 yaş gruplarının iş kollarına göre dağılımı ile ilgili veri elde edilememiştir.

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü ETF Formları 2005

Çalışma alanı köylerinde 0-14 yaş grubu toplamı 1685 kişi olup % 21,6 ve 65 yaş grubu üzerindeki nüfus 1013 kişi olup % 13 'tür. 15-64 yaş grubundaki nüfus ise 5096 kişi olup % 65,4 karşılık gelmektedir. Çalışma alanındaki bağımlı nüfusu bulmak için elimizdeki verilerden yararlanarak 0-14 ile 65 ve yukarı yaş grubunu toplayıp 15-64 toplamına bölündüğünde çıkan sonuç ile 100 çarpığımız zaman çalışma alanındaki bağımlılık oranını bulunmuş olur. Çalışma alanı köylerinde bağımlı nüfus oranı % 52,9'dur.

2.6.3. Eğitim Durumu

Çalışma alanı köylerinde eğitim-öğretim yönünde ülkemiz seviyesinde gelişme gösterememiştir. Çalışma alanında eğitim yatırımlarının yeterli düzeyde gelişmemesi nedeni ile başta Elazığ il merkezi olmak üzere diğer illere okumak için göçler meydana gelmiştir. Çalışma alanından eğitim amacıyla göç edenlerin sayısı toplam göç edenler içerisinde % 14,3 orana sahiptir. Çalışma alanında 1980 yılında 36 ilkokulunda eğitim-öğretim faaliyeti yapılmıştır. 2006 yılında ise 15 ilköğretim I. kademe ve 2 ilköğretim II. kademe okul eğitim-öğretim faaliyeti göstermektedir. Şahinkaya ve Uzuntarla köylerinde I. ve II. basamak ilköğretim okulu vardır. 13 köyde ise sadece I. basamak ilköğretim okulları bulunmaktadır. Köylerde okullaşma oranı ilköğretim ve lise eğitimi için ailelerin çocuklarını şehir merkezindeki okullara göndermeleri ile daha da gerilemiştir. Çalışma alandaki okullarda 41 derslik ve 78 sınıf bulunmaktadır. Köy okullarında normal eğitim-öğretim (tam gün) görmektedir. İlköğretim okullarda eğitim gören öğrenci sayısı 579 kişidir. Erkek 287 (% 49,57) ve kız öğrenci sayısı 292 (% 50,43) kişidir. Köy okullarında 29 sınıf öğretmeni ve 17 branş öğretmeni görev yapmaktadır. En fazla öğrenci sayısı Şahinkaya, Uzuntarla, Gümüşbağlar, Sarıçubuk ve Alpagut köylerinde bulunmaktadır. En az öğrenci sayısı ise Poyraz, Çöteli, Sarıçubuk Bahçelievler mahallesi, Kaplıkaya, Avcılı ve Aydıncık köylerinde bulunmaktadır. Alaca, Bağlarca, Çatalharman, Kozluk, Balpınar, Kavakpınar, Kalkantepe, Karaçavuş, Arındık, Sün, Beşik, Yazıpınar, Harmantepe ve Çamyatağı köylerinde okullar kapalıdır. Körpe, Cip ve Kepektaş köylerinde okulların açık olduğu fakat derslik, sınıf, öğrenci ve öğretmen sayıları Milli Eğitim Müdürlüğü verilerinde ise yer almadığı tespit edilmiştir (Bkz. Tablo: 9).

Ev halkı tespit formlarından elde edilen eğitim verileri köylerde yaşayan bütün nüfusun durumunu ilgilendirmektedir. Çalışma alanı köylerinde toplam nüfus içerisinde okur-yazarlık durumu ise 6 yaşının üzerindeki okuma-yazma bilenlerin toplam sayısı

5492 kişi (% 77,8) dir. Okuma-yazma bilenlerden % 55,4 (3043 kişi) erkek iken % 44,6 (2449 kişi) kadındır. Erkekler içerisinde % 89 oranında okuma-yazma bilen kişi vardır. Kadınlar arasında bu oran % 67,3 kadar düşmektedir. Çalışma alanında okuma-yazma bilmeyen nüfus 1567 kişi olup % 24,1 (378 kişi) erkek, % 75,9 (1189 kişi) kadındır.

Okuma-yazma bilen nüfus içerisinde herhangi bir eğitim öğretimden mezun olmayan nüfus 903 (12,8) olup, 476 (% 52,7) erkek, 427 (% 47,3) kişi kadındır. İlkokul mezunu olanların sayısı 2944 (% 41,7), ortaokul ve dengi mezun sayısı 718 (% 10,2), lise mezunu sayısı 801 (% 11,3) ve yüksekokul mezunu 126 (% 1,8) kişidir.

Tablo 9: Çalışma alanındaki Okullaşma

Okul Durumu			Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
I. Kademe İÖÖ.	Derslik	Şube	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kadın
Alatarla	1	4	18	7	11	1	1	
Alpagut	2	5	31	16	15	2		2
Altınkuşak	2	5	22	9	13	1	1	
Avcılı	1	5	17	9	8	1	1	
Aydıncık Çakıl	1	5	17	7	10	1		1
Çötel	1	4	8	5	3	1	1	
Gümüşbağlar	3	5	40	22	18	2	1	1
Kaplıkaya	1	5	14	10	4	1	1	
Pelte	2	5	25	8	17	2	1	1
Poyraz	2	4	8	4	4	1		1
Sarıçubuk Bahçelievler	1	5	10	8	2	1	1	
Sarıçubuk	4	5	38	23	15	4	3	1
Yürekli	1	5	18	10	8	1	1	
Şahinkaya	5	5	125	59	66	5	4	1
Uzuntarla	5	5	56	26	30	5	4	1
Toplam	32	72	447	223	224	29	20	9
II. Kademe İÖÖ.	Derslik	Şube	Toplam	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kadın
Şahinkaya	5	3	84	43	41	8	4	4
Uzuntarla	4	3	48	21	27	9	7	2
Toplam	9	6	132	64	68	17	11	6
Genel Toplam	41	78	579	287	292	46	31	15

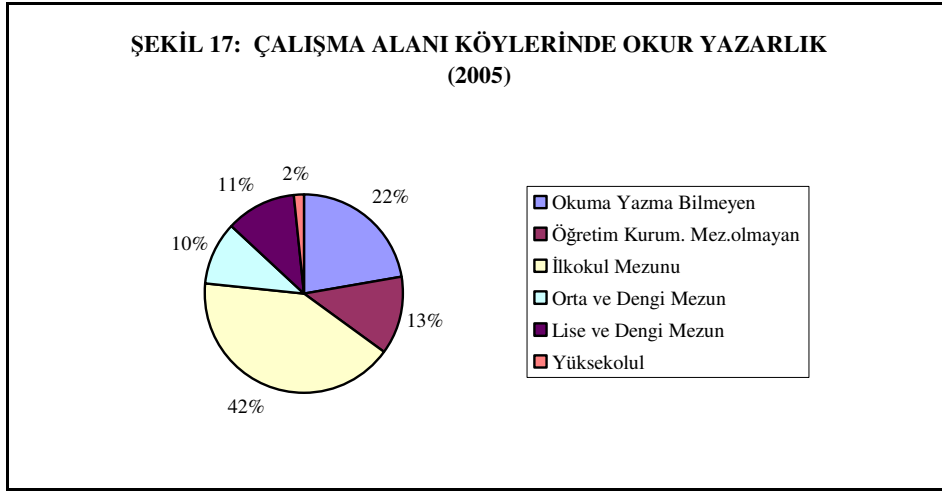
Kaynak: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İstatistik Şubesi 2005 verileri

Çalışma alanında okuma yazma bilenlerin sayısı % 77,8 olması eğitimi köy dışında Elazığ ve diğer illerde alan kişilerin köylerine geri dönmeleri nedeni ile yüksek bir orana gelmiştir. 1980 yılından sonra eğitim amaçlı göçlerin görülmesi ile okuma yazma oranı artması sadece sayısal değil nitelik yönünden de artırmıştır (Bkz. Tablo: 10 ve Şekil: 17).

Tablo 10: Çalışma Alanı Köylerinin Okur Yazarlık

Eğitim Durumu	Erkek	%	Toplam%	Kadın	%	Toplam%	Toplam	%
Okuma Yazma Bilmeyen	378	24,1	11,0	1189	75,9	32,7	1567	22,2
Toplam Okuma Yazma bilen	3043	55,4	89,0	2449	44,6	67,3	5492	77,8
Öğretim Kurum. Mez.olmayan	476	52,7	13,9	427	47,3	11,7	903	12,8
İlkokul Mezunu	1511	51,3	44,2	1433	48,7	39,4	2944	41,7
Orta ve Dengi Mezun	447	62,3	13,1	271	37,7	7,4	718	10,2
Lise ve Dengi Mezun	522	65,2	15,3	279	34,8	7,7	801	11,3
Yüksekölül	87	69,0	2,5	39	31,0	1,1	126	1,8
Toplam	3421	48,5	100,0	3638	51,	100,0	7059	100,0

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü ETF Formları 2005

ŞEKİL 17: ÇALIŞMA ALANI KÖYLERİNDE OKUR YAZARLIK (2005)

Kaynak: İl Sağlık Müdürlüğü ETF Formları 2005

2.7. Nüfus Hareketleri

2.7.1. Göçler

Çalışma alanı Elazığ il merkezine yakın olması ve verimli olan Kuzova içerisinde yer alması nedeniyle devamlı olarak nüfus hareket halindedir. Çalışma alanı içerisinde nüfus sürekli olarak yurt içi ve yurt dışı hareket etmiştir. Bu hareket sonucunda göç eden kişiler gittikleri yerlere sürekli olarak yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Çalışma alanındaki nüfusun göç olgusuna katılımı sosyal, ekonomik ve siyasal nedenler ile olmuştur.

Çalışma alanı köylerinin nüfus hareketliliği ile ilgili bilgilere Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yaptırılan Köy Envanter Etütleri ile 2005 yılı arazi anketleri sonucu elde edilen bilgilere aittir.

2.7.1.1. Gelen Nüfus

Çalışma alanı verimli arazilerden meydana geldiği için tarihin her döneminde yoğun bir şekilde nüfus almıştır. Çalışma alanına ilk gelen Hurilerden başlayarak Hititler, Urartular, Romalılar, Bizanslılar, Araplar ve Türklere kadar insanlar bu alana gelerek yerleşmiş ve nüfuslanmışlardır. Çalışma alanındaki gelen nüfus verilerini 1930 yılı ve sonrasındaki bilgiler doğrultusunda yapılmıştır. 1930 yılından 2005 yılına kadar çalışma alanı köylerine göç gelen nüfus 1111 kişidir. Gelen nüfusun % 48 (536 kişi) 1980 öncesinde, % 52 (575 kişi) ise 1980 ile 2005 yılları arasında olmuştur. Çalışma alanına göç edenlerin büyük bir kısmı ekonomik nedenler ile bulunduğu yerlerde geçinemeyip göç eden ailelerden oluşmuştur. Geçim sıkıntısı ile göç edenler % 70'lik (777 kişi) bir bölümü oluşturmuştur. İkinci sırada özellikle 1980 sonrası ülkemizde kırsal yerleşim birimlerinin azalmasına neden olan terör olaylarındandır. Terör nedeni ile Elazığ çevresindeki illerde yaşayan insanlar büyük şehirlere gitmeye ekonomik durumları yeterli olmadıkları için çalışma alanındaki köylere gelmişlerdir. Terör nedeni ile çalışma alanına göç gelenlerin % 15'e (172 kişi) karşılık gelmiştir. Üçüncü sırada Keban barajının yapımıyla arazileri sular altında kalan çevre köylerden olmuştur. Keban barajının yapılması ile köyleri sular altında kalan köylülerden kırsal kesimlerde yaşayıp tarımsal yerleşme isteyenler için devlet tarafından kişilere iklim ve tarım şartlarına yabancı oldukları bölgelerden çok, yakın çevrelere yerleştirilme olanağı sağlanan kişilerden meydana gelmiştir (Akkan, E., 1972, s: 200). Çalışma alanına arazileri sular altında kaldığı için göç edenlerin % 13 (142 kişi) yerleşmiştir. Son olarak 1980 öncesi özellikle 1930-1945 yıllarında % 3 (20 kişi) dış ülkelerden gelen göçmenler oluşturmuştur (Bkz. Tablo: 11 ve Şekil: 18).

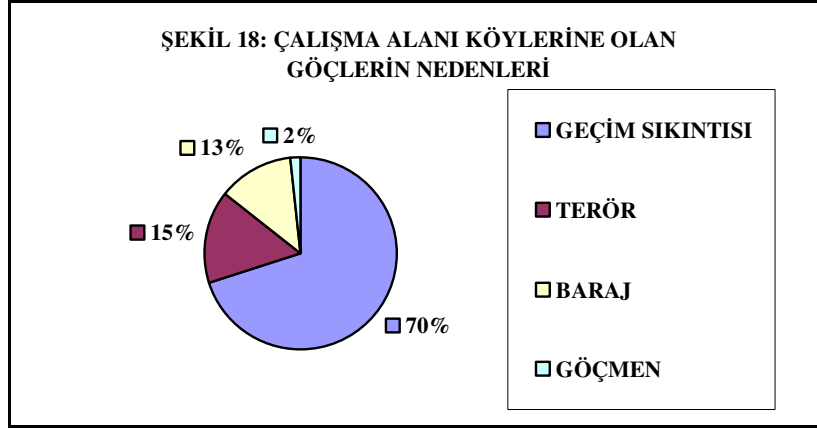
Tablo 11: Çalışma Alanı Köylerine Olan Göçlerin Nedenleri

Göç Nedeni	1980 Öncesi	1980-2005	Genel Toplam	
			Kişi	%
Geçim Sıkıntısı	434	343	777	70
Terör	0	172	172	15
Baraj	82	60	142	13
Göçmen	20	0	20	2
Toplam	536	575	1111	100

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 yılı Arazi Anketleri.

Çalışma alanındaki köylere göç gelen nüfusun geliş tarihleri daha çok Türkiye'de meydana gelen önemli olayların etkisi görülmüştür. Çalışma alanı köylerine terör olaylarının yeni başladığı 1985–1990 yıllarında % 34 (380 kişi) göç etmiştir. İkinci olarak Keban barajının yapımına başlaması sırasındaki 1960–1965 yılları arasında % 15

(171 kişi) göç etmiştir. Üçüncü ise 1950–1955 yılları arasında % 14 (158 kişi) göç etmiştir (Bkz. Tablo: 12).

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri.

Çalışma alanına göç gelen kişilerin nedenleri ve yıllarını karşılaştırıldığında bu kişilerin nerelerden geldiklerini tahmin edebiliriz. Çalışma alanına daha çok ülke içerisinde göçler olmuştur. Ülke içinde olan göçlerin büyük bir kısmı % 77,6'sı (862 kişi) Tunceli ili ve ilçelerinden olmuştur. 862 kişinin 481 kişi 1980-2005 yılları arasında terör olayları sonucunda köylerini terk eden veya boşalan köylerde ortaya çıkan geçim sıkıntısı ile göç etmiş kişilerden meydana gelmiştir. Tunceli ili ve ilçelerinden çalışma alanına 1980 öncesi göçler ise Keban barajı yapımı öncesi ve sonrası tarımsal arazileri sular altında kalması ile çalışma alanına gelmiş kişilerdir.

Tablo 12: Çalışma Alanı Köylerinde Yıllara Göre Gelen Nüfus

Yıllar	Kişi Sayısı	%
1930 ÖNCESİ	11	1
1930-1935	22	2
1935-1940	1	0
1940-1945	0	0
1945-1950	14	1
1950-1955	158	14
1955-1960	50	5
1960-1965	171	15
1965-1970	72	6
1970-1975	15	1
1975-1980	44	4
1980-1985	80	7
1985-1990	380	35
1990-1995	50	4
1995-2005	21	2
Bilinmeyen	22	2
Toplam	1111	100

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 yılı Arazi Anketleri.

İkinci sırada göç gelen kişiler Elazığ ilçelerinden ve çalışma alanı çevresindeki köylerden olmuştur. Çalışma alanı Elazığ şehir merkezine yakın olması bu göçlerin

olmasında en büyük faktördür. Elazığ ilçelerinden % 11,4 (127 kişi) göç etmiştir. Üçüncü olarak Elazığ ilinin doğusunda yer alan Bingöl ilinden %3,2 (35 kişi) nüfus gelmiştir.

Çalışma alanına yurtdışından gelen göçler genel içerisinde % 2,8 olup 31 kişidir. Romanya ve Bulgaristan'dan göç gelen kişiler soydaşlarımız olup, özellikle 1980 yılından önce devlet politikasından dolayıdır. 1923 yılında Kurtuluş Savaşının kazanılması ve Türkiye Cumhuriyeti kurulması ile yurt dışında yaşayan özellikle Balkanlardaki soydaşlarımız Anadolu'ya göç etmişlerdir. Devlet tarafından çalışma alanına da bir kısım soydaşımız yerleştirilmiştir.

Yurt dışından gelen kişiler daha çok Sarıçubuk ve Şahinkaya köylerine yerleşmişlerdir. 1930 öncesi ile 1930-1935 yılları arasında yurt dışı göçlerin haricinde çalışma alanına dış göçler olmamıştır (Bkz. Tablo: 13).

Tablo 13: Çalışma Alanı Köylerine Göç Eden Kişilerin Geldikleri Yerler

Geldiği Yer	1980 Öncesi	1980-2005	Toplam	%
Romanya	21	0	21	1,9
Bulgaristan	10	0	10	0,9
Yurt dışı Toplam	31	0	31	2,8
Tunceli	381	481	862	77,6
Elazığ	20	0	20	1,8
Çevre Köy ve İlçeler	43	84	127	11,4
Çalışma Alanı Köyleri	16	5	21	1,9
Bingöl	30	5	35	3,2
Erzurum	5	0	5	0,5
Bursa	5	0	5	0,5
Muş	5	0	5	0,5
Yurt İçi Toplam	505	575	1080	97,2
Genel Toplam	536	575	1111	100

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri.

2.7.1.2. Giden Nüfus

Çalışma alanı göç gelenler olduğu gibi göç gidenlerde olmuştur. Göç gidenler farklı nedenler olmakla birlikte daha çok ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerledir. Çalışma alanı köylerinden dışarıya olan göçlerin büyük bir kısmı ekonomik nedenler olmuştur.

Çalışma alanı köylerinden dışarıya giden nüfus 1048 kişidir. Ekonomik nedenler ile % 86 (898 kişi) başka yere göç etmiştir. Çalışma alanında göç giden nüfus daha çok 1980 sonrasında olmuştur. Ekonomik nedenlerle göçler topografyanın eğimli ve engebeli olması, tarım alanlarının yetersizliği, dağınık ve parçalı oluşundandır. Tarımsal

arazilerin artan nüfusun ihtiyaçlarının karşılanamaması sonucu köy halkı geçimini başka yerlerde kazanmaya çalışmak için göç etmişlerdir (Bkz. Tablo: 14)

Tablo 14: Sebeplerine Göre Çalışma Alanı Köylerinden Göç Eden Nüfus

Göç Nedeni	1980 Öncesi	1980-2005	Genel Toplam	%
Geçim Sıkıntısı	264	634	898	86
Eğitim	0	150	150	14
Toplam	264	784	1048	100

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri.

Çalışma alanında son yıllarda insanların köylerden şehirlere doğru göç etmesi yoğun olarak yaşanmıştır. Çalışma alanındaki göçler şehirlerin iş, eğitim ve sağlık hizmetlerinden daha fazla yararlanmak amacı ile gerçekleşmiştir. Çalışma alanı köylerinden büyük şehirlere okumak için % 14 (150 kişi) oranında göç etmişlerdir. Eğitim için göç eden kişiler köylerindeki tarımsal arazileri varlığından dolayı yaz aylarında köylerine gelmektedirler. Köylerindeki arazilerinde tarımsal ürünlerini yetiştirmekte ve hasat sonu okulların açılması ile eylül ayı ortalarında veya ekim ayı başında şehirlere göç etmektedirler. Bu tür göç hareketi Elazığ iline yakın köylerden daha çok uzak köylerde olmaktadır. Şehir merkezine yakın köylerde ulaşım imkânlarının gelişmiş olması nedeni ile günlük olarak Elazığ şehir merkezine dolmuş ve otobüs seferleri düzenli olarak yapılmaktadır. Son yıllarda Elazığ Belediyesi tarafından Cip, Pelte ve Çamyatağı köylerine günlük otobüs seferleri düzenlenmiştir. Ayrıca okumak isteyen ilköğretim öğrencileri için taşınmalı eğitim projesi ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan anlaşmalı minibüsler ile öğrenciler okullara taşınmaktadır.

Çalışma alanı köylerinden toplam 1048 kişi göç etmiştir. Göç eden nüfusun büyük bir kısmı 1980-2005 yılları arasında yurt içine olmuştur. 1980 öncesinde % 25 (264 kişi) iken 1980-2005 yıllarında ise % 75 (784) göç olmuştur.

Yurt içine % 73,7 (772 kişi) oranında göç etmiştir. Yurt içinde en fazla tercih edilen yerleşim yerleri İstanbul % 31,3 (328 kişi), Elazığ % 19,1 (200 kişi) ve Adana % 7,6 (80 kişi) illeri olmuştur (Bkz. Tablo: 15, Şekil: 19).

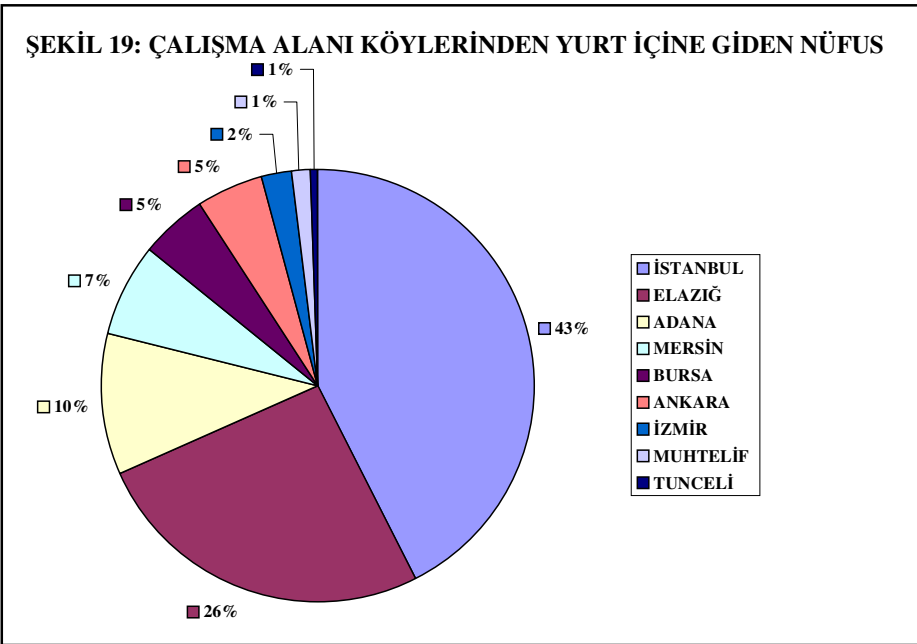
Çalışma alanından başka yerlere göç edenler arasında yurt dışındaki ülkelere % 26,3 (275 kişi) oranındadır. Çalışma alanı köylerinden yurt dışına göçler 1980 öncesinde yoğun iken 1980-2005 yıllarında büyük bir azalma görülmüştür. Bu göçlerin azalmada dış ülkelerin göçmen almakta sınırlı davranmasıdır. En fazla tercih edilen ülke % 21,9 (229) ile Almanya olup, 1980 öncesinde daha fazla (198 kişi) ve 1980-2005 yılları arasında (31 kişi) daha az olmuştur. Fransa % 3,1 (32 kişi) oranı ile ikinci olarak

tercih edilmiş ve 1980-2005 yılları arasında 25 kişi göç etmiştir. Hollanda ise % 1,1 (11 kişi) ile üçüncü olmuştur. Hollanda'ya göç gidenlerin tamamı 1980 öncesinde olmuştur.

Tablo 15: Çalışma Alanı Köylerinden Göç Eden Nüfusun Gittikleri Yerler

Tercih Edilen Yerler	1980 Öncesi	1980-2005	Toplam	%
Almanya	198	31	229	21,9
Hollanda	11		11	1,1
Fransa	7	25	32	3,1
Suudi Arabistan	2	0	2	0,2
Irak	1	0	1	0,1
Muhtelif Ülkeler	1	0	1	0,1
Toplam Yurt Dışı	220	56	276	26,3
Elazığ	15	185	200	19,1
İstanbul	13	315	328	31,3
Ankara	7	30	37	3,5
Adana	0	80	80	7,6
Mersin	0	54	54	5,2
Bursa	0	40	40	3,8
İzmir	0	19	19	1,8
Tunceli	0	5	5	0,5
Muhtelif iller	9	0	9	0,9
Toplam Yurt İçi	44	728	772	73,7
Genel Toplam	264	784	1048	100

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YERLEŞME

Çalışma alanında ve tarih öncesi dönemleri ile ilgili araştırmalar yok denecek kadar azdır. Çalışma alanı içerisindeki Bağlarca köyü sınırları içerisinde kalan Kurt tepe höyüğü Elazığ etnografya ve arkeolojik müze müdürlüğü tarafından Kültür Bakanlığı'na I. derecede arkeolojik sit alanı olarak sunulmuş, fakat herhangi bir kazı çalışması yapılmamıştır. Çalışma alanının kuzey sınırında yer alan Keban Barajı yapımı sırasında çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar sırasında çalışma alanını da yakından ilgilendirilecek bazı bilgiler elde edilmiştir. Araştırmalarda Keban baraj gölü alanında tarih öncesi çağlara ait 52 yerleşme yeri ve höyükten 47 tanesinin sular altında kalacağı tespit edilerek sistematik yüzey araştırmaları yapılmıştır. Çalışma alanının da içinde yer aldığı çeşitli araştırmalarda Yontma Taş (Paleolitik) devreden başlayıp günümüze kadar kesintisiz bir kültürün varlığı ortaya konmuştur (Ardıçoğlu, Ü., 1992, s: 12). Çalışmalar sonucunda 100'den fazla tarihi yerleşme, höyük ve açık hava kanal yerleri tespit edilmiştir. Ayrıca bölgenin 400.000 yıl öncesinden bu yana kesintisiz iskân edildiğini gösteren çeşitli kalıntılar bulunmuştur. Çalışma alanının batısında yer alan Aşvan (Muratçık) yöresinde Paleolitik çağa ait arkeolojik bilgiler elde edilmiştir (Ardıçoğlu, Ü., 1992, s: 14).

Kazı sonuçlarından M.Ö. yedinci ve altıncı bin yıllarda yörenin Orta Anadolu, Kuzey Suriye, Kuzey Mezopotamya ve İran ile yakın ilişkilerinin olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Eski Tunç Çağı adı verilen devre M.Ö. üçüncü ve ikinci bin yıllar arasında bu alanlarda çok yoğun iskanların olduğu görülmüştür (Ardıçoğlu, Ü., 1992, s: 14). Bu çalışmalarda çalışma alanının da yer aldığı yerleşme alanında milattan önce yaşamış krallıklardan ve uygarlıklar hakkında bilgiler ortaya çıkmıştır.

3.1. Köylerin Tarihçesi

Çalışma alanı köylerinin tarihi ile ilgili yeterli çalışma yapılmaması sonucunda bu bölgede ne zaman ve kimler tarafından yerleşildiği hakkında fazla bilgi yoktur. Çalışma alanının doğusunda yer alan Harput eskiden beri yerleşim alanı olması ve kurulan krallıklara merkez olması nedeniyle yerleşme tarihi açısından önemlidir. Harput'un yerleşme tarihi açısından önemi çalışma alanındaki köylerin 1935 yılında 11 ve günümüzde ise 5 tanesinin bucak merkezi durumunda olmasındandır. Harput ve

çevresinin yerleşme tarihi hakkında bilgilere son yıllarda yukarı ve aşağı Fırat havzalarında yapılan arkeolojik kazılar sonucunda ulaşılmıştır (Ünal, M.Ali, 1989, s: 12). Uluova, Kuzova ve Murat suyu kıyıları çok eski devirlerden beri iskân olan yerlerdendir. Özellikle Uluova ve Kuzova’da bulunan höyüklerin alt tabakalarında tarihten önceki devirlere ait katlara rastlanmıştır. Tarihten önceki devirlere ait olan küp mezar 1940 yılında Cip köyündeki bir tarlada inşaat sırasında bulunmuştur. Bu küp mezarları Orta Anadolu’da ve Hititlerden önceki kavimlerin ölülerini küp içine koyarak gömdükleri bilinmektedir (Ardıçoğlu, N., 1964, s: 5-9).

Elazığ-Harput çevresine ilk olarak Hurriler veya akraba kavimler yaşamışlardır. Turani aslından olan Hurriler M.Ö. 2000 yılında Doğu Anadolu’ya yerleşmiş ve Ön Asya’da hakimiyet kurmuşlardır. Harput ve çevresi Hurrilerin yıkılması ile Hititlerin eline geçmiştir. (Ardıçoğlu, N., 1964, s: 7 ve Ünal, M.Ali, 1989, s: 13). Hititlerden sonra M.Ö. 11. asırda Urartular hâkimiyet kurmuşlar. Urartulardan sonra yörede Sophene krallığı hüküm sürmüştür. Ünlü Yunan coğrafyacısı Strabo, yöre ile ilgili olarak Sophene krallığının Toroslar ile Anti-Toroslar arasında bulunan vadi şeklindeki bir araziye karşılık geldiğini söylemektedir (Ardıçoğlu, N., 1964, s: 9 ve Elazığ Yıllığı’ 98, s:31).

M.S. I. asır ile VII. asırlar arası Romalılar bölgeyi ele geçirmiştir. Roma döneminde meydana gelen olayları ve Romalılar ile Partların savaşlarını anlatan kitabe Kesrik köyü (Kızılay mahallesi) kilisesinde bulunmuş ve kilise harap olduktan sonra müzeye ve 1939 yılında Elazığ Halkevine (Elazığ Öğretmen evi) kaldırılmıştır (Ardıçoğlu, N., 1964, s: 22).

Harput ve çevresi 7. asrın ortalarında Bizans hâkimiyetine geçmiştir. Bizanslıların Harput ve çevresine hâkim olması bölgede yapmış oldukları kale yerleşmelerinden anlaşılmaktadır. Hz. Ömer zamanında bütün Suriye ve Irak’ı ele geçiren Araplar, Doğu Anadolu’ya yürüyerek Harput ve civarını zapt etmişlerdir. Arapların Bizanslılar ile mücadelesi 7. asırdan 10. asrın ortalarına kadar devam etmiştir.

Türklerin Malazgirt muharebesinden sonra Anadolu’yu fethetmesi ile birlikte Bizans hâkimiyeti sona ermiştir. 1085 yılında Harput ve çevresini Çubuk Bey fethettikten sonra Selçuklu ümerası gibi sultana bağlı kalmak şartı ile Çubukoğulları devri başlamıştır (Ardıçoğlu, N., 1964, s: 34). Harput ve çevresine Çubukoğullarından sonra Artukoğulları, Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Dulkadiroğulları, Akkoyunlular ve Safevi Devleti hakim olmuşlardır (Ardıçoğlu, N., 1964, s: 37-72).

Harput ve çevresi Osmanlı hâkimiyetine Yavuz Sultan Selim zamanında 26 Mart 1516 yılında Bıyıklı Mehmet Paşa ve İdrisi Bitlisi tarafından girmiştir (Ünal, M.Ali, 1989, s: 26 ve Ardıçoğlu, N., 1964, s: 37-75).

Harput ve çevresi Osmanlı hâkimiyetine bağlandıktan sonra 19. asrın sonlarına kadar idari bakımdan Diyarbakır eyaletine bağlı bir sancak olarak kalmıştır. Harput sancağının sınırlarında güneyde Eğil ve Çermik, kuzeyde Pertek, Sağman ve Çemişgezek sancakları doğuda Palu sancağı ile batıda Malatya sancakları yer almaktadır (Ünal, M.Ali, 1989, s: 33). Osmanlı Devleti Harput ve çevresini fethettikten sonra nüfus, yerleşme ve ekonomik faaliyetlerini gösteren tahrir kayıtlarını 1518, 1523 ve 1566 yıllarında yaptırmıştır (Ünal M. Ali, 1992, s: 9).

Harput sancağında 1518 yılındaki tahrir kayıtlarında Alaca, Arındık, Avcılı, Bizmişen (Sarıçubuk), Cip, Çöteli, Har (Aydıncık), Kozluk, Körpe, Mürüdü (Gümüşbağlar), Pelte, Sanuk (Yazıpınar), Süntürk, Sünkürd (Sün) ve Zarok (Kaplıkaya) köyleri bulunmaktadır. Poyraz köyü ise 1523 yılında kayıtlarda yer almıştır. 1523 ve 1566 yıllarında Çöteli, Har (Aydıncık) ve Kozluk köyleri terkedilmiş veya viran olmuştur.

1523 yılında Harput sancağına bağlı Harput nahiyesinin ikiye ayrılması ile Kuzabad nahiyesi kurulmuştur. Harput sancağının kuzey ve kuzeybatısına Kuzabad, doğu ve güneydoğusuna ise Uluabad ismi verilmiştir (Ünal, M.Ali, 1989, s: 37). Çalışma alanımızdaki Arındık ve Sanuk (Yazıpınar) köyleri Hersini nahiyesine diğer köyler Kuzabad nahiyesine bağlanmıştır.

Osmanlı devrinde kayıtlarda rastlanmayan çalışma alanının diğer köyleri ya köyaltı yerleşme veya sonraki yıllarda kurulmuş birer köy oldukları anlaşılmaktadır (Bkz. Tablo: 16). 1518–1523 yıllarındaki tahrir defterlerinde yer alan Alaca, Arındık, Avcılı, Cip, Çöteli, Kozluk, Körpe, Pelte, Sün ve Poyraz köylerinin isimleri günümüze kadar değişmemiştir (Ünal, M. Ali, 1989, s: 36–40).

Çalışma alanında yer alan köylerin bir kısmı Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce bir kısmı da daha sonra kurulmuşlardır. Türklerin Anadolu'ya girmesi ile gayrimüslim halk bulunduğu yeri terk etmiş veya Türkler ile bir arada yaşamışlardır. Çalışma alanındaki Alaca köyü Türkler tarafından kurulmuştur (Ünal, M.Ali, 1989, s: 56).

Çalışma alanındaki köyler 1924 yılında çıkartılan 442 sayılı köy kanunu ile köy statüsüne geçmiş ve tüzel kişilik kazanmışlardır. Köyler idari açıdan bir bucak

merkezinine bağılı olmuşlardır. Çalışma alanındaki köyler idari olarak Elazığ ili merkez ilçesi merkez bucağı, Hankendi bucağı, Harput bucağı, Hıdırbaba bucağı, Poyraz bucağı ve Baskil ilçesi merkez bucağına bağılıdır (Bkz. Tablo: 17, Şekil: 20 ve 21).

Tablo 16: Osmanlılar Döneminde: Çalışma Alanında Yer Alan Köyler

Yıllar	1518		1523		1566	
Köy Sayısı	Köy Adı	Bağılı Nahiyesi	Köy Adı	Bağılı Nahiyesi	Köy Adı	Bağılı Nahiyesi
1	Alaca	Harput	Alaca	Kuzabad	Alaca	Kuzabad
2	Arındık	Harput	Arındık	Kuzabad	Arındık	Hersini
3	Avcılı	Harput	Avcılı	Kuzabad	Avcılı	Kuzabad
4	Bizmişen	Harput	Bizmişen	Kuzabad	Bizmişen	Kuzabad
5	Cip	Harput	Cip	Kuzabad	Cip	Kuzabad
6	Çötelı	Harput				
7	Har	Harput				
8	Kozluk	Harput				
9	Körpe	Harput	Körpe	Kuzabad	Körpe	Kuzabad
10	Miyadin	Harput	Miyadin	Kuzabad	Miyadin	Kuzabad
11	Mürüdü	Harput	Mürüdü	Kuzabad	Mürüdü	Kuzabad
12	Pelte	Harput	Pelte	Kuzabad	Pelte	Kuzabad
13	Sanuk	Harput	Sanuk	Kuzabad	Sanuk	Hersini
14	Sünkürd	Harput	Sünkürd	Kuzabad	Sünkürd	Kuzabad
15	Süntürk	Harput	Süntürk	Kuzabad	Süntürk	Kuzabad
16	Zarok	Harput	Zarok	Kuzabad	Zarok	Kuzabad
17			Poyraz	Kuzabad	Poyraz	Kuzabad

Kaynak: Ünal, M.Ali, 1989, s: 36-40.

Çalışma alanı idari olarak birkaç bucağı bağılı olduğı için 1927 yılı nüfus sayımında ülke genelinde köylere ait nüfus ve yerleşme verileri verilmemiştir. Çalışma alanındaki köyler 1927 yılından günümüze kadar bağılı bulundukları idari ünitelerde bazı değışiklikler olmakla birlikte kendi yerleşim birimlerinde de değışmeler görülmüştür. Örneğın köyün bir mahallesi merkez iken başka bir mahallesi köy merkezi olmuştur. Bazen de köy bucak merkezi durumuna gelmiştir.

Çalışmalarda sıkça karşılaşılan sorunlardan biri de çalışma alanı köylerinde meydana gelen isim değıştirme olaylarıdır. Çalışma alanındaki köy isimlerinin değışmesi 1960 yılında çıkartılan bir kanun ile olmuştur. İç İşleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü 18 adet köyün isimleri değıştığını ve 13 adet köyün isimlerinde değışme olmadığını belirtmiştir. 1960 yılında köy isimleri karıştırılmaması için DİE. nüfus sayımları tablosunda köylerin eski ve yeni isimlerini birlikte vermiştir. Çalışma alanındaki Körpe, Poyraz, Alaca, Cip, Kozluk ve Pelte köyleri Türkçe anlam taşıdığı için günümüze kadar kullanılmıştır. Nekerek (Bağlarca), Bizmişen (Sarıçubuk), Hulvenk (Şahinkaya), Sanuk (Yazıpınar), Hozik (Çatalharman) ve Mürüdü

(Gümüşbağlar) gibi diğer köylerin Türkçe bir anlam ifade etmediği için isimleri değiştirilmiştir.

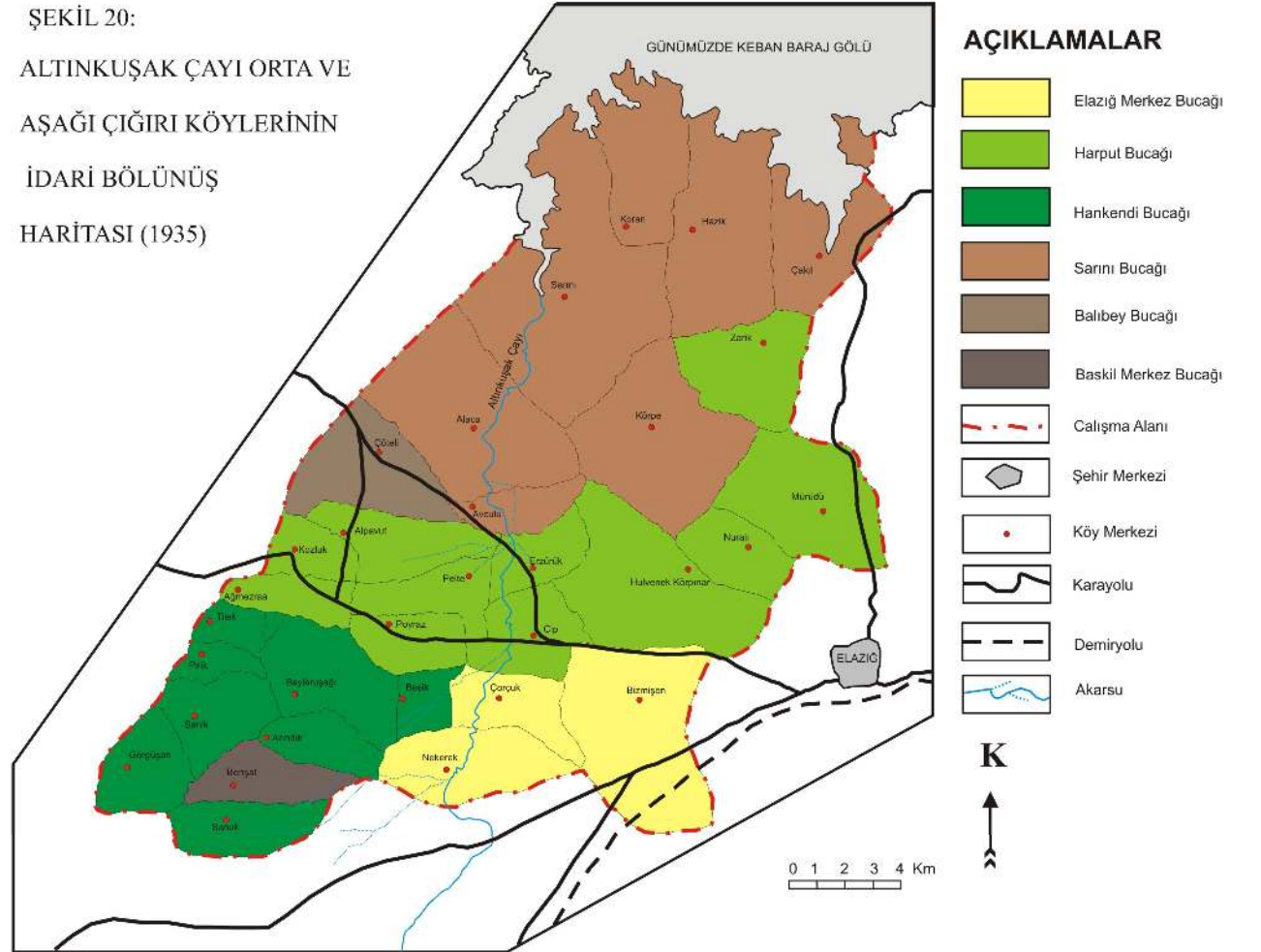
Çalışma alanındaki köylerin aynı zamanda bağlı bulunduğu idari birimlerde de değişimler görülmüştür. Bazı köy merkezleri bağlı bulunduğu mahallelerden alınıp günümüzdeki muhtarlıklara bağlanmıştır. 1940 yılında Beyleruşağı Mahallesi yerine Sün, Çakıl (Alibey, Har) mahallesi Har (Aydıncık) ve Hulvenek Körpınar mahallesi ise Hulvnek (Şahinkaya) köyü merkez muhtarlığı durumuna gelmiştir.

Tablo 17: Çalışma Alanı Köylerinin İdari Bağlılıkları

Sıra No	1935		1960		2005	
	Eski Adı	Bağlı İdari Merkezi	Eski ve Yeni Adı	Bağlı İdari Merkezi	Yeni Adı	Bağlı İdari Merkezi
1	Nekerek	Merkez	Nekerek-Bağlarca	Merkez	Bağlarca	Merkez
2	Nuralı	Harput	Nuralı-Çamyatağı	Merkez	Nuralı	Merkez
3	Bizmişen	Merkez	Bizmişen-Sarıçubuk	Merkez	Sarıçubuk	Merkez
4	Hulvenek Körpınar	Harput	Hulvenek-Şahinkaya	Merkez	Şahinkaya	Merkez
5	Sanuk	Hankendi	Sanuk-Yazıpınar	Hankendi	Yazıpınar	Hankendi
6	Çakıl (Alibeyhar)	Sarını	Har-Aydıncık	Harput	Aydıncık	Harput
7	Hazik	Sarını	Hozik-Çatalharman	Harput	Çatalharman	Harput
8	Mürüdü	Harput	Mürüdü-Gümüşbağlar	Harput	Gümüşbağlar	Harput
9	Zarik	Harput	Zarik-Kaplıkaya	Harput	Kaplıkaya	Harput
10	Körpe	Sarını	Körpe	Harput	Körpe	Harput
11	Koran	Sarını	Koran-Alatarla	Balıbey	Alatarla	Hıdırbaba
12	Sarını	Sarını	Sarını-Altıncuşak	Balıbey	Altıncuşak	Hıdırbaba
13	Poyraz	Harput	Poyraz	Poyraz	Poyraz	Poyraz
14	Alaca	Sarını	Alaca	Poyraz	Alaca	Poyraz
15	Alpagut	Harput	Alpagut	Poyraz	Alpagut	Poyraz
16	Arındık	Hankendi	Arındık	Poyraz	Arındık	Poyraz
17	Avcılı	Sarını	Avcılı	Poyraz	Avcılı	Poyraz
18	Pirik	Hankendi	Pirik-Balıpınar	Poyraz	Balıpınar	Poyraz
19	Beşik	Hankendi	Beşikköy	Poyraz	Beşikköy	Poyraz
20	Cip	Harput	Cipköy	Poyraz	Cipköy	Poyraz
21	Çötel	Balıbey	Çötel	Poyraz	Çötel	Poyraz
22	Çorçuk	Merkez	Çorçuk-Harmantepe	Poyraz	Harmantepe	Poyraz
23	Tilek	Hankendi	Tilek-Kalkantepe	Poyraz	Kalkantepe	Poyraz
24	Şanık	Hankendi	Şanık-Karaçavuş	Poyraz	Karaçavuş	Poyraz
25	Ağmezraa	Harput	Akmezraa	Poyraz	Kavakpınar	Poyraz
26	Görgüşan	Hankendi	Görgüşan-Kepektaş	Poyraz	Kepektaş	Poyraz
27	Kozluk	Harput	Kozluk	Poyraz	Kozluk	Poyraz
28	Pelte	Harput	Pelte	Poyraz	Pelteköy	Poyraz
29	Beyleruşağı	Hankendi	Sün	Poyraz	Süncöy	Poyraz
30	Erzürük	Harput	Erzürük-Uzuntarla-	Poyraz	Uzuntarla	Poyraz
31	Berişal	Baskil	Berişal-Yürekli	Baskil	Yürekli	Baskil

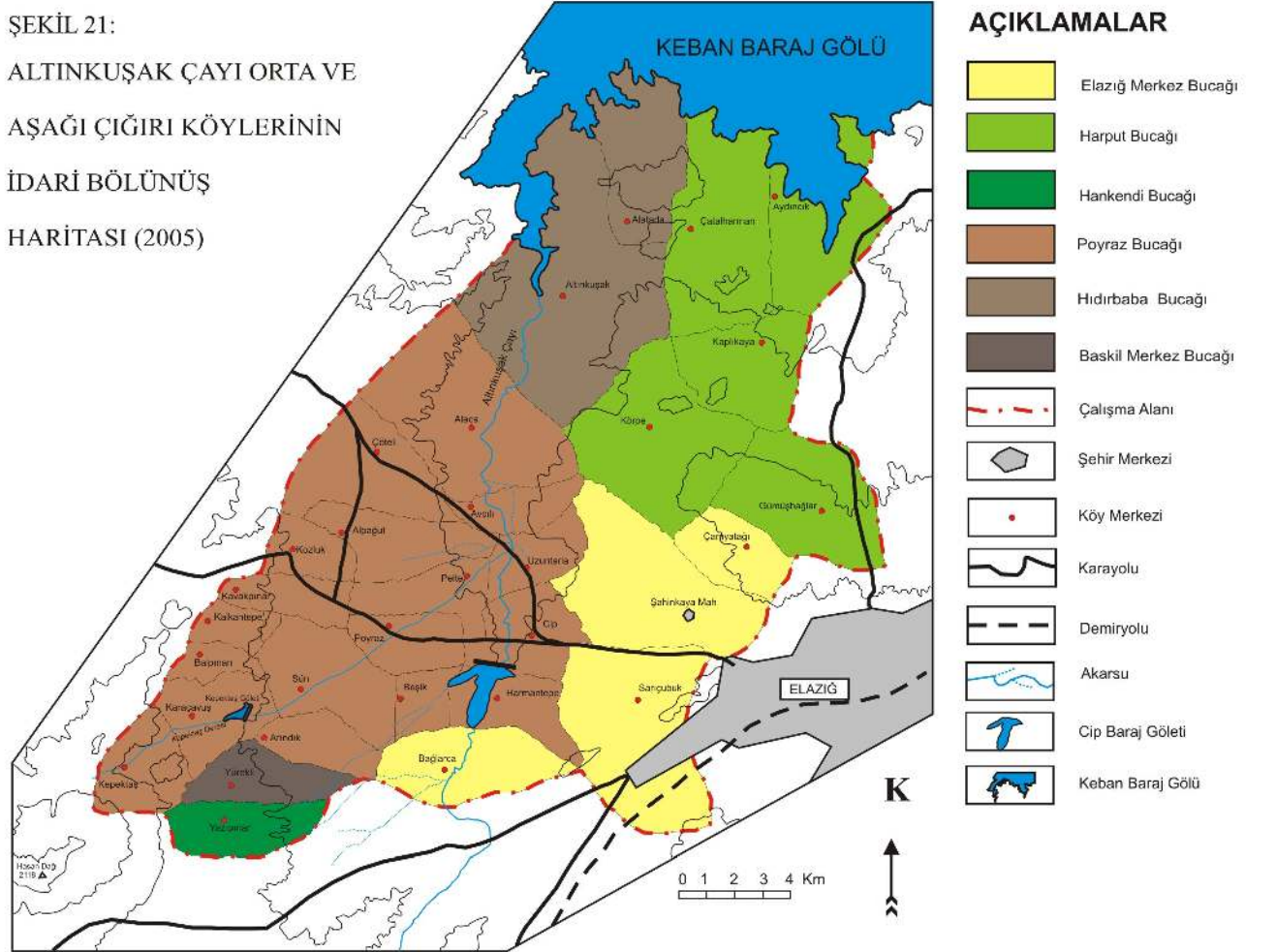
Kaynak : DİE.

ŞEKİL 20:
ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇİĞIRI KÖYLERİNİN
İDARİ BÖLÜNÜŞ
HARİTASI (1935)

ŞEKİL 21:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇIĞIRI KÖYLERİNİN
İDARİ BÖLÜNÜŞ
HARİTASI (2005)

Köylerin bağlı bulunduğu bucak idari merkezlerinde de değişimler yaşanmıştır. Bazı yerleşim yerleri önceleri köy iken (Poyraz) sonra bucak merkezi durumuna getirilmiş veya bağlı bulunduğu bucaklarda değişimler olmuştur. Köyler 1935 yılından günümüze kadar bağlı bulunduğu idari birimi değişmeyen 6 köy vardır. 1955 yılında 23 yerleşim biriminin bağlı bulunduğu bucak merkezleri değiştirilerek Poyraz köyü bucak merkezi olmuştur. Böylece çalışma alanındaki köylerin idaresi daha düzenli bir hale gelmiştir. 1975 yılında ise Alatarla ve Altıkuşak köylerinin bucak merkezi olan Balıbey köyü yerine Hıdırbaba köyü bucak merkezi olmuştur.

Çalışma alanındaki yerleşim yerleri 31 tane köy ve bu köylere bağlı 23 mahalleden meydana gelmiştir. 1935 yılında çalışma alanındaki köylerin idari olarak Ağmezra (Kavakpınar) ve Kozluk köylerine kadar olan geniş bir alan Harput bucağına, Tilek (Kalkantepe) ve Pirik (Balpınar) köylerine kadar olan alan ise Hankendi bucağına bağlı durumdaydı. İdari olarak bir karmaşa yaşandığı için 1960 yılında yapılan değişiklikler ile köylerin bağlı olduğu bucak merkezleri değişmiştir. Böylece günümüzdeki durumlarını almışlardır.

Çalışma alanı köylerinin bucaklarındaki değişimler ile bazı karışıklıklar ortadan kalkmış olsa da günümüzde Altıkuşak ve Alatarla köyleri Hıdırbaba bucağına bağlı olduğu için sorunları devam etmiştir. Alatarla ve Altıkuşak köyleri güvenlik ve idari işlerini Pirinçi karakolu tarafından yapılmaktadır. Örneğin askerlik ve güvenlik işleri Pirinçi karakolu müdahale etmekte ve ulaşım bağlantısı Şahinkaya veya Alaca köylerinden sağlandığından olaylara gidişlerde maddi ve zaman kaybı yaşanmaktadır. Bu köylerin sağlık işlerini ise Elazığ merkez Cumhuriyet sağlık ocağı tarafından yapılmaktadır. Bu ve benzeri durumlarda köy işlerinde karışıklık meydana gelmektedir. Köylerdeki bu sorununu bilerek günümüz şartlarına uygun olarak düzenlenmelidir. Yani “merkezi köy” projesi daha kullanışlı bir hale getirilmelidir. Günümüzde bucak kavramı eski önemini yitirmiş olduğundan dolayı merkezi köy etkin hale getirilmelidir.

3.2. Yerleşmeleri Etkileyen Coğrafi Faktörler

Harput ve çevresinin yerleşme tarihi M.Ö. 2000’li yıllar kadar eskidir. Geçmiş dönemlerde Elazığ ve Harput çevresinde önemli uygarlıklar kurulmasında doğal ve beşeri faktörlerin etkisi olmuştur. Yerleşmelerin kuruluş yeri seçilmesi ve gelişmesi için doğal ve beşeri faktörlerin rolü vardır. Çalışma alanındaki köylerin kuruluş yerinin seçiminde iklim şartları, yer şekilleri, jeolojik, toprak, hidrografik özellikleri ve bitki

örtüsünün etkisi olmuştur. Çalışma alanındaki yerleşmelerin gelişmesi ve büyümesinde ise doğal faktörlerden çok beşeri faktörlerin rolü vardır.

Anadolu'da Osmanlı Devleti zamanında yükselme devrinde kır politikası mükemmel bir şekilde uygulanmış ve kır yerleşmelerinin lehine olmuştur. Devletin gerileme döneminde ise kır politikası beşeri faktörler nedeni ile bozulmuştur. Osmanlı Devletindeki arazilerin tamamı devletin olması nedeni ile köylü kullandığı arazilerin kiracısı olmuştur. Kır politikasının bozulmasında gerileme devrinde yani 16. ve 19. yüzyıllarda toprak ağası durumunda olan “mültezimlerin” köylü üzerindeki baskısı nedeniyle köylülerin topraklarını boşaltarak ile dağlık sahalara doğru çekilmesine yol açmıştır. Böylece büyük köyler boşalmış ve harabe görünümlü köyler meydana gelmiştir. Boşalan yerlerin bakımsız kalması ve su baskınları sonucu bataklık alanları haline gelmesi ile eski verimli topraklar sıtmanın ölüm saçtığı alanlar olmuştur. Üretim azalması ile geçim darlığı nedeni ile eşkıyalık hareketleri meydana gelmiştir. Bütün bu nedenleri ile kır konusu üzerine iç isyanlar meydana gelmiş ve köyler eski önemini kaybetmiştir (Tunçdilek, N., 1980, s: 8). Çalışma alanındaki Hasan dağı ile Naldöken dağları eteklerinde kurulmuş köylerin 1518–1566 yıllarından sonra ortaya çıkmaları bu durumu doğrular niteliktedir. Günümüzde ise çalışma alanındaki yerleşmeleri etkileyen beşeri faktörler arazilerin miras yolu ile küçülmesi, ulaşım, sağlık, eğitim ve tarımsal gelişmeler olmuştur.

3.2.1. Doğal Faktörler

Çalışma alanı köylerinde kuruluş yerlerinin seçimi ve büyümesinde sahanın yapısal ve litolojik özelliklerinin etkisini görmek mümkündür. Çalışma alanının kuzeybatısında Keban metamorfikleri, batısında Kırkeçit formasyonu (kumtaşı, killi kumlu kireçtaşı ve marn), güneybatısında Baskil magmatitleri ve doğusunda Karayazı bazalt platosu arasında yer almıştır. Çalışma alanında jeomorfolojik ve jeolojik olarak temelini granit ve diyorit türü derinlik kayaların oluşturduğu Hasan dağı ve Naldöken dağları yer almıştır. Platolar yüksek, alçak ve volkanik platolar olmak üzere üçe ayrılmıştır. Platolar yükselti kademelerine göre basamak halindedir. Volkanik plato ise doğuda yer alan Karayazı bazalt platosudur. Altıncuşak çayının çevresinde ise vadi tabanı ve ova alanı meydana getirmiştir. Çalışma alanındaki köyler daha çok kuruluş yerleri olarak verimli sahaların olduğu alçak platolar ve Altıncuşak çayı çevresindeki vadi tabanını seçmişlerdir. Çalışma alanının bu denli çeşitli olması hem yerleşim

yerlerinin seçiminde hem de yapılan tarım üzerinde etkili olmuştur. Akarsu tabanlarında yerleşmeler yoğunlaşmakta iken dağ etekleri, volkanik platolar ile mermer, kalker ve dolerit araziler üzerinde seyrekleşmektedir.

Çalışma alanında kahverengi topraklar ve bazaltik topraklar ile alüvyal topraklar görülmektedir. Çalışma alanında kahverengi toprakların olduğu yerlerde yerleşmeler daha yoğun bir şekilde görülmüştür. Bazalt toprakların bulunduğu alanlarda ise yerleşmeler birbirinden daha uzak mesafelerde kurulmuşlardır. Bazalt topraklar çalışma alanının kuzey kısmında yer almışlardır. Alüviyal topraklar ise çalışma alanının Keban baraj gölü kıyısında Altıkuşak çayının döküldüğü alanda görülmektedir. Alüvyal toprakların oluşumu yeni olduğu için yerleşmelerin ekonomik faaliyet sahası içinde kalmışlardır (Bkz. Şekil: 35).

Çalışma alanındaki köylerin kuruluşunda litolojik ve toprak özellikleri kadar yükselti ve yüzey şekillerinin de etkisi büyüktür. Çalışma alanında vadi, dağ eteği, dağ yamacı, sırt, tepe ve dağlık alanlar gibi farklı morfografik birimler aynı sahada yer almıştır. Çalışma alanındaki köy yerleşmelerinin kuruluş yerlerinin yükseltisi bakımından en alçak alanın Keban baraj gölü kıyısında yer alan Aydıncık (870 metre) köyüdür. En yüksekte kurulan yerleşme birimi ise Hasan dağının uzantısı durumundaki Naldöken dağı yamacında kurulmuş olan Balpınar (1455 m) köyüdür. Çalışma alanının bir havzaya karşılık gelmesi ve ortasında yer alan Kuzova depresyonunun bulunması nedeni ile yerleşmeler ova tabanı çevresinde yoğunlaşmıştır. Çalışma alanının kuzeyinde yer alan Keban baraj gölü Kuzova depresyonunu alan olarak küçültmekle kalmayıp bazı yerleşmelerin sular altında kalmasına neden olmuştur. Miyadin köyü 1518 yılında Murat nehri kıyısında kurulmuş bir yerleşme iken günümüzde sular altında kalmıştır. 1940 yılındaki MTA Kurumunun jeoloji haritasında Miyadin, Şıhıs ve Zarato (Özgören) yerleşmeleri Murat nehri kıyısında görülmektedir. Fakat Keban baraj gölünün 845 kotuna çıkarılması (Akkan, E., 1972, s: 206) nedeniyle Miyadin ve Zarato (Özgören) köyleri ile Şıhıs mezrası sular altında kalmıştır.

Yükselti ülkemizdeki kır nüfusun dağılışıda etki gösteren coğrafi faktörler arasında en büyük öneme sahip olanıdır. Yükselti kır insanının temel faaliyetlerinde doğrudan etkili olan iklim, toprak ve bitki örtüsü gibi faaliyetlere tesirle onların kısa mesafelerde değişik özellikler göstermesine neden olan ve nüfus dağılışıda da etkin bir yere sahiptir (Sergün, Ü., 1994, s: 17). Altıkuşak çayı orta ve aşağı çığırı köylerinin 850-1150 metrelerinde akarsu vadisi ova tabanı ve kenar düzlükleri, 1151-1300

metreleri etek ve sırtları, 1301-1500 metreler yamaç ve tepelikleri ile 1501-2000 metrelerdeki yerler ise dağlık kesimlerden oluşan yüzey şekillere sahiptir. Çalışma alanındaki 2118 metre yükseltideki Hasan dağı en yüksek noktasına karşılık gelmektedir. Çalışma alanındaki su bölümü hatları kuzeyden güneye ve güneybatıya doğru yükselmektedir (Bkz. Şekil: 2). Çalışma alanının kuzey doğusundaki Aydıncık köyü ile güneybatısındaki Hasan dağı arasında 1248 metre yükselti farkı vardır.

Çalışma alanındaki yükseltilerine göre yerleşmeler 1000 m. altında olan Aydıncık, Altıkuşak, Avcılı Alatarla, Çalatharman ve Uzuntarla köyleridir. Avcılı ve Uzuntarla köylerinin yerleşim merkezleri vadi tabanında kurulmuşlardır. Altıkuşak çayının vadi tabanı yükseltinin azaldığı yerlere karşılık gelirken çevresine doğru yükselti artmıştır. Çalışma alanında ekonomik faaliyet alanlarının büyük kısmı 1001–1150 m. yükseltideki verimli tarımsal alanlar üzerinde yapan Beşik, Bağlarca, Harmantepe, Poyraz, Cip, Şahinkaya, Sarıçubuk ve Pelte gibi köyler kurulmuştur. 1151–1300 m. yükseltideki Sün, Arındık, Kavakpınar, Kozluk ve Gümüşbağlar köyleri etek ve sırt üzerinde kurulmuşlardır. Bu köylerin yer aldığı alanlarda tarla tarımının azalması ile birlikte meyvecilik, bağcılık ve hayvancılık gelişmeye başlamıştır. 1300 m. üzerindeki yerleşmeler Hasan dağı ile Naldöken dağlarının yamaçlarında Kepektaş, Karaçavuş, Balpınar ve Kalkantepe köyleri kurulmuşlardır. Tarımsal arazileri dağlık alanlara karşılık geldiğinden tarla tarımı zorlaşmış ve hayvancılık önemli hale gelerek ikincil bir faaliyet alanı olmuştur (Bkz. Tablo: 18).

Yükselti kademelerine göre köylerin merkezleri ele alınarak bu alanlarda yaşayan nüfusu, yüzölçümü, nüfus yoğunluğunu ve köy sayılarını bularak çalışma alanının en fazla yerleşme tercih edilen alanı bulunmuştur.

Çalışma alanında yükseltiye bağlı olan yerleşmeler 870 metreden başlamıştır. Yükselti kademelerine göre gruplandırma yapıldığında köy yerleşmelerini 4 gruba ayrılmıştır. 1000 m az olan yükseltiye sahip 7 tane yerleşme ile köylerin % 23'ü bulunmaktadır. Bu köyler çalışma alanının % 33 yüzölçümüne sahip olmasına karşın nüfusun % 19 bulundurmaktadır. Bu köylerde nüfus yoğunluğu ortalamanın altında olup 14 kişidir. 1001–1150 metre arasında yerleşmeler artarak köylerin % 39 ile 12 tanedir. Çalışma alanının % 41 sahip olup, nüfusun % 57 yaşamaktadır. Bu yerleşmelerde nüfus yoğunluğu çalışma alanının üzerinde olup 34 kişidir. 1151–1300 metre arasındaki yükseltiye sahip köyler 5 tane olup, % 16 sahiptir. Yerleşmeler yüzölçümün % 12 ve köy nüfuslarının % 13 sahiptir. Nüfusun ve yüzölçümün az olması nedeni ile nüfus

yoğunluğu ortalamanın üzerine çıkarak 25 kişi olmuştur. 1300 metreden fazla köy yerleşmeleri % 22 ile 7 tanedir. Çalışma alanının % 14'üne ve nüfusun % 11 sahiptir.

Tablo 18: Yükselti Kademelerine Göre Köyler

1000 m. Az	1001-1150 m.	1151-1300 m.	1300 m. Fazla
Aydıncık (870 m) Altıkuşak (900 m) Avcılı (900 m.) Alaca (950 m.) Alatarla (950 m.) Çatalharman (960 m.) Uzuntarla (980 m.)	Beşik (1030 m.) Bağlarca (1040 m.) Harmantepe (1040 m.) Kaplıkaya (1040 m.) Poyraz (1060 m.) Çötel (1065 m.) Alpagut (1080 m.) Cip (1100 m.) Pelte (1110 m.) Sarıçubuk (1115 m.) Şahinkaya (1137 m.) Körpe (1150 m.)	Sün (1187m.) Arındık (1202 m.) Kavakpınar (1207 m.) Kozluk (1230 m.) Gümüşbağlar (1253 m.)	Çamyatağı (1320 m.) Yazığınar (1324 m.) Karaçavuş (1340 m.) Yürekli (1340 m.) Kepekteş (1354 m.) Kalkantepe (1375 m.) Balpınar (1455 m.)

Kaynak: Köy Envanter Etütleri, Arazi Anketleri 2005

Çalışma alanı içerisinde yerleşmeye en uygun sahalar 1001–1150 metreler arasındaki ova tabanına karşılık gelmektedir. Bu araziler aynı zamanda tarımsal arazilerin yoğun olarak görüldüğü yerler arasındadır (Bkz. Tablo: 19 ve Şekil: 22).

Tablo 19: Yükselti Kademelerine Göre Nüfus Miktarına Göre Köyler

Yükselti (Metre)	Köy Sayısı	%	Km ²	%	Nüfus	%	Yoğunluk
1000 Az	7	23	137,5	33	1944	19	14
1001-1150	12	39	171,4	41	5798	57	34
1151-1300	5	16	51,1	12	1283	13	25
1300 Fazla	7	22	58,7	14	1088	11	19
Toplam	31	100	418,7	100	10113	100	24

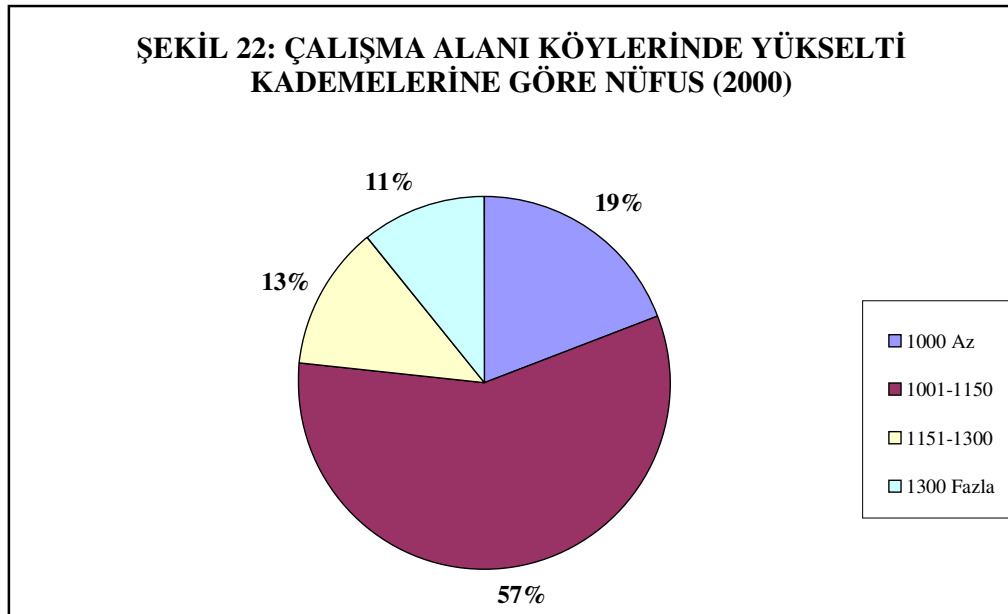
Kaynak: Köy Hizmetleri Envanter Etüdü, D.İ.E.

Çalışma alanının yükseltisi 1131 metre ortalama ile Türkiye ortalaması (1132 m.) kadardır. Yükseltinin az fakat sulama imkânlarının kısıtlı olduğu Aydıncık, Çatalharman ve Bağlarca köylerinde tarla tarımı içerisinde buğday ve nohut ekilmektedir. Sulama imkânları olan Uzuntarla, Cip, Avcılı ve Alaca köylerinde ise ürün çeşitlenerek buğday ve nohut yanında şekerpancarı ve mısır ekilmiştir.

Çalışma alanında yükseltisi az olan Alatarla ve Altıkuşak köylerinde geçim kaynaklarının I. derecede hayvancılıktır. Bu köylerde hayvancılık yapılması yükselti etkisinden değil, verimli tarımsal arazilerinin Keban baraj gölünün suları altında kalmış olmasındandır. Yükselti kademesinin artmasına bağlı olarak iklim şartlarına daha dayanıklı olan arpa tarımı ön plana çıkmıştır. Tarımsal arazileri kısıtlı olan ve

yükselteleri fazla olan Balpınar, Kavakpınar ve Kozluk köylerinde ise tarım ve hayvancılık kadar önemli olan işçi ve memur çalışan sayısı artmıştır.

Çalışma alanında yükselti artmasına bağlı olarak eğim de artmıştır. Eğimin fazla olduğu alanlarda yerleşmeler seyrek dokulu iken eğimin azaldığı alanlarda ise yerleşmeler sık dokulu olmuştur. Eğimin arttığı köylerde tarla tarımına dayalı ekonomik faaliyetlerin yerine hayvancılık, meyvecilik ve tarım dışı ekonomik faaliyetler görülmektedir. Kozluk, Kavakpınar ve Balpınar köylerinde geçim kaynakları arasında şehirlerde memur ve işçi sınıfında çalışıp emekli olan kesim görülmektedir. Tarımsal araziler üzerinde tarla tarımı köyler için önemini korumakla birlikte hayvancılık yapılan köyler artmıştır.

Kaynak: Köy Hizmetleri Envanter Etüdü, D.İ.E.

Çalışma alanındaki bitki örtüsünün büyük bir bölümü insanların meydana getirmiş olduğu antropojen steplerden oluşmuştur. Çalışma alanındaki bitki örtüsü kuru ormanlar, dikenli bitkilerin yaygın olduğu yüksek dağ-plato stepleri veya supalpin kat ile orman örtüsünün tahribi sonucu ortaya çıkmış antropojen step olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır (Tonbul, S., 1987 a, s: 209).

Çalışma alanındaki kuru ormanların içerisinde meşe türlerinden palamut meşesi (*Quercus aegilops*) ve mazi meşesi (*Quercus infectrio*), ardıc ağaçları ve yabani meyve türlerinden meydana gelmiştir. Meşelerin bulunduğu orman sahası bir bütün olarak değil dağınık bir şekildedir. Meşe ağaçları daha çok Hasan dağı yamaçlarındaki Kepektaş, Balpınar ve Kalkantepe köylerinin sınırları arasında bulunur. Yabani

meyvelerden yabani armut (*Pirus communis*) ve yabani badem (*Amygdalus webbii*) türleri tarım arazilerinde, bahçelerinin içerisinde veya bahçe sınırlarında kendiliğinden yetişmişlerdir.

Yüksek dağ-plato stepleri çalışma alanının güney doğusundaki sınır olan Hasan dağının 1900–1950 metrelerinde görülen sütleğen (*Euphorbia*), kekik (*thymus kotschyanus*), peygamber çiçeği (*Centarea*) ve sığır kuyruğu (*Verbascum cataonicum*) gibi bitki türler görülmektedir.

Antropojen steplerin bulunduğu alanlardaki bitki örtüsü ise çoban çantası (*Capsella bursa pastoris*), gelincik (*Papaver*), sütleğen (*Euphorbia*), yavşan otu (*Artemisia*), lale (*Tulipa*), karanfil (*Dianthus*) ve ayrık (*Agropyron*) gibi türlerden olup çalışma alanının her yerinde görmektedir. (Tonbul, S., 1987 a, s: 221). Ayrıca çalışma alanında akarsu boylarında beyaz söğüt (*Salix alba*), kavak (*Populus euphratica*) iğde (*Elaeagnus*) ve böğürtlen (*Rubus fruticosus*) bitki topluluğuna rastlanmaktadır. Özellikle böğürtlen ve iğde türleri bahçe ve bağlarda arazi sınırını ayırmak için çeper görevi görmektedir (Tonbul, S., 1987 a, s: 222).

Çalışma alanında en önemli akarsu Altıncuşak çayıdır. Altıncuşak çayı havzası içerisinde kuzeyde Kuzova depresyonu Saraçoğlu'na göre yönünü kuzeye verdiği için bu isimle anılmış (Saraçoğlu, S., 1989, s: 401) ve güneyde Hankendi ovaları bulunmaktadır. Altıncuşak çayı değişik isimlerle anılmaktadır. Altıncuşak çayına yukarı çığırda yani Hankendi ovasında Örençay, orta çığırda Bağlarca ve Harmantepe köyü civarında Cip çayı ve aşağı çığırda Avcılı ve Alaca köylerinde ise Altıncuşak (Sarımı) çayı isimleri verilmektedir. Altıncuşak çayı Hankendi ovasına akışını kuzeydoğusunda bulunan Hasan dağı, güneybatısında bulunan Bulutlu ve Pirhasan dağı, doğusunda Meryem dağından ve kuzey ve batısında bulunan kuzeydoğu-güneybatı istikametinde uzanan tepe ve dağ grubundan mevsimlik dere ve çaylardan almıştır. Hasan dağının güneydoğu eteklerine yerleşmiş bulunan Çorak ve Belbükü dereleri, Bulutlu, Pirhasan dağlarının kuzey eteklerine yerleşmiş Kesik çayı, Belhan, Hazar ve Kesikköprü dereleri ile Dilek çayları Hankendi ovasının kuzeyinde yer alan Örençay ve Sinan köylerinden Kuzova depresyonuna girmektedir. Altıncuşak çayı Kurt tepe ile Koyunoğlu sırtından çalışma alanına girmiştir.

Altıncuşak çayı üzerinde kurulmuş olan Cip barajlar çalışma alanındaki tarımsal arazilerden daha fazla verim elde etmek amacı ile kurulmuştur. Cip barajı suları ile Cip, Pelte, Uzuntarla Avcılı ve Alaca köylerinin tarımsal arazileri sulanmaktadır. Bu

köylerde sulama yapıldığı için buğday ve arpa dışında şekerpancarı, mısır ve meyve bahçeleri önem kazanmıştır. Cip barajına Örençay (Altıncuşak çayının yukarı çıkışı), Şabanlı, Kaş (Halla) ve Gök dere sularını boşaltmaktadır.

Cip barajından sonra Altıncuşak çayı Pelte ve Uzuntarla köyleri arasındaki vadi tabanından akmaya başlamaktadır. Atıncuşak çayına Hasan dağının kuzeyinde ve Kepektaş köyü sınırlarından akan Kepektaş deresi (Görgüşan) Karaçavuş, Arındık, Sün, Poyraz ve Pelte vadisi boyunca tarımsal arazileri sulayarak karışmaktadır. Kepektaş deresi yaz aylarında Karaçavuş, Arındık ve Sün köylerindeki tarımsal arazilerin sulanmasında kullanıldığı için temmuz ve ağustos aylarında suları azalmaktadır. Kepektaş deresi üzerinde 2004 yılında yapımı biten ve faaliyete geçen Kepektaş sulama barajı veya göleti kurulmuştur. Kepektaş sulama barajı nedeni ile Arındık ve Sün köyleri tarımsal arazilerine daha fazla ve düzenli olarak sulama imkânı sağlamışlardır. Altıncuşak çayına Avcılı ve Alaca köylerinin doğusunda Yukarı derenin suları karışmaktadır. Altıncuşak çayına daimi akan dereler dışında yazın kuruyan mevsimlik dere ve özlerde suları karışmaktadır. Altıncuşak çayı sularını Altıncuşak köyü kuzeyinden Keban baraj gölüne boşaltmaktadır.

3.2.2. Beşeri Faktörler

Çalışma alanı verimli bir ova alanı olması nedeni ile geçmiş dönemlerde de tercih edilen yerler arasında olmuştur. Çalışma alanındaki köylerde yaşayan nüfus hakkındaki bilgilere Osmanlı Devleti zamanına kadar veriler bulunmaktadır. Osmanlı Devleti zamanında Kuzabad nahiyesi Harput sancağına bağlı verimli bir tarım arazisi olması nedeni ile nüfusun sık olduğu yerleşmeler arasında olmuştur. Kuzabad nahiyesinde buğday, arpa, darı, pamuk ve mercimek tarla ürünleri eskiden beri yetiştirilmiştir. 1518 yılında çalışma sahasındaki köylerden Alaca, Bizmişen (Sarıçubuk) ve Pelte köylerinde nüfusun yoğun olduğu yerleşmeler arasındadır. 1523 yılında ise Bizmişen (Sarıçubuk), Mürüdü (Gümüşbağlar), Sünkürd (Sün) ve Zarok (Kaplıkaya) köylerinde nüfusun yoğun olduğu yerlerdir. Bu yerleşmelerin Bizmişen (Sarıçubuk), Mürüdü (Gümüşbağlar), Sünkürd (Sün) ve Zarok (Kaplıkaya) köyleri günümüzde de yoğun nüfusların olduğu yerleşmeler arasındadır. 1566 yılında ise Bizmişen (Sarıçubuk), Sarını (Altıncuşak), Süntürk ve Sanuk (Yazıpınar) köyleri nüfusun en fazla olduğu yerler arasındadır. 1523 yılında Sünkürd (Sün) köyünün nüfus fazla iken 1566 yılında ise Süntürk köyünde nüfusu daha fazla olmuştur. Bizmişen

(Sarıçubuk) köyü Osmanlı Devleti zamanında en sık nüfuslu bir yerleşme olması fiziki ve beşeri faktörleri bir arada bulundurmasındandır. 1566 yılında gayrimüslim köylerinin nüfuslarının fazla olduğunu görülmüştür (Bkz. Tablo: 20).

Çalışma alanında nüfusun fazla olmasında beşeri faktörlerin etkisi görülmektedir. Çalışma alanı bir havzanın orta ve aşağı çığırı olmasından dolayı bu köylerin eski dönemlerdeki nüfuslarını azalmamasına neden olmuştur. Çalışma alanındaki nüfusun fazla artması sonucunda tarımsal arazilerin artan nüfusu ihtiyaçlarını karşılayamamış ve yeni yerleşmeler meydana gelmiştir. Günümüzde çalışma alanında yer alan Bağlarca, Çamyatağı, Harmantepe, Beşik, Karaçavuş, Kalkantepe, Kavakpınar, Çamyatağı ve Yürekli köyleri 1518 ve 1566 yıllarındaki tahrir defterlerinde yer almamış ve daha sonraki yıllarda kurulmuşlardır.

Tablo 20: Çalışma Alanının Osmanlı Devleti Zamanındaki Nüfusu

Köy Sayısı	Köyler	Dini	1518		1523		1566	
			Hane	Ferd	Hane	Ferd	Hane	Ferd
1	Alaca	M	14	5	42	13	36	18
2	Arındık	G	26	1	33	14	60	23
3	Avcılı	M	11	3	24	7	42	14
4	Bizmişen	G	12	5	35	26	156	51
5	Poyraz	M	4	1	10	0	24	9
6	Cip	M	6	2	16	6	47	12
7	Çötel	M	9	1	0	0	0	0
8	Görgüşan	M	0	0	15	7	13	3
9	Har	M	Viran	0	5	2	7	2
10	Holvenk	G	11	0	23	8	67	15
11	Körpe	G	10	0	11	8	19	14
12	Mürüdü	M	18	0	50	24	52	10
13	Pelte	G	9	5	22	8	62	12
14	Sanuk	G	16	4	24	16	59	27
15	Sarunı	G	15	5	26	14	116	31
16	Sünkürd	M	24	0	45	23	53	21
17	Süntürk	M	7	1	19	9	49	31
18	Zarok	G	12	2	18	27	43	23
19	Zarato	M	0	0	6	2	4	10
Toplam Nüfus			204	35	424	214	909	326
Tahmini nüfus (x 5)				175		1070		1630

Kaynak: Ünal, M.Ali, 1989, s: 76-84

Günümüzde köylerdeki nüfusun azalması şehirlere göç olayı ile açıklanmakta iken 16. yüzyılda ise iç isyanlar, mezhep mücadeleleri, eşkıyalık, köylerin talan edilmesi, ovaların su baskınlarına maruz kalması ile sıtma hastalığının görülmesinden olmuştur (Tunçdilek, N., 1971, s: 20). Geçmiş yıllarda köyler yollardan uzak ve emniyet imkânlarının bulunduğu yerlerde kurulmuşlardır. Çalışma alanında 1566 yılında

görülmeyen ve günümüzde var olan köylerin kurulduğu alanlar güvenlik açısından en elverişli yerlerdir. Günümüzde çalışma alanı içerisinde yer alan Bağlarca, Karaçavuş, Kavakpınar Balpınar, Kalkantape ve Çamyatağı köyleri özellikle dağ yamacında ve Elazığ-Keban karayolundan daha iç kesimlerde kurulmuş olması bu yerlerin güvenlik açısından korunaklı alanlar olduğunu göstermiştir.

Çalışma alanındaki yerleşmelerin kuruluşu, devamı ve varlıklarını korumaları verimli tarım arazileri üzerinde kurulması ile Elazığ şehir merkezine yakın olmasından kaynaklanmıştır. Çalışma alanında günümüzde 31 tane köy vardır. Çalışma alanında 1970 yılından önce yer alan Zarota (Özgören) köyü yerleşme alanı ve tarımsal arazileri Keban baraj gölünün suları altında kaldığı için günümüzde haritalardan silinmiştir. Çalışma alanında 1518–1566 yılları arasında 19 tane köy yerleşmesi yer almıştır. Bu köylerin 1516 yılından günümüze kadar devam etmesindeki en önemli faktör verimli ova tabanı üzerinde kurulmuş olmalarındandır. Çalışma alanındaki köylerde 1518–1566 yılları arasında vergi nüfusu 1630 kişi ve 909 haneden meydana gelmiştir. Elibüyük’e göre Kuzabad nahiyesinde 1567 yılında nüfusun 4027 kişi olduğunu belirtmiştir (Elibüyük, M., 1990, s: 26). Çalışma alanı köylerinde 2000 yılında 10113 kişi ve 3025 haneden meydana gelmektedir.

Çalışma alanında ulaşım daha çok elverişli boğazlardan yapılmıştır. Çalışma alanı ortasından doğu ve batı istikametinde geçen Elazığ-Keban karayolu, kuzeydoğudan kuzeye doğru devam eden Elazığ-Pertek karayolu kuzeybatıdan yine kuzeye doğru Elazığ-Çemişgezek karayolu ve güneydoğudan batıya devam eden Elazığ-Malatya karayolları yer almıştır. Çalışma alanında geçmiş dönemlerde tarihi yol güzergâhları güney ve ortasından geçmiştir. Çalışma alanının güneyindeki Elazığ-Malatya karayolu üzerinde geçmiş dönemlerde kral yolu yer almıştır. Bu alanının yol durumu tarihin eski devirlerinde başladığı ve kral yolunun buradan geçtiği söylenmektedir. Romalılar doğuya doğru seferlerini Malatya ve Harput üzerinden yapmışlardır. Özellikle “Mezopotamya ve İran’ı Ege sahillerine bağlayan yol Ergani ve Dicle vadisini takip ederek Gölbaşihanı (Gezinhanı), Hanköy, İzoğlu ve Malatya, Hekimhan ve Sivas üzerinden Ege sahillerine kadar uzanmıştır” (Saribeyoğlu, 1951, s: 73). Çalışma alanının güneyinden geçen bu yol günümüzde Sarıçubuk köyüne bağlı Hanpınar mahalle ortasından geçmektedir. Bu yol üzerinde yer alan mahallenin isminin Hanpınar olması da daha önce burayı kullanan kervanların dinlenmesi için bir han ve çeşmenin olduğunu belirtmektedir. Günümüzde bu mahallede han bulunmamaktadır.

Hanpınar mahallesinin tarihine ait çeşme şehir merkezine bağlı olan Hilalkent ve Abdullahpaşa mahalleleri arasında Hanpınar tarihi çeşmesi yer almıştır. Bu çeşme yapılan tamiratlar sonucu günümüzde halen kullanılmaktadır (Fotoğraf:2).

Fotoğraf 2: Kral yolu üzerinde kurulmuş olan tarihi Hanpınar çeşmesi (Sarıçubuk köyü Hanpınar mahallesi).

Cumhuriyet döneminde yapılan Keban-Elazığ yolu ile Şahinkaya, Sarıçubuk, Cip, Poyraz, Akmezraa (Kavakpınar) ve Kozluk köyleri bu güzergâh yakınında kurulmuş oldukları için gelişme göstermişlerdir. Tarihi yolların çalışma alanının güneyinde ve ortasından geçmesi yerleşmeleri olumlu bir şekilde etkilemiştir. Özellikle 1980 yılından sonra Elazığ şehir merkezinin çalışma alanı ile komşu olması Sarıçubuk, Şahinkaya, Cip, Poyraz ve Pelte köylerinde yaz mevsiminde kullanmak üzere şehrin bunaltıcı sıcaklığından kurtulmak ve dinlenmek amacı ile Sayfiye yerleşmeleri kurulmuştur. Bu köylerin bulunduğu alanlarda yaz aylarında kullanılan villa tipi evler ile bahçeli lüks evler yapılmıştır. Çalışma alanı şehir merkezine yakın olması, Cip barajı mesire ve dinlenme alanının olması nedeni ile gününbirlik otobüs seferler devamlı olarak yapılmaktadır.

Çalışma alanı Osmanlı devleti döneminde de verimli tarımsal araziler içerisinde yer almıştır. Çalışma alanının ortasından geçen Altıncuşak çayının bulunduğu alanda yer alan Kuzabad (Kuzova) nahiyesine bağlı çalışma alanı köylerimizden üretilen tarımsal ürünlerden vergiler alınmıştır. 1518 yılında çalışma alanında tarla bitkilerinden buğday, arpa, darı, mercimek ve pamuk gibi tarımsal ürünler ile elma, armut, ceviz, dut,

üzüm, kiraz ve nar gibi meyveler üretilmiştir (Ünal, M.A., 1989, s:101). Alaca, Arındık, Avcılı, Bizimşen (Sarıçubuk), Poyraz, Cip, Görgüşan (Kepektaş), Har (Aydıncık), Holvenk (Şahinkaya), Körpe, Mürüdü (Gümüşbağlar), Pelte, Sarını (Altıncuşak), Sünkürd (Sün), Süntürk, Zarok (Kaplıkaya) ve Sanuk (Yazıpınar) köylerinde üretilen tarımsal ürünlerin bu alanın geçmiş dönemlerde verimli bir ovaya karşılık geldiğini göstermektedir.

Çalışma alanında yer alan yerleşmelerin geçim kaynakları arasında tarım ve hayvancılığın önemi çok büyüktür. Çalışma alanındaki köylerin büyük bir kısmı tarla tarımı yapılmıştır. Fakat son yıllarda tarla tarımı yapılan köylerde bir azalma meydana gelmiştir. Çalışma alanında tarla tarımı yapılan köy sayısı 26 olup, bu köyler vadi tabanı ve dağ eteklerinde yoğunlaşmışlardır. Dağ yamacı ve sırt köylerinden Kalkantepe ve Yazıpınar köyleri ise arazinin darlığı nedeni ile sebzecilik önemli olmuştur. Keban barajı gölü kıyısındaki köylerde verimli arazilerin sular altında kalması nedeni ile Altıncuşak ve Alatarla köylerinde tarla tarımı yerine hayvancılık almıştır. Bu köylerde özellikle küçükbaş hayvancılık içerisinde koyun yetiştiriciliği önemli olmuştur.

Çalışma alanında 2005 yılında tarla tarımı ile uğraşan köy azalmış % 84'ten (26 adet) % 74'e (23 adet) inmiştir. Tarım ürünlerinden tahıllar içerisinde arpa tarımını I. derece geçim kaynağı olarak yapan köy sayısı 13 buğday tarımını I. derece uğraşan köy sayısı ise 10 olmuştur. Tarla tarımı ürünlerinden II. ve III. Derecede geçim kaynakları içerisinde nohut, şekerpancarı ve mısır gelmiştir (Bkz. Tablo: 21).

Tablo 21: Çalışma Alanındaki Köylerin Birinci Derece Geçim Kaynakları

Geçim Türü	1980	%	2005	%
Tarla Ziraati	26	84	23	74
Hayvancılık	2	6	4	13
Meyvecilik		-	1	3
Sebzecilik	3	10		-
Memur-İşçi		-	3	10
Toplam	31	100	31	100

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981 ve 2005 Arazi Anketleri.

Çalışma alanındaki köylerin hane sayıları yıllar itibari ile artışlar gözlenmiştir. 1980 yılında hane sayısı 25'den az olan köy sayısı 2 tane iken 2005 yılında hane sayısı 25'den az olan köy yoktur. 1980 yılında hane başına düşen nüfus 6 iken 2005 yılında bu sayı 3 kişi olmuştur. 1980 yılında geleneksel aile veya kalabalık aile tipleri yaygın iken 2005 yılında çekirdek aile tipleri görüşmeye başlamıştır.

1980 yılında 25 adet hanesi olan % 6 (2 adet) ile Yürekli ve Balpınar köyleri yer almıştır. 26-50 adet hanesi olan % 42 (13 adet) oranında köy vardır. 51-75 adet hanesi olan % 23 (7 adet) oranında köy vardır. 76-100 adet hanesi olan % 13 (4 adet) oranında köy vardır. 101-200 'den fazla hanesi olan % 10 (3 adet) köy vardır. 200 adetten fazla hanesi olan % 6 (2 adet) köy vardır. Çalışma alanında 1980 yılında nüfus sayısı fazla olan köylerin hane sayıları da artmıştır. 200 adet hanesi olan Şahinkaya ve Sün köylerinin nüfusları 1000 kişiden fazla iken nüfusu 1000 kişiden fazla olan Uzuntarla köyünün hane sayısı 170 adette kalmıştır. 1980 yılında Naldöken dağlarının yamaçları ve etekleri üzerinde kurulan köylerde hane sayıları azalmış Altıkuşak çayı taban arazilerinde ve Keban Elazığ karayolu üzerinde yer alan köylerde ise hane sayıları artmıştır (Bkz. Tablo: 22, Şekil: 23 ve 24).

2005 yılında ise hane sayılarının arttığı fakat 2000 yılı itibari ile nüfus sayısının azaldığı görülmektedir. Çalışma alanındaki hane sayılarının artışı ve nüfusun azalışı meydana gelmesine bağlı olarak hane başına düşen kişi sayısı 3 olmuştur. 2005 yılında 25 adet hanesi olan köy yer almamıştır. 26-50 adet hanesi olan % 45 (14 adet) oranında köy vardır. 51-75 adet hanesi olan % 23 (7 adet) oranında köy vardır. 76-100 adet hanesi olan % 3 (1 adet) köy vardır.

101-200 adet hanesi olan köy sayısı artmış ve % 16 (5 adet) oranında köy vardır. 200 adetten fazla hanesi olan % 13 (4 adet) köy yer almıştır. 2005 yılında 200 adet hanesi olan Sün köyü hariç diğer köyler birbiri ile sınır teşkil etmekte ve ana karayolları üzerinde kurulmuşlardır. 2005 yılında hane sayısı en fazla Cip, Sarıçubuk ve Şahinkaya köylerinde görülmüştür. Bu durumun en önemli nedeni ulaşım imkânlarının elverişli ve şehir merkezine çok yakın kurulmuş olmalarındandır. Günümüzde Şahinkaya köyü Elazığ şehir merkezine bağlı bir şehir mahallesi özelliği kazanmıştır. Sarıçubuk köyünün güneyindeki Hanpınar mahallesinin büyük bir bölümü şehir merkezi içerisine girmiş olup, Hilalkent mahallesi bu köyün arazisi üzerinde kurulmuştur. Köylerdeki hane sayıları Hasan dağı etekleri ile Keban baraj gölü kıyısında azalmıştır. Hane sayılarındaki azalışlar aynı zamanda nüfus sayıları ile orantılı bir şekilde olmuştur.

3.3. Yerleşme Tipleri

Çalışma alanının yakın çevresinde yer alan Harput, tarihin her döneminde yerleşme alanı olarak seçilmiştir. Harput'un Basra-Bağdat ve Diyarbakır hattını takip ederek, Anadolu içlerinden İstanbul'a uzanan ipek ve baharat yolunu Malatya'ya

bağlayan nokta üzerinde bulunması, Uluova ve Kuzova gibi tarım üretimi için son derece elverişli topraklara sahip olması ve bu ovaları çevreleyen dağlık alanların hayvancılığa müsait olması nedeni ile önemli bir iskan alanı haline gelmiştir (Ünal, M.A., 1989, s: 55)

Tablo 22: Çalışma Alanı Köylerinin Yıllara Göre Hane Sayıları ve Nüfusları

1980				2005			
KÖYLER	Hane Sayısı	Nüfusu	Hane/ Kişi	KÖYLER	Hane Sayısı	Nüfusu	Hane/ Kişi
25'den Az				25'den Az			
YÜREKLİ	18	93	5	26-50			
BALPINAR	23	77	3	ALATARLA	27	110	4
26-50				KALKANTEPE	27	107	4
ALATARLA	30	266	9	ALACA	30	137	5
YAZIPINARI	30	213	7	BEŞİKKÖY	30	133	4
BEŞİKKÖY	32	194	6	BALPINAR	31	130	4
ÇATALHARMAN	32	172	5	AVCILI	35	232	7
KALKANTEPE	35	92	3	YÜREKLİ	35	121	3
KAVAKPINAR	35	112	3	KOZLUK	36	117	3
AVCILI	40	338	8	KARAÇAVUŞ	45	152	3
HARMANTEPE	40	243	6	YAZIPINARI	45	134	3
KOZLUK	40	121	3	ÇATALHARMAN	46	79	2
ALACA	48	248	5	ARINDIK	50	130	3
ARINDIK	50	241	5	HARMANTEPE	50	164	3
ÇAMYATAĞI	50	334	7	KAVAKPINAR	50	101	2
ÇÖTELİ	50	282	6	51-75			
51-75				ÇAMYATAĞI	55	265	5
KEPEKTAŞ	52	282	5	ÇÖTELİ	57	263	5
POYRAZ	54	228	4	KÖRPE	60	280	5
KAPLIKAYA	58	292	5	BAĞLARCA	60	252	4
BAĞLARCA	60	389	6	KEPEKTAŞ	60	179	3
ALPAGUT	62	360	6	KAPLIKAYA	64	288	5
AYDINCIK	69	460	7	ALTINKUŞAK	70	374	5
PELTEKÖY	70	413	6	76-100			
76-100				ALPAGUT	87	319	4
KÖRPE	80	391	5	101-200			
KARAÇAVUŞ	84	237	3	PELTEKÖY	110	349	3
GÜMÜŞBAĞLAR	85	595	7	GÜMÜŞBAĞLAR	120	550	5
CİPKÖY	100	693	7	POYRAZ	120	318	3
101-200				AYDINCIK	155	371	2
ALTINKUŞAK	110	564	5	UZUNTARLA	170	641	4
UZUNTARLA	170	1163	7	200'den Fazla			
SARIÇUBUK	175	839	5	SARIÇUBUK	250	1320	5
200'den Fazla				SÜNKÖY	250	385	2
SÜNKÖY	227	1103	5	CİPKÖY	400	811	2
ŞAHİNKAYA	250	1399	6	ŞAHİNKAYA	400	1301	3
G.TOPLAM	2259	12434	6	G.TOPLAM	3025	10113	3

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 Arazi Anketleri, DİE.

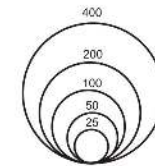
ŞEKİL 23:

ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE AŞAĞI ÇİĞİRİ KÖYLERİNİN HANE SAYILARI HARİTASI

(1980)

The map displays the distribution of households in villages along the Altinkuşak River and its tributaries. Villages are represented by colored circles (green, brown, yellow) of varying sizes, indicating the number of households. Key locations include Altınkuşak, Çiğir, and others. The map also shows the Keban Baraj Gölü (Keban Dam Lake) and the Elazığ province boundary. A scale bar indicates distances from 0 to 4 km, and a north arrow points upwards.

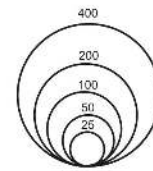
Adet	
	200'den Fazla
	101 - 200
	51 - 100
	26 - 50
	25'den Az
	Çalışma Alanı
	Şehir Merkezi
	Köy Merkezi
	Karayolu

ŞEKİL 24:
ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇİĞİRİ KÖYLERİNİN
HANE SAYILARI HARİTASI
(2005)

The map displays the geographical distribution of households in the Altinkuşak Çayı and Çiğiri Köyleri region in 2005. The Keban Baraj Gölü (Keban Dam Lake) is located in the north. The Altinkuşak Çayı (Altinkuşak River) flows through the region. The Elazığ province boundary is shown in the southeast. Villages are marked with colored circles of different sizes, representing household counts. A scale bar indicates distances from 0 to 4 km, and a north arrow is present.

Adet	
	200'den Fazla
	101 - 200
	51 - 100
	26 - 50
	25'den Az
	Çalışma Alanı
	Şehir Merkezi
	Köy Merkezi
	Karayolu

Malazgirt zaferinden sonra 1085 tarihinde Harput ve çevresi Türkler tarafından fethedildiğinde Anadolu'nun birçok yeri az bir nüfusa sahip bulunmaktaydı. Türklerin gelişi ile yerli gayrimüslim unsurlar ya şehir merkezlerinde kalmış veya bazı merkez köylerde toplanmışlardır. Türklerde gayrimüslimlerin terk ettiği köylere yerleşmişler veya büyük arazilerde nüfusun olmadığı yerlerde yeni köyler meydana getirmişlerdir. Alaca köyü Türkler tarafından kurulmuş köylerdendir. Osmanlı zamanında çalışma alanı ve çevresindeki köylerin bulunduğu alan Kuzabad nahiyesi içerisinde yer almıştır. Kuzabad nahiyesine 1523 yılında 58 köy bağlı iken 1566 yılında yeni köylerin gelmesi ile birlikte köy sayısı 67'ye yükselmiştir (Ünal, M.A., 1989, s: 37). Geçmişte çok geniş olan Kuzabad nahiyesi günümüzde Poyraz, Hıdırbaba, Hankendi ve Harput nahiyelerine ayrılmıştır. Çalışma alanının bulunduğu alanda günümüzde Poyraz, Harput, Hıdırbaba, Hankendi ve Baskil merkez bucağına bağlı köyler yer almıştır.

1518 yılında çalışma alanında kurulmuş olan köylerin (karye) sayısı 16 tanedir. Köylerin bazılarında yerli halk, bazılarında yerli halk ile Türkler karışık, bazılarında terk edilen köylerde sadece Türkler veya yeni kurulan yerleşim alanlarında Türkler yerleşmişlerdir. 1518 yılında Arındık, Bizmişen (Sarıçubuk), Holvenk (Şahinkaya), Körpe, Pelte, Sanuk (Sanuk), Sarını (Altıkuşak), ve Zarok (Kaplıkaya) köylerinde gayrimüslim halk yaşamaktadır. Alaca, Avcılı, Cip, Çöteli, Poyraz, Sünkürd (Sün), Süntürk ve Mürüdü (Gümüşbağları) köyleri ise Müslüman halk tarafından veya gayrimüslim halkın terk etmesi ile kurulmuş olan köylerdir.

Çalışma alanında Osmanlı Devleti zamanında geçici yerleşme olarak mezrealar kurulmuştur. Mezrealar geçici yerleşmeler olmakla birlikte zamanla bir kısmı daimi yerleşme haline gelmiş, bir kısmı ise terk edilerek boşaltılmıştır. Örneğin Kozluk 1518 yılında Perçekanlı karyesine bağlı mezrea iken günümüzde köy statüsünü kazanmıştır. Çalışma alanında mezreaların bir kısmı günümüzde mahalle statüsünü alarak daimi yerleşme haline gelmiş iken büyük kısmı da yok olmuştur. 1518 yılında Pelte köyüne bağlı Meshedtepe mezreası var iken günümüzde yoktur.

Çalışma alanındaki daimi yerleşmeleri köyler ve mahalleler meydana getirmiştir. Ayrıca önceleri mezrea olan yerleşmeler günümüzde mahalle özelliği kazandığı için mahalleler içerisinde ele alınmıştır. Geçici yerleşmelerden kış aylarında yerleşilen ağıllar, yaz aylarında oturlan sayfiye evleri, yıl boyunca ikamet edilen benzinlik, değirmen, tavuk çiftlikleri, besi çiftlikleri ve kış ayları dışında ilkbahar ile sonbahar

ayları arasında yerleşilen mermer ve kireç ocakları da kırsal yerleşmeler arasında incelenmiştir (Bkz. Şekil: 25).

3.3.1. Geçici Yerleşmeler

3.3.1.1. Ağıl

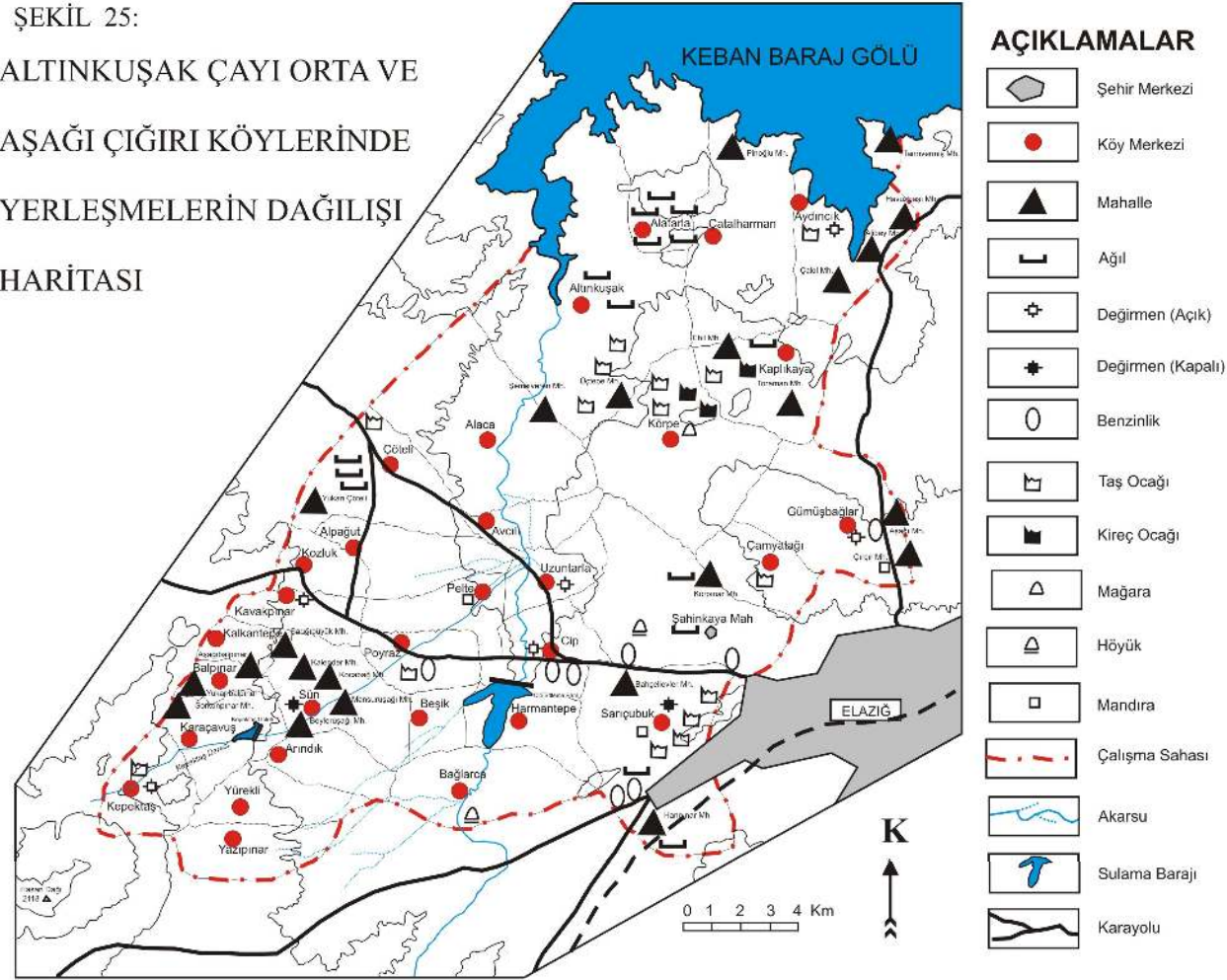
Çalışma alanına bağlı köylerin ekonomik faaliyet sahaları içinde bulunan ağıllar ile ilgili bir tanım yapmak mümkündür. Coğrafyacılar tek bir tanım yapmayıp, ağılların farklı özelliklerini dile getirmişlerdir. Ağıllar çoğunlukla geçim kaynağını küçükbaş hayvancılık üzerine olup koyun veya keçi beslemek için yapılmış hayvan barınağıdır. Ağıllar davarların barındığı, dinlendiği, kırıldığı, yavruladığı, sağıldığı yerler olup, davarların kuzuları ile birlikte olduğu yerlerdir. Ağıl yerleşmelerinde çobanı barındıran tek gözlü bir kulübe ile davarların geceledikleri tek bir ağıldan iskân şekli olup komların çekirdeğini oluşturmaktadırlar. Ağıllar daimi olmakla birlikte kış ayları kullanılıp yaz aylarında çobanın sürüleri önüne katıp civar otlakların açılmasıyla sessizliğe gömülerek terk edilmektedirler Ağıl yerleşmelerinde davarlar barındığı için bazen üstü açık, bazen saz, kamış, ağaç dallarından yapılmış bitki örtüsü ve bazen de tavan kısmında 2-3 metre genişliğinde çepeçevre tente biçiminde üstleri toprak veya branda ile örtülmüşlerdir (Bkz. Fotoğraf: 3).

Bu barınaklar çevresi çit, taş, çalı, diken veya ağaç ile çevrili şekil bakımından daire nadiren de dikdörtgen olabilmektedirler (Alagöz, C.A., 1993, s: 7, Tanoğlu, A., 1954, s: 18 –19, Tunçdilek, N., 1971, s: 52, İzbirak, İ., 1992, s: 4-5, Yücel, T., 1988, s: 65-66, Köse, A., 1995, s: 322, Yücel, T., 1988, s: 65-66, Yücel, T., 1994, s: 452).

Fotoğraf 3: Çöteli köyünde Ağıl yerleşmeleri.

ŞEKİL 25:
ALTINKUŞAK ÇAYI ORTA VE
AŞAĞI ÇİĞIRI KÖYLERİNDE
YERLEŞMELERİN DAĞILIŞI
HARİTASI

Çalışma alanında yer alan ağılların büyük bir kısmı Altıncuşak, Alatarla, Çöteli ve Şahinkaya köylerinde görülmektedir. Bu köylerde beslenen küçükbaş hayvanlar 1980 yılında 9450 adet iken % 84'ü (7900) koyun olup, % 16'sı (1550) keçidir. 2005 yılında ise keçi oranı azalmakta iken koyun yetiştiriciliği artmıştır. 2005 yılında 16620 adet küçükbaş hayvanın % 99'u (16650) koyun olup, % 1'e yakın kısmı (120) keçi yetiştirilmiştir. Bu köylerde yetiştirilen koyun sayısı 1980 yılında toplam içerisinde % 30 oranında iken 2005 yılında % 50 oranına yükselmiştir. Çalışma alanındaki Alatarla köyünde ağıllarda hayvan yetiştirmek köyde yaşayan halkın yaşam tarzı olup, ağıllar meskenlerinin hemen yakınlarında kurulmuşlardır. Ağıl sahipleri evlerinin yakınında olduğu için yaşam alanları diğer yerli halk gibi gündelik işlerini devam ettirmektedirler. Hayvan sürülerinin sahipleri hayvanların bakımları geldiği zaman ağıllara gidip hayvanlarını beslemekte, sağmakta yavrulama zamanı geldiğinde ise ağıllarda yavrulama işlemlerini yapmaktadırlar. Ağıllar köy içerisinde daha çok çeşmelerin veya su kaynaklarına yakın yerlerde kurulmuşlardır. Çöteli köyünde ise ağıllar köyden 1-2 km. uzakta kurulmuşlardır.

Çalışma alanındaki Alatarla, Altıncuşak, Çöteli ve Kaplıkaya köylerindeki ağılların yapı malzemesi olarak kenarları çevreden temin edilen taşlarla örülü olup, tavanları ağaçlar direkler ile sıralı şekilde aralıklı olarak çatı şeklinde yapılmışlardır. Kullanılan ağaçlar daha çok çevreden temin edilen kavak ağaçlarıdır. Ağıllarda kavak cisirlerinin üzerine günümüz koşullarına uygun yağışı içeri sızdırmayan kalın brandalar ile örtülmüştür. Ağıllar dikdörtgen olup uzunlukları hayvan sayısına göre değişmektedir. Yaz aylarında hayvan sürüleri yaylaya götürüldüğü için ağılların üzerindeki brandalar kaldırılmakta ve güneş ışınlarının içeri girmesi sağlanmaktadır. Ağılların içerisindeki hayvan gübreleri yakacak olarak kış aylarına kullanılmak amacı ile tezek haline getirilmekte veya tarlalara gübre olarak götürülmektedirler. Eylül ve ekim aylarında Erzurum veya Bingöl yaylalarından dönen hayvanlar güneşte kurduğundan dolayı aynı ağılların içerisinde barınmaktadırlar. Çalışma alanındaki Sarıçubuk köyüne bağlı Hanpınar Mahallesi sınırları içerisinde kalan ağıllar ise daimi yerleşmeler olmuşlardır. Bu yerleşmelerdeki köylüler ağıllarda bulunan davarları yaz-kış Meryem dağı eteklerine götürmekte ve akşamları geri getirmektedir. Bu köylerde yer alan ağıllar özelliğini yitirerek birer ahır özelliğini göstermişlerdir.

3.3.1.2. Çiftlikler

Çalışma alanında hayvancılık amaçlı büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığı üretme çiftlikleri şeklinde köylerin ekonomik faaliyet alanı içerisinde dağınık olarak yayılış göstermişlerdir.

Çalışma alanında büyükbaş hayvan çiftlikleri şehir merkezine yakın yerleşmelerde daha çok dört duvar arasında yapılmaktadırlar. Büyükbaş hayvancılık ile şehir merkezindeki insanların et, süt, peynir ve yağ ihtiyacı giderilmektedir. Besi çiftliklerini daha çok Sarıçubuk, Gümüşbağlar, Harmantepe, Cip ve Şahinkaya köylerinde rastlanmaktadır (Bkz. Fotoğraf: 4).

Fotoğraf 4: Harmantepe köyünde büyükbaş hayvan çiftliği.

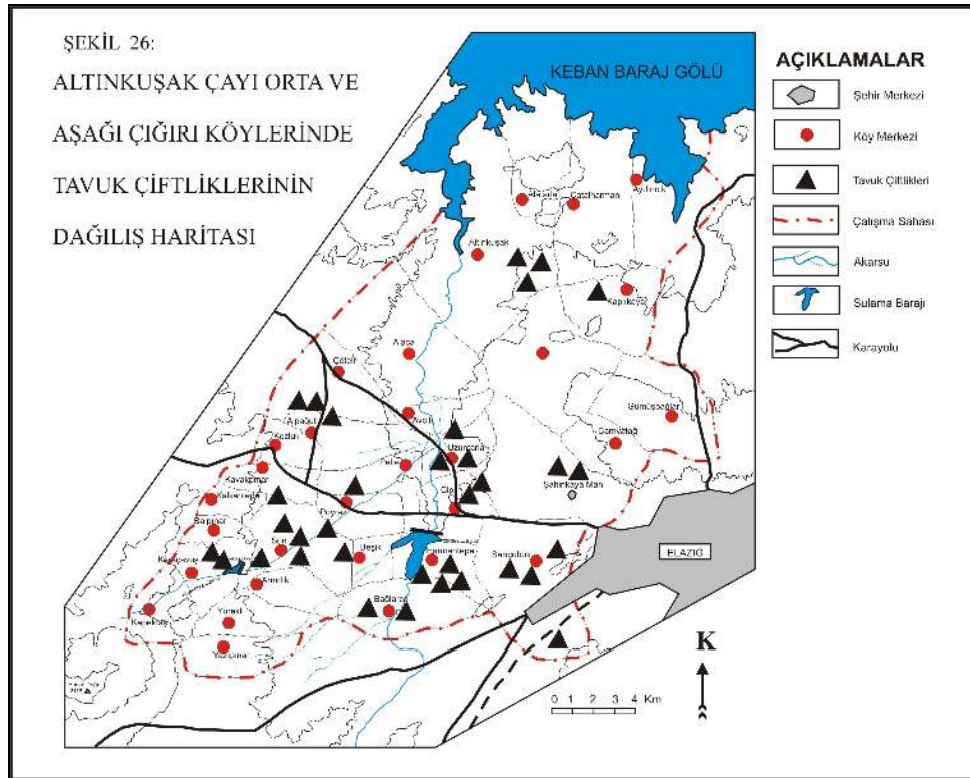
Küçükbaş hayvan besleme yerleri olarak diyebileceğimiz koyun çiftlikler ağılardan ayrılmaktadır. Ağıllar ile koyun çiftliklerinin birçok yönden benzer ve farklı yönleri bulunmaktadır. Koyun çiftlikleri yıl boyunca faal olarak kullanılmaktadır. Koyun çiftliklerinde temel taş veya betonarme, duvarlar tuğla veya briket ile çevrili olup tavanı sac veya kiremit örtü ile sabit şekilde yapılmışlardır. Koyun çiftlikleri köylerin içinde veya yakınında olmakla birlikte çoğunlukla şehir merkezine yakın yerlerde kurulmuşlardır. Koyun çiftlikleri Sarıçubuk ve Şahinkaya köylerinin etrafında kurulmuşlardır. Bu köylerde koyun çiftliklerinin kurulmasındaki en önemli neden ise şehir pazarına yakın olmalarındandır (Bkz. Fotoğraf: 5).

Çalışma alanındaki köylerde tavuk çiftlikleri son yıllarda gelişme gösteren bir ekonomik faaliyet kolu olmuştur. Bu çiftlikler özellikle şehir merkezine yakın köylerde yaygın bir dağılış göstermişlerdir. Büyük bir kısmı köy merkezlerinin yakınlarında olup, köylerden 1-2 km. mesafede kurulmuşlardır. Çalışma alanında 1980 yılında birkaç köyde tavuk çiftlikleri görülmekte iken 2005 günümüzde ise Sarıçubuk, Harmantepe,

Cip, Sün, Karaçavuş, Bağlarca, Alpagut ve Poyraz köylerinde onlarca tavuk çiftlikleri açılmıştır (Bkz. Şekil: 26 ve Fotoğraf: 6).

Fotoğraf 5: Sarıçubuk köyünde küçükbaş hayvan çiftliği.

Tavuk çiftliklerinde tavuk bakım işler çiftlik sahipleri tarafından yapıldığı gibi bu işten anlayan işçiler tarafından da yapılmaktadırlar. Bu çiftliklerde yaşayan işçiler genellikle aileler ile birlikte kalmakta olup, işçi aileler tavukların besleme alanından bir kapı aracılığı ile ayrılmışlardır. (Bkz. Şekil: 34). Tavuk çiftliklerinde çalışan işçilerin aileleri bütün zamanlarını bu alanda geçirmektedirler. Tavuk çiftlikleri dikdörtgen şeklinde olup dört bir tarafı özellikle taban ve duvarları betonarme şeklindedir.

Tavukların beslendiği alanlarda sağlıklı bir şekilde yemliklerde belirli zaman aralıkları ile suni yemler verilmektedir. Bu çiftliklerde yetişen tavuklar 45 gün sonra sofralara hazır piliç şekline gelmişlerdir. Bu tavukların ağırlıkları 1500-2500 gram arasında değişen boyutlara ulaşmaktadır.

Fotoğraf 6: Alpagut köyünde bir arada görülen tavuk çiftlikleri

Çalışma alanına komşu sahada yer alan Özüğür (Köytür) kesimhanesi özellikle bölgemizde tavuk çiftliklerin yaygınlaşmasına neden olmuştur. 2005 yılı aralık ve 2006 ocak aylarında ülkemizdeki kuş gribi vakaları nedeni çalışma alanındaki tavuk çiftlikleri açısından çok zor bir dönem içersine girmelerine neden olmuştur. Kuş gribi vakalarının fazla sürmemesi ve Özüğür Tavukçuluk tarafından zararları karşılanmasından dolayı bölgemizde yer alan tavuk çiftlikleri kısa sürede toparlanmışlardır.

3.3.1.3. Sayfiye Yerleşmeleri

Sayfiye yerleşmeleri yılın belirli bir zamanlarında ve belirli bir süreler için gidilen yerler olup daha çok tatil yapmak, dinlenmek ve sağlığını kazanmak gibi nedenlerle kullanılan yerleşmelerdir (Özgüç, 1977, s: 143). Çalışma alanında yer alan sayfiye yerleşmeleri Elazığ-Keban karayolu kenarında kurulmuş ve daha çok yazlık amaçlı belirli bir kesimin tatil yapmak amacı ile kullanıldığı gibi, şehir merkezinin stresinde uzaklaşmak, ferah bir ortamda dinlenmek ve küçük bir alanda toprak ile uğraşmak vb. nedenler ile kurulmuş yerleşmelerdir. Çalışma alanında dinlenme amaçlı yazlık meskenlerin kurulması kamu ve özel sektörde çalışanların artması ile paralellik göstermiştir.

Sayfiye yerleşmelerinin kurulması şehirleşme, eğitim düzeyi ve insanların aynı mekânlarda vakitlerini geçirmekten sıkılıp değişik mekânlarda günlerini geçirmek istemeleri sonucu ortaya çıkmıştır. Dinlenme amaçlı yerleşmelerin kurulmasında bir başka neden de “yıllık tatil” kavramının (Özgüç, 1977, s: 143) modern toplum

yaşamında çok önemli bir yer tutmasına bağlı olarak milyonlarca insanın her yıl yaz aylarında kıyılara ve kırlara göç etmesi sonucu oluşmuşlardır.

Çalışma alanında yer alan sayfiye yerleşmeleri Elazığ şehir merkezinin batısında yer almıştır. Çalışma alanının ortasında geçen Elazığ-Keban karayolu civarında yer alan kırsal yerleşmelerin dokusundaki değişimler son 40–50 yıl içinde görülmüştür. Sayfiye yerleşmelerin kurulması öncelikle bu alana gelen ailelerin ekonomik nedenlere bağlı olarak Elazığ şehrine çevre il ve köylerden gelen göçler ile köylerinin Keban barajı altında kalması nedeniyle zorunlu göçlerle başlamış, sonraki yıllarda şehrin boğucu havasından ve stresinden kurtulmak için dinlenme amacıyla yazlık evler yapılmasıyla gelişmiştir. Çalışma alanındaki sayfiye yerleşmeleri Elazığ imar planının hemen bitiminden itibaren başlamıştır. Bu alandaki kırsal yerleşmeler Elazığ-Keban karayolu boyunca yer yer dağınık yer yer toplu olarak devam etmekte olup, Poyraz köyünün batı istikametindeki meskenlerin bitimine kadar devam etmiştir. Bu dağılışı özellikle iç kesimlere doğru köy yollarının kavşak noktalarında yoğunlaşmıştır. Bu dağılışı özellikle ulaşım ve yol imkânlarının rolü büyük olmuştur. Sayfiye yerleşmeleri daha çok Sarıçubuk ile Cip köyleri arasında ve köylerin dışında karayolu kenarında gelişmiştir. Kuruluş yerleri karayolu kenarında olan Cip ve Poyraz köyleri yazlık amaçlı sayfiye evleri ile birleşmişlerdir (Aslan, H., 2003, s: 13).

Kırsal yerleşmelerdeki meskenler tarihi süreç içerisinde şehir imar planındaki genişlemeye bağlı olarak artmıştır. Çalışma alanında yer alan kırsal yerleşmeler 1970 yılından önce birkaç haneden oluşmakta iken günümüzde yüzlerce evin bir araya geldiği kırsal yerleşme ünitesi olmuşlardır. Meskenlerdeki artışlar özellikle 1980' li yıllarda gelir seviyesindeki artış, eğitim seviyesindeki gelişmeler ve ulaşım araçları ve ulaşım ağındaki gelişmeye paralel olarak görülmüştür.

Sayfiye yerleşmelerde ikamet eden ailelerin yaz tatilleri, yıl boyu ve hafta sonları olmak üzere üç şekilde meskenleri kullanmaktadır. Yaz tatilleri bölgeye gelen aileler çoğunlukla mayıs ayı sonları ile haziran ayının başlarında gelmekte ve eylül ayı ortaları ile ekim ayı sonlarında bu alanlarda ikamet etmektedirler. Yazlık amaçla gelenler kış mevsimini geçirmek için şehir merkezindeki evlerine gitmektedirler. Yazlık amaçla bu bölgeye gelen ailelerin meskenleri kullanımının değişmesindeki en önemli neden eğitim-öğretim gören çocuklarının olmasıdır. Elazığ şehir merkezinde havaların erken ısındığı yıllarda yazlık meskenler gidişler daha erken olmakta, havaların erken veya geç soğuduğu veya karın erken veya geç yağdığı yıllarda ise şehir merkezine

taşınmalar da değişmektedir. Hafta sonları gelen aileler genellikle ücretli kesim ve ticaret ile uğraşan ailelerdir. Bütün yıl sayfiye evlerini kullananlar ise emekli kişilerdir. Emekli olan aileler boş zamanlarını geçirmek ve bu alanlarda köy hayatına duyduğu özlem gidermek için bahçecilik ile uğraşmaktadırlar.

Çalışma alanındaki sayfiye yerleşmelerine yaz tatillerinde gelen aileler Sarıçubuk köyünden itibaren başlayıp, Cip ve Pelte köyleri arasında yoğunlaşarak Poyraz köyü batı istikametindeki meskenlerin bitimine kadar olan alanlarda görülmektedir (Bkz. Fotoğraf:7). Yıl boyu yerleşmeler daha çok Elazığ şehir imar planı bitiminden itibaren başlamakta özellikle Şahinkaya ve Sarıçubuk köyleri arasında ve Cip köyü girişinde yoğunlaşmıştır. Hafta sonu gelen aileler ise Cip ve Poyraz köyleri girişinde görülmektedir.

Fotoğraf 7: Elazığ-Keban karayolu üzerindeki sayfiye evleri ve bahçeleri (Cip-Pelte köyü)

Çalışma alanında sayfiye yerleşmelerinde emekli olup yerleşen aileler yol boyunca görülmekle birlikte daha çok Sarıçubuk ile Cip köyleri arası ve Cip ile Poyraz köyleri arasında görülmüşlerdir. Ticaret ile uğraşan aileler çoğunlukla Cip köyü etrafına dağılmışlardır. Ücretli kesim ise Elazığ şehir imar planını bitimi ile Sarıçubuk köyleri arasına yoğunlaşmıştır. Sayfiye yerleşmelerindeki ailelerin asıl geçim kaynakları çok farklı olup daha çok emekli kesim başta olmak üzere ticaret ve ücretlilerden meydana gelmektedirler.

Çalışma alanındaki sayfiye yerleşmelerinde yaşayan aileler yazlık olarak geldikleri bu alanlarda dinlenme amacıyla bahçe ve sebze yetiştirmekte, evlerinin önlerinde havuz yaparak boş vakitlerinde serinlemek amacıyla yüzmektedirler. Bu amaçla bölgede yaşayan aileler büyük çoğunluğu teşkil etmektedirler. Bu alanlarda

ticari olarak bitkisel üretim amacıyla buğday ve arpa eken, bahçe diken ve sebze eken aileler vardır. Çalışma alanında yol boyunca işyerlerinde sanayi ile uğraşıp sayfiye evlerde aileleri ile kalan kişiler vardır. Özellikle yol boyu işyerleri olan akaryakıt istasyonu sahiplerinin sayfiye evleri bulunmaktadır.

3.3.2. Daimi Yerleşmeler

3.3.2.1. Mahalle

Kır iskanı içerisinde önemli bir yer sahip olan ve köy altı iskanın en karakteristik parçasını meydana getiren mahalle kompleks bir yapıya sahiptir (Tunçdilek, 1971, s: 38).

Günümüzde mahalle adı verilen yerleşim yerleri Osmanlı zamanında mezrea ismi verilmiştir. Çalışma alanındaki mezrealarla ilgili ilk bilgilere 1523 yılı tahrir defterlerinde 13 tane mezrea yerleşmesi yer almıştır. Mezrea yerleşmelerinde 2 tanesi aynı isim altında günümüzde mahalle statüsünde varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu yerleşmelerden Üçdepe (Üçtepe) ve Şemsiviranı (Şemsiveren) mezreaları günümüzde Altıncuşak köyüne bağlı birer mahalle olarak varlığını sürdürmektedirler. Üçdepe ve Şemsiviranı mezrealarının 1523 yılında hangi köye ait olduğu ile bilgiler belirtilmemiştir. 1523 yılında günümüzde köy yerleşmesi olan Kozluk, mezrea olarak Perçekanlı köyüne bağlı bir yerleşme olarak kurulmuştur. Avcılı köyünde Yıldere, Mürüdü (Gümüşbağlar) köyünde Endek ve Şeyhvend, Zarok (Kaplıkaya) köyünde Etmenik ve Harkik, Pelte köyünde ise Meşhedtepe mezreaları günümüze kadar kırsal yerleşme olarak varlığını sürdürememişlerdir. Bugün çalışma alanı dışında kalan Akçakale köyü 1523 yılında Sarını (Altıncuşak) köyüne bağlı bir mezrea durumunda idi. Sarını köyüne ait Akçakale mezreası dışında Hasan kömü, Kışlacık ve Semik mezreaları da yer almıştır. Günümüzde bu yerleşmelerin görülmemesi ya isimlerinin veya fonksiyonlarının değişmesine bağlı olarak ortadan kalkmış olabilirler. Osmanlı Devletinin son zamanlarında özellikle 16. yüzyılda görülen iç isyanlar, mezhep mücadeleleri, eşkıyalık, köylerin talan edilmesi, ovaların su baskınlarına maruz kalması, sıtma hastalığının görülmesi nedenlerinden dolayı köyler ve bağlı yerleşim birimleri boşalmıştır. Kırsal yerleşmeler yollardan uzak ve emniyet imkânlarının bulunduğu yerlerde kurulmaya başlamıştır. Bu nedenlerden dolayı çalışma alanındaki mezrealar

fonksiyonlarını değişmiş, özelliklerini yitirmiş, kaybolmuş veya yerlerine günümüzde mahalle statüsü olarak başka bir iskân türü ortaya çıkmış olabilir.

Mahalle köylerde ikamet eden ifti-obanlardan bir bölümünün, ayrı adlar verdikleri veya eski isimlerini kullandıkları damlara yerleşmesiyle doğmuş iskân şekillerdir. Bu yerleşim yerinde ister bir ailenin fertleri veya aynı kökten gelen akrabalar olsun, isterse fertler arasında herhangi bir akrabalık bağı mevcut olmasın; ancak birbiri ile sosyo-ekonomik bağlar kurmuş, karşılıklı bir dayanışma sistemine ulaşmış, birbirleri arasındaki tecrit faktörünü yıkmış kimselerin birbirinden uzak veya yakın mesafede tesis etmiş oldukları meskenlerin meydana getirdiği topluluğa mahalle denmektedir (Tunçdilek 1967 s: 38-39 ve Yücel, 1988, s: 69).

Çalışma alanının da 31 tane köy ve bu köylerin % 35’inde (11 adet) mahalle bulunmakta iken % 65’inde (20 adet) mahalle yoktur. Çalışma alanında Alatarla (Bkz. şekil: 31), Bağlarca, amyatağı, Yazıpınar, Körpe, Poyraz, Alaca, Alpagut, Arındık, Avcılı, Beşik, Cip, Harmantepe, Kavakpınar, Kepektaş, Kozluk, Pelte, Uzuntarla ve Yürekli köyleri sadece köy merkezlerinden meydana gelmiştir. Bu köylerde su kaynaklarının yetersizliği, tarımsal arazilerinin küçük ve ekonomik faaliyet alanlarının kısıtlı olması nedeni ile bağlı mahalleleri yoktur. Çalışma alanındaki mahallesi bulunan köy sayısı 11 tane olup bu köylerde 23 tane mahalle bulunmaktadır. Köyler bağlı olan mahallelerin özellikleri bakımından řu ayrıma tabi tutulabilirler.

1. Mahalle sayılarına göre köylerin bir kısmının tek mahallesi bulunmakta iken bazılarının da iki veya daha fazla mahallesi vardır. Çalışma alanında bir mahallesi olan 4 tane köyde (% 36) şahinkaya, Çatalharman, teli ve Karaçavuş köylerinde bir tane mahalle yer almıştır. Çalışma alanındaki mahallesi olan 7 tane köyde ise (% 64) iki veya daha fazla mahallesi olan yerleşme bulunmaktadır. Sarıçubuk, Aydınıcık, Gümüşbağlar, Kaplıkaya, Altınkuşak (Bkz. şekil: 27), Balpınar ve Sn köylerinde mahalle sayısı iki veya daha fazla olmuştur (Bkz. Tablo: 23).

2. Mahalle isimlerinin kaynağı ve verilişleri farklı olabilmektedir. Mahallelerden Alibey (Aydınıcık), Pinoğlu (atalharman), Mansuruşağı (Sn) ve Beyleruşağı (Sn) mahalleri kim tarafından kurulmuş ise o isim altında anılmışlardır. Mahallelerin bir kısmı su kaynaklarının yakınında kurulmuş, su kaynaklarının ismini almış ve pınar terimi eklenmiştir. Hanpınar (Sarıçubuk), Krpınar (şahinkaya), Yukarı Balpınar (Balpınar), Sorkunpınar (Karaçavuş) ve Havuzbaşı (Aydınıcık) mahalleleri su kaynağının yanında kurulduğu için isimlerinin sonuna “pınar” denmiştir. Bazı

mahalleler ise yer şekillerinin veya kurulmuş olduğu yerin özelliklerine göre isimleri verilmiştir. Üçtepe (Altıncuşak), Bahçelievler (Sarıçubuk) ve Kocabağ (Sün) mahalleri kuruluş yerin yer şekillerinin isimleri verilmiştir. Mahallelerin bir kısmı ise yön isimleri verilmiştir. Aşağı Mahalle (Gümüşbağlar), Yukarı Çötelî (Çötelî), Aşağı Balpınar ve Yukarı Balpınar (Balpınar) mahalleleri yönlerin isimleri verilmiştir.

3. Mahalleler köylere bağlı bir köy altı iskân ünitesi olabildiği gibi mahallelerin birleşmesiyle de köyleri meydana getirmişlerdir. Balpınar köyü 3 mahallenin birleşmesi ile meydana gelmiştir. Aşağı Balpınar yerleşmesi köy merkezi konumunda olup, Yukarı Balpınar ve Çarığbüyük yerleşmeleri ise mahalle konumunda bulunmuştur. Balpınar köyüne bağlı Çarığbüyük Mahallesi köy idari sınırı ile bağlantısı olmayıp bağımsız bir köy niteliğinde kurulmuştur. Çarığbüyük Mahallesi Kalkantepe, Kavakpınar ve Sün köyleri arasında yer almış olup idari olarak Balpınar köyüne bağlıdır.

4. Bazı mahalle yerleşmelerinin karayolu güzergâhı üzerinde kurulması ile büyümeleri ve gelişmeleri daha hızlı olmuştur. Malatya karayolu üzerinde Hanpınar, Keban karayolu üzerinde Bahçelievler (Sarıçubuk), Pertek karayolu üzerinde Çırçır, Aşağı Mahalle (Gümüşbağlar), Alibey ve Havuzbaşı (Aydıncık) mahalleleri kurulmuştur.

Tablo 23: Bağlı Oldukları Köylere Göre Mahalleler

Sıra	KÖY ADI	Mahalleleri
1	SARIÇUBUK	1. Bahçelievler, 2. Hanpınar
2	ŞAHİNKAYA	1. Körpınar
3	AYDINCIK	1. Çakıl, 2. Alibey, 3. Tanrıvermiş, 4. Havuzbaşı
4	ÇATALHARMAN	1. Pinoğlu
5	GÜMÜŞBAĞLAR	1. Çırçır, 2. Aşağı Mah.
6	KAPLIKAYA	1. Ebil, 2. Toraman
7	ALTINKUŞAK	1. Şemsiveren, 2. Üçtepe
8	BALPINAR	1. Aşağı Balpınar, 2. Yukarı Balpınar, 3. Çarığbüyük
9	ÇÖTELİ	1. Yukarı Çötelî
10	KARAÇAVUŞ	1. Sorkunpınar
11	SÜNKÖY	1. Mansuruşağı, 2. Beyleruşağı, 3. Kocabağ, 4. Kalender
	Toplam	22 Mahalle

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, DİE., ve Arazi anketleri 2005

Ayrıca mahallelerin yeni kurulmadığı eskiden günümüze kadar ulaşmış bir iskan şekilleridir. Çalışma alanında mahallelerin bir kısmı yeni kurulmuş iken bir kısmı ise çevre köylerden daha eski bir geçmişe sahiptir. Üçtepe ve Şemsiveren mahalleleri 1523 yılında mezrea olarak Kuzabad nahiyeleri içerisinde görülmüştür.

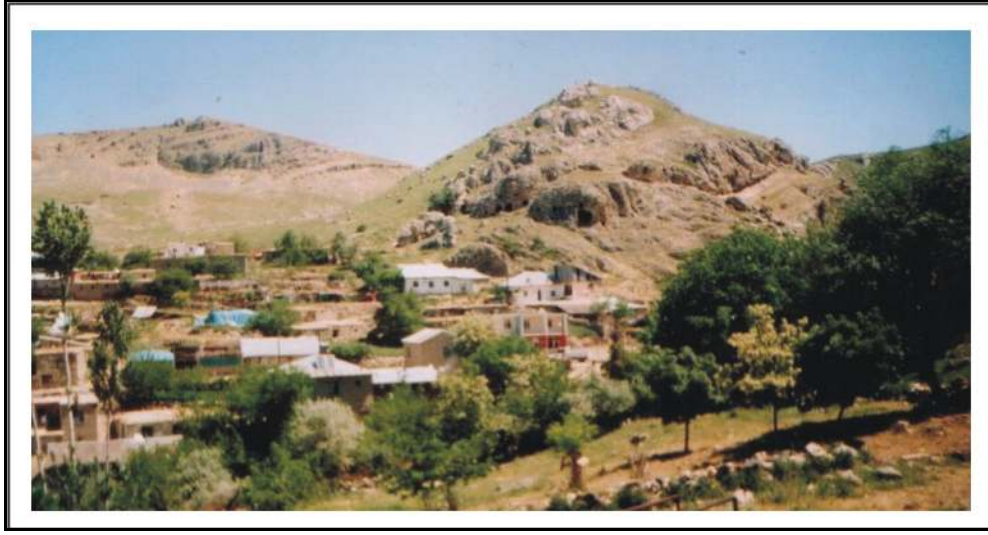
3.3.2.2. Köyler

Çalışma alanında yerleşmelerin en önemli kısmını köyler meydana getirmiştir. Anadolu'da kır nüfusunun sosyo-ekonomik alanda örgütlenmesi tarih öncesi devirlerde hayvanları evcilleştirmesi ve bitki tohumlarının kültüre alındığı dönemlerde başlamıştır (Tunçdilek, 1980, s: 3). Çalışma alanının da 31 tane köy yerleşmesi yer almakta ve bu köylerin bir kısmı Kalkolitik dönemde kurulmuş iken, bir kısmı ise 200-300 yıllık bir geçmişe sahiptir. Çalışma alanının güneyinde yer alan Bağlarca köyünün güneyindeki Kurt tepe mevkiinde incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda bu tepenin Kalkolitik döneme ait bir höyük yerleşmesi ve kaya mezarı olduğu tespit edilmiştir. Aynı şekilde Şahinkaya köyünde Elazığ-Keban karayolu 7 km. ilk Tunç çağı dönemine ait höyük yerleşmesine rastlanmıştır. Şahinkaya köyü sınırları içerisinde Supke Vork Manastır ve kilisesi 1061 yılında yapılmıştır. Ayrıca Sarıçubuk köy merkezinin güneyinde höyük, kilise ve mahzen kalıntılarının aynı alanda bulunmuştur. (Elazığ Arkeoloji ve Etnografya Müzesi verileri, 2005). Tarihi devirlere ait bu eserlerin kırsal yerleşmelerin yakınında ve içinde yer almaları göstermektedir ki günümüzden önce de bu yerleşmelerin iskân alanları olarak kullanılmışlardır.

Çalışma alanında 1518 yılında 16 adet köy (karye) yerleşmesi yer almıştır. Alaca, Arındık, Avcılı, Bizmişen (Sarıçubuk), Poyraz, Cip, Çöteli, Holvenk (Şahinkaya), Körpe (Bkz. Fotoğraf: 8), Mürüdü (Gümüşbağlar), Pelte, Sanuk (Yazıpınar), Sarını (Altıkuşak), Sünkürd (Sün), Süntürk ve Zarok (Kaplıkaya) köylerinden meydana gelmiştir. 1523 yılında köy sayıları değişmiş ve 17 adet olmuştur. Ayrıca 1518 yılında viran olarak görülen Har (Aydıncık) ve Görgüşan (Kepektaş) köyleri eklenmiş ve Çöteli köyüne rastlanmamıştır. 1566 yılında köylerin sayılarında ve özelliklerinde bir değişikliğinde rastlanmamıştır.

Günümüzde ise 1518-1566 yıllarında yer almayan köylere rastlanmaktadır. 1935 yılında 32 adet köy çalışma alanında yer almıştır. 1970 yılında Keban baraj gölünün sularının yükselmesi nedeni ile Özgören (Zarato) köyünün arazileri sular altında kalmış ve tüzel kişiliğini yitirmiştir. 1935 yılında yer alan ve günümüzde varlıklarını devam ettiren köylerin sayısı 31 tanedir. Çalışma alanında 1566-1935 yılları arasında kurulan köy sayısı 13 adettir. Bağlarca, Harmantepe, Beşik, Karaçavuş, Yürekli, Balpınar, Kavakpınar, Kalkantepe, Çamyatağı ve Alpagut köyleri 1566 ile 1935 yılları arasında kurulmuşlardır.

Köy yerleşmeleri idari açıdan ele alındığında köy statüsünü kazanıp kazanmaması 18.03.1924 tarih ve 442 sayılı kanun ile tespit edilmişlerdir. 442 sayılı kanuna göre “Nüfusu iki binden aşağı yurtlara (köy) ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara (kasaba) ve yirmi binden çok nüfusu olanlara (şehir) denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiye, kaza ve vilayet merkezleri kasaba itibar olunur. Ve Belediye Kanununa tabidir” demiştir (Madde 1). Ayrıca içerisinde “Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlalarıyla birlikte bir köy teşkil ederler” demiştir. (Madde 2).

Fotoğraf 8: Körpe köyünden genel görünüm.

Çalışma alanında bu tanıma göre köyler arasında nüfusu 2000’den fazla olan yerleşme bulunmadığından ve bu yerleşmeler köy statüsünde değerlendirilmiştir. Sahinkaya ve Sarıçubuk köylerinin nüfusu ise 1300 ile 1350 arasındadır.

Çalışma alanında köylerin kuruluş yerlerini ele alındığında kırsal yerleşmeler bağlı bulundukları ortamın tabii ve beşeri çevre özelliklerini en iyi yansıtan birimler olarak ortaya çıkmaktadır (Akdemir, 1996, s: 47). Çalışma alanında köyler günümüzden önce (1518-1566 yıllarında) kuzeyde yer alan Murat suyu çevresine yerleşmelerin yoğunlaştığı ve ekonomik aktivite sahasının daralması nedeni ile güneye doğru yerleşmelerin geliştiği görülmüştür. Çalışma alanında 1566-1935 yılları arasında kurulan köylerin büyük bir kısmı çalışma alanının güneyi ile güney batısındaki dağlık alanlarda kurulmuşlardır. Köylerin güneye doğru inmelerinde Kuzova’da kısa mesafelerde nüfusun barınması için yeterli tarımsal arazilerin bulunmaması ve var olan tarımsal araziler için yeterli sulama imkanlarının olmayışındandır. Çalışma alanındaki

kırsal yerleşmelerin kuruluş yerleri fiziki özelliklere göre kurulmakta iken günümüzde ise beşeri özellikler ağırlığını hissettirmiştir.

Çalışma alanındaki köylerin ekonomik yapısına göre tarım ve hayvancılık ağırlıklı kır yerleşmeleri görülmüştür. Çalışma alanının büyük bir kısmında köyler tarımsal üretim yapmakta ve ikinci bir uğraş olarak hayvancılığı tercih etmişlerdir. Yapılan hayvancılık türü ise ticaret amaçlı ve geçim amaçlı olmuştur. Son 20 yılda gelişen tavuk çiftlikleri tarım arazilerinin aleyhine olmuş ve tarlaları işgal etmişlerdir.

3.3.2.2.1. Köy Tipleri

Tunçdilek köyleri incelerken akarsu boyu veya vadi, ova i, yamaç ve dağ köyleri olmak üzere ayırmıştır (Tunçdilek, 1958, s:88). Çalışma alanında yer alan köyler akarsu boyu veya vadi, ova, yamaç veya sırt ile dağ köyleri olmak üzere 4 ayrılmıştır.

Çalışma alanında en önemli akarsuyu Altıkuşak çayı ve kolları meydana getirmiştir. Akarsu boyu köyleri daha çok suyun muhtelif yöntemlerle tarlaya aktarma imkânının doğduğu ve ekilebilecek arazinin hudutları genişlediği yerlerde köyler kurulmuştur (Tunçdilek, 1958, s: 89). Cip, Uzuntarla, Alaca, Aydıncık, Avcılı ve Harmantepe köyleri akarsu boyunda kurulmuş ve çalışma alanının en yeşil alanlarını meydana getirmişlerdir. Bu köyler vadi yatağında kurulmayıp vadi içinde veya yakınındaki düzlüklerde kurulmuşlardır. Bu alanlardaki düzlükler Altıkuşak çayı üzerinde kurulmuş olan Cip barajı ile tarımsal araziler sulanmaktadır.

Çalışma alanındaki ova köyler tarımsal arazilerin büyük kısmının bulunduğu ve tahıl üretiminin yapıldığı alanlara karşılık gelmiştir. Hayvancılık ise tarımı desteklemek için yapılan ikincil faaliyet olmuştur. Yaz aylarında hasat zamanından sonra boş kalan arazilerin çokluğu ve nadasın zorunlu olması çalışma alanında hayvancılığın yapılmasına neden olmuştur. Çalışma alanında iklim şartlarının olumsuz olması ve her yıl değişmesi nedeni ile köylerde zorunlu olarak hayvancılık yapılmıştır. Poyraz, Beşik, Bağlarca, Pelte, Sün, Şahinkaya, Sarıçubuk, Körpe, Arındık ve Altıkuşak köylerini ovada kurulmuştur. Bu köylerde koyun yetiştirilmekle birlikte tavuk çiftlikleri giderek yaygınlaşmıştır.

Çalışma alanında yamaç veya sırt köyleri Altıkuşak çayı havzasını içinde aktığı Kuzova depresyonunu çevreleyen sırtlar ile bu sırtları arasında kalan yamaç boylarında veya birikinti konilerinin üzerinde kurulmuşlardır. Bu yerlerin seçilmesindeki en önemli neden vadilerden gelebilecek taşkınlarla korunmak ve su kuyuları açıldığında daimi su

bulunabilmesindendir. Birikinti konileri dışında kalan yamaç köylerinde ise köyün içinde pınar veya kaynak vardır. Kavakpınar, Yazıpınar, Kozluk, Karaçavuş, Çöteli, Kaplıkaya, Çatalharman, Gümüşbağlar, Çamyatağı ve Yürekli köyleri yamaç ve sırtlarda kurulmuşlardır. Bu köyler yamaçlar boyunca tespih taneleri gibi dizilmişlerdir. Bu köyler hem ova ve hem de onun gerisindeki yayla ve dağlardan istifade etmektedirler. Çiftçilik ve hayvancılık aynı değerde yapılmakta ve bu alanlarda tarla ve mera arazileri fazladır.

Çalışma alanında diğer bir köy tipini dağ köyleri meydana gelmiştir. Dağ köyleri yerleşme bakımından iskân alanının üst hududu içerisinde kalmışlardır. Geçen yüzyılda köylerde yaşayan halk sıtma hastalığı, eşkıyalar ve iç isyanlar çıkmış ve dağlık alanlara köylülerin çekilmesi ile kurulmuşlardır. Dağ köylerinde tarla ziraatı en müsait düzlüklerde açılmış araziler üzerinde yapılmakta suyun bulunduğu alanlarda meyve bahçeleri ile birlikte sebzeçilikte yapılmaktadır. Kepektaş, Balpınar ve Kalkantepe köyleri dağ köyleri arasında yer almışlardır.

Çalışma alanında yer alan köylerin yerleşme dokularına göre dağınık, gevşek ve toplu dokulu olarak ayrılmaktadır. Balpınar köyü 2-3 km uzaklıktaki birbirinden bağımsız mahallelerden meydana gelen bir köy yerleşmesidir. Balpınar köyünü meydana getiren bu mahalleler bağımsız olmakla birlikte bir köy yerleşmesini meydana getirerek dağınık yerleşme dokusunu göstermişlerdir. Yol boyunca kurulan yeni yerleşmeler gevşek dokulu köyleri oluşturmuşlardır. Çalışma alanındaki gevşek dokulu köylerin köy merkezleri toplu iken ulaşımın gelişmesine paralel olarak yeni kurulan mahalleler bahçe içlerinde kurulduğu için gevşek dokulu olmuşlardır. Cip, Poyraz, Pelte, Sün, Sarıçubuk, Gümüşbağlar, Uzunarla ve Şahinkaya köylerinin ulaşımın gelişmesine bağlı olarak yeni yerleşim alanları karayoluna yakın yapılmıştır. Bu yeni kurulan mahalleler ve yerleşmeler birbirinden kopuk olmakla birlikte yol boyunca dizilmiş ve köyler ile bağları gevşek olmuştur. Çalışma alanında yer alan köylerin ilk kurulduğu alanlar ile karayoluna uzak olan köyler toplu olarak meydana gelmişlerdir. Çamyatağı, Altıkuşak, Çatalharman, Alatarla, Kozluk, Kavakpınar, Kepektaş, Yürekli, Bağlarca, Harmantepe ve Beşik köyleri toplu yerleşmelere örnek olarak gösterilmektedir.

Ülkemizdeki köylerin ekonomik ve sosyal yönden gelişmesi, yaşam seviyelerinin yükseltilmesi ve götürülen hizmetlerin verimli bir şekilde yapılması için projeler geliştirilmiştir. 1970-1972 yıllarında Kalkınma Programlarında gündeme gelen

ve 06.12.1983 tarih ve 83/7493 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile “Merkezi Köy” projesi yürürlüğe girmiştir. Merkezi köy projesi ile 1983 yılında Elazığ il sınırlarında olan 60 köy ve çalışma alanındaki Körpe ve Poyraz köyleri projeye dâhil edilmiştir. 1997 yılında değiştirilen merkezi köylerde ise sadece Poyraz köyü yer almıştır. Merkezi köyler projesinde hizmetlerin tek bir köy tarafından bağlı olan diğer köylere götürülmesi şeklindedir. Bu köylerde sağlık ocağı, PTT, ana-çocuk sağlığı merkezi, yatılı bölge okulu, sabit merkezi köy kursları binası, karakol, aşılama ve suni tohumlama merkezi ve ziraat teknisyenliği gibi kamu hizmet tesislerini bir çatı altında toplanmasını sağlamaktır.

Elazığ Valiliği bu projede il sınırları içerisinde yer alan köylerde anketler düzenlemiş ve araştırmalar yapmıştır. Çalışma alanındaki köylerden Poyraz ve Cip köylerinin merkezi köy olmasını önermiştir. Bu araştırmada çalışma alanındaki 31 köyden Bağlarca, Çamyatağı, Sarıçubuk, Körpe, Altıkuşak ve Şahinkaya köylerinin Elazığ merkeze bağlı olmasını belirtmiştir. Yürekli ve Yazıpınar köyleri Söğütözü’ye; Aydıncık, Alatarla, Çatalharman, Kaplıkaya ve Gümüşbağlar köyleri Salkaya’ya; Alaca, Avcılı, Harmantepe, Pelte ve Uzuntarla köyleri Cip’e; Alpagut, Arındık, Balpınar, Beşik, Çöteli, Kalkantepe, Karaçavuş, Kavakpınar, Kepektaş, Kozluk ve Sün köyleri ise Poyraz merkez köylerine bağlı olmalarını söylemiştir.

Merkez köyler içerisindeki Poyraz köyü çalışma alanının ortasında yer almakta ve aynı zamanda bucak merkezi statüsündeki köy özelliğindedir. Poyraz köy bu özellikleri ile 1 sağlık ocağı, 1 karakolu, 1 ilköğretim okulu, 1 tarım kredi kooperatifi, 2 cami, 1 köy odası, 2 kahvehane, 2 bakkal, 1 taş ocağı, 1 marangoz ve 1 akaryakıt istasyonu bulunmaktadır. Cip köyünde ise 1 sağlık evi (Sağlık ocağı binası yok), 1 PTT acentesi, 2 cami 1 ilköğretim okulu, 1 köy odası, 2 kahvehane, 4 bakkal, 2 marangoz, 1 değirmen, 1 kooperatif, 1 lokanta ve 2 akaryakıt istasyonu vardır. Merkezi köyler projesi önerilen şekli ile uygulandığı zaman kamu hizmetleri daha verimli yapılmış olacaktır. Aksi takdirde günümüzde olduğu gibi Altıkuşak ve Alatarla köyleri karakol hizmetlerini Hıdırbaba bucağından (Pirinçci karakolu) alacak ve herhangi bir olay anında yol ve zaman kaybı yaşanacaktır.

3.3.2.2.2. Köy Planları

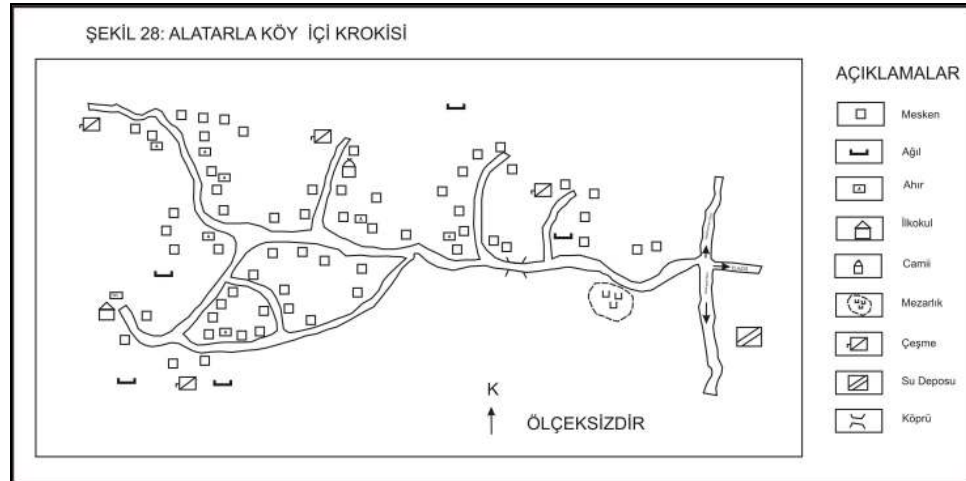
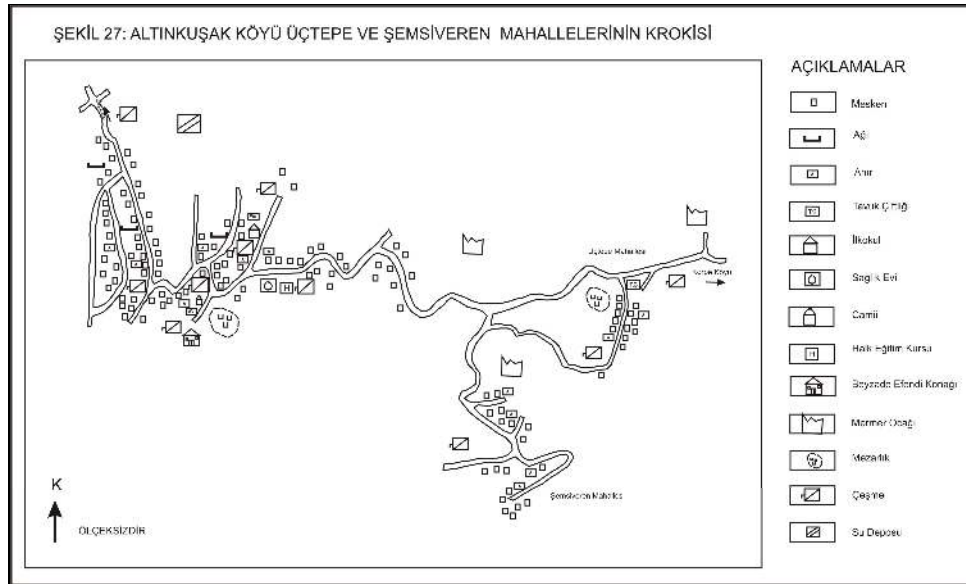
Köyleri doğal ve beşeri çevre özelliklerinden ileri gelen bazı şekiller göstermektedirler. Yerleşim yerlerindeki jeomorfolojik elemanlardan vadiler, akarsular

ve ovalar ile beşeri elemanlardan özellikle yollar ve tarlaların açık veya kapalı tarla sistemi olup olmayışı köy yerleşmelerine belli şekiller kazandırmıştır. Böylece köyler dokularına göre yol boyu, ıııısal, dairesel ve küme olmak üzere 4 ayrılmaktadır (Doğanay, 1994, s: 262).

Çalışma alanındaki köylerin kuruluş yerlerinin özelliklerine göre yol boyu yerleşmeleri köylerden çok yol boyu mahallelerden meydana gelmiştir. Yol boyu yerleşmelerin ilk kurulduğu yerlerin önce yol kenarında olduğu ve karayolunun gelişmesi ile yolun her iki tarafında gelişmeye başladığı görülmüşlerdir. Özellikle çalışma alanının ortasından geçen Elazığ-Keban karayolu üzerinde yer alan Cip ve Poyraz köyleri ile Sarıçubuk (Bahçelievler Mahallesi), şahinkaya ve Pelte köylerinde yeni kurulmaya başlayan sayfiye evleri Elazığ-Pertek karayolu üzerinde yer alan Gümüşbağlar köyü Aşağı ve Çırçır mahallelerinde görülmüşlerdir.

Çalışma alanında ıııısal dokulu köyler ova ve havza düzlüğünün kesiştiği alanlarda yıldızvari biçimli köyler oluşturmuşlardır. Çötelı köyü eski ve yeni Çemişgezek karayolunun kesiştiği alanda kurulmuş olduğu için her yönden gelişme göstermiştir. Bağlarca köyünün merkezinde çeşmenin ve caminin bulunması nedeni ile ıııısal dokulu bir yerleşme görülmüştür. Çeşmenin bulunduğu alanda yollar kesişmiştir. Örençay (Elazığ), Sinan, Harmantepe köyleri ile Bağlarca köyünün bahçe ve tarlalarına giden yollar bu alanda yer almıştır. Çalışma alanında ıııısal köylere ayrıca Sarıçubuk köyünde rastlanmaktadır. Sarıçubuk köyü merkezinde meydan ve meydanın hemen ortasında köy bakkalı, kahvehanesi, köy evi, camii ve Atatürk heykeli yer almıştır. Ayrıca köyün doğusuna doğru yolun devamında ilkokul ve sağlık evi kurulmuştur. Aynı planı şahinkaya köy merkezinde de görülmüştür. Alatarla köyünde ise köy meydanında eskiden faal olan bir çeşmenin bulunduğu bir meydan varmış. Bu meydana kuzeyden camii ve çeşmenin, güneybatıda ilköğretim okulu, kuzeybatıda köy tarlalarına ve doğuya doğru ise Elazığ şehir merkezine doğru yollar vardır (Bkz. şekil: 28).

Çalışma alanındaki küme köyler düzensiz bir şekilde mahallelerden meydana gelen Balpınar köyünde görülmüştür. Aşağı Balpınar Mahallesi aynı zamanda köy merkezi durumunda iken Yukarı Balpınar ve Çarığıbüyük yerleşmeleri köyün birer mahallesi durumunda kalmışlardır. Yukarı Balpınar ile Aşağı Balpınar arasında 1-3 km mesafe yer almakta iken Aşağı Balpınar ile Çarıbüyük Mahallesi arasındaki mesafe daha fazladır.

3.4. Mesken Tipleri:

Meskenler, insanların yeryüzünde kurdukları beşeri tesislerdir. Şehir ve köylerdeki meskenler kullanılan inşa malzemesine, kurulduğu yerin topoğrafya ve iklim özelliklerine, sosyal ve ekonomik seviyelere göre yapılmışlardır. Köy meskenleri öncelikle coğrafi çevre (Güney, S., 1973, s: 307), sonra da gelenek ve göreneklere göre kurulmuşlardır (Tunçdilek, N., 1960, s: 36). Coğrafi çevreye en iyi uyan ve bulundukları çevrenin etkisini taşıyan evler daha ziyade köy ve kasaba evleridir. Köy ve kasaba evleri arasında o bölgede en çok görülen bölge evlerini temsil ve bölgeyi karakterize eden ev tipleri daima basit ve bölge şartlarına en iyi uyumuş evlerdir (Tanoğlu, A., 1969, s: 202). Çalışma alanında köy meskenleri en basitten en modern

mesken tipine kadar yer almıştır. Taş, toprak, tuğla ve betonarme malzemeden yapılmış evler yer almıştır.

İnsan bütün faaliyetlerinde olduğu gibi, evinin inşasında da içinde bulunduğu coğrafi çevre şartları, bilhassa iklim ve toprağın tesiri altında kalmıştır. Evinin inşasında kullandığı malzemeyi çevreden temin etmiştir. Bu suretle orman bölgelerinde ahşap malzemeden, step sahalarında topraktan, taşlı bölgelerde ise taştan evler yapmıştır. Evlerin yapımında fiziki şartların yanında içinde bulunduğu tarihi, ekonomik ve sosyal faktörlerinde tesirinde kalmıştır (Tanoğlu, A., 1969, s: 204).

Meskenler kullanılan yapı malzemeleri daha çok çalışma alanının iklim şartlarına uygun olarak yapılmakta iken son yıllarda ekonomik gelişme ve teknolojinin imkânları nedeni ile değişme görülmüştür. Bu gelişmeler sonucunda doğal çevreye uygun olmayan meskenlerin artmaya başlamıştır. Çalışma alanında iklim özelliklerine bakıldığında yıllık sıcaklığın 13° C olup, yıllık yağış miktarı 400-450 mm. arasında olması ve yağışın büyük bir kısmını % 42 ilkbahar, % 31 kış ve % 23 sonbahar alması bölgede yapına meskenlerin iklime bağlı olmasını zorunlu kılmıştır.

Çalışma alanında yaşayan köylülerin ekonomik yetersizliği nedeni ile daha çok kerpiç meskenler inşa ettikleri görülmüştür. Mesken ve eklentiler aynı zamanda gelenek ve göreneklerin şekillendirdiği bir yapı tarzı niteliğini almıştır. Sarıçubuk ve Şahinkaya köylerinde evlerin önünde avlunun olması burada yaşayan nüfusun göçmen oldukları için geldikleri yerlerin özelliğini bu köylerde de yansıtmışlardır. Çalışma alanında 1980 yılında çoğunluğunu % 96,5 ile kerpiç meskenler (2179 adet) oluşturmuştur. Şahinkaya ve Poyraz köylerinin çok az bir kısmı hariç bölgenin tamamına yakınında görülmüştür. 2005 yılında ise kerpiç meskenlerin azaldığını bu azalmanın sayısal olmaktan çok oransal olduğu görülmüştür. Özellikle eskiyen veya yıkılan meskenlerin tekrar kerpiçten yapılmayıp, yerine betonarme ve tuğladan meskenler yapılmıştır. Arındık ve Alaca köylerindeki meskenlerin tamamında kerpiç evler kullanılmaya devam etmiştir. Kerpiç meskenler, toprak daha doğrusu kil, mil ve balçık ile yapılan içine bazen saman, ot ve yaprak karıştırılarak veya bazen de olduğu gibi yoğrularak ve ezilerek kalıplara döküldükten sonra güneşte kurutulması ile meydana gelmiştir (Tanoğlu, A., 1969, s: 214).

Kerpiç meskenler killi toprağa saman karıştırmak sureti ile elde edilmektedir (Güney, S., 1973, s: 321). Karasal iklimin görüldüğü yerlerde yazların sıcak ve kurak, kışların soğuk ve kar yağışlı geçmektedir. Kerpiç ısıyı az geçirmesi, meskenlerin fazla

ustalığa ihtiyaç duyulmadan kolaylıkla inşa edilmesi ve mesken sahibi tarafından kolayca yapılması gibi avantajları nedeni ile iç bölgelerde tercih edilmiştir (Güney, S., 1973, s: 321 atfen Tanoğlu, A., 1969, s: 214). Kerpiç meskenlerin fazla rutubet ve yağışta zarar görmesi ile depremlere karşı dayanıklı olmaması nedeni ile pek kullanışlı değildir (Güney, S., 1973, s: 321-322).

Çalışma alanının büyük bir kısmında litolojik olarak Eosen fliş ve Neojen karasal ayrılmamış sahaların üzerinde kireçsiz kahverengi toprakların bulunduğu alanlarda kerpiç meskenler yaygınlaşmıştır. Kerpiç meskenler sadece yerli köylü halk kullanmamıştır. Çalışma alanına sonradan gelen göçmen aileler tarafından da tercih edilmiştir. Yurt dışından gelen göçmenler iklimin etkisi, toprakların özellikleri, litolojik özellikler ile ekonomik olarak az masraf ve süratle yapıldığı için kerpiç meskenleri tercih etmişlerdir.

Tuğla ve briket evlerde yapı malzemesi olarak sertleştirilmiş ve belirli bir şekil verilmiş toprak kullanılmıştır (Güney, S., 1973, s: 329). Tuğla evlerde toprak muayyen bir şekil almış, pişirilmiş ve taş sertliğine getirilmiş ayrıca taş meskenler gibi kuvvetli harca ihtiyaç duymuşlardır. Tuğla evler toprak evlerin coğrafi dağılışına uymuşlardır. Tuğla evlerin yapı malzemesi olarak kullanılması daha çok ekonomik ve kültürel seviye ile ilgilidir (Tanoğlu, A., 1969, s: 218). Çalışma alanında tuğla meskenler 1980 yılında % 1,8 (40 adet) ile Şahinkaya köyündeki meskenlerin % 12'sine karşılık gelmiş ve çok az olarak Cip, Pelte ve Sarıçubuk köylerinde yapılmışlardır. 2005 yılında 10 kat artarak % 16,1 (488 adet) ile Cip, Sarıçubuk, Sün, Aydıncık, Gümüşbağlar ve Kaplıkaya köylerinde yoğunlaşmışlardır. Tuğla evlerin artmasındaki nedenlerin başında ekonomik seviyenin gelişmesi ve köylerde yaşayan nüfusun dışında çalışma alanında mevsimlik sayfiye amaçlı yerleşmelerin görülmesindendir.

Betonarme evler ise temel, kolon ve kirşlerin çimento harcı ile yapılmış yığma binalardır. Betonarme evlere 1980 yılında çalışma alanında rastlanmamıştır. 2005 yılında ise betonarme evlerin % 13,5 (407 adet) ile daha çok Şahinkaya, Sarıçubuk, Cip, Sün ve Poyraz köyleri ile azda olsa Harmantepe, Bağlarca, Kozluk, Kavakpınar, Alpagut ve Pelte gibi köylerde görülmüştür.

Taş eskiden beri mesken inşasında kullanılan bir malzemedir. Taş meskenler inşaat malzemesinin az bulunduğu alanlarda yaygın olarak kullanılmışlardır (Tanoğlu, A., 1969, s: 219). Taş meskenler çalışma alanında fazla görülmemekle birlikte kerpiç

evlerin temelini yağmur sularına ve rutubete karşı kullanılmışlardır. Taş inşaat malzemesi olarak tek başına çok az kullanılmıştır.

Taş meskenler yapılırken çamur, kireç ve beton harcı kullanılarak içten ve dıştan sıvanır. Duvarların harç ile örülmesi ve sıvanması zorunlu olmaktadır. Taş meskenlerde duvarlar sıcaklığı kolay iletir ve meskenin içini ısıtmak güçleşmektedir (Doğanay, H., 1994, s: 326). Çalışma alanında taş meskenler 1980 yılında % 0,4 (9 adet) ile Altıncuşak, Alpagut, Bağlarca, Kavakpınar ve Harmantepe köylerinde görülmüştür. 2005 yılında ise taş meskenler artmıştır. Taş meskenler daha çok bazalt ve dolerit kayalar üzerindeki bazaltik topraklar üzerinde görülmüştür. Çalışma alanındaki taş meskenler % 2,4 (72 adet) ile Aydıncık, Gümüşbağlar, Uzuntarla, Körpe, Alatarla ve Altıncuşak köylerinde görülmüştür. Bu köyler litolojik alan olarak bazalt platosunun olduğu alana karşılık gelmiştir.

Briket meskenler ise 1980 yılında %1,4 (31 adet) ile Poyraz, Sarıçubuk ve Kavakpınar köylerinde çok az görülmüştür. Biriket meskenlere 2005 yılında çalışma alanında rastlanmamıştır (Bkz. Tablo: 24 ve Şekil: 29).

Çalışma alanında kuru ormanların çok az bir alanda görülmesi ve meşe ağaçlarının kesim işleminin yasak olması nedeni ile ahşap evlere rastlanmamıştır. Ahşap kısımlar meskenlerin kapı ve pencere doğramaları ile tavan kısımlarında kullanılmıştır.

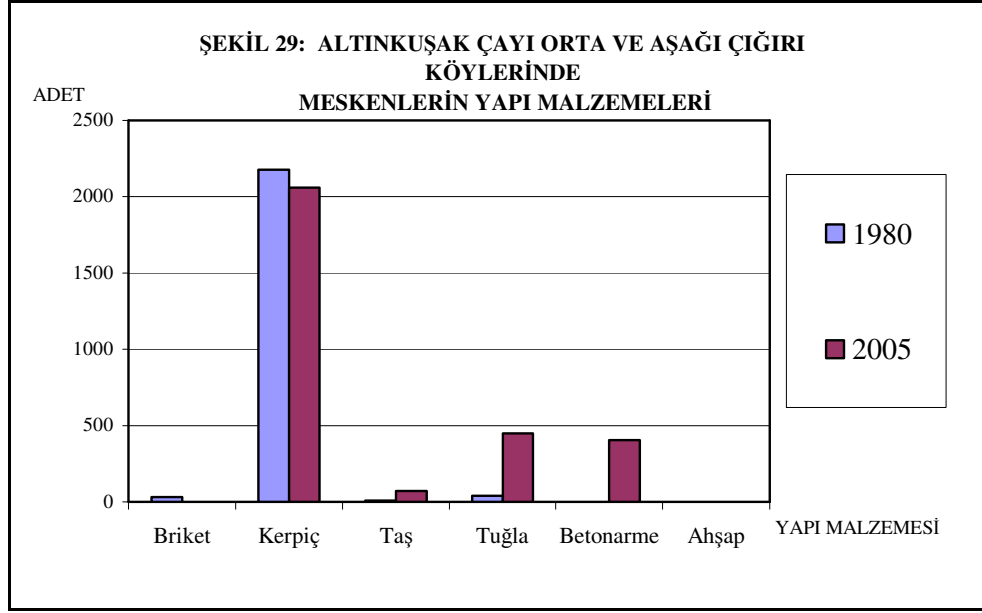
Çatı şekillerinin düz veya meyilli olması üzerinde iklim şartlarının etkisi vardır. Yıllık yağış miktarları, yağış şiddeti, kar yağışları ve kar kalınlığı dam meyil derecelerine etki etmiştir (Güney, S., 1973, s: 330).

Tablo 24: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Yapı Malzemeleri

Yapı Malzemesi	1980	%	2005	%
Kerpiç (Toprak)	2179	96,5	2058	68,0
Tuğla	40	1,8	488	16,1
Betonarme	0	0	407	13,5
Taş	9	0,4	72	2,4
Briket	31	1,4	0	0
Toplam	2259	100,0	3025	100,0

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 Arazi Anketleri

Çalışma alanında çatı örtü malzemesi mesken yapı malzemesi gibi çeşitli olmakla birlikte aynı zamanda iklim şartlarına ve ekonomik durum ile ilgili şekillenmiştir. Çatı örtü şekillerinden düz damlar toprak ile örtülmekte iken meyilli çatılar ise iki veya dört tarafa olup sac ve kiremit örtü ile yapılmışlardır.

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 Arazi Anketleri

Çalışma alanında 1980 yılında meskenlerin çatı örtü malzemelerinin % 69 (1566 adet) ile toprak dam görülmüştür. Toprak damlar özellikle göçmen nüfusun yoğun olduğu alanlar azalmış iken çalışma alanının her tarafında görülmüştür. 2005 yılında toprak damlar % 11,3 (343 adet) ile çalışma alanı içerisinde üçüncü sırada yer almıştır. Bu durumun olmasındaki en önemli neden ekonomik durumu gelişen ve köyleri yaz aylarında kullanmaya başlayan ailelerin çoğalması ile ilgilidir.

Çalışma alanında iklim şartlarının elverişsiz olması ve kış aylarının soğuk ve kar yağışlı olması nedeni ile meyilli çatı tiplerinin yaygınlaştığı görülmüştür. Çatı örtü malzemelerinden sac ucuz olması, tahrip olana kadar kullanılması ve bakım gerektirmemesi nedeni ile tercih edilmiştir. Sac örtü malzemesi daha çok iki tarafa meyilli olarak yapılmıştır. Sac örtüsünün yaygınlaşmasındaki diğer neden çatının eşya deposu olarak ta kullanılabilmesidir. Sac örtüsünün dezavantajı ise kışlık için yapılan turşu, salça ve bulgur gibi gıdaların güneşte kurutma için kullanılan alanların ortadan kalkması ve yaz sıcaklığını daha fazla mesken içerisine geçirmesidir. Sac örtü malzemesi 1980 yılında % 16,6 (376 adet) ile çalışma alanının batısında görülmüştür. 2005 yılında ise % 57,9 (1752 adet) ile çalışma alanının hemen her tarafında rastlanmıştır. Özellikle kış aylarında köylerini terk eden kişiler için kullanışlı olmuştur.

Çatıların kiremitle örtülmesi ekonomik ve kültürel seviyenin yükselmesinin sonucudur. Meskenlere meyil vermek fazla malzeme, emek ve masrafı gerektiren teknik

bir iştir (Güney, S., 1973, s: 331). Çalışma alanında 1980 yılında % 14 (317 adet) ile Sarıçubuk, Şahinkaya, Bağlarca ve Poyraz köylerinde yoğun olarak görülmüştür. Çalışma alanında 2005 yılında ikinci sırada yer alan çatı örtü malzemesi kiremit örtülerdir. Köylerde ekonomik durumun iyileşmesi sonucu 2005 yılında kiremit örtü % 30,7 (930 adet) ile Cip, Sün, Sarıçubuk (Fotoğraf: 9), Şahinkaya, Uzuntarla ve Pelte köylerinde yoğunlaşmıştır. (Bkz. Tablo: 25 ve Şekil: 30). Çalışma alanında yaşayan kişilerin ekonomik seviyeleri yükselmesi nedeni ile bölge halkı iklim şartlarının meydana getirdiği zorlukların üstesinde daha rahat bir şekilde gelmiştir.

Fotoğraf 9: Sarıçubuk köyünden genel bir görünüm.

Ayrıca çalışma alanının karasal iklim etkisinde kalması ve orman alanlarının azlığı ile nedeni ahşap çatı örtü malzemesi görülmemiştir. İklim şartlarının sert ve şiddetli soğukların yaşanması nedeni ile saz ve kamış çatı örtü malzemeleri sadece geçici olarak kurulan bostanlarda veya yol kenarında ürün satışları için kurulan tezgâhlarda görülmüştür.

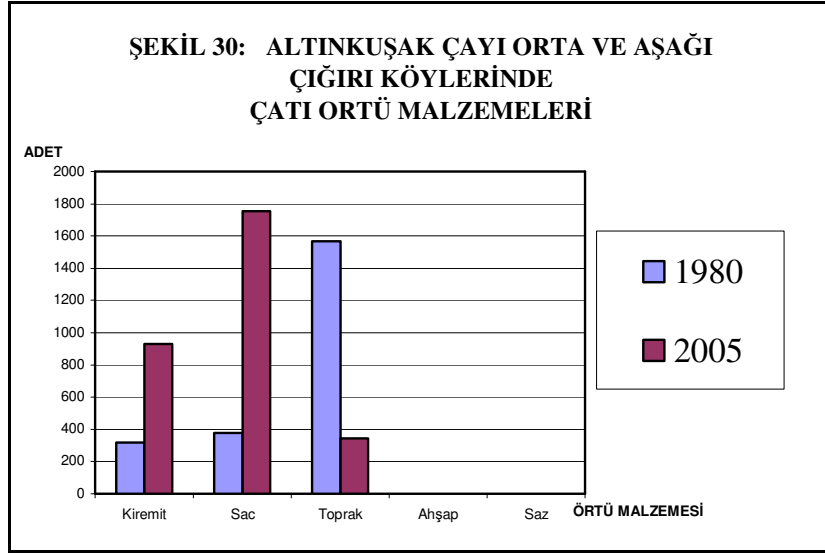
Tablo 25: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Çatı Örtü Malzemeleri

Çatı Örtü Malzemesi	1980	%	2005	%
Toprak	1566	69,3	343	11,3
Sac	376	16,6	1752	57,9
Kiremit	317	14,0	930	30,7
Ahşap	0	0	0	0
Saz	0	0	0	0
Toplam	2259	100,0	3025	100,0

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 Arazi Anketleri

Çalışma alanında tek katlı meskenler 1980 yılında % 45,5 (1027 adet) iken 2005 yılında % 51,6 (1562 adet)'dir. Kat sayısı iki olan meskenler 1980 yılında % 54,5 (1232 adet) iken 2005 yılında % 44,9 (1358 adet)'dur. Kat sayısı üç ve daha fazla olan meskenler 1980 yılında rastlanmamakta iken 2005 yılında % 3,5 (105 adet)'dir. Kat sayılarının artması ekonomik olarak çalışma alanında yer alan köylerin geliştiğini ve bu

alana gelen tatil amaçlı yerleşmelerin yoğunlaşmasının sonucudur (Bkz. Tablo: 26 ve Fotoğraf: 10).

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 Arazi Anketleri

Fotoğraf 10: Alpagut köyündeki iki katlı mesken tipi.

Çalışma alanındaki köylerde 1960 ve sonraki yıllarda yurt dışına göçlerin olması ve bu kişilerin ekonomik durumlarını düzeltmeleri sonucu ailelerinin bulunduğu köylerde arazileri üzerinde sayfiye amaçlı yerleşmeler kurmaları meskenlerin çeşitlenmesine katkıda bulunmuşlardır.

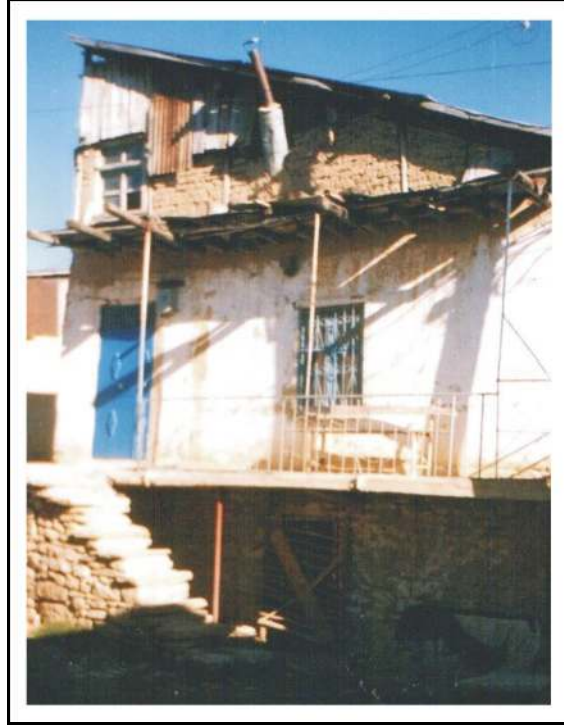
Bu meskenlerin bir kısmı yöre meskenleri uyum gösterirken, bir kısmı ise yöre meskenlerinden bariz bir şekilde farklı olduğu görülmüştür. Özellikle Sarıçubuk köy merkezinde yurt dışında yaşayan bir vatandaşın beş katlı bina yapması köydeki diğer evler ile bir çelişkiyi göstermiştir. Bu mesken yöreye aykırı olduğunu hemen göstermiştir.

Çalışma alanında iki katlı olanlardan geleneksel mesken tiplerinde alt katlarının hayvan ahırlarının ve samanlık olarak kullanılmışlardır. Bazı meskenlerde ise bu katlarda eşya deposu veya kiler yer almıştır. Hayvan barınaklarının alt katlarda yer alması bu alanların aynı zamanda kış mevsiminde evlerin ısıtması içinde faydalı olmuştur (Fotoğraf: 11).

Tablo 26: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Kat Sayıları

Kat Sayısı	1980	%	2005	%
Tek Kat	1027	45,5	1562	51,6
İki Kat	1232	54,5	1358	44,9
Üç Kat vd.	0	0	105	3,5
Toplam	2259	100,0	3025	100,0

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 Arazi Anketleri

Fotoğraf 11: Kepektaş köyünde taş ve kerpiç karışık mesken alt kat ahır olarak kullanılmaktadır.

Çalışma alanında 1980 yılında tek odalı meskenler % 12 (272 adet) olup, 2005 yılında tek odalı ev kalmamıştır. İki odalı meskenler ise 1980 yılında % 45,6 (1029 adet) iken 2005 yılında % 52,2 (1579 adet)'dir. Üç ve daha fazla odası olan ev sayısı 1980 yılında % 42,4 (958 adet) iken 2005 yılında % 47,8 (1446 adet) olmuştur (Bkz. Tablo: 27).

Çalışma alanında mesken planları yapılan ekonomik faaliyete göre şekillenmiştir. Tarımsal üretim yapan köylüler öncelikle tahıllarını bırakabileceği bir

ambar ve traktörü için bir garaj yapılmıştır. Bahçe işlerinde kullanmış olduğu alet ve edevat için depo yapmışlardır.

Tablo 27: Çalışma Alanındaki Meskenlerin Oda Sayıları

Oda Sayısı	1980	%	2005	%
Tek Oda	272	12,0	0	0
İki Oda	1029	45,6	1579	52,2
Üç Oda vd	958	42,4	1446	47,8
Toplam	2259	100,0	3025	100,0

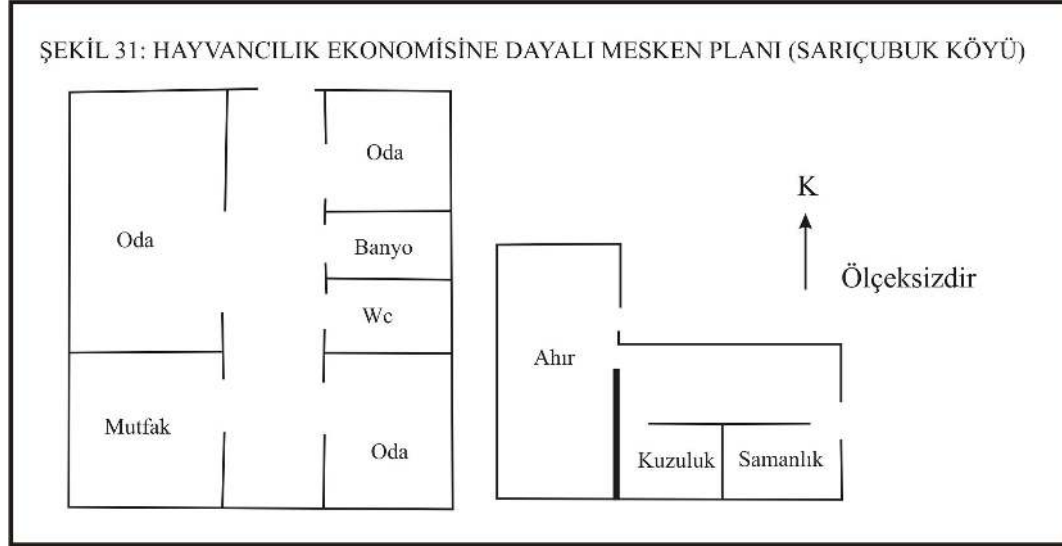
Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 Arazi Anketleri

Hayvancılık üzerine ekonomik aktivite yapılan meskenlerin planlarının tek katlı olanlarında ahırın birkaç metre evden ayrı olarak yapılmıştır. Ahırların uzak yapılması yaz aylarında karasinek ve sivrisinek gibi haşereler tarafından rahatsız edilmeme amacını taşımıştır. Meskenler modern tipte olduğu gibi geleneksel mesken tipleri de vardır. Çalışma alanındaki meskenlerde kerpiç kullanıldığı gibi ahırların da yapı malzemesi olarak kerpiç kullanılmıştır. Kerpiç malzeme ile yapılmış ahırlardaki hayvanlarda kış aylarında soğuktan korunmuş olurlar. Hayvan ahırlarının çoğunlunda tek girişin bulunduğu yeni yapılanlarda ise iki giriş yapıldığı görülmüştür. Girişler çoğunlukla mesken tarafına yapılmıştır (Bkz. Şekil: 31). Arındık, Kozluk, Kavakpınar, Kepektaş ve Karaçavuş gibi yamaç köylerinde hayvancılık yapılan köylerde iki katlı yapılara rastlanmıştır. Bu köylerde hayvancılık küçük ölçekte yapılmaktadır. Hayvancılık daha çok geçim amaçlı olup günlük süt, peynir ve tereyağı gibi hayvansal ürünleri temin edip fazla olduğu zaman Elazığ şehir merkezindeki bakkallara veya kapalı çarşı esnaflarına satılmaktadır. Bu tip hayvancılık yapılan köylerde meskenlerin alt katlarda birkaç büyükbaş hayvan beslenmiştir.

Çalışma alanında 1980 yıllarından sonra gelişen bir diğer hayvancılık tipi ise kümes hayvancılığıdır. Tavuk çiftliklerinin yanlarında kümes ile bitişik ya çiftlik sahiplerinin ikamet ettiği veya işçi ailelerinin ikametinin ayrıldığı meskenlere rastlanmaktadır. Bu meskenler birkaç kişilik ailelerin ihtiyacına cevap verebilecek şekilde yapılmışlardır. Bu meskenlerde aileler yıl boyunca kalmakta ve sadece satışa gönderilen tavuklar ile yeni gelecek olan civcivlere kadar boş kalmaktadır. Bu çiftliklerin aynı zamanda meskenin bir tarafında da meye bahçeleri yer almıştır (Bkz. Şekil: 32).

Çalışma alanında 1980 ve 1990 yıllarında görülmeye başlayan ve sayıları gün geçtikçe artma bir diğer mesken tipide dinlenme amaçlı sayfiye evleridir. Sayfiye evlerinin yapımındaki amaç şehir merkezinin yorucu ve stresli ortamından kurtulup

rahat bir ortamda vakit geçirmek için yapılmışlardır. Bu meskenler kişilerin aynı zamanda küçük çapta da olsa bahçe işlerini yapmak için bahçesinin bulunduğu içerisinde meyvelerin ve sebzelerin olduğu mekânlar olup aynı zaman havuz ve garajların yer aldığı mekânlardır. Bu meskenlerde yaşayan kişilerin ekonomik durumlarına göre meskenlerin kat sayıları ve eklentileri değişmektedir. Bu meskenler çoğunlukla iki katlı olup bazen üç kata kadar yapılmaktadırlar. (Bkz. Şekil: 33).

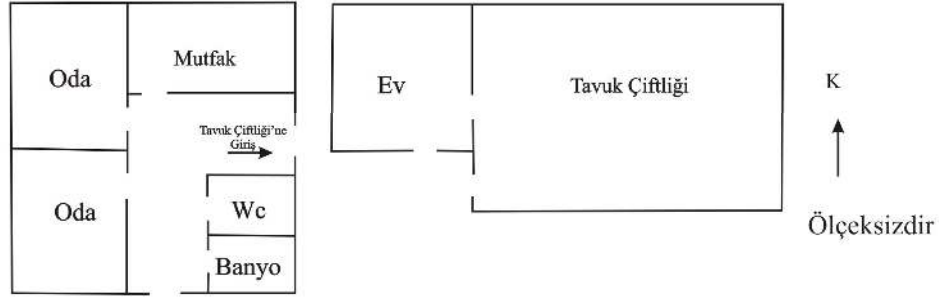
Çalışma alanındaki evlerin kullanım dönemlerine göre çeşitlenmiş ve ihtiyaçları nispetinde eklentileri artmıştır. Çalışma alanındaki evleri yıl boyu, hafta sonları ve yaz aylarında kullanılmak üzere ayrılmıştır. Çalışma alanında yaşayan halkın büyük bir bölümü meskenlerini yıl boyunca kullanmaktadır. Yıl boyu meskenlerde ev ve eklentiler ön plana çıkmıştır. Bu ev eklentiler ailelerin sürdürdükleri ekonomik aktivitelere göre şekillenmiştir. Bu meskenlerde özellikle bitkisel üretim ve hayvancılık yapanlarda ahır, kiler, malzeme deposu, garaj ve havuz vardır (Fotoğraf: 12).

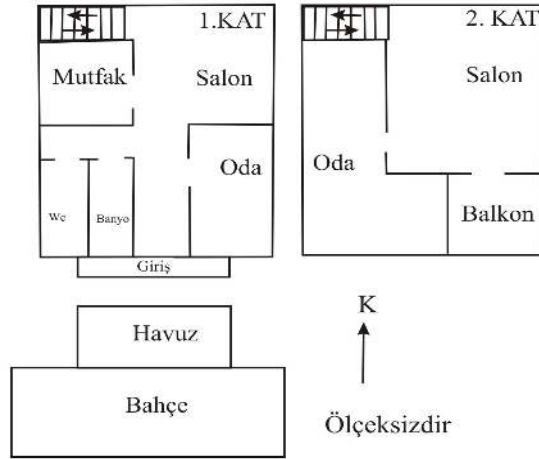
Fotoğraf 12: Cip köyünde sayfiye evi ve eklentileri

Çalışma alanında ekonomik seviyeleri iyi olan kişiler meskenleri yılın belirli bir döneminde kullanmaya başlamışlardır. Şehir merkezine uzaklaştığında ekonomik durumu iyi olan köylerde meskenleri yaz mevsiminde kullananların sayısı artmıştır. Hafta sonu meskenleri kullananlar ise daha çok sayfiye yerleşmeleri ile şehir merkezine yakın köylerde yer almıştır. Yaz mevsimi ve hafta sonları için yapılan meskenlerde sadece dinlenmek için evler imar edildiği gibi bazı evlerde eklenti olarak ahır yerine çoğunda havuz, balkon ve teras bulunmaktadır

ŞEKİL 32: TAVUK ÇİFTLİĞİ EKONOMİSİNE DAYALI MESKEN PLANI (CİP KÖYÜ)

ŞEKİL 33: DİNLENME AMAÇLI SAYFİYE MESKEN PLANI (SARIÇUBUK KÖYÜ)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. EKONOMİK FAALİYETLER

4.1. Ekonomik Faaliyetler Üzerinde Etkili Olan Coğrafi Faktörler

Çalışma alanı Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü içerisinde Elazığ ilinin batı ve kuzeybatısında yer almaktadır. Çalışma alanını kuzeyden Keban baraj gölü, doğuda Elazığ ili ile ayıran Kızıldağ, güneyde Kurt tepe ile Hasan dağ sınırı hattı ile batıda Naldöken dağları içerisinde yer alan kırsal yerleşim birimlerine karşılık gelmektedir. Bu kırsal yerleşim birimleri içerisinde 1 tanesi bucak merkezi olmak üzere 31 köy, 23 mahalle ile birkaç ağıl ve tavuk çiftliklerinden meydana gelmiştir. Ayrıca iş merkezi olarak kullanılan sanayi tesisleri, benzin istasyonları ile taş ve kireç ocakları yer almıştır. Çalışma alanında yer alan bu yerleşim birimlerinin şekillenmesinde öncelikle jeolojik, jeomorfolojik, toprak, hidrografik, iklim ve bitki örtüsü gibi doğal çevre unsurları rol oynamıştır.

Çalışma alanındaki ekonomik faaliyetlerin şekillenmesinde doğal çevre unsurlarının rolü olmakla birlikte beşeri unsurlarında etkin bir rolü olmuştur. Ekonomik faaliyetler yapılabilmesi için belirli bir alanda yaşayan nüfusa ihtiyaç duyulmaktadır. Bir yerdeki ekonominin şekillenmesinde nüfusun sadece miktarı değil bu nüfus içerisinde faal olan kişiler de önemlidir. Beşeri unsurlar içerisinde ekonomiyi etkileyen bir diğer faktör de yerleşmelerin yapısı ve dağılışıdır. İnsanlar tarih boyunca yerleşim yerlerini devamlı olarak ekonomik faaliyet alanlarına yakın yerler seçmişlerdir. Çalışma alanındaki dağlık alanlarda yerleşim birimlerinin sayısı azalmış iken ova tabanında ise yerleşim birimleri sayısı artmıştır. Çalışma alanındaki dağlık bir sahada olan Balpınar köyünde nüfusun az olmasının en önemli nedenleri, rölyef şartlarının elverişli olmayışı ve verimli tarımsal arazilerin yetersiz olmasıdır. Cip, Şahinkaya ve Sarıçubuk gibi köylerde ise nüfusun fazla olması, bu alandaki rölyefin sade ve tarımsal alanların verimliliğindendir. Çalışma alanındaki yerleşim yerlerinin gelişimlerini sosyal ve kültürel imkânların elverişli olması da desteklemiştir. Elazığ şehir merkezine yakın olan Sarıçubuk ve Şahinkaya köylerinin gelişiminde sağlık, eğitim ve ulaşım imkânlarının uygun şartlara sahip olması yerleşmeleri olumlu yönde etkilemiştir.

Kırsal yerleşmelerin gelişmesi ve büyümesini çalışma alanındaki ekonomik faaliyetlerin çeşitliliği de etkilemiştir. Ekonomik faaliyet ne kadar çeşitli ise yerleşim yerinin büyümesi de o oranda hızlı olmuştur. Çalışma alanında gelişmiş olan Şahinkaya,

Sarıçubuk, Cip ve Uzuntarla köylerinde hizmet sektörleri gibi düşünülebilecek iş yerleri yer almıştır. Özellikle Şahinkaya, Sarıçubuk ve Cip köylerinde karayolu üzerinde kurulan akaryakıt istasyonları ve imalat sanayisinin varlığı ile köylerde bakkal, kahve, değirmen ve diğer ticari işyerleri kurulmuştur. Bu ticaret merkezlerinin kurulması nedeni ile köylerde yaşayan halkın şehre ihtiyaçları azalmış ve köy yerleşmeleri dışarıdan nüfus olarak büyümeye başlamışlardır.

4.1.1. Doğal Faktörler

Çalışma alanının jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri Tonbul tarafından “Hasan dağı-Kuzova çevresinin (Elazığ Batısı) fiziki coğrafyası” adlı doktora tezinde incelenmiş ve bu tezdeki bazı konular makaleler halinde yayımlanmıştır. Bu araştırmaların çalışma alanının fiziki unsurları detaylı bir şekilde incelemesinden dolayı ekonomik faaliyetler üzerinde faydalı olacağı düşüncesinden dolayı bazı alıntılara yer verilmiştir.

Çalışma alanındaki Hasan dağı, Kuzova depresyonu ve Altıkuşak çayı III. zamandaki Alp-Himalaya orojenezinin güney kısmını oluşturan Toros orojenik kuşağının doğu bölümünde yer almıştır. Çalışma alanının iklim özellikleri Elazığ şehir merkezine yakınlığı nedeni ile benzerlik göstermiştir. Çalışma alanının yer aldığı köylerde meteoroloji veri istasyonu olmadığı için Elazığ il merkezinin verileri kullanılmıştır. Altıkuşak çayı orta ve aşağı çığı köylerinin fiziki, beşeri ve ekonomik faaliyetlerini etkileyen iklim koşullarının başında sıcaklık ve yağış şartları gelmiştir. Çalışma alanında yıllık ortalama sıcaklık 12 ile 13 °C arasındadır. Bölgede en yüksek sıcaklık 42° C iken en düşük sıcaklık ise -22,6° C olarak ölçülmüştür. Ocak ayında ortalama sıcaklık değerleri sıfır derecenin altında ölçülmüş iken bahar mevsimi ile sıcaklık değerleri artmaya başlamıştır. Sıcaklık değerleri haziran, temmuz ve ağustos aylarında en yüksek seviyelere ulaşmıştır. Güz mevsimi ile sıcaklıklar tekrar azalmaya başlamıştır. Kış aylarının sıcaklık ortalaması 0,1 °C, bahar aylarında 11,5 °C, yaz aylarında 25,5 °C ve güz aylarında ise 14,5 °C olmuştur (Elazığ Yıllığı'98, s: 23). Kış aylarında düşük sıcaklık değerleri görülmüş iken yaz aylarında bu değerler yükselmiştir. Kış aylarında sıcaklığın sıfır değerlerinin altına düşmesi tarım ve hayvancılığı etkilemiştir. Sıcaklığın düşük olması nedeni ile kış aylarında tarımsal alanlar karlar altında kalmıştır. Mera alanlarının da karlar altında kalması ile hayvanlar ahır ve

ağıllardan dışarı çıkartılmamıştır. Yağış miktarı ise bahar aylarında en yüksek değere çıkmış (% 42,5), yaz aylarında ise en düşük değerlere (% 3,8) gerilemiştir.

Doğu Anadolu'da akarsu seviyeleri nisan ile mayıs ayı başında kar erimeleri ve yağışların artması sonucunda değişmeye başlamaktadır. Ayrıca yaz aylarında yağışın azalması ile kış aylarında yağışların kar şeklinde yağması ve don olayları akarsu seviyelerinin değişmesine neden olmuştur (Erinç, S., 1957, s: 109). Çalışma alanındaki yağış miktarına bağlı olarak Altıkuşak çayı ile Fırat nehri akarsu rejimi ile uygunluk göstermiştir. Bahar aylarındaki akarsu seviyelerinin değişmesi ile buğday tarımı için olumlu bir şekilde etkilenmiştir. Sıcaklıkların en fazla olduğu yaz aylarında, yağış miktarının da en düşük seviyeye ulaşmıştır. Çalışma alanındaki havanın güneşli (açık) olduğu gün sayısı 134, bulutlu gün sayısı 151 ve kapalı gün sayısı 80 gün olduğu görülmüştür. Kar yağışlı günlerin sayısı 20, karla örtülü gün sayısı 31, sisli gün sayısı 18, dolulu gün sayısı 3, kırılgılı gün sayısı 38 ve fırtınalı gün sayısı ise 4 olarak ölçülmüştür (Elazığ ili Arazi varlığı, 1997, s: 17). Bu değerler göre çalışma alanında havanın kapalı olduğu gün sayısı açık olduğu günlerden fazla olmuştur. Kış aylarının kar yağışlı, bahar ve güz mevsiminin yağmurlu ve yaz mevsiminin sıcak olması nedeni ile çalışma alanı karasal iklim etkisi altında kalmıştır (Bkz. Tablo: 28).

Tablo 28: Elazığ ilinde Ortalama Sıcaklık ve Yağışın Aylara Dağılımı

Aylar	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
Sıcaklık (°C)	-1,4	0,2	5,3	12,0	17,1	22,6	27,2	26,7	21,8	14,6	7,1	1,4	12
Yağış (mm)	39,7	43,1	56,3	64,1	56,4	13,0	1,8	1,0	6,9	39,9	46,8	46,8	415
%	9,5	10,4	13,5	15,4	13,6	3,1	0,4	0,2	1,7	9,6	11,3	11,3	100

Kaynak: Elazığ Yıllığı'98, s: 23

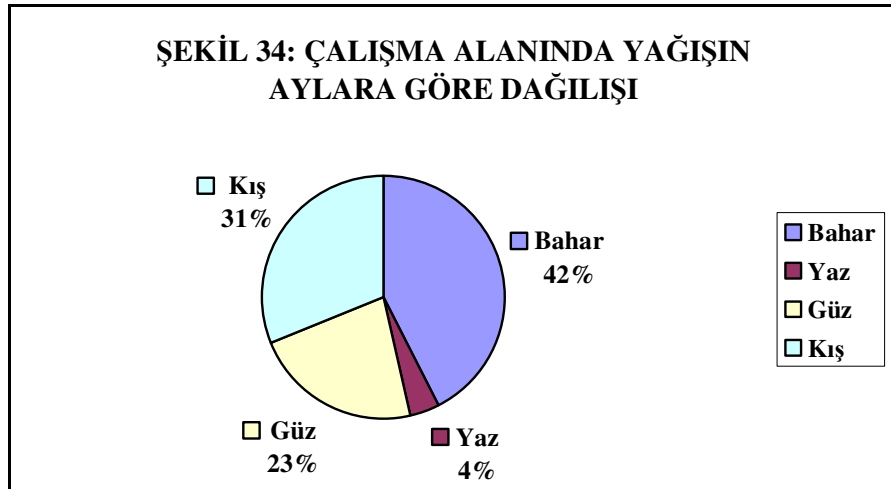
Çalışma alanında yaz aylarındaki sıcaklık ortalaması 25,5 °C ve yağış miktarı ise 15,8 mm olduğu görülmüştür. Çalışma alanında yaz aylarında kuraklık belirgin bir şekilde yaşanmıştır. Çalışma alanındaki kuraklık en fazla temmuz ve ağustos aylarında yaşanması yetiştirilen tarım ürünlerinin sulamaya ihtiyaç duymasına neden olmuştur. Bahar aylarında yağış miktarı fazla (176,8 mm.) iken sıcaklık değerleri ise ortalama (11,5 °C) seviyededir. Çalışma alanında yıllık sıcaklığın değeri ortalamaya yakın olduğu devrede yağışın en yüksek olduğu zamana denk gelmiştir. Bahar aylarında yağışların fazla olduğu, sıcaklık değerlerinin normal olduğu zaman arpa ve buğday ürünlerinin yetişmesi için en uygun şartlar görülmüştür (Bkz. Tablo: 29 ve Şekil: 34).

Yaz aylarının sıcak ve kurak olması kuru tarımı yapılmasına neden olmuştur. Sulamanın yapıldığı alanlarda kuru tarım ürünlerinin dışına çıkmıştır. Cip, Uzuntarla, Pelte, Avcılı ve Alaca köylerinde Cip sulama barajı nedeni ile sulu tarım ürünleri yetiştirilmiştir. Sulamanın olmadığı yerlerde ise tarımsal ürünlerde verimde azalmalar meydana gelmiştir. Çalışma alanında yağışların yetersiz olması nedeni ile kuru tarım içerisinde tarlalar bazı yıllarda nadasa bırakılmıştır. Ayrıca kuru tarım yönteminde son yıllarda tarlaların verimini arttırmak için belirli aralıklar ile münavebeli ekim uygulaması yapılmaya başlanmıştır.

Tablo 29: Elazığ ilinde Ortalama Sıcaklık ve Yağışın Mevsimlere Dağılımı

Mevsimler	Bahar	Yaz	Güz	Kış
Yağış	176,8	15,8	93,6	129,6
%	42,5	3,8	22,5	31,2
Ortalama Sıcaklık (°C)	11,5	25,5	14,5	0,1
Toplam Sıcaklık (°C)	34,4	76,5	43,5	0,2

Kaynak: Elazığ Yıllığı'98, s: 23

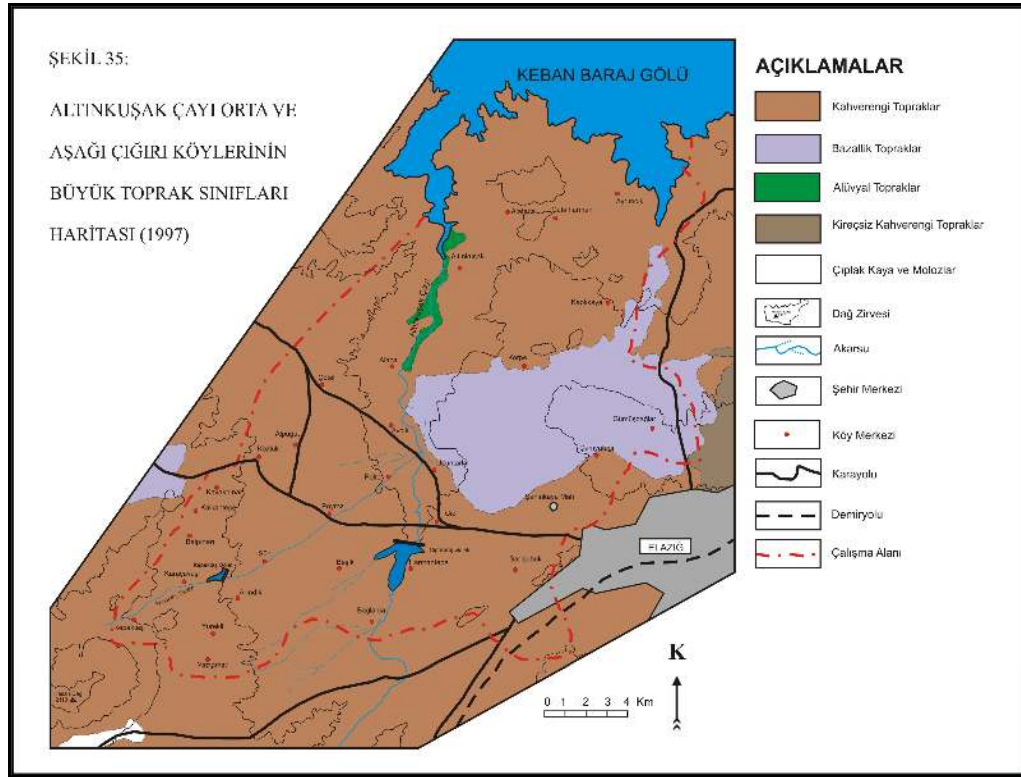

Kaynak: Elazığ Yıllığı'98, s: 23

Çalışma alanında yer şekillerinin engebeli olması köylüleri tarla tarımı dışında hayvancılık ile de uğraşmaya sevk etmiştir. Çalışma alanındaki köylerin büyük bir kısmı tarla tarımını birinci sırada yapmakta iken ikinci olarak hayvancılık yer almıştır. Bu durumun temel nedeni iklim koşullarının yıllara göre istikrarsız olmasındandır. Çalışma alanında iklimin istikrarsız olması ve kuraklığın belirli dönemlerde görülmesi sulama amaçlı baraj ve göletlerin yapımına yöneltmiştir. Çalışma alanında sulama ihtiyacının fazla olması nedeni ile DSİ. tarafından Kuzova projesinin yapımına başlanmıştır. Bu proje ile toplam 4783 ha tarımsal alanın sulama işlerinin yapılması hesaplanmıştır. Çalışma alanındaki Kuzova projesi tam olarak faaliyete girmemiştir.

2005 yılı sonu itibariyle Kuzova projesi kapasitesinin ancak % 26 civarındaki bir kısmı faal durumdadır. Bu projenin en önemli kısmından birisi olan Ziyaret ve Meşeli pompaj sulama projesine başlanmıştır. Bu nedenle DSİ tarafından Keban baraj gölünden su alınarak tarımsal arazilerin sulanması yapılması düşünülmüştür. Kuzova projesi tamamlandığı zaman çalışma alanındaki tarımsal arazilerin iklime bağlılığı daha da azalmış olacaktır.

Altınkuşak çayı orta ve aşağı çığırı köylerinde topraklar iklim ve bitki örtüsü özellikleri ile benzerlik göstermişlerdir. Çalışma alanının büyük bir kısmında kahverengi topraklar ve bazaltik topraklar rastlanmıştır. Çalışma alanının çok az bir kısmında ise alüvyal topraklar görülmüştür (Bkz. Şekil: 35).

Çalışma alanının büyük bir kısmında özellikle güney, batı ve kuzeyinde kahverengi topraklar görülmüştür. Çalışma alanındaki kahverengi toprakların derinliği, ana kaya cinsi ve eğim koşullarına göre farklılık göstermiştir. Ova tabanında toprak derinliği yer yer 100 metreyi geçmiş ve iyi gelişmiş toprak profili gözlenmiştir (Tonbul, S., 1989, s: 212). Çalışma alanındaki kahverengi toprakların step bitki örtüsü altında gelişme gösterdiği için organik madde miktarı fakirdir. Örneğin ova tabanında yer alan Pelte köyünde organik madde miktarı en fazla % 1,45'lik oranı ile profile sahiptir

(Tonbul, S. 1989, s: 213). Çalışma alanındaki bitki örtüsünün tahribi sonucu kalsifikasyon olayı görülmesi ile kahverengi toprak oluşumu hızlanmıştır.

Çalışma alanı köylerinde bitki örtüsü iklim, toprak ve rölyef özellikleri ile beşeri faktörlerin etkisi altında kalmıştır. Çalışma alanındaki fiziki ve beşeri unsurlar özellikle neolitik çağdan günümüze kadar bitki örtüsünü etkilemiştir. Bitki örtüsündeki en büyük zararı insanların son 100–200 yıllık geçmiş dönemde yapmış olduğu savaşlar ve endüstri devrimi ile birlikte ihtiyaç duyduğu enerjiyi doğadan karşılaması ile olmuştur. Geçmiş dönemde orman olan çalışma alanı günümüzde yaygın olarak antropojen step sahasına karşılık gelmiştir.

Çalışma alanındaki bitki örtüsü genel hatları ile gruplanıldığında 3'e ayrılmıştır. Kuru ormanlar, dikenli bitkilerin yaygın olduğu yüksek dağ-plato stepleri veya supalpin kat ve orman örtüsünün tahribi sonucu ortaya çıkmış antropojen step alanlardan meydana gelmiştir (Tonbul, S., 1987a, s: 209).

Çalışma alanı köyleri hidrografya özellikleri açısından zengin bir akarsu ağına sahiptir. Çalışma alanından önemli akarsu Altıkuşak çayıdır. Yukarı çığırda Örençay, orta çığırda Cip çayı ve aşağı çığırda ise Altıkuşak (Sarını) çayı isimleri verilmiştir. Altıkuşak çayı Hankendi ovasına akışı kuzeydoğunda bulunan Hasan dağı, güneybatısında bulunan Bulutlu ve Pirhasan dağından, doğusunda Meryem dağından ve kuzey ve batısında bulunan kuzeydoğu-güneybatı istikametinde uzanan tepe ve dağ grubundan mevsimlik dere ve çaylardan almıştır. Hasan dağının güneydoğu eteklerine yerleşmiş bulunan Çorak ve Belbükü dereleri, Bulutlu, Pirhasan dağlarının kuzey eteklerine yerleşmiş Kesik çayı, Belhan, Hazar ve Kesikköprü dereleri ile Dilek çayları önce Hankendi ovasına ve sonra kuzeye doğru devam ederek Örençay ve Sinan köylerinde bulunan Kurttepe ile Koyunoğlu sırtından çalışma alanına girmiştir.

Çalışma alanı içerisinde Altıkuşak çayına Cip barajından önce Örençay, Şabanlı ve Kaş (Halla) derelerinin; Cip barajında ise Gök derenin suları karışmıştır. Cip barajından sonra Altıkuşak çayına Hasan dağının kuzeyinden kaynağını alan Kepektaş deresi ve Avcılı ve Alaca köylerinin doğusunda Yukarı derenin suları karışmıştır. Daimi akan dereler dışında yazın kuruyan mevsimlik dere ve özlerde sularını Altıkuşak çayına boşaltmıştır. Altıkuşak çayı ise kuzeye doğru yönelerek Keban baraj gölüne ve Keban ilçesinden sonra Fırat nehrine karışmıştır. Keban baraj gölü yapılmadan önce Altıkuşak çayının suları Murat nehrine karışmaktaydı.

Çalışma alanında yer alan sulama amaçlı 2 tane baraj (sulama göleti) bulunmaktadır. Bu barajlar çalışma alanındaki tarımsal arazilerden daha fazla verim elde etmek için DSİ. tarafından yapılmıştır. Cip barajı Elazığ ilinin 13 km. batısında yer almış olup, 1968 yılında faaliyete girmiştir. Barajın yapım amacı Kuzova depresyonu içerisinde yer alan Cip, Avcılı, Uzuntarla, Alaca ve Pelte köylerindeki tarımsal arazileri sulanması şeklindedir (Fotoğraf: 13). Cip barajının yağış alanı 284 km², Yıllık ortalama su miktarı ise 13,2 ha³ olup temelden 26 metre yüksektedir. Maksimum su seviyesi 1006,50 metre olup minimum su seviyesi ise 995,15 metredir.

Fotoğraf 13: Cip Sulama Barajı ve sulu tarım arazileri (www.elazig.gov.tr alınmıştır).

Kuzova’da yer alan 902 ha tarımsal arazinin sulanması amacı ile DSİ. tarafından yapılan Cip barajı 2000 yılında Cip sulama birliğine devredilmiştir. Cip barajındaki sular tarımsal arazilere 2 ana kanal ve 16 yedek kanallar ile ulaşmıştır. Sağ sahil ana kanal 14996 m. uzunluğunda ve başlangıç debisi 525 (l/s) iken sol ana kanal ise 10 750 m. uzunluğunda ve başlangıç debisi 580 (l/s) dir. 2004 yılında Kuzova’da 232 ha tarımsal alan Cip barajından sulanmıştır. Tarımsal alanlarda yetişen tarım ürünleri ise % 40 şeker pancarı, % 19 mısır, % 16 meyve bahçesi, % 10 bostan, % 8 yem bitkileri ve % 7 ise diğer bitkilerdir (DSİ verileri, 2006).

Çalışma alanındaki diğer sulama amaçlı baraj ise Kepektaş sulama barajı veya göletidir. 2004 yılında faaliyete geçen Kepektaş barajı Elazığ ilinin 25 km batısında Kepektaş deresi (Görgüşan) üzerinde yer almıştır. Kil çekirdekli toprak dolgu üzerine

yapılan barajın yağış alanı 21,81 km² olup yıllık ortalama su miktarı 3,60 hm³’ dır. Maksimum su seviyesi 1233,20 metre olup minimum su seviyesi 1219 metredir. Sulama sahasını Sün ve Arındık köylerindeki 201 ha. tarımsal arazilerdir. Ana kanal Sün köyüne olup uzunluğu 3369,78 m. Arındık ana kanalı ise 741,86 metredir. Kepektaş sulama göleti 2004 yılında deneme sulaması verilmiş ve aynı yıl SS. Sün ve Arındık köyleri sulama kooperatifine devredilmiştir.

Elazığ şehir merkezinin batısında yer alan çalışma alanı Güneydoğu Torosların kuzey kenarındaki alçak alan şeridi boyunca uzanan ve Elbistan’dan başlayarak doğuda Havasor ve Gevar havzaları ile depresyon dizinlerinden, 700-1000 metre yüksekliğindeki batıda Malatya ile 800-1000 metreleri arasında uzanan doğudaki Uluova depresyonları arasındaki eşik alana karşılık gelmiştir. Kuzova havzası Uluova ile Elazığ ovalarının kuzey batısında ve Hasan dağının doğu ve kuzeydoğusundaki bir depresyona yerleşmiştir. Kuzova havzası taban bölümlerden kenarlara doğru yükselen adeta bir basamak şeklindeki çeşitli aşınım yüzeyleri yer almıştır. Havzayı çevreleyen dağlık alanlar ile havza kenarlarında eğimli etek düzlükler görülmüştür (Tonbul, S., 1987b, s: 38).

Çalışma alanının büyük bir kısmını oluşturan Kuzova havzası Hasan dağının doğusuna yerleşmiş olup, yaklaşık 610 km²’lik bir alan kaplamıştır. Havza kuzey-güney yönlü uzanmış olup, elips biçimine benzemiştir. Kuzova havzası 35 km uzunluğunda ve 20 km genişliğindedir. Güneyde geniş olan havza kuzeye doğru gidildikçe daralmış ve boğaz (Avcılı boğazı) görevi yapan bir vadi ile son bulmuştur. Havzanın uzanışında Hasan dağı ve bir kolu olan Naldöken dağlarının payları olmuştur. Kuzova gerek hidrografik, gerekse jeolojik ve jeomorfolojik olarak bir havza niteliği taşımaktadır. Hidrografik açıdan havzanın sınırları Altıkuşak (Sarını) çayının su toplama alanı ve su bölümü çizgisi ile çevrelenmiş alandır. Morfolojik olarak havza tabanı ile onu çevreleyen yüksek platolar ve dağlık alanlar arasında belirgin bir yükselti farkı bulunmaktadır. Jeolojik olarak havzanın orta yerinde yani çukur bölümlerinde güneydoğuda tortullar bulunur. Güneye gidildikçe, gölsel tortullarla yanal geçişli karasal konglomera, doğudaki Karayazı platosuna doğru bu gölsel tortullarla yaşıt bazaltlara geçilmiştir.

Çalışma alanının jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri bakımından güneybatısındaki Hasan dağı Fırat nehrinin Keban’dan sonraki büyük kavis almasına neden olmuş ve Kuzova depresyonunun da şekillenmesinde etkin bir rol oynamıştır.

Hasan dağının temelini granit ve diyorit türü derinlik kayalar ile bunları çevreleyen bazik kayalar oluşturur, bunların üzerinde kalkerler geniş yer tutmuştur. Hasan dağı genç ve sık bir vadi şebekesi ile parçalanmış bir özellik göstermesi nedeni ile çevresindeki düzlük ve çukurluklar arasında bir yüksek alan olmuştur. Hasan dağı jeolojik yapısı ve üzerinde bulunan çeşitli aşınım yüzeyleri ile yöredeki yer şekillerinin gelişiminde etkili olmuştur (Tonbul, S., 1987b, s: 38). Hasan dağı Alpin yöne uygun olarak güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanmış ve kuzeybatıda Piran (Keban) dağları ile birleşmiştir.

Hasan dağının yamaçlarında kahverengi topraklar yaygındır. Yükseltiye bağlı olarak sıcaklık azalırken yağış miktarı artmaya başlar ve meşe ormanları görülür. 1900–1950 metrelerin üst kısımlarında yüksek dağ-plato steplerinde kısa süreli yaşam devresi olan sütlegen (*Euphorbia*), kekik (*thymus kotschyanus*), peygember çiçeği (*Centarea*) ve sığır kuyruğu (*Verbascum cataonicum*) gibi bitki türleri karların erimesi ile ortaya çıkarlar ve ağustos ayı başlarında kururlar. Bu bitki topluluğu özellikle Hasan dağı zirvelerinde görülmüştür (Tonbul, S., 1987a, s: 218). Hasan dağının yüksek kesimleri tarımsal faaliyetler için uygun değildir. Çevre köylerden hayvancılık amaçlı mera olarak kullanılmaktadır.

Naldöken dağları Hasan dağının kuzeydoğu uzantısı durumunda olup, jeolojik yapısı da Hasan dağı ile aynıdır. Kireçtaşları özellikle dağın doruk bölümünde geniş bir yayılım alanına sahiptir ve Kepektaş köyünün büyük bölümü bu kayalar üzerinde yer almıştır. Naldöken dağlarında yerleşim yeri merkezlerinden uzak ve tahrip edilmeleri oldukça güç olan dağlık alanlarda üzerinde kuru ormanlar görülmektedir. Çalışma alanında kuru ormanlar özellikle Hasan dağının kuzey yamaçlarının sarp yamaçlarında yani Kepektaş köyü ile yer yer Balpınar köylerinin yer aldığı Naldöken dağları hattı boyunca ve derin vadi içlerinde varlığını sürdürmüştür. Ova tabanlarına ve alçak platolara inildiğinde orman örtüsünün yok olduğu ancak tek tük meşe çalılıkları ve alıç ve yabani meyve ağaçlarına rastlanmıştır. Çalışma alanındaki 900-950 metre civarındaki yükselti ile 1950-2000 metrelere kadar tahrip edilmediği alanlarda orman örtüsü görülmektedir. Hasan dağı zirve bölümleri hariç bütünü ile doğal orman kuşağı içinde yer almıştır. Kuru ormanlar genel olarak çalışma alanının kuzeydoğusunda (Aydıncık), Hasan dağının kuzey yamacında (Kepektaş) ve Naldöken dağları doğu yamacında (Balpınar köyü ile Kalkantepe köyleri) yer almıştır. Çalışma alanı içerisinde kuru orman formasyonunu meydana getiren ağaçlar değişik türden meşeler ve arasında

görülen ardıçlardan oluşmuştur. Çalışma alanındaki kuru ormanlar meşe ve ardıçlardan meydana gelmiştir. Çalışma alanındaki meşe türleri içerisinde daha çok palamut meşesi (*Quercus aegilops*) ve mazi meşesi (*Quercus infectria*) görülmüştür. Meşelerin bulunduğu orman sahası bir bütün olarak değil dağınık bir şekildedir. Ardıç türleri ise çalışma alanının her tarafında rastlanmış olmasındaki neden, ardıç ağaçlarının ekstrem iklim ve toprak şartlarına karşı yüksek derecede uyum göstermesindendir. Kuru ormanların içerisinde yabancı armut (*Pirus communis*), çitlembik veya dardoğan (*Celtis Ulmaceae*) yabancı badem (*Amygdalus webbi*) ve karaağaç (*Ulmus montana*) gibi bazı yabancı meyve türleri de görülmüştür. (Tonbul, S., 1987 a, s: 211). Hatta bu yabancı meyveler tarım arazilerinin içerisinde tarlaların kenarında yer almış ve hasat zamanı köylüler tarafından güneşten korunmak için kullanılmıştır. Naldöken dağlarında yükseltinin azalması birlikte aşağı kesimlerinde köyler tesbih taneleri gibi sıralanmaya başlamıştır. Köylerin sayılarının artmaya başlaması ile birlikte tarlalarda soğuğa dayanıklı tahıl türü olan arpa ekilmeye başlanmıştır. Köylerin yüksek kesimleri ise mera olarak kullanılmıştır. Fakat bu alanlarda tarımsal alanların kısıtlı olması insanları köylerin dışına göç etmelerine neden olmuştur.

Çalışma alanı arızalı bir görünüm sergilemekle beraber ortalama yükseltisi 1100-1200 metre ile bir plato özelliği göstermiştir. Çalışma alanındaki plato alanları yüksek, alçak ve volkanik platolardan meydana gelmiştir.

Çalışma alanındaki yüksek platolar havzaların daha çok kenar bölümlerini meydana getiren yükseltiler olarak görülmüştür. Çalışma alanındaki yüksek platolar Hasan dağının havzaya bakan güneydoğu ve doğu yamaçlarının etek bölümlerinde geniş bir alan kaplamakta olup, dağlık kütleyi bir kuşak halinde çevrelemiştir. Aşınım yüzeyi güneyden kuzeye doğru gidildikçe hem daralmış, hem de yükseltisi azalmıştır. Yükseltinin azalması ile birlikte tarla alanları artmaya başlanmıştır. Bu arazilerin üzerinde topografya şartlarının zor olması nedeni ile arpa ve buğday tarımı yapılmıştır. Arazinin eğimli olması insanları arayışlara itmiş ve yükseltinin artmaya başladığı alanlarda topografyanın engebeli olması nedeni ile insanlar kuru tarım dışında azda olsa hayvancılık faaliyetlerini yapmışlardır.

Alçak platolar ise 1100-1200 metre yükseltilerde olup, bugün artık yarılmış ve kısmen boşalmış ovalarla iç içe geçmiştir. Bu platolar tektonik hareketlerle dağlık alanların dereceli olarak yükselmesi ve buna karşılık havzaların çökmesi ve yer kabuğunun sıkışıp kalınlaşması sonucu meydana gelmiştir (Şengör'e (1980) atfen,

Tonbul, S., 1987, s: 44). Tektonik hareketlerle yükselmiş, yükselirken de çeşitli yönlerle doğru çarpılmış bulunan aşınım yüzeyleri daha fazla parçalanmıştır. Çalışma alanındaki Beşik düzü gibi alçak platosunun derinlikleri 20-30 metreyi geçmeyen oldukça yarık yamaçlı ve geniş tabanlı vadilerle ayrılmıştır. Alçak platolardan yüksek platolara 50-60 metrelik bir basamakla çıkılmıştır. Bu basamaklar çalışma alanının her tarafında görmek mümkün değildir. (Tonbul, S., 1987b, s: 44). Alçak platolar arazi parçalı olduğu için akarsu ağının yoğun olarak görülmüştür. Özellikle vadi içlerinde sulamanın yoğun olarak yapıldığı alanlarda meyvecilik ve sebzecilik yapılmıştır. Suyun olmadığı alanlarda buğday, nohut ve bağ alanları görülmüştür.

Çalışma alanının doğu bölümünde önemli bir yer kaplayan Karayazı bazalt platosunu genellikle gölssel çökeller örtmüştür. Karayazı platosu Doğu Anadolu Bölgesindeki volkanizma faaliyetleri ile aynı dönemde meydana gelmiştir (Tonbul, S., 1987b, s: 40). Karayazı volkanik platosunun merkezi Sarıçubuk köyü güneyindeki Kara tepe mevki olması muhtemeldir. Bazalt lavlar bu tepe üzerinden arazinin meyline uygun olarak kuzeye doğru akmaya başlamıştır. Karayazı volkanik platosu üzerinde bazaltik topraklar yer almıştır. Tonbul ise bu toprakları kalkersiz kahverengi topraklar olarak değerlendirmiştir. Bu toprakların görüldüğü alanlar aşırı taşlık, yüksek derece eğim ve erozyon faktörlerinde dolayı sık bir yapıda olması nedeni ile horizonlaşma sadece tarım alanlarında görülmüştür (Tonbul, S., 1989, s: 218). Bu toprakları Şahinkaya köyünün çıkışı ile Körpe köyüne gidişte yol üzerinde belirgin olarak görmek mümkündür. Toprağın bütün horizonlarında fazla miktarda kil bulunmaktadır. Bazaltik topraklarda su tutma kapasiteleri yüksek olup, görüldüğü alanlarda meyve bahçesi veya tarla bitkileri yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır. (Elazığ ili Arazi varlığı, 1997, s: 31).

Çalışma alanının bulunduğu havzaya yerleşmiş akarsular dolgu ve aşınım yüzeylerinden oluşan taban araziye yer yer derin bir şekilde yarmış ve parçalamıştır. Bu nedenle Altıkuşak çayı havzasının taban bölümleri geniş alüvyal düzlüklerin uzandığı tipik ova görünümü şeklini almamıştır. Havzanın taban bölümlerinden kenar bölümlerine doğru gidildiğinde, geçici taban seviyelerinde değişmelere bağlı olarak şekillenmiş, farklı dönemlere ait ve çeşitli yükseltilerde gelişmiş aşınım-dolgu düzlüklerine çıkmıştır (Tonbul, S., 1987b, s: 40). Güneyden kuzeye doğru eğimli olan çalışma alanı kuzeybatı bölümü bir senklinale alana karşılık gelmiştir. Kuzey-güney yönünde uzanan bu senklinale Altıkuşak (Sarı) çayı yerleşmiştir. Altıkuşak çayının 50-60 metreyi bulan Şemsiveren mahallesinin de yer aldığı yarması belirginleşmiştir.

Çalışma alanının taban arazileri tektonik hareketler ile oluşan yeni taban seviyeleri ve iklimdeki değişimler sonucu akarsu aşındırması canlanmış ve akarsular yeniden derine doğru kazmaya başlamışlardır. Altıncuşak çayının kenarı ağaç toplulukları ile kuşatılmış ve çeşitli meyve ağaçları yer almıştır. Meyve bahçelerinin sulanma işlemi akarsu vadisinden belirli bir yükseltide arklar oluşturularak yapılmıştır.

Çalışma alanındaki sekilerin gelişmemiş olmasında kuzeydeki Avcılı boğazını doldurmuş bazaltların dar bir yapı göstermesi nedeni ile Altıncuşak çayı bu yapıyı yarmakta güçlük çekmiştir. Çalışma alanındaki Altıncuşak çayını Keban baraj gölüne bağlayan Avcılı boğazı boyuna bir birleştirme boğazı niteliğindedir. Avcılı boğazı kuzey-güney yönünde Avcılı köyü girişinden Keban baraj gölüne kadar olan uzunluğu yaklaşık 6 km.dir. Boğazın büyük bir bölümü bazaltlar içine açılmış olduğundan yamaçları oldukça dik bir durum göstermiştir. Altıncuşak çayı 950-1000 metre yüksekliğindeki bir yüzey içine 50 metre kadar gömülmüştür. Kuzeye doğru gidildikçe Altıncuşak çayı güneybatı-kuzeydoğu yönlü uzanan ve bütünü ile mermerlerden meydana gelen bir eşik ile dikine olarak 150-200 metre derinlikte yarmıştır. Avcılı boğazının meydana gelmesinde tektonik hareketler ile Hasan dağı yükselirken çalışma alanı çökmüş ve senklinal bir alana karşılık gelmiştir. Bu saha dikey hareketlerle daha da belirginleşmiş ve sedimantasyon alanı durumuna gelmiştir. Tektonik hareketlerle Karayazı bazalt platosunun belirmesini sağlayan dislokasyon hattı ortaya çıkmış ve bazaltlar gölgesel tortulları örterek havza tabanını kaplamıştır. Böylece kuzeye doğru yönelerek dil halinde akmış ve alçak alanlar bazaltlar ile kaplanmıştır. Tektonik hareketler gölgesel ortamın sona ermesine yol açmış ve karalaşan alan üzerine akarsu sistemi yerleşmiştir. Kuvaterner başlarında ise toptan yükselme hareketleri Altıncuşak çayının aşındırma ve gömülme faaliyetini hızlandırmıştır. Altıncuşak çayı bazaltları da keşmiş bulunan bir yüzey içine kuzeydeki eşik alan gömülmesi sonucu Avcılı boğazı bugünkü şeklini almıştır (Tonbul, S., 1987b, s: 47).

Altıncuşak çayının aşağı çığırı üzerinde özellikle Alaca köyü ile Altıncuşak köylerinin vadi tabanlarında alüvyal topraklar görülmüştür. Çalışma alanında bulunan alüvyal topraklar yüzey sularının tabanlarında veya akarsular tarafından taşınarak yığılmış bulunan genç sedimentler üzerinde yer alan düze yakın meyile sahip azonal topraklardır. Muhtelif zamanlarda gelen sedimantasyonun şiddetine bağlı olarak toprak profili çeşitli tabakalara sahiptir (Elazığ ili Arazi varlığı, 1997, s: 26). Çalışma alanındaki alüvyal toprakların kalınlığı yer yer değişmektedir. Altıncuşak çayının yer

aldığı bu alanda sulu tarım yapılmaktadır. Geçmiş dönemlerde bu sahalarda pirinç ve pamuk yetiştirilmiştir. Günümüzde ise bu alanlar daha çok şekerpancarı yetiştirilmektedir. Çalışma alanındaki antropojen step alanları kuru orman alanlarının görülmediği bütün alanlarda rastlanmıştır. Çalışma alanındaki antropojen steplerin asıl karakteristik özelliği Anadolu'nun bütün diğer bölgelerinde olduğu gibi iklim ve toprak şartlarına bağlı olmayıp insanların meydana getirdiği beşeri faktörler nedeni ile oluşmuştur. Çalışma alanına yakın olan Keban simli-kurşun ve Maden bakır işletmeleri için yakın çevreden kesilen ağaçlar kullanılmıştır. Günümüzde ormanların yok olması sonucunda yerlerine step bitki topluluğu meydana gelmiştir. Ormanların tahrip olmasında; insanların kaçak kesimleri ve orman görülen alanlarda küçükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapılmasıdır. Çalışma alanında yapılan mera hayvancılığı daha çok yöredeki meşe türlerine zarar vermiştir. Özellikle çalışma alanı içerisinde yer alan Kuzova depresyonunda antropojen steplere yoğun olarak görülmektedir. Antropojen step bitki türleri arasında, çoban çantası (*Capsella bursa pastoris*), gelincik (*Papaver*), sütlegən (*Euphorbia*), yavşan otu (*Artemisia*), lale (*Tulipa*), karanfil (*Dianthus*) ve ayrık (*Agropyron*) otudur (Tonbul, S., 1987 a, s: 221).

Çalışma alanında ayrıca akarsu boylarında beyaz söğüt (*Salix alba*), kavak (*Populus euphratica*) iğde (*Elaeagnus*) ve böğürtlen (*Rubus fruticosus*) gibi bitki topluluğuna rastlanmıştır. Özellikle böğürtlen ve iğde türleri bahçe ve bağlarda arazi sınırını ayırmak için çeper görevi görmektedir.

Ayrıca Keban baraj gölü civarında ise dolomitik seviyeler gösteren mermerlerden meydana gelmiştir. Bu alanlardaki bazalt, dolerit, mermer, kristalize kalker ve dolomit üzerinde ise tarımın etkisi azalmış ve maden kaynaklarından mermer ve kireç işletmelerinin faaliyetleri yoğunluk kazanmıştır.

4.1.2. Beşeri Faktörler

Çalışma alanında arazilerin mülkiyet bakımından birbiri ile benzerlik göstermektedir. Özellikle miras yolu ile yıllarca bölünerek gelmesi bu durumun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Köylerde arazilerin dağınık ve birbirinden metrelerce uzak olması tarımsal araç ve makine kullanımını zorlaştırmaktadır.

Cip ve Poyraz köyleri çalışma alanının merkezinde yer alan köyler olmasından dolayı bu köylerdeki arazilerin en büyük özelliği mülkiyetlerin küçük ve birbirinden

ayrı uzak alanlarda yer almış olmalarıdır. Bu köylerdeki parsel büyüklüğünün % 90 oranında 0-20 dekar arasındaki büyüklüğe sahiptir (Hayli, S., 1990, s: 111-112).

Arazi parsellerinin köy içinde küçüldüğü ve köylerden uzaklaştıkça parsellerin büyüdüğü görülmektedir. kuru tarım yönteminin kullanıldığı bu alanlarda parsellerin küçük boyutlu olması tarımsal verimliliği etkilemiştir.

Çalışma alanındaki ortalama yükselti 1100 metre olması nedeni ile engebeli tarımsal arazilerden meydana gelmiştir. Çalışma alanında makineli tarım daha çok ova tabanında ve dağ etekleri üzerinde kurulmuş olan birikinti konilerinde yapılmaktadır. Çalışma alanında tahıl tarımı için araç ve gereç köylüler tarafından kullanılmaktadır. Çalışma alanında tarlaların sürülmesi için traktör, ekim yapılabilmesi için mibzer, hasat edilmesi için biçerdöver, orak makinesi, patos, römork, pulluk ve kültivatör gibi tarımsal araç ve gereçler bulunmaktadır. Ayrıca bu araç ve gereçlere ilaveten batöz, tohum makinesi, sava makinesi, ekim makinesi, mısır biçme makinesi, gübre dağıtma makinesi, pancar sökme makinesi, freze tırmık ve süt sağma makinesi denilen tarımsal makinelerin tamamı çalışma alanında yer almıştır.

Çalışma alanında tarımsal makinelerden traktör 1980 yılında 229 adetken 2005 yılında 464 tane olmuştur. Bu artışta insanların ekonomik seviyelerinin iyileşmesi ve sulama imkânlarının artması nedeni ile ekilen arazilerin fazlaşmasıdır.

1980 yılında çalışma alanında 55 adet karasaban kullanılmakta iken 2005 yılında ise rastlanmamıştır. Çalışma alanındaki insanlar ilkel yöntemler ile yapmış oldukları tarımsal faaliyetleri daha modern bir şekilde kullanmaya başladıkların göstermiştir. 1980 ile 2005 yılları arasında traktör sayısında % 100 bir artış görülmüştür. Traktör makinesinin bir parçası olan römork ve pulluk sayılarında da % 100 oranında bir artış meydana gelmiştir. Kültivatör sayısı 1980 yılında 126 iken 2005 yılında 430 adet olmuştur. Orak makinesi 1980 yılında bulunmamakta iken 2005 yılında 112 adet olmuştur. Mibzer sayısı 3 katına çıkmıştır. Biçerdöver 1980 yılında 5 adet var iken 2005 yılında 1 adet kalmıştır. Biçerdöverin azalması tarımsal alanlardaki ihtiyacın azalmasından dolayı olmamış bakım masrafının pahalı olması ve yeterince gelir getirmemesindenidir. Çalışma alanına özellikle Adana ve çevresinde biçerdöver gelmektedir. Çukurova'da mayıs ve haziran aylarında tahıl ürünleri biçildikten sonra biçerdöver sahipleri kuzey enlemlerinde hasat mevsimine göre çıktıkları için çalışma alanına temmuz sonları veya ağustos başlarında gelmektedirler. Biçerbağlar ise 1980 yılında 4 adet var iken 2005 yılında görülmemiştir (Bkz. Tablo: 30).

Çalışma alanında var olan tarımsal araç gereçlerin tarımsal arazilerden sulu tarım, kuru tarım, nadas arazileri, bağ ve bahçe arazilerine oranı ile nüfusa oranında 1980 yılından 2005 yılına kadar büyük bir ilerleme olduğu görülmektedir.

Tablo 30: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırı Köylerinde Tarımsal Araç ve Gereçler

Tarımsal Araçlar	1980 Yılı				2005 Yılı			
	Tarım Aracı Sayısı	Araç Başına Arazi (da)	Nüfusa Oranı	Araç Başına Hane	Tarım Aracı Sayısı	Araç Başına Arazi (da)	Nüfusa Oranı	Araç Başına Hane
Traktör	229	655	54	10	464	320	22	7
Römork	228	658	55	10	464	320	22	7
Pulluk	223	673	56	10	464	320	22	7
Kültivatör	126	1.190	99	18	430	346	24	7
Patos	0	0	0	0	297	501	34	10
Orak Makinesi	0	0	0	0	112	1.327	90	27
Mibzer	16	9.374	777	141	42	3.539	241	72
Batöz	130	1.154	96	17	3	49.550	3.371	1.008
Biçerdöver	5	29.998	2.487	452	1	148.649	10.113	3.025
Biçerbağlar	4	37.497	3.109	565	0	0	0	0
Karasaban	55	2.727	226	41	0	0	0	0

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri 2005

1980 yılında 655 dekar tarımsal araziye, 54 kişi ve 10 adet haneye 1 traktör, römork ve pulluk düşmekte iken 2005 yılında 320 dekar araziye, 22 kişiye ve 7 haneye 1 traktör, römork ve pulluk düşmektedir. Tarımda makineleşme olumlu bir şekilde artışlar görülmüştür. Kültivatör 1980 yılında 1190 dekar arazi, 99 kişiye ve 18 haneye 1 adet düşmekte olup 2005 yılında ise 346 dekar araziye, 24 kişiye ve 7 haneye 1 adet düşmüştür.

Çalışma alanındaki bu gelişmeler tarımsal araç ve gereç kullanımının giderek yaygınlaştığının göstergesidir. Çalışma alanında arazilerin fazla parçalı yer şekillerinin eğimli, yükseltinin fazla ve tarımsal arazilerde bazaltik toprakların görülmesi makineleşme için olumsuz etki yapmıştır.

Çalışma alanının yükseltisinin fazla ve topografyanın arızalı olması tarımsal arazilerde dengesiz bir durum oluşturmıştır. Çalışma alanında 1980 yılında toprakların % 43 oranında (180309 dekar) kısmını çayır, otlak ve mera olarak kullanılmıştır. 1997 yılında çayır, otlak ve mera alanı % 39 oranına (163255 dekar) gerilemiştir (Bkz. Tablo:31). Çalışma alanında mera alanları havza tabanının bitimi ile başlayıp dağlık alanların yüksek kesimlerine kadar uzanmıştır.

Çalışma alanında ekilen arazi 1980 yılında % 36 oranında (150290 dekar) iken 1997 yılında % 41 oranına (170952 dekar) yükselmiştir. Ekilen arazilerin artışında makineleşmenin payı büyük olmuştur. Ekilen tarımsal arazilerin büyük kısmında nadaslı tarım yapılmıştır. Altıncuşak çayı vadisi ile Cip sulama barajının görüldüğü alanlarda ise nadassız tarım yapılmaktadır. Çalışma alanında genel olarak sulu veya kuru tarım olsun tarımsal arazilerde münavebeli tarım sistemi uygulanmıştır. Su kaynaklarının yeterli olduğu alanlarda Cip, Uzuntarla, Avcılı, Alaca ve Pelte köylerinde tarlalar dönüştürülerek şekerpancarı, buğday, arpa ve boş (nadas) kullanılmıştır. Böylece tarlaların dinlendirilmesiyle toprak güçlendirilmiştir. Çalışma alanında kuru tarım daha çok ova tabanında sulama imkânlarının kısıtlı olduğu ova kenar kuşağında yer almıştır. Şahinkaya, Körpe, Çatalharman, Altıncuşak, Yazıpınar, Karaçavuş ve Alpagut köylerinde kuru tarım yapılmıştır (Bkz. Şekil: 36).

Tablo 31: Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çıgırı Köylerinde Arazi Kullanımı

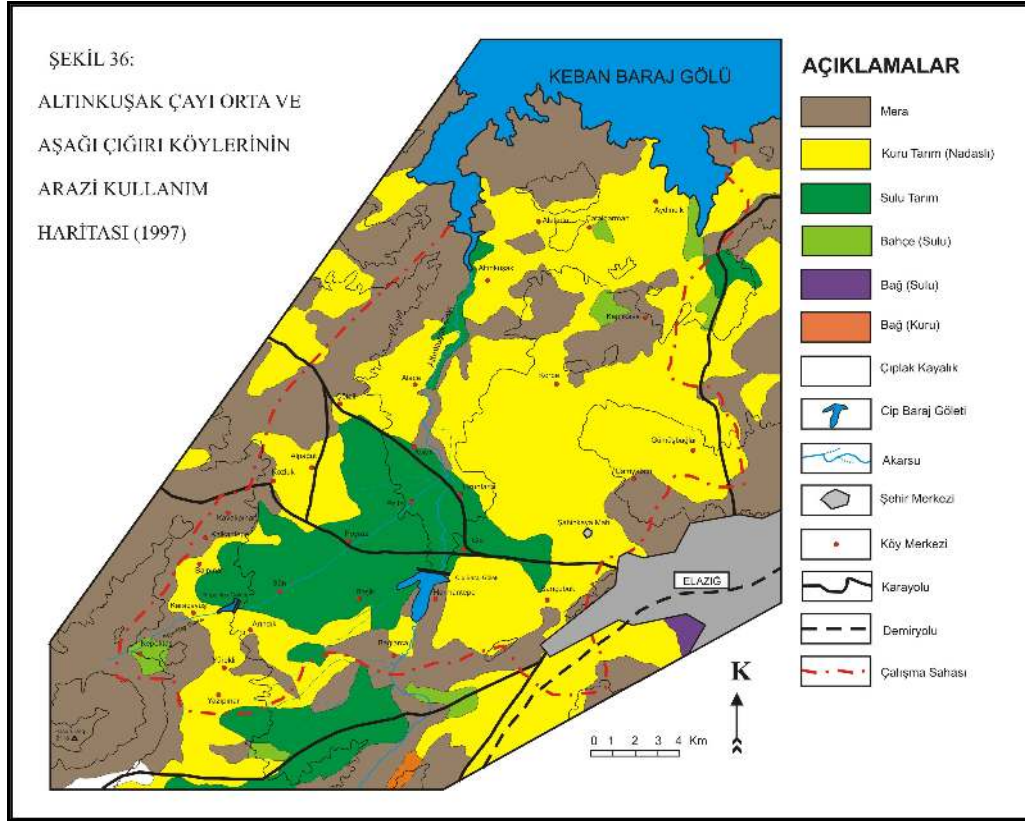
Tarımsal Arazi Türü	1980 Köy Hizmetler Envanteri		1997 Tarım İl Müd. Tarımsal Bilgi	
	Yüzölçümü	%	Yüzölçümü	%
	(dk)		(dk)	
Çayır Otlak ve Mera	180309	43	163255	39
Kuru Orman	3100	1	259	0
Ekilen Arazi	150290	36	170952	41
Yerleşim Yeri	5099	1	4332	1
İrmak Yatağı, Kayalık, Kumluk	77769	19	77769	19
Hazine	2155	1	2155	1
Toplam	418722	100	418722	100

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981 ve 1997 Tarım İl Müdürlüğü Bilgi Anketi

Tarımsal arazi için uygun olmayan 77769 dekar alan (% 19) ırmak yatağı, kayalık ve kumluk arazi olarak kullanılmıştır. 1997 yılında ırmak yatağı, kayalık ve kumluk alanlarda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Hazine arazilerinin yüzölçümü de 1980 yılı hazine arazileri 2155 dekar (% 1)' 1997 yılında ise hazine arazileri aynı kalmıştır. Yerleşim yeri arazilerinde 1980 yılında 5099 dekar alan (% 1) iken 1997 yılında 4332 dekar alana (% 1) gerilemiştir.

Orman alanları 3100 dekar (% 1) iken 259 dekar alana düşmesinde bilgileri eksik olması ihtimali görülmektedir. Çalışma alanında özellikle Hasan dağının yüksek kesimleri ve Naldöken dağlarında meşe ormanlarının yoğun olarak görüldüğü bir alana karşılık gelmektedir.

Meyve bahçeleri yaklaşık 4 katına çıkmıştır. 1980 yılında 2097 dekar (% 0,5) bahçe alanı bulunmakta iken 1997 yılında 7921,9 dekar alan (% 1,9) bahçe alanı olmuştur. Sulama imkânlarının artması meyveciliği olumlu olarak etkilemiştir. Meyvecilik daha çok sulama imkânlarının yoğun olduğu alanlar ile Kepektaş, Aydıncık ve Kaplıkaya köylerinde de rastlanmıştır.

Çalışma alanında ulaşım özellikleri bakımından elverişli boğazların olması nedeni ile tarihi yol güzergâhlarının çalışma alanının güney ve merkezinden geçmesine neden olmuştur. Çalışma alanının güneyi eski kral yolu üzerinde yer almıştır. Çalışma alanının güneyinden geçen bu yol günümüzde Sarıçubuk köyüne bağlı mahalle içerisinde geçmektedir. Bu yol üzerinde yer alan mahallenin isminin Hanpınar olması da daha önce burayı kullanan kervanların dinlenmesi için bir han ve çeşmenin olduğunu belirtmektedir. Günümüzde bu mahallede han bulunmamakla birlikte şehir merkezine bağlı olan Hilalkent ve Abdullahpaşa mahalleleri arasında Hanpınar tarihi çeşmesi bulunmaktadır.

Çalışma alanının ortasından geçen diğer bir yol ise 19. asırda Anadolu'da posta işlerinde çalışan tatarların kullandığı Hekimhan ile Keban'dan geçerek Harput'a gelmekte ve sonra Hazar gölü kenarındaki Gezin kasabasına oradan da tekrar hükümdar

caddesiyle birleşmiştir. 19 asırda ikinci bir yolda Harput, Keban, Arapkir, Kemaliye ve Divriği'den geçip Sivas'a varan yoldur. Ayrıca Giresun ile Harput arasındaki güzergâh ise Keban, Arapkir, Kemaliye, Kuruçay, Şebinkarahisar ile Giresun'a bağlanmıştır. Cumhuriyet devrinde yapılan demiryolları ile çalışma alanının merkezinde yer alan Elazığ ile Keban yolu önemini bir derece kaybetmiştir. Bu yola alternatif olarak Sivas, Elazığ ve Diyarbakır hattı ile Giresun yolu, Kemaliye ile Erzincan veya Erzurum'a giden yol terkedilmiştir (Sarıbeyoğlu, 1951, s: 74).

Cumhuriyet döneminde yapılan Keban ve Elazığ yolu ile Şahinkaya, Sarıçubuk, Cip, Poyraz, Akmezraa (Kavakpınar) ve Kozluk köyleri bu güzergâh üzerinde yer almıştır. Yol üzerinde yer alan köylerin gelişmesi ulaşım imkânlarının gelişmesi sonucu olmuştur. Elazığ ile Çemişgezek feribotu arasındaki yol yine çalışma alanı içerisinde kalan Uzuntarla, Avcılı ve Çöteli köylerini geçtikten sonra Naldöken dağlarını aşarak Hıdırbaba varmaktadır. Çemişgezek ilçesine bağlayan diğer güzergâh ise Poyraz köyünü geçtikten sonra Kozluk ve Kavakpınar köylerine varmadan ikiye ayrılmakta ve Alpagut köyü üzerinden Çöteli köyüne ulaşmaktadır. Çöteli köyü eski ve yeni Çemişgezek yolunun birleştiği kavşakta yer almaktadır (Bkz. Şekil: 2). Çöteli köyünden sonra Naldöken dağlarını aştıktan sonra Hıdırbaba bucağı ve Fatmalı köyünden feribot ile Çemişgezek ilçesine ulaşılmaktadır.

Tarihi yolların çalışma alanının güneyinde ve ortasından geçmesi yerleşmeleri olumlu bir şekilde etkilemiştir. Özellikle 1980 yılından sonra Elazığ şehir merkezinin çalışma alanı ile komşu olması Sarıçubuk, Şahinkaya, Cip, Poyraz ve Pelte köylerinde yazın kullanılmak üzere şehrin bunaltıcı sıcaklığından kurtulmak, dinlenmek amacı ile Sayfiye yerleşmeleri kurulmaya başlanmıştır. Bu köylerin bulunduğu alanlarda yazın kullanılan villa tipi evler ile yazlık amaçlı bahçe içerisinde evler meydana gelmiştir. Çalışma alanının şehir merkezine yakın olması nedeni ile Cip mesire ve dinlenme alanlarına Elazığ belediyesinin otobüs seferleri günübirlik olarak yapılmaktadır.

Çalışma alanındaki köylerin ekonomik seviyelerindeki gelişme ulaşım araçlarının artmasını sağlamıştır. Ulaşım araçlarının 1980 yılı ile 2005 yılı arasında 5 kata kadar artışlar görülmüştür. Otomobil 1980 yılında 62 adet iken 2005 yılında 299 olarak 5 kat artmıştır. Minibüs sayısı 31 adet iken 2005 yılında 73 adet olmuş ve 2 kat artmıştır. Traktör ve römork sayısında da artış olmuştur. 1980 yılında 229 iken 2005 yılında 464 olarak 2 kat artmıştır. Kamyon, otobüs, pikap, cip ve motosiklet sayısında düşüş vardır (Bkz. Tablo: 32).

Tablo 32: Çalışma Alanı Köylerinde Ulaşım Araçları

Araç Türü	1980	2005
Otomobil	62	299
Minibüs	31	73
Kamyon	26	23
Otobüs	2	0
Pikap	11	0
Cip	2	0
Motosiklet	11	0
Traktör	229	464
Römork	228	464

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, 2005 yılı Arazi Anketleri.

4.2. Tarımsal Faaliyetler

“Coğrafi şartların yer yer göstermiş olduğu değişik özellikler, oradaki bitkilerle kültür bitkileri ve buna bağlı olarak insanların ekonomik faaliyetlerine, dağılışı ve yayılışlarına etki etmektedir. Yükselti her şeyden önce etkisi vardır. Bölgenin iklim ve toprak şartlarına en çok uyan buğday, arpa ve darı bile fazla yükseklerle yetişmediği görülmektedir. 1500 metreden aşağılara doğru kültür bitkileri daha çeşitli bir şekil almaya başlar” (Sarıbeyoğlu, M., 1951, s: 40). Çalışma alanındaki tarımsal faaliyetler fiziki ve beşeri özelliklere göre şekillenmiştir. Fiziki faktörler içerisinde sıcaklık ve yağış şartlarının miktarı ve aylara göre dağılımı ile toprak türü çalışma alanında kuru tarımın yapılmasına imkân vermiştir. Sulamanın fazla ve yükseltinin az olduğu alanlarda tarımsal ürünler çeşitlenmiştir. Günümüzden 50-100 yıl öncesinde Kuzova’da Erzürük (Altıncuşak) çayının sulandığı saha ile Kuzova’nın biraz doğusunda sıcağa ihtiyaç gösteren ve umumiyetle 1000 metrenin altındaki yerlerde pirinç yetiştirilmiştir. Burada bulunana köylerin esas gelirini pirinç teşkil etmiştir (Sarıbeyoğlu, M., 1951, s: 50). Günümüzde pirinç tarımının sıtma hastalığı nedeni ile yasaklanması ve Cip sulama barajı nedeni ile Altıncuşak çayına bırakılan suyun azalmasında dolayı yapılamamaktadır.

Çalışma alanında sulamanın önemi çok büyüktür. Çalışma alanında tarımsal arazileri sulamak için her akarsudan ve bunları besleyen gözelerden faydalanmaya çalışılır. Taban sularından Kuzova’da pek az kimse faydalanır. Bunun için 5-10 kuyunun suları birbirine bağlanır ve toprak üstüne çıkıncaya kadar içerisinde akıtılır (Sarıbeyoğlu, M., 1951, s: 46). Günümüzde yüzey sularını kullanmak için havuzlar, göletler ve barajlar yapılmıştır. Bu su kaynaklarından özellikle sebze ve meyve bahçelerini sulandığı gibi yem bitkileri de (yonca, fiğ ve korunga gibi) için de

kullanılmaktadır. Ayrıca ekonomik seviyesi iyi olan kişiler arazilerinin bulunduğu alanlarda artezyen kuyuları açmışlardır.

Çalışma alanı tarımsal arazilerin büyük bir kısmı tarım ve hayvancılık alanlarına ayrılmış olup köylülerin başlıca geçim kaynaklarını meydana getirmiştir. 1980 yılında birinci derece geçim kaynağını öncelikle tarla ziraatı oluşturmakta iken ikinci olarak sebzeçilik ve üçüncü olarak hayvancılık faaliyetleri gelmiştir. Çalışma alanında hâkim olan geçim kaynağı tarım her yerde görülmekte iken Keban baraj gölü kıyısındaki Altıkuşak ve Alatarla köylerinde hayvancılık görülmüştür. 1980 yılında ikinci derece geçim kaynakları çeşitlenmiştir. Hayvancılık fazla iken meyvecilik, tarla ziraatı ve sebzeçilik takip etmiştir. Tarla ziraatı yapılan köylerde ikinci derecede hayvancılığın kurak geçen yıllarda geçim amacı ile ek bir gelir olarak yapılmıştır. Meyvecilik ise güneybatıda Hasan dağı etekleri ile yamaç köylerinde yapılmıştır (Bkz. Tablo: 33 ve Şekil: 37).

2005 yılında ise birinci derece geçim kaynağını yine tarım oluşturmakta iken ikinci olarak hayvancılık üçüncü olarak memur-işçi ve meyvecilik gelmektedir. Çalışma alanının Elazığ şehir merkezine yakın olması ve eğitim için göç edenlerin emekli olduktan sonra köylerine dönmeleri nedeni ile memur-işçi geçim kaynakları ile oluşmuştur. Tarımsal arazileri kısıtlı olan Kozluk, Kalkantepe ve Balpınar köylerinde memur-işçi geçim kaynakları görülmektedir. Hayvancılık ise Alatarla ve Altıkuşak köylerinden başka Alpagut ve Harmantepe köylerinde de geçim kaynağı haline gelmiştir. 2005 yılında ikinci derece geçim kaynaklarında yine tarla ürünleri ile geçim yoğun olduğu hayvancılık, meyvecilik ve sebzeçilik sıra ile gelmektedir. Tarla ziraatını yapan köylülerin sadece buğday ile geçinmedikleri yanı sıra arpa, nohut, şekerpancarı ve mısır ürünü ile geçimlerini sağlamaktadırlar. Çalışma alanının batısında hâkim olan tarla ziraatı, doğuda ise yerini hayvancılığa bırakmıştır (Bkz. Şekil: 38).

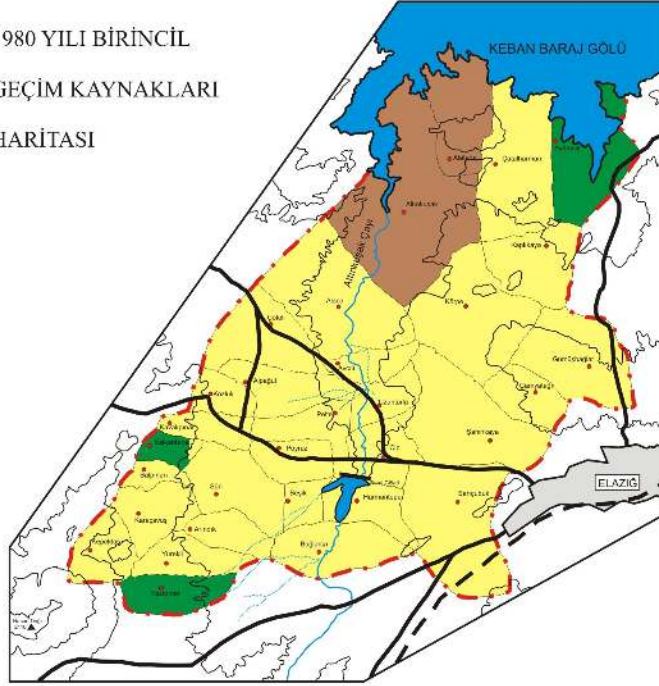
Tablo 33: Çalışma Alanı Köylerinde Yıllara Göre Geçim Şekilleri

	I. Derece		II. Derece		III. Derece	
Geçim Türü	1980	2005	1980	2005	1980	2005
Tarla Ziraatı	26	23	3	16	1	
Hayvancılık	2	4	16	10	6	5
Meyvecilik		1	6	4	5	
Sebzeçilik	3		2	1		1
Memur-İşçi		3			1	

Kaynak: Köy Hizmetleri Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri 2005

ŞEKİL 37: ÇALIŞMA ALANI KÖYLERİNİN GEÇİM KAYNAKLARI

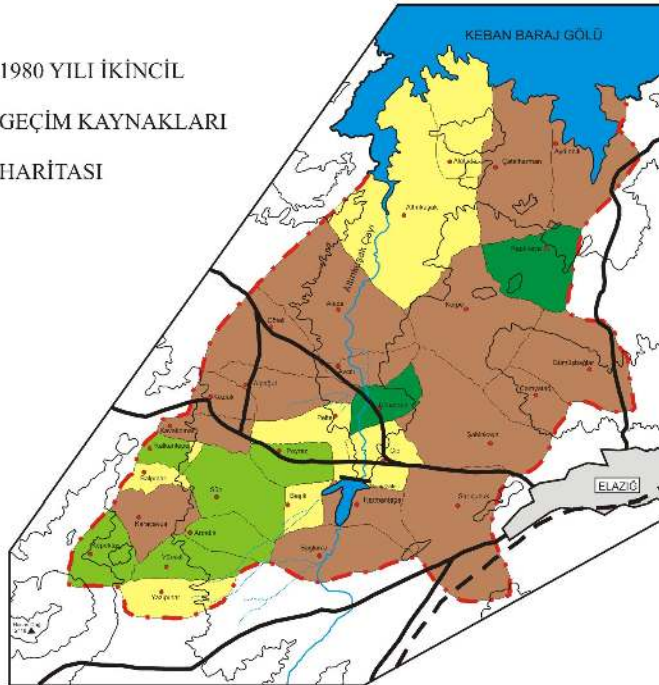
1980 YILI BİRİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI
HARİTASI

AÇIKLAMALAR

- Tarla Ziraatı
- Meyvecilik
- Sebzecilik
- Hayvancılık
- İşçi - Memur
- Çalışma Sahası
- Dağ Zirvesi
- Şehir Merkezi
- Köy Merkezi
- Karayolu
- Demiryolu
- Akarsu
- Çip Baraj Göleti
- Keban Baraj Gölü

1980 YILI İKİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI
HARİTASI

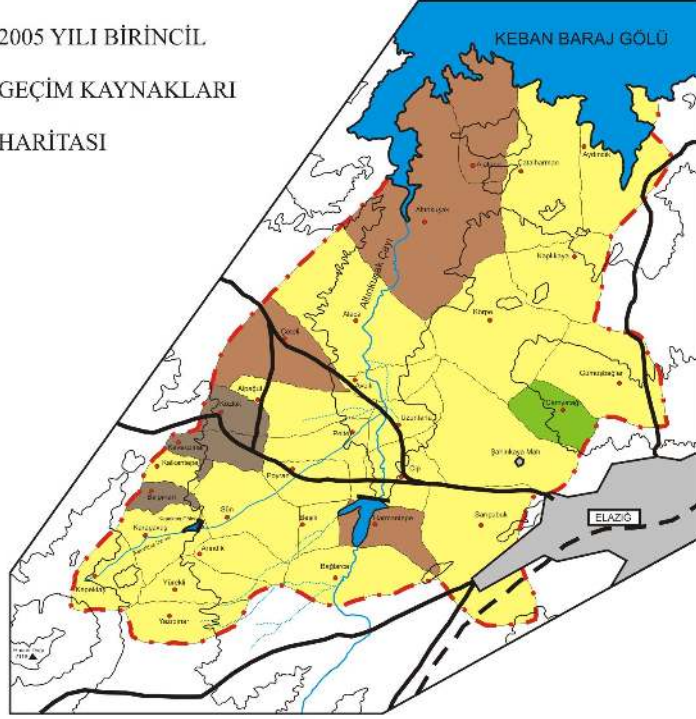
K

0 1 2 3 4 Km

ŞEKİL 38: ÇALIŞMA ALANI KÖYLERİNİN GEÇİM KAYNAKLARI

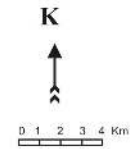
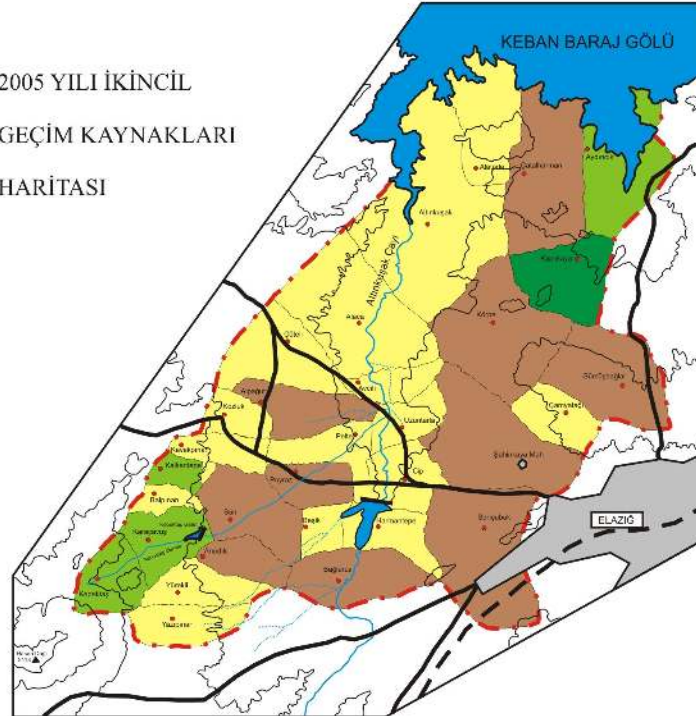
2005 YILI BİRİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI
HARİTASI

AÇIKLAMALAR

- Tarla Ziraatı
- Meyvecilik
- Sebzecilik
- Hayvancılık
- İşçi - Memur
- Çalışma Alanı
- Dağ Zirvesi
- Şehir Merkezi
- Köy Merkezi
- Karayolu
- Demiryolu
- Akarsu
- Cip Baraj Göleti
- Keban Baraj Gölü

2005 YILI İKİNCİL
GEÇİM KAYNAKLARI
HARİTASI

4.2.1. Tarla Ziraatı

Tarla ziraatı tek yıllık olarak ekilen, ürün veren ve hasat edilen tarım bitkilerinin tarımının yapıldığı arazilere tarla ve bu tarım faaliyetlerinin şekline ise tarla tarımı denilmektedir (Doğanay, H., 1998, s: 90). Çalışma alanının tarımsal arazilerin büyük bir bölümünde tarla ziraatı yapılmaktadır. Çalışma alanının iklimi, yüzey şekilleri, yükseltisi, litolojik yapısı, toprak ve hidrografiya özellikleri bakımından tarla ziraatına uygun bir şartlar göstermektedir. Bu alanda yapılan tarım daha çok sıcaklık, yağış ve su durumuna göre sulu tarım veya kuru tarım şeklinde olmaktadır. Suyun bulunduğu akarsu kenarında tarla ürünleri çeşitlenmekte ve sulu tarım yaygınlaşmaktadır. Fakat suyun yetersiz olduğu alanlarda ise tarla ürünlerinin çeşit sayısında azalmalar görülmekte ve kuru tarım yapılmaktadır. Ayrıca tarla ürünlerini kısıtlayan diğer bir faktör ise yükseltidir. Yükseltinin fazlaştığı Hasan dağı ile Naldöken dağları yamaçlarında tarla ürünlerinin alanı daralmış ve ortadan kalkmıştır.

Çalışma alanı Osmanlı devleti döneminde de verimli tarımsal araziler içerisinde yer almıştır. Çalışma alanının güney-kuzey doğrultusunda geçen Altıncuşak çayının bulunduğu alanda yer alan ovanın çok verimli bir alana karşılık geldiği ve yönünün kuzeye olduğu için Kuz-ova denildiği (Saraçoğlu, H., 1989, s: 401), Osmanlı zamanında ise ova yerine Kuzabad (Kuzova) denilmiştir (Ünal, M.A., 1989, s: 35).

Geçmişte çok verimli Kuzova köylerinin yer aldığı Kuzova nahiyesinde yetiştirilen tarımsal ürünlerden vergiler alınıyordu. 1518 yılında çalışma alanına bağlı köylerde ekilen tarımsal ürünler arasında buğday, arpa, darı, mercimek, pirinç ve pamuk yer almıştır (Ünal, M.A., 1989, s:101). Osmanlı zamanında yetiştirilen tarım ürünlerinin miktarı ve alınan vergiler kayıt altına alınmıştır. Tarım ürünlerinin miktarı günümüzdeki kilogram olarak değil kile olarak belirtilmiştir. Tarım ürünlerinde kullanılan 1 kile İstanbul kilesi 25,7 kg.1 müd ise 205 kg karşılık gelmektedir. Çalışma alanı içerisinde yer alan Alaca, Arındık, Avcılı, Bizimşen (Sarıçubuk), Poyraz, Cip, Görgüşan (Kepektaş), Har (Aydıncık), Holvenk (Şahinkaya), Körpe, Mürüdü (Gümüşbağlar), Pelte, Sarını (Altıncuşak), Sünkürd (Sün), Süntürk, Zarok (Kaplıkaya) ve Sanuk (Yazıpınar) köylerinde üretilen tarımsal ürünlerin bu alanın verimli bir ovaya karşılık geldiğini göstermiştir.

Çalışma alanındaki köylerden elde edilen tarımsal ürünlerin üretim miktarları kilogram olarak buğdayın 1518 yılında 719 ton iken 1566 yılında 1662 ton elde edilerek 2,3 kat artış sağlanmıştır. Arpa 1518 yılında 16 ton üretilirken 44 ton olarak 2,7 kat artış

olmuştur. Darı ise 50 tondan 12,8 tona gerilemiştir. Mercimek 1518 yılında 4,4 ton iken 1566 yılı ile ilgili veri yoktur. Pamuk ise 1518 yılında 117 ton iken 1566 yılında 190 ton olarak üretilmiş ve 1,6 kat artmıştır. Buğday üretim alanlarının Bizmişen (Sarıçubuk), Sarını (Altınkuşak) ve Holvenk (Şahinkaya) köyleri çevresinde yer almaktadır. Arpa üretim alanları Süntürk (Sün), Bizmişen (Sarıçubuk) ve Sarını (Altınkuşak) köylerinden oluşmuştur. Darı üretim alanları önceleri Sünkürd (Sün) ve Süntürk köyleri iken sonraları Alaca köyü olmuştur. Mercimek üretim alanı Mürüdü (Gümüşbağlar) ve Süntürk köyleridir. Pamuk üretim alanı ise, Avcılı, Bizmişen (Sarıçubuk), Alaca, Cip, Arındık, Holvenk (Şahinkaya) ve Zarok (Kaplıkaya) köylerinden meydana gelmiştir. Osmanlı zamanında çalışma alanı köylerinde Altınkuşak çayı vadisi içerisinde yer alan köylerde tarımsal üretimin çeşitli olduğu görülmektedir. Bu durum daha çok yükseltinin 1000 ile 1200 metreler arasında olan ve su kaynaklarına yakın yerlerde yoğunlaşmıştır (Bkz. Tablo: 34).

Tablo 34: Osmanlı Döneminde Çalışma Alanındaki Tarımsal Üretim

Köyler	Buğday (Kile)		Arpa (Kile)		Darı(Kile)		Mercimek (Kile)	Pamuk (Müd)	
	1518	1566	1518	1566	1518	1566	1518	1518	1566
Alaca	2500	2900	1500	1450	100	500		70	100
Arındık	2500	4270	500	2135				50	60
Avcılı	2000	2510	1250	1255	250			140	50
Bizmişen (Sarıçubuk)	2000	13330	1000	6665	350			125	
Poyraz	750	2925	500	1465					15
Cip	1000	4435	2220	105				50	150
Görgüşan (Kepektaş)		1900		950					
Har (Aydıncık)		1000		465					90
Holvenk (Şahinkaya)	2000	5870	1000	2935				50	20
Köpre	1000	2135	75	1065					50
Mürüdü (Gümüşbağlar)	2500	2580	1250	1290			100		25
Pelte	2000	1835	1250	915					50
Sarını (Altınkuşak)	2500	7470	1500	3735					200
Sünkürd (Sün)	2500	1170	1500	585	750				20
Süntürk	1500	3200	1250	16000	500		75		20
Zarok (Kaplıkaya)	2000	3720	1000	1885				50	30
Sanuk (Yazıpınar)	1250	3430	750	1735				40	50
Toplam	28000	64680	16545	44635	1950	500		575	930
Kilogram	719600	1662276	425206	1147119	50115	12850	4497	117875	190650

Kaynak: Ünal, M.A., 1989, s: 101.

Çalışma köylerinde geçmişte olduğu gibi en çok buğday ve arpa şekerpancarı, mısır, nohut ve fasulye yetiştirilmektedir. Ayrıca hayvan yemi olarak fiğ ve yonca ekimi

yapılmaktadır. Geçmiş dönemlerde pirinç ve pamuk ekimi yapılmakta iken artık bu ürünlerin ekimi yapılmamaktadır.

4.2.2. Bahçe Ziraatı

Tarımsal ürünler içerisinde ekilip veya dikilip yetiştirildikten sonra, uzun yıllar ürün alınan “çok yıllık tarım bitkilerinin yetiştirildiği tarım arazilerine bahçe, bu tarım faaliyet şekline de bahçe tarımı” denilmektedir (Doğanay, H., 1998, s: 90). Çalışma alanında tarla ürünleri kadar eski olan bir diğer ekonomik faaliyet dalı ise dar bir alanda sınırları olan meyvecilik ve sebzeciliktir. Meyvecilik ve sebzecilik tarla ürünlerinin oranla daha fazla suya ihtiyaç göstermektedir.

Çalışma alanında bahçe işleri arasında sebze ziraatı Elazığ’a yakın yerlerde fazla olmak üzere görülmüştür. En çok ekilenler patlıcan, domates, fasulye, kabak, biber gibi yaz sebzeleri ile Elazığ bahçelerinde yetiştirilen lahana, pırasa ve ıspanak gibi kış sebzelerinden meydana gelmiştir (Sarıbeyoğlu, M., 1951, s: 51). Aydıncık, Yazıpınar ve Kalkantepe köyleri 1980 yılında birinci derece geçim kaynakları arasında sebzecilik yapmıştır. İkincil geçim kaynakları arasında Kaplıkaya ve Uzuntarla köyleri sebzecilik yapmıştır. 2005 yılında birinci derecede geçimini sebzecilik ile sağlayan köy bulunmamaktadır. İkinci derecede Kaplıkaya köyü sebzecilik yapmaktadır (Bkz. Şekil: 41 ve Şekil: 42).

Osmanlı zamanında çalışma alanında yetiştirilen meyveler arasında elma, armut, ceviz, dut, üzüm, kiraz ve nar gibi ürünler görülmüştür (Ünal, M.A., 1989, s:101). Günümüzden yaklaşık 50-100 yıl öncesinde badem, dut, elma, armut, vişne, erik, kayısı ve zerdali çalışma alanında en fazla yetiştirilen meyveler arasında olmuştur. Özellikle badem, Uluova ve Murat vadisi gibi alçak sahalar bir tarafa bırakılırsa her yerde bol olarak görülmüştür. İlkbaharda gündüzleri çok ısınan ve geceleri soğuk havaların toplanmasıyla donlara sebebiyet veren alçak sahalar badem için elverişli değildir (Sarıbeyoğlu, M., 1951, s: 51). Gümüşbağları köyünün bulunduğu Mürüdü ovasında badem ve üzüm bol bir şekilde yetiştirilmektedir (Saraçoğlu, H., 1989, s: 400). 1980 yılında meyvecilik Poyraz, Sün, Kalkantepe, Arındık ve Kepektaş köylerinde ikinci derecede geçim kaynakları arasında yer almıştır. 2005 yılında birinci derecede Çamyatağı köyünde yapılmakta iken Aydıncık, Kalkantepe, Karaçavuş ve Kepektaş köylerinde ikinci derecede bahçe tarımından geçim sağlanmaktadır. Günümüzde badem ve dut ürünlerinin azaldığı ceviz ve kayısının artmakta olduğu görülmektedir.

Çalışma alanındaki badem ağaçlarının büyük bir kısmı Karaçavuş ve Sün köylerinde, ceviz; Kepektaş, Karaçavuş ve Cip köylerinde görülmektedir. Armut; Sün, Poyraz, Kepektaş ve Pelte köylerinde, Ayva; Cip köyünde, Elma; Cip, Pelte, Sarıçubuk, Karaçavuş ve Poyraz köylerinde, kayısı; Gümüşbağlar, Poyraz, Yürekli ve Pelte köylerinde, kiraz; Gümüşbağlar köyünde, şeftali; Şahinkaya köyünde ve vişne ise; Cip köyünde bol miktarda yetiştirilmektedir (1997 Tarım İl Müdürlüğü Köy Genel Bilgi Anketi). Ayrıca Aydıncık, Sün, Şahinkaya ve Sarıçubuk köylerinde kavun ve karpuz bostanları görülmektedir (Fotoğraf: 14).

Fotoğraf 14: Aydıncık köyünde kavun ve karpuz bostanlardan görünüm.

4.2.3. Bağcılık

Bağcılık eski dönemlerden beri yapılmakta olup, Osmanlı zamanında da yoğun bir şekilde yapılmıştır. Alaca, Arındık, Avcılı, Bizmişen (Sarıçubuk), Poyraz, Har (Aydıncık), Holvenk (Şahinkaya), Mürüdü Gümüşbağlar), Pelte, Sarını (Altıkuşak), Süntürk ve Zarok (Kaplıkaya) köylerinde bağcılık faaliyeti yapılmakta olup, resim vergisi alınmıştır. Üzüm bağlarından vergi türü 1518 yılında üzümünden değil şıradan vergi alınmakta iken 1566 yılında bağlardan vergi alınmıştır.

Osmanlı devrinde çalışma alanındaki 16 adet köyden 12 adet köyde bağcılık yapılmakta olup, toplam 187020 adet bağ kökü yetiştirilmiştir. Özellikle Mürüdü (Gümüşbağlar), Bizmişen (Sarıçubuk), Holvenk (Şahinkaya) ve Sarını (Altıkuşak) köyleri hem bağ kökü sayısı ve hem de alınan resim vergisi ile önde gelen köyler arasında yer almıştır. Osmanlı zamanında şekerin zor bulunması ve pahalı olması nedeni ile bağ pekmezi tatlı olarak kullanılmıştır. Ayrıca Elazığ ilinde yöresel olan orcik ve pestil üretimi bu bağlardan elde edilmiştir. Cumhuriyet döneminde şeker

fabrikalarının kurulması ile tatlandırıcı olarak şeker kullanılarak ve pekmez ise kahvaltı malzemesi olarak kullanılmıştır.

1944 yılında temeli atılan ve 1946 yılında üretime geçen Elazığ şarap fabrikası bağ alanlarının yok olmasına engel olmakla kalmayıp yeni alanlar eklenmesini sağlamıştır. Her geçen yıl şarap fabrikası daha fazla üzüm satın alıp şarap üretmiştir. 1980-1990 yıllarında Elazığ şarap fabrikasının yıllık toplam üzüm işleme kapasitesi 2600 ton olmuştur (Karaboran, H.H., 1990,s: 116-117). Çalışma alanı köylerinde 1997 yılında Tarım il müdürlüğünün yapmış olduğu bilgilerde 3642 dekar bağ alanı bulunmaktadır. En çok Sün, Karaçavuş ve Gümüşbağlar köyünde yer almıştır. Çalışma alanı 2005 yılında üretilen üzümlerden 776 tonunu Elazığ şarap fabrikalarına vermiştir. Sün, Karaçavuş, Şahinkaya, Uzuntarla ve Kepektaş köylerinde 200 ile 50 ton arasında değişen miktarlarda bağ üzümünü şaraplık olarak fabrikaya vermektedir. Diğer köyler 5 ile 30 ton arasında değişen miktarlarda üzümlerini fabrikaya vermektedirler. Fakat şarap fabrikası dışında bağlardaki üzümler, pekmez, pestil, orcik ve kurutmalık üzüm olarak tüketilmektedir (Fotoğraf: 15).

Fotoğraf 15: Karaçavuş köyünde pestil yapımı

4.2.4. Hayvancılık

Kırsal alanlarda ekonomik faaliyet kollarından en önemlilerinden biri de hayvancılıktır. Hayvancılık faaliyetinin çok eski devirlerden günümüze kadar devam ettiği bilinmektedir. Çalışma alanı nüfusunun tamamının köylerde yaşaması ve arazilerinin 1980 yılında % 43 oranında (180309 dekar), 2005 yılında ise % 39 oranında (16325 dekar) çayır, otlak ve mera alanlarından meydana gelmesi hayvancılığın yapılmasını zorunlu kılmıştır (Bkz. Tablo: 32).

Çalışma alanında ekonomik değeri olan koyun ve keçi gibi küçükbaş, inek ve öküz gibi büyükbaş, tavuk ve ördek gibi kümes hayvanları, at, katır ve eşek gibi tek tırnaklılar ile arıcılık faaliyetleri yapılmaktadır.

Çalışma alanında 1500 metrenin üzerinde yükseltinin az olması nedeni ile otlak alanlarının azdır. Büyükbaş hayvanlar için uzun boylu otlak ve çayirlara ihtiyaç duyulmaktadır. Hâlbuki çalışma alanında kısa boylu ot topluluğu olan step (bozkır) bitki örtüsü hâkimdir. Böylece koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvancılık yaygın olarak yapılmaktadır.

Çalışma alanında büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığının 1980 yılında 43037 adet olduğu % 71 (30600 adet) koyun, % 16 (6760 adet) keçi, % 13 (5583 adet) inek ve % 0,2 (94 adet) öküz bulunmaktadır. 2005 yılında hayvan sayılarında genel olarak büyük bir azalma olmuştur. 2005 yılında 36232 adet büyükbaş ve küçükbaş hayvan bulunmaktadır. % 91 (32990 adet) koyun, % 7 (2405 adet) inek, % 2 (715 adet) keçi ve % 0,3 (122 adet) öküz vardır (Bkz. Tablo: 35 ve Şekil: 41).

Sarıçubuk, Şahinkaya, Aydıncık, Poyraz ve Harman-tepe köylerinde inekler ahırlarda yetiştirilmektedir. Altıncuşak, Kaplıkaya, Yürekli, Şahinkaya, Alpagut, Çöteli ve Alatarla köylerinde yoğun olarak koyun yetiştirilmektedir. Körpe, Kaplıkaya, Yürekli ve Sarıçubuk köylerinde ise keçi vardır. Çalışma alanında ova tabanının kenarında koyun, yamaçlarda ise keçi beslenmektedir. Fakat gün geçtikçe köylerde inek ve keçi sayıları azalmaktadır.

Tablo 35: Çalışma Alanı Köylerinde Hayvan Varlığı

Hayvancılık		1980	2005
Büyükbaş	İnek	5583	2405
	Öküz	94	122
Küçükbaş	Koyun	30600	32990
	Keçi	6760	715
Tek Tırnaklılar	At	41	12
	Katır	21	9
	Eşek	853	123
Kümes Hayvanları	Tavuk	13500	1370470
	Ördek		10
Arıcılık	Adi Kovan	805	
	Fenni Kovan	19	1086

Kaynak: Köy Envanter Etüdü 1981, Arazi Anketleri 2005

Çalışma alanında hayvanların ekonomik olarak et, süt ve yününden faydalanılmaktadır. Hayvansal ürünleri daha çok süt, peynir ve tereyağlarını şehirde akraba veya köylüsü olan bakkal veya marketlerde günlük olarak satışlarını

yapmaktadırlar. Buralar dışında köylerine gelen mandıra sahiplerine veya Elazığ kapalı çarşıda pazarındaki esnaflara daha ucuz fiyata satmaktadırlar.

Çalışma alanında dut ağaçlarının bulunması bu alanda ipekböcekçiliğinin görülmesine neden olmuştur. Elazığ ziraat alanında dutun çok ve iklimin elverişli olması, halkı eskiden beri ipekböceği beslenmektedir. Birinci dünya savaşından önce çok ileri giden kozacılık, gerek bakımsızlık yüzünden dutların azalması, gerek vaki olan göçler sebebiyle eski kıymetini kaybetmiştir (Sarıbeyoğlu, M., 1951, s: 51). Çalışma alanında günümüzde ipekböcekçiliği yapan köy bulunmamaktadır.

Çalışma alanında diğer bir hayvancılık faaliyeti tavuk çiftlikleridir. 1980 yılından sonra artmaya başlayan ve sayıları 40-50 civarında bulunmaktadır. Tavuk sayısı 1980 yılında 13500 adet var iken 2005 yılında bu sayı 1370470 adet tavuk bulunmaktadır. Çalışma alınındaki tavuk sayıları yıl içinde değişen tavukların yıllık toplam miktarlarıdır. Tavuk çiftlikleri Sarıçubuk, Harmantepe, Alpagut, Uzuntarla, Poyraz, Cip, Sün ve Karaçavuş köylerinde vardır. Ördek ise ekonomik anlamda yapılmamakla birlikte Beşik köyünde vardır. Çalışma alanında arıcılık faaliyetleri de yapılmaktadır. 1980 yılında 805 adi kovan ve 19 fenni kovan yer almıştır. Arıcılık 1980 yıllarında Kaplıkaya, Sün ve Kavakpınar köylerinde yapılmıştır. 2005 yılında ise adi kovan terk edilerek 1086 adet fenni kovan yerini almıştır. 2005 yılında Gümüşbağlar, Kepektaş, Çötel, Poyraz, Şahinkaya, Karaçavuş, Kavakpınar ve Balpınar köylerinde yapılmaktadır. Arıcılık faaliyetleri dağlık alanlar ile plato alanlarında yaygınlaşmıştır.

4.3. Maden Kaynakları

Çalışma alanında litolojik yapının Eosen fliş, Neojen karasal ayrılmamış, Bazalt, Dolerit ile mermer kristalize kalker ve dolomitten meydana gelmesi nedeni ile bazı madenler yüzeysel olarak görülmektedir. Harput'ta yer alan mezar taşlarının bir kısmı mermer iken diğer bir kısmı "Körpe taşı" denilen kalker taşlardan yapılmıştır. Körpe taşı Harput'un 12 km uzaklıktaki kuzey batısında yer alan Körpe köyünden çıkartılmıştır. Körpe köyünde eski zamanlarda bile taş işçiliği için taş ocağı yer almıştır. Mezar taşları ile yöredeki bina, sütun ve kemerlerin kaplaması bu taşlar ile yapılmıştır (Görkem, İ., 1992, s: 173).

Çalışma alanında daha çok mermer çıkartmak için taş ocakları kurulmuştur. Mermer çıkarma yerleri daha çok Körpe, Altıkuşak ve Kaplıkaya köylerinin etrafında yoğunlaşmaktadır. Körpe ile Altıkuşak köyleri arasında Alacakaya mermercilik

tarafından Elazığ sunta ve oniks çıkartılmaktadır. Ayrıca Pelte köyünde Elazığ sunta mermer çıkartılmaktadır. Bu yerlerin dışında taş ocakları Sarıçubuk köyünün doğusunda uzanan Kızıldağ yamaçlarında Köy Hizmetlerine bağlı mucur işletmesi ile özel kireç ve mermer ocakları bulunmaktadır. Kızıldağ litolojik olarak mermer yapıda olması işletmelerin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Kireçtaşı ise Cip köyünde 80.000.000 ton rezerv tespit edilmiştir (Elazığ 1. Ekonomi Kurultayı, 1-2 haziran 2001, s: 178-186)

4.4. Ticaret ve Sanayi

Çalışma alanının Elazığ şehir merkezi ile sınır oluşturması hem yerleşim yeri açısından hem de ticaret ve sanayi kuruluşlarının yoğunlaşması açısından önemli olmuştur. Çalışma alanında sanayi kuruluşlarında resmi kayıtlarda 147 kişinin çalıştığı görülmektedir. Sanayide çalışanların resmi olarak kayıt altında olmayanlar ile beraber 250 ile 300 kişi arasındadır. Ticaret ile hizmet sektöründe çalışanlarda bu gruba dâhil edilirse toplam 2000–2500 kişi ticaret ve sanayi sektöründe çalışmaktadır.

Elazığ Keban yolu üzerinde Sarıçubuk köyü sınırlarında Ersan küp şeker imalatı üretiminde 10, Ak Metal Sanayi çivi ve kafes üretiminde 10, Birlik Beton beton ve asfalt malzemeleri üretiminde 30, Cip köyünde Özkan Beton bordür ve kilitli parke üretiminde 20 kişi çalışmaktadır. Elazığ-Malatya yolu üzerinde ise Bayraklar Mermer plaka mermer üretiminde 10 ve Civan İnş. Nak.ve Tic. Ltd. Sti beton ve asfalt malzemeleri üretiminde 26 kişi çalışmaktadır.

Ulaşım güzergahlarının dışında kalan köylerde ise Körpe köyünde Elkisan Kireç San. Ltd. Şti. kireç üretiminde 10 ve Usallar Kireç San. Ltd. Şti. kireç üretiminde 22 ile Şahinkaya köyünde Harput Gıda San. Tic. Ltd. Şti. çerez imalatı üretiminde 9 kişi çalışmaktadır (ETSO, 2004 verileri). Ayrıca kayıt altına alınmayan Sarıçubuk, Çamyatağı, Aydıncık, Kaplıkaya, Altıkuşak, Poyraz, Kepektaş ve Çöteli köylerinde taş ve mucur çıkarma ve işleme yerleri ile Kaplıkaya köyündeki kireç ocakları bulunmaktadır. Taş ve kireç ocaklarında işletmeler yüzeysel olarak yapılmaktadır. Taş ve kireç ocakları kış ayları yoğun kar yağışlarının olduğu günler haricinde üretim yapılmaktadır.

Çalışma alanında karayolu ulaşımının geliştiği alanlarda akaryakıt istasyonları kurulmuştur. Elazığ-Keban karayolu üzerinde 2.km. Şahinkaya, 10.km Sarıçubuk köyü Bahçelievler mahallesinde, 13. ve 14. km Cip köyü ile 17 km. Poyraz köylerinde 5 adet akaryakıt istasyonu vardır. Elazığ-Malatya karayolu üzerinde 10. km.de Sarıçubuk köyü

Hanpınar mahallesinde 2 adet akaryakıt istasyonları vardır. Ayrıca Elazığ-Pertek karayolu üzerinde 5. km Gümüşbağlar köyünde akaryakıt istasyonu vardır (Bkz. Şekil: 29). Akaryakıt istasyonlarının bulunması karayollarında ulaşımın geliştiğini göstermektedir. Akaryakıt istasyonlarında en az 3-5 kişi 24 saat süre görev yaptıkları düşünülürse ulaşımın sonucunda bir ekonomik faaliyet alanı geliştiği söylenebilir. Çalışma alanındaki köylerde ticaret Elazığ-Keban karayolu üzerinde gelişmiştir. Cip köyünde bakkal, değirmen, kahvehane ve akaryakıt istasyonları ile Poyraz köyünde bakkal, kahvehane ve marangoz atölyesi dikkat çekmektedir (Fotoğraf: 16).

Fotoğraf 16: Cip köyündeki yol boyu hizmet kuruluşları

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ

Altıncu yüzyılın orta ve aşağı çığı köyleri Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat Bölümü içerisinde yer alan Elazığ ilinin batı ve kuzeybatısındaki depresyon alanında yer almıştır.

Çalışma alanının fiziki sınırlarını doğuda; Kızıldağ (1351 m.) ve Karayazı platosu, batıda Naldöken dağları (1300 m.), güneybatıda; Hasan dağı (Haroglu dağı 2118 m.), güneydoğuda; Kızıldağ (1341 m.) ve Meryem dağı (1490 m.), güneyde Koyunoğlu sırtı ve Kurt tepe (1224 m.) ile çevrilmiştir. Çalışma alanının beşeri sınırlarını ise doğuda; Elazığ il merkezi ve Harput bucağının köyleri, batıda; Keban ilçesinin köyleri ile Hıdırbaba bucağının köyleri, güneyde; Baskil ilçesinin köyleri ile Hankendi bucağına bağlı köyler, kuzeyinde ise Keban baraj gölü yer almıştır.

Çalışma alanındaki dağlık alan ile ova tabanı arasında 1260m. yükselti farkı bulunmaktadır. Bu yükselti basamakları içerisinde çok farklı topografya birimleri yer almıştır. Topografya birimleri arasında dağlık alanlar, platolar, vadi tabanı ve aşınım düzlükleri vardır. Çalışma alanında yükseltisi en fazla olan yer Hasan dağı (2118 m. Toretartef tepesi 2136 m.) ile en az yükseltiye sahip olan Keban baraj gölünün kıyısında yer alan Aydıncık köyü (870 m.) meydana getirmiştir. Çalışma alanındaki başlıca yükselti noktaları batıda Naldöken dağları 1300m., doğuda Kaplıkaya tepesi 1318 m., güneydoğuda Kızıldağ 1341 m. ve güneybatıda ise Hasan dağı 2118 m. meydana getirmiştir. Çalışma alanı içerisinde çok farklı topografya birimleri bir araya gelmiştir

Çalışma alanında ortalama yükselti 1100-1150 metreler arasında yer almıştır. Bu yükselti değerleri aynı zamanda en verimli tarımsal alanlara ve en yoğun nüfusun bulunduğu yerleşmelere karşılık gelmiştir.

Çalışma alanının iklim yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Çalışma alanında karasal iklim hâkim durumdadır. Kışlar karasal iklime nazaran daha ılıman geçmektedir. Kış aylarında kar yağdıktan sonra zeminde fazla kalmayıp erimeye başlamaktadır. Yazlar ise daha sıcak ve kurak geçmektedir. Çalışma alanında yıllık ortalama sıcaklık 12-13° C ve yıllık ortalama yağış miktarı 400-450 mm. arasında değişmektedir.

Çalışma alanında bitki örtüsü yükselti kademelerine göre 3 farklı tipte görülmektedir. Çalışma alanında genel hatları ile step (bozkır) bitki örtüsü hâkimdir. Bozkır bitki örtüsü geçmiş yıllarda meydana gelen tahrip ve yangınlar sonucu ormanların yok olması ile çalışma alanının geneline dağılışı göstermiştir. Çalışma alanında bitki örtüsünü yükseltiye bağlı olarak antropojen step, kuru ormanlar ve yüksek dağ-plato şeklindedir. Çalışma alanındaki antropojen steplerin asıl karakteristik özelliği Anadolu'nun bütün diğer bölgelerinde olduğu gibi iklim ve toprak şartlarına bağlı olmayıp insanların meydana getirdiği beşeri faktörler nedeni ile oluşmuştur. Çalışma alanındaki antropojen step alanları kuru orman alanlarının görülmediği bütün alanlarda rastlanmaktadır. Antropojen step bitki türlerini, gelincik, sütleğen, yavşan otu, lale, karanfil ve ayrık otları meydana getirmiştir. Kuru ormanlar ise yüksek dağlık alanların kuzeye bakan sarp yamaçlarında ve derin vadi içlerinde rastlanmaktadır. Kısaca çalışma alanı içerisinde yerleşim yeri merkezlerinden uzak ve tahrip edilmeleri oldukça güç dağlık alanlarda görülmektedir. Çalışma alanındaki kuru ormanları meşe ve ardıç ormanlarından meydana gelmektedir. Meşelerin bulunduğu orman sahası bir bütün olarak değil dağınık bir şekildedir. Çalışma alanındaki meşe türleri içerisinde daha çok palamut meşesi ve mazı meşesi görülmektedir. Ardıç ağaçları iklim ve toprak şartlarına karşı yüksek derecede uyum gösterdiğinden çalışma alanının her tarafında rastlanmaktadır. Çalışma alanında kuru ormanlar Hasan dağının kuzeyinde yer alan Kepektaş köyünün güneyinde, Naldöken dağlarının Balpınar ve Kalkantepe köyünün bulunduğu alanlarda yoğunlaşmıştır. Yüksek dağ-plato stepleri ise çalışma alanının çok az bir kısmında Hasan dağının 1900-1950 metrelerin üst kısımlarında görülmüştür. Başlıca dağ-plato stepler sütleğen, kekik, peygamber çiçeği ve sığır kuyruğu meydana getirmiştir. Ayrıca geven ve kenger gibi dikenli dağ bitkileri daha alçak alanlardaki platolarda yetişme imkânı bulmuştur. Kısa süreli yaşam devresi olan gibi bitki türleri karların erimesi ile ortaya çıkmakta ve ağustos ayı başlarında kurumaktadır. Altıncuşak çayı havzasında dere ve çay boylarında sulamanın yapıldığı alanlarda söğüt ve kavak ağaçları yetiştirilmektedir.

Çalışma alanında kahverengi topraklar, bazaltik topraklar ve alüvyal topraklar görülmektedir. Çalışma alanındaki topraklar genel olarak iklim ve bitki örtüsü özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Kahverengi topraklar çalışma alanının güneyi ve batısında yoğun olarak görülmektedir. Bazaltik topraklar ise Karayazı bazalt platosu

üzerinde rastlanmaktadır. Alüvyal topraklar ise Altıncuşak çayının Keban baraj gölüne döküldüğü Altıncuşak ve Alaca köylerinde yer almıştır.

Çalışma alanında en önemli akarsuyu olan Altıncuşak çayıdır. Altıncuşak çayı çalışma alanını güneyden kuzeye doğru bir şekilde akış göstererek Keban baraj gölüne karışmaktadır. Altıncuşak çayı su toplam havzası içerisinde farklı büyüklükte dere ve çaylar karışmaktadır. Kepektaş, Şabanlı, Kaş, Gök dere ve Yukarı dere en önemli olan sulardır. Altıncuşak çayı su toplama havzası içerisinde iki adet sulama amaçlı baraj ve gölet yapılmıştır. 1967 yılında yapımı biten Cip sulama barajı ile 2004 yılında faaliyete geçen Kepektaş sulama göletidir. Bu baraj ve göletler ekonomiye katkısı olduğu gibi yerleşim yerlerinin kalkınmasına da faydası vardır. Cip sulama barajı Cip, Uzuntarla, Pelte, Avcılı ve Alaca köylerine büyük faydası vardır. Kepektaş sulama göleti ise Arındık ve Sün köylerinin arazilerini sulamaktadır.

Çalışma alanında geçmiş dönemlerden itibaren nüfus yaşamaktadır. 1518 yılında çalışma alanı köylerinde yaklaşık 175 kişi yaşamakta iken 1566 yıllarında ise 1630 kişi yaşamaya başlamıştır. Nüfus Osmanlı Devletinin Anadolu'ya hakim olması ile yoğunlaşmaya başlamıştır. Çalışma alanında Osmanlı zamanında çıkan iç isyanlar, mezhep kavgaları, eşkıya olayları ile köylerin talan edilmesi, ovaların su baskınlarına maruz kalması gibi nedenler ile belirli bir dönem nüfus azalmıştır. Bu devrede göç eden nüfus dağlık alanlar ile vadi içlerine kadar çekilmiştir. Cumhuriyet dönemi ile yapılan nüfus sayımlarında çalışma alanında 6653 kişinin yer almıştır. Çalışma alanındaki bazı yıllarda nüfusun durakladığı görülmüştür. Özellikle 1940-1945 ile 1955-1960 yıllarında ülkemizdeki önemli olaylar nedeni ile nüfus duraklamaya girmiştir. Çalışma alanında nüfus 1980 yılına kadar artmıştır. 1980 yılında 12434 olan nüfus bu yıldan sonra azalmaya başlamış ve meydana gelen göç hareketleri ile 2000 yılında 10113 kişiye kadar gerilemiştir.

Çalışma alanında nüfus en fazla nüfus artışı 1505 kişi ile 1975-1980 yıllarında en az ise -1116 kişi ile 1990-2000 yılları arasında meydana gelmiştir. Büyüme oranı ise en fazla 13,8 ile 1975-1980 yıllarında ve en az -9,9 ile 1990-2000 yıllarında olmuştur. Yıllık büyüme oranı ise en fazla 2,8 ile 1975-1980 ve en az -1,5 ile 1980-1985 yıllarında görülmüştür. Yıllık nüfus artış hızı ise en fazla ‰ 25,80 ile 1975-1980 yıllarında ve en az ise -15,82 ile 1980-1985 yıllarında yaşanmıştır.

Çalışma alanındaki dağlık alanlarda kurulan, sulama problemleri yaşayan, kış aylarında yolları kapalı olan, tarımsal arazilerinin büyük bir kısmında kuru tarım ve

mera olarak kullanılan, ulaşım imkânları sınırlı olan ve şehir merkezinden uzak köylerde nüfus sayısal bakımdan azdır. 1935 yılında Yürekli köyünde 61 ve Alatarla köyünde 66 kişi yaşamakta iken 2000 yılında Çatalharman köyünde 79, Kavakpınar köyünde 101, Kalkantepe köyünde 107 ve Alatarla köyünde 110 kişi yaşamaktadır. Aksine vadi tabanında kurulan, salama problemi yaşamayan kaz-kış yolları açık olan, tarımsal arazileri verimli olan, ulaşım imkânları gelişmiş, karayoluna ve şehir merkezine yakın olan köylerin nüfusu fazla olmuştur. 1935 yılında Sarıçubuk köyü 406, Gümüşbağlar köyü 456, Şahinkaya köyü 460 ve Sün köyü 563 kişi yaşamakta iken 2000 yılında bu köylerde nüfus artmıştır. 2000 yılında Uzuntarla köyünde 641, Cip köyünde 811, Şahinkaya köyünde 1301 ve Sarıçubuk köyünde ise 1320 kişi yaşamıştır. Bütün bu nedenler göstermektedir ki çalışma alanına nüfus eşit bir şekilde dağılmamıştır. Karayoluna ve şehir merkezine yakın olan köylerde nüfus yoğunluğu artarken dağlık alanlar ile ulaşım güzergâhına sapa kalan köylerde nüfus yoğunluğu azalmıştır. Çalışma alanında aritmetik nüfus yoğunluğu 1935 yılında km^2 'ye 16 kişi düşmekte iken 1980 yılında km^2 'ye 30 kişi olmuş ve 2000 yılında ise km^2 'ye 24 kişiye gerilemiştir. Çalışma alanındaki tarımsal nüfus yoğunluğu ise 1935 yılında km^2 'ye 45 kişi iken 2000 yılında km^2 'ye 88 düşmüştür.

Çalışma alanı köylerinde 1935 yılında 6653 kişinin 3324 kişi erkek iken 3329 kişi kadın nüfusundan meydana gelmiştir. 1985 yılına kadar kadın nüfusunun fazlalığı ile devam ederken 2000 yılında ise 10113 kişinin 5224 kişisi erkek iken 4889 kişisini kadın nüfus oluşturmuştur. Çalışma alanında yaş grupları arasında 20-24 yaşında olanlar toplam nüfusun % 10,5 karşılık gelmektedir. 15 yaşının altında olan nüfus % 22 oranında, 65 yaşının üzerinde % 13 oranında iken 15-64 yaş arasında ise % 65 oranında nüfus bulunmaktadır.

Çalışma alanında 1980 yılında 32 köyde ilkokul faaliyette iken 2005 yılında 15 köyde ilköğretim I kademe ile 2 köyde ise II kademe ilköğretim okulları vardır. Çalışma alanında okuma yazma oranı erkek nüfus içerisinde % 89 iken kadın nüfus içerisinde ise % 67 oranında kalmıştır. Okuma yazma bilmeyen nüfus erkeklerde % 11 iken kadınlarda ise 33 oranında olmuştur.

Çalışma alanına 1980 yılına kadar 536 kişi, 1980 ile 2005 yılına kadar 575 kişi olmak üzere 1111 kişi gelmiştir. Gelen kişilerin % 70 oranında geçim sıkıntısından % 15 oranında terörden, % 13 oranında ise arazileri Keban barajı gölünün altında kaldığı

için meydana gelmiştir. Çalışma alanına en fazla 1985-1990 yıllarında 380 kişi gelmiştir. Çalışma alanına % 78 oranında 862 kişi Tunceli il ve ilçelerinden gelmiştir.

Çalışma alanından 1980 yılına kadar 264 kişi, 1980-2005 yılına kadar 784 kişi olmak üzere 1048 kişi gitmiştir. Toplam göç edenlerden yurt dışına en fazla % 22 oranında 229 kişi ile Almanya tercih edilirken yurt içinde ise % 31 oranında 328 kişi ile İstanbul tercih edilmiştir. Göç gidenlerin % 86 geçim sıkıntısı için iken % 14 oranında ise eğitim amaçlı meydana gelmiştir.

Çalışma alanında Huriler, Hititler, Urartular, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Selçuklular, Çubukbeyoğulları, Artuklular, Dulkadiroğulları ve Osmanlılar gibi birçok kavimler uzun süre yaşamış ve bu alanları yerleşmişlerdir. Çalışma alanındaki köyler 1518-1566 yıllarında Harput sancağına bağlı Kuzabad nahiyesi içinde yer almıştır. Çalışma alanındaki Alaca, Arındık, Avcılı, Bizmişen (Sarıçubuk), Cip, Çötel, Har (Aydıncık), Kozluk, Körpe, Müürüdü (Gümüşbağlar), Pelte, Poyraz, Sanuk (Yazıpınar), Süntürk, Sünkürd (Sün) ve Zarok (Kaplıkaya) köyleri 1518-1566 yıllarında kurulmuşlardır. Bağlarca, Çamyatağı, Harmantepe, Beşik, Karaçavuş, Kalkantepe, Kavakpınar, Çamyatağı ve Yürekli köyleri ise sonraki yıllarda kurulmuştur.

Çalışma alanındaki köyler yükselti seviyelerine değişmektedir. 1000m. altında olan köyler vadi tabanı ve Keban baraj gölü kıyısında yoğunlaşmışlardır. 1001-1150 m. arasında kalan köyler plato alanı ile ova tabanı arasındadır. Köylerin sayısı, alanı ve nüfusu bu yükselti kademesinde fazlalaşmıştır. 1151-1300 m. arasında köylerde bir azalma görülmüştür. 1300 m. fazla yükseltiye sahip alanlarda nüfusta azalmalar görülmektedir. Bu yükseltideki köyler dağlık alanlar ile yamaç köylerine karşılık gelmektedir.

Çalışma alanı içerisinde Elazığ-Keban karayolu geçmesi bazı köylerin gelişmesine neden olmuştur. Karayoluna yakın olan köylerde nüfus artarken, iç kesimlerde olan köylerde ise azalmaya başlamıştır. Özellikle Sarıçubuk, Şahinkaya ve Cip köylerinin gelişmesinde karayolunun etkisini görmek mümkündür. Çalışma alanındaki köylerdeki hane sayısı ve nüfus büyüklüğünde yerleşim yerlerinin kuruluş yerlerinin etkisi görülmektedir. köyler kuruluş aşamasında doğal faktörlerin etkisini görmek mümkün iken gelişmesi ve devamını ise beşeri faktörlerin etkisine bağlıdır.

Çalışma alanındaki yerleşmeler geçici ve daimi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Geçici yerleşmelerde yılın belirli bir döneminde ikamet edilirken daimi yerleşmelerde yıl boyunca oturulmaktadır. Ağılar kış aylarında yerleşilen koyun yetiştirmek amacı ile

kurulan yerleşmelerdir. Köylerin 1-2 km. uzağında olduğu gibi köy içindede kurulmuş olanlarını görmek mümkündür. Çöteli'de köy dışında yapılırken, Alatarla'da ise köy içinde yapılmaktadır. Ağıllar daha çok Çöteli, Alatarla, Altıkuşak, Kaplıkaya ve Şahinkaya köylerinde fazlalaşmaktadır.

Çalışma alanındaki çiftlik yerleşmeleri içerisinde daha çok kümes hayvancılığı gelişmiştir. Çalışma alanındaki Sarıçubuk, Harmantepe, Cip, Sün, Karaçavuş, Bağlarca, Alpagut ve Poyraz köylerinde yoğun olarak yapılmaktadır. Bu yerleşmeler daha çok köylerin dışında görmek mümkündür. Büyükbaş hayvan çiftlikleri ise Sarıçubuk, Gümüşbağlar, Cip ve Şahinkaya yoğunlaşmaktadır. Büyükbaş hayvan çiftlikleri veya besi çiftlikleri şehir merkezine yakın köylerde kurulmasının sebebi pazara yakın olmalarıdır. Küçükbaş hayvan çiftlikleri veya koyun çiftlikleri ağılardan farkı olarak şehir merkezi yakınlarında kurulmuşlardır. Koyun çiftlikleri Sarıçubuk ve Şahinkaya kurulmuşlardır.

Çalışma alanında Elazığ-Keban karayolu üzerinde 1980 yılından sonra kurulmaya başlayan ve 1990-2000 yıllarında sayıları yüzlere kadar varan sayfiye amaçlı yerleşmeler ortaya çıkmıştır. Sayfiye evleri özellikle şehrin stresinden, bunaltıcı havasından ve köy hayatına özlem nedeni ile kurulmuş olan yaz boyunca veya hafta sonları ikamet edilen yerleşmelerdir. Bu yerleşmeler coğrafi çevreden malzemelerini temin etmeyip, başka yerlerden getirilerek inşa edilmiş meskenlerdir. Çalışma alanında daha çok Sarıçubuk, Cip, Pelte ve Poyraz köyleri arasındaki yol boyunca kurulmuş yerleşmelerdir.

Çalışma alanındaki mahalle yerleşmeleri geçmiş dönemlerde mezrea olarak isimlendirilen bazı yerleşmelerin günümüzdeki daimi yerleşilmesi ile mahalle niteliğine bürünmüştür. Şemsiveren ve Üçtepe mahalleleri Osmanlı döneminde mezrea iken günümüzde mahalle özelliğindedir. Çalışma alanındaki 20 yerleşim biriminin mahallesi bulunmamaktadır. Bağlarca, Çamyatağı, Yazıpınar, Körpe, Poyraz, Alaca, Alpagut, Arındık, Avcılı, Beşik, Cip, Harmantepe, Kavakpınar, Kepektaş, Kozluk, Pelte, Uzuntarla ve Yürekli köylerinin mahallesi yoktur. Şahinkaya, Çatalharman, Çöteli, Karaçavuş, Sarıçubuk, Aydıncık, Gümüşbağlar, Kaplıkaya, Altıkuşak, Balpınar ve Sün köylerinde mahallesi olan köylerdir. Bu köylerde 23 mahalle bulunmaktadır.

Çalışma alanında 31 köy yerleşmesi yer almaktadır. 18 köy 1518-1566 yıllarında görülmekte iken 13 köy ise 1566-1935 yılları arasında kurulmuştur. Çalışma alanındaki köylerin büyük bir kısmı ova tabanında kurulmuştur. Ova tabanının verimli olması

nedeni ile yerleşmeler yoğunlaşmıştır. Dağlık kesimlere doğru köy yerleşmeleri azalmıştır.

Çalışma alanında 1983 yılında Poyraz ve Körpe köyleri merkezi köy olarak seçilmiştir. 1997 yılında ise sadece Poyraz köyü merkezi köy statüsünde yer almıştır. Poyraz köyü geçmiş dönemlerde de bucak merkezi ve birçok köyün merkezi kısmında yakın olmasının nedeni ile en uygun olan köydür. Poyraz köyünde 2005 köy anketleri sonucunda 1 sağlık ocağı, 1 karakolu, 1 ilköğretim okulu, 1 tarım kredi kooperatifi, 2 cami, 1 köy odası, 2 kahvehane, 2 bakkal, 1 taş ocağı, 1 marangoz ve 1 akaryakıt istasyonu bulunmaktadır. Cip köyünde ise 1 sağlık evi (Sağlık ocağı binası yok), 1 PTT acentesi, 2 cami 1 ilköğretim okulu, 1 köy odası, 2 kahvehane, 4 bakkal, 2 marangoz, 1 değirmen, 1 kooperatif, 1 lokanta ve 2 akaryakıt istasyonu görülmüştür.

Çalışma alanındaki meskenler 1980 yılında % 94 kerpiç iken 2005 yılında % 68 oranına gerilemiştir. 2005 yılında ayrıca % 16 tuğla ve % 14 betonarme meskenler görülmüştür. Mesken çatı örtüsü 1980 yılında % 69 toprak, % 17 sac ve % 14 oranında kiremit malzemesi kullanılmıştır. 2005 yılında ise % 58 sac, % 31 kiremit ve % 11 toprak olmuştur. Meskenlerin kat sayıları 1980 yılında tek katlı % 45, iki katlı % 55 ve üç katlı mesken yoktur. 2005 yılında ise tek katlı % 52, iki katlı % 45 üç ve diğer katlı olanlar ise % 3 olmuştur. Meskenlerin oda sayıları ise 1980 yılında tek odalı % 12, iki odalı % 46 ve üç odalı ise % 42 iken 2005 yılında ise tek odalı mesken yoktur. İki odalı % 52 ve üç odalı ise % 48 olmuştur.

Çalışma alanında meskenler ikamet eden kişilerin amaçları doğrultusunda şekillenmiş ve eklentileri ortaya çıkmıştır. Tarla tarımı ile uğraşılacak meskenlerde traktör garajı ve buğday deposu ön plana çıkarken, meyvecilik ile uğraşılacak meskenlerde araç ve gereç deposu, sayfiye evlerde havuz ve teras iken hayvancılık ile uğraşanlarda samanlık ve ahır ön plana çıkmıştır.

Tarımsal alanlarda arazi mülkiyeti bakımından küçük ölçekli ve birbirinden uzakta ayrı olmaları verimliliği etkilemiştir. Tarımsal arazilerin büyük bir kısmı ova tabanında yer almıştır. Dağlık alanlara doğru araziler eğimin azaldığı alanlarda yapılmıştır.

Çalışma alanında kullanılan araç ve makinelerde artışlar görülmüştür. Özellikle traktör, römork, pulluk, kültüvatör ve patos sayıları 2-3 katına kadar artmıştır. Çalışma alanında araziler 1980 yılında çayır, otlak ve mera alanlarının lehine olmuştur. 1980 yılından sonra tarım araçlarının artmasına paralel olarak ekilen arazi miktarı artmıştır.

Çalışma alanında geçim kaynakları arasında tarım ve hayvancılık gelmektedir. Son yıllarda memur-işçi gibi sektörlerde uğraşanlar köyler daimi yerleştikleri için bazı köylerde tarımsal faaliyetler ikinci plana atılmıştır. Çalışma alanında kuru tarım alanlarında daha çok buğday, arpa, nohut, darı, gibi tahıllar yetiştirilmektedir. Sulu tarım alanlarında ise şekerpancarı ve mısır ön plana çıkmıştır. Sebze türlerinden patlıcan, domates, fasulye, kabak, biber, lahana, pırasa ve ıspanak gibi ürünler yetiştirilmektedir.

Çalışma alanındaki meyve ağaçlarından badem ağaçlarının büyük bir kısmı Karaçavuş ve Sün, ceviz; Kepektaş, Karaçavuş ve Cip köylerinde görülmektedir. Armut; Sün, Poyraz, Kepektaş ve Pelte köylerinde, Ayva; Cip köyünde, Elma; Cip, Pelte, Sarıçubuk, Karaçavuş ve Poyraz köylerinde, kayısı; Gümüşbağlar, Poyraz, Yürekli ve Pelte köylerinde, kiraz; Gümüşbağlar köyünde, şeftali; Şahinkaya köyünde ve vişne ise; Cip köyünde bol miktarda yetiştirilmektedir. Üzüm bağları geçmiş dönemlerde yetiştirildiği gibi günümüzde de şaraplık, pestil, orcik ve pekmez için üretimi yapılmaktadır. Özellikle şarap fabrikasına Sün, Karaçavuş, Şahinkaya, Uzuntarla ve Kepektaş köyleri üzüm vermektedirler.

Çalışma alanında küçükbaş hayvancılık yoğun olarak yapılmaktadır. Altıncuşak, Kaplıkaya, Yürekli, Şahinkaya, Alpagut, Çötel ve Alatarla köylerinde yoğun olarak koyun yetiştirilmektedir. 1980 yılından sonra ekonomik faaliyetler arasında kümes hayvancılığı gelmiştir. Tavuk çiftlikleri daha çok Sarıçubuk, Harmantepe, Alpagut, Uzuntarla, Poyraz, Cip, Sün ve Karaçavuş köylerinde görülmektedir.

Çalışma alanında mermer ve kalkerli arazilerin olması bu alanda taş ve kireç ocaklarının kurulmasını sağlamıştır. Altıncuşak, Körpe ve Kaplıkaya köyleri madencilik bakımından gelişmiş köylerdir. Bu köylerde madenlerin çıkartılması köy halkı için fayda sağlamamaktadır aksine köy yollarının bozulması ve ulaşım sorununun ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Köylerde çıkarılan mermerler işlenmeden Elazığ şehir merkezindeki atölyelerde işletilmektedir. Çalışma alanının Elazığ şehir merkezine yakın olması yol boyunca küçük ölçekli sanayi kuruluşlarının açılmasına ve faaliyette bulunmasını sağlamıştır.

Çalışma alanında yer alan köylerin en önemli sorunları arasında içme ve kullanma sorunu gelmektedir. Bazı köylerde şebeke sistemi yapılmasına rağmen suların yakın zamanda gelmesi bu sorunu çözmüş olacaktır. Fakat köylere bağlı mahallelerde bu sorunun uzun süre devam edeceği görülmektedir. Çalışma alanındaki köyleri en

önemli sorunlarından biri de tarım arazilerinin sulama sorunudur. Çalışma alanında yapılan Cip ve Kepektaş sulama barajları bu sorunu bazı köylerde ortadan kaldırmıştır. Fakat diğer köylerde arazilerin büyük bir bölümü kuru tarım yöntemini kullanmaktadır. DSİ. hazırladığı Kuzova projesi tamamlandığı zaman sulama problemi de ortadan kalkmış olacaktır. Bu projenin uzun zaman alması köylerde belirli bir nüfusun göç etmesine neden olmuştur. Çalışma alanında 1980 yılında 12434 kişi yaşamakta iken 2000 yılı sayımlarında nüfus 10113 kişi olmuştur. Çalışma alanındaki köylerde nüfusun göç etmesini engellemek için yapılması gereken şehirlerin imkânlarını köylere kadar götürmektir. Kanalizasyon, ulaşım, sağlık, eğitim ve işsizlik köylerde görülen diğer I. derecede önemli sorunlardır.

Çalışma alanında verimli tarım arazilerinin üzerinde sanayi tesisleri ve sayfiye evlerinin kurulması ülkemizdeki tarımsal üretimin azalmasına neden olacaktır. Çalışma alanında özellikle Elazığ-Keban karayolu üzerindeki verimli araziler satılmaktadır. Bu alanda sanayi tesisleri kurulması ile ülkemizin önemli bir ova alanının yok oluşu anlamına gelmesidir. Çalışma alanında I. ve II. derecede verimli olan bu tarımsal arazilerde yaşayan köylülerin kalkınması sağlanmalıdır.

BİBLİYOGRAFYA

- Akdemir, İ. O., 1997**, Muratçık (Aşvan) Ovası ve Yakın Çevresinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Elazığ.
- Akdemir, İ. O., 1997**, “Muratçık Ovasının Yerleşim Tarihi”, Fırat Üniversitesi C: 8, S: 1, s: 47-62, Elazığ.
- Akkan, E., 1972**, “Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları”, A. Ü. DTCF., Coğrafya Araştırmaları Dergisi, S: 5-6, s: 175-215, Ankara.
- Alagöz, C.A., 1946**, “Ankara Çevresi Coğrafya Köy Monografyaları İçin”, A.Ü., DTCF Dergisi, C: 4, S: 4, s: 409-430, Ankara.
- Alagöz, C. A., 1993**, “Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları”, Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafi Araştırmalar ve Uygulamalar Dergisi, S: 2, s: 1-52, Ankara.
- Ardıçoğlu, N., 1964**, Harput Tarihi, Matbaa Teknisyenleri Basımevi, İstanbul.
- Ardıçoğlu, Ü., 1992**, “Harput’un Prehistoryası” Tarih İçinde Harput, Fırat Üniversitesi Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayınları, No: 12 s: 11-17, Elazığ.
- Aslan, H., 2003**, Elazığ Batısında Kırsal Yerleşme Dokusundaki Değişmeler, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Semineri (Basılmamış), Elazığ.
- Atalay, İ., 1989**, “Türkiye’de Kır Yerleşmelerinin Arazi Degradasyonu Üzerindeki Etkileri”, AKDITYK Coğrafya Araştırmaları, S: 1, s: 91–102, Ankara.
- Çağhyan, A., 2002**, Baskil (Elazığ) İlçesi Coğrafyası, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- Çelik, S., 2001**, Elazığ Merkez İlçesinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- Darkot, B., 1943**, “Memleketimizin Bazı Ziraat Problemleri” Türk Coğrafya Dergisi, S: 3–4, s: 277–287, İstanbul.
- Darkot, B., 1943**, “Türkiye'nin Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi” III. Üniversite Haftası, Elazığ, İ.Ü.Yay. No: 1965, s: 255–268, İstanbul.
- Darkot, B., 1954**, “Türkiye'de Nüfus Hareketleri”, İ. Ü. Coğ. Enst. Derg., C: 3, S: 5–6, s: 3–22, İstanbul.

- Darkot, B., 1961**, “Türkiye'nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler”, Türk Coğ. Derg., S: 21., s: 1–13, İstanbul.
- Doğanay, H., 1986**, “1980 Nüfus Sayımına Göre Türkiye'de Şehirli Nüfus ve Şehir Sayısındaki Artışlar”, Ata. Ün. Fen-Edb. Fak. Araş. Derg., S: 15, s: 1-24, Erzurum.
- Doğanay, H., 1994**, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Gazi Büro Kitapevi, Ankara.
- Doğanay, H., 1998**, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, Çizgi Kitabevi Yayınları, Konya.
- Dönmez, Y., 1960**, “Hanege Köyü”, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 11, s: 56-76, İstanbul.
- Dönmez, Y., 1973**, “Kuzeydoğu Anadolu'da Bir Yerleşme Karaağaç Köyü”, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, S: 18-19, s: 87-111, İstanbul.
- Elazığ'98, 1998**, Elazığ İl Yıllığı, Elazığ Valiliği, Elazığ
- Elazığ Projesi, 2000**, 2000'li Yıllara Hazırlık Çalışmaları, Köye Götürülen Hizmetler ve Merkez Köyler Araştırması, Elazığ Valiliği, Elazığ Eğitim Sanat Kültür Araştırma Tanıtım ve Hizmet Vakfı (Eleksav) Yayın no: 4, Elazığ
- Elazığ 1. Ekonomi Kurultayı, 1-2 Haziran 2001**, Fırat Üniversitesi Basımevi, Elazığ
- Elibüyük, M., 1990**, “Türkiye'nin Tarihi Coğrafyası Bakımından Önemli Bir Kaynak Mufassal Defterler.” AKDITYK, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, C: 1, S: 2, s: 11–42, Ankara.
- Emiroğlu, M., 1965**, “Bartın'da Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler”, A.Ü. DTCF Dergisi, S: 3-4, s: 135-170, Ankara.
- Emiroğlu, M., 1970**, “Erzurum Kır Yerleşmelerinin Ortalama Yüzölçümleri Parsel Sayıları ve Büyüklükleri ile İlgili Bir Araştırma”, A. Ü. DTCF Dergisi, Cilt: XXVIII, S: 1-2, s: 155-195, Ankara.
- Emiroğlu, M., 1971**, “Coğrafi Bölgelere Göre Kırsal Yerleşmelerin Yüzölçümü, Parsel Sayısı, Genişlikleri ile ilgili Bir Araştırma”, A.Ü. DTCF. Dergisi, S: 3–4, s: 109–138, Ankara.
- Emiroğlu, M., 1975**, “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Şehirli Nüfus”, A.Ü. DTCF., Coğ. Araş. Der., S: 7, s: 125-157, Ankara.
- Emiroğlu, M., 1986**, “Elazığ İlinin Nüfus Özellikleri.” F.Ü.Coğrafya Sempozyumu, s: 63–85, Elazığ.
- Emiroğlu, M., 1988**, “Türkiye'de Yaşlı nüfusun Artışı ve Coğrafi Dağılım Özellikleri”, A. Ü. D. T. C. F. Coğr. Arşt. Derg. S: 11, s: 25–49, Ankara.

- Erdentuğ, N., 1976**, Sün Köyünün Etnolojik Tetkiki, A.Ü Eğitim Fakültesi Yayını No: 16, Ankara.
- Erinç, S., 1953**, Doğu Anadolu Coğrafyası, İÜ. Yayınları: 572, Coğrafya Enstitüsü No: 15, İstanbul.
- Erinç, S., 1957**, “Türkiye’de Akarsu Rejimlerine Toplu Bakış” Türk Coğrafya Dergisi S: 17, s: 93-119, İstanbul.
- Göney, S., 1984**, Şehir Coğrafyası. İ.Ü. Coğr. Enst. Yay. No: 91, İstanbul.
- Göney, S., 1984**, “Türkiye'deki Bir Eğreti Kır Yerleşme Şekli Hakkında Bazı Yeni Müşahedeler”, İ.Ü. Coğ. Enst. Derg., S: 20-21, s: 129-134, İstanbul.
- Göney, S., 1973**, “Büyük Menderes Bölgesinde Köy Meskenleri”, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt: 10, S: 8, s: 308-338, İstanbul.
- Görkem, İ., 1992**, “Harput Mezartaşları ve Kitabeleri” Tarih İçinde Harput, Fırat Üniversitesi Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayınları, No: 12, s: 167-178, Elazığ.
- Gözenç, S., Günal, N., 1987**, “Türkiye'nin Coğrafi Bölgelerinde Kır-Şehir Nüfusu Ayrımı İle Şehir Nüfusunun 1/200.000 Ölçekli Haritada Yükselti Kademelerine Göre Tespiti”, İ.Ü. Deniz. Bil. Enst. Bülten, S: 4, s: 27-38, Ankara.
- Gürsoy, C., R., 1975**, “Türkiye’nin Tabii Yolları”, Türk Coğ. Dergisi, S: 26, s: 25-29, İstanbul.
- Hayli, S., 1990** “Cip ve Poyraz Köylerinde (Elazığ) Nüfus, Yerleşme, ve Ziraat”, F.Ü. Sos. Bil. Enst (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ.
- Hayli, S., 1995** “Erzincan Ovası'nın Beşeri ve İktisadi Coğrafyası”, F.Ü. Sos. Bil. Enst (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- Hütteroth, W.D., 1971**, “İç Anadolu’da Sosyal Yapının Arazi Bölünmesine ve İskan Üzerine Etkileri”, Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, s: 55-85, İstanbul.
- İnandık, H., 1950**, “Diyarbakır Civarında Köy Hayatı”, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt: 1, S: 1, s: 139-142, İstanbul.
- İnandık, H., 1956**, “Adapazarı Ovası ve Çevresinde Nüfus ve Yerleşme”, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, C: 4, S: 7, s: 85-86, İstanbul..
- İzbırak, R., 1992**, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Öğretmen Kitapları Dizisi: 157, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

- Kalelioğlu, E.,1970**, “Gaziantep Yöresinde Yerleşme, Meskenler, Nüfus ve Ekonomik Faaliyetler”, A.Ü. DTCTF Dergisi, Cilt: 27, S: 3-4, s: 39-98, Ankara.
- Kara, H., 1977**, “Çukurovanın Üç Köyünde Tarım-Nüfus İlişkileri ve Bölge Kır Kesimi, Sorunları Konusunda Bir İnceleme”, A.Ü.DTCTF Coğ. Arş. Derg., S: 8, No: 8, s: 159-192, Ankara.
- Karaboran, H. H., 1987**, “Folklor Açısından Doğu Anadolu Bölgesinde Köy Araştırmalarının Önemi”, Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, S: 49, s: 143-158, İstanbul.
- Karaboran, H. H., 1990**, “Elazığ’da Endüstrileşme Faaliyetleri” Fırat Üniversitesi Coğrafya Sempozyumu 14-15 Nisan 1986, s: 101-169, Elazığ.
- Karagel, H., 2001**, Devrek’te Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Elazığ.
- Karakaş, E., 1999**, “Elazığ İlinin Gelişmesi”, F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 9, S: 1, s: 129-154, Elazığ.
- Kırzioğlu, F., 1964**, “Salname 1871 Salname Harput Sancağı” Yeni Fırat Dergisi, Y: 1 S: 20, s: 7-9, Elazığ.
- Özçağlar, A. , 1996**, “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe, İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler”, A.Ü. DTCTF., Coğ. Arş. Derg., S: 12, s. 7–24, Ankara.
- Özgüç, N., 1977**, “Sayfiye Yerleşmeleri: Gelişim ve Başlıca Özellikleri” İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, No: 22, 143-162, İstanbul.
- Özgüç, N., 1994** Beşeri Coğrafya’da Veri Toplama ve Değerlendirme Yöntemleri, İ.Ü.Yay. No: 3849, Fak. Yay. No: 2511, İstanbul.
- Sarıbeyoğlu, M., 1951**, Aşağı Murat Bölgesinin Beşeri Coğrafyası, A.Ü.DTCTF, Doğu Anadolu Araş., İst. Yay. No: 1, Anıl Matbaası, İstanbul.
- Selen, H. S., 1945**, “Türkiye’de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri”, Türk Coğrafya Dergisi, S: 7-8, s: 97-113, Ankara.
- Sergün, Ü., 1975**, Beşeri Coğrafya Açısından Bir Araştırma Uluova, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını No: 82, İstanbul.
- Sergün, Ü., 1994**, “Türkiye’de Kır Nüfusunun Yükselti Kademelerine Göre Dağılışı”, İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğ. Enst. Bülteni, S: 11, s: 17-22, İstanbul.
- Siler, O., 1976**, Keban Köylerinde Sosyo-ekonomik Yapı ve Yeniden Yerleşim Sorunları, ODTÜ İdari Bilimler Fak. No: 7 Ankara.

- Sözer, A.N., 1983**, “Türkiye’nin Kırsal Yerleşim Coğrafyasına ilişkin Terminolojik Sorunlar ve Tipolojik Yaklaşımlar”, Ege Coğrafya Dergisi, S: 1, s: 1-11, İzmir.
- Şaraçoğlu, H., 1989**, Doğu Anadolu Bölgesi, MEB. Öğretmen Kitapları Dizisi: 176, İstanbul.
- Tanoğlu, A., 1945**, “Türkiye’de Çiftçi Nüfus Yoğunluğu Meselesi”, Türk Coğ. Derg., No: 7–8, s: 109–118, Ankara.
- Tanoğlu, A., 1954**, “İskân Coğrafyası, Esas Fikirler, Problemler ve Metot”, Türkiyat Mecmuası, Cilt: 11, S: 11, s: 1-32, İstanbul.
- Tanoğlu, A., 1959**, “Türkiye’de Nüfusun Dağılışı”, İ. Ü. Coğ. Enst. Derg., S: 10, s: 1-15, İstanbul.
- Tanoğlu, A., 1968**, Ziraat Hayatı Cilt: 1, Ziraat Tarihine Bir Bakış ve Orta İklim Memleketlerinde Ziraat, İ.Ü. Yay. No: 177, Coğ. Enst. Yay. No: 8, İstanbul.
- Tanoğlu, A., 1969**, Nüfus ve Yerleşme, İ.Ü. Yay. No: 1183, Edb. Fak. Coğ. Enst. Neşriyatı No: 45, İstanbul.
- Tolun-Denker, B., 1977**, Yerleşme Coğrafyası (Kır Yerleşmeleri), İst. Üni. Yayınları No: 2275, Ede. Fak. Matbaası, İstanbul.
- Tonbul, S., 1985**, Kuzova-Hasandağı ve Çevresinin (Elazığ Batısı) Fiziki Coğrafyası, F. Ü. Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
- Tonbul, S., 1987a**, “Elazığ Batısının Bitki Örtüsü Özellikleri” F. Ü. Sos. Bil. Dergisi, C: 1, S: 1, s: 209–224, Elazığ.
- Tonbul, S., 1987b**, “Elazığ Batısının Genel Jeomorfolojik Özellikleri ve Gelişimi”, Jeomorfoloji Dergisi, S: 15, s: 37-52, Elazığ.
- Tonbul, S., 1989**, “Elazığ Batısının Toprak Özellikleri” F. Ü. Sos. Bil. Dergisi, C: 3, S: 1, s: 211–234, Elazığ.
- Tunçdilek, N., 1957**, “İç Anadolu Bölgesinin Kuzeybatı Bölümündeki Köylerde Tarla Şekilleri ve Mülkiyet” Türk Coğrafya Dergisi, S: 17, s: 119-124, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1961**, “Orta Sakarya Vadisinde Toprak Mülkiyeti” İ. Ü. Ed. Fak. Sosyoloji Dergisi. S: 16, s: 126–137, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1963**, “Türkiye’nin Farklı İki Bölgesinde Kır Yerleşmesi Şekilleri Hakkında Müşahedeler”, İ. Ü. Coğ. Enst. Dergisi, S: 13, s: 99–112”. İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1964**, Bozaniç Köyü, İ.Ü. Yayın No: 1083, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1967**, “Türkiye İskan Coğrafyası-Kır İskanı (Köy-Altı İskan Şekilleri)”, İst. Üni. Ede. Fak. Yay., No: 1283, Coğ. Enst. Yay. No: 49, İstanbul.

- Tunçdilek, N., 1971**, “Kır Yerleşmeleri” Türkiye Coğrafi ve Sosyal Araştırmalar, s: 17-54, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1978**, Türkiye’nin Kır Potansiyeli ve Sorunları, İ.Ü. Yay. No: 2364; Coğrafya Enstitüsü Yay. No: 96, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1980**, “Türkiye’de Kır Yerleşmelerinin Gelişimi ve Evrimi”, İ. Ü. Coğ. Enst. Derg. S: 23, s: 1-22, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1985**, “Türkiye’de Relief Şekilleri ve Araz Kullanımı, İ. Ü. Deniz Bilimleri Enst. Bülten, C: 2, S: 3, s: 1-20, İstanbul.
- Tunçdilek, N., 1986**, Türkiye’de Yerleşmenin Evrimi, İ. Ü. Deniz Bil. Enst. No: 4, İ. Ü. Yay. No: 3367, İstanbul.
- Tunçel, H., 1992**, “Türkiye’de (1966–1986 Yılları Arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış”, A. Ü. Türkiye Coğ. Uyg. ve Araşt. Merk. Derg. S: 1, s: 97-126, Ankara.
- Tunçel, H., 1994**, Develi İlçesi’nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası, A.Ü. Sosyal Bil. Ens. Coğ. Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Tunçel, H., 1995**, “Mezraa Kavramı ve Türkiye’de Mezraalar”, F.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C: 7 I-II, s: 263-274, Elazığ.
- Tümertekin, E., 1969**, Sanayi Coğrafyası, İ. Ü. Coğr. Enst. Yay. No: 22, İstanbul.
- Tümertekin, E., 1982**, Ekonomik Coğrafya, İ.Ü. Ed. Fak. Yay. No: 2926, İstanbul.
- Tümertekin, E.-Özgüç, N., 2002**, Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan, Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Tütengil, C. O., 1975**, 100 Soruda Kırsal Türkiye’nin Yapısı ve Sorunları, Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Ünal, M., A., 1989**, XVI. Yüzyılda Harput Sancağı, TTK Yay. XIV. Dizi, S: 7, Ankara.
- Yıldız, E., 2003**, Örençay Havzasının Nüfus Özellikleri, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Semineri (Basılmamış), Elazığ.
- Yiğit, A., 1990**, “Hazar Gölü Havzasına Yerleşme Tipleri”, Cilt: 4, Sayı: 2, s: 271–291, Elazığ.
- Yiğit, A., Hayli, S., Karakaş, E., 1995**, “Doğu Anadolu Bölgesindeki İl ve İlçe Merkezlerinin Fonksiyonel Özellikleri”, F.Ü. Sosyal Bil. Der. , C: 7, S: 1-2, s: 345-363, Elazığ.
- Yücel, T., 1988**, “Türkiye’de Kır Yerleşme Tipleri”, Türk Kültürü Araşt. Enst. Yay. No: 26/1, s: 61–69, Ankara.
- Yücel, T., 1994**, “Türkiye’nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler”, Türk Kültürü Araştırma Dergisi, S: XXXI/1-2, s: 447-465, Ankara

HARİTA, RAPOR, BÜLTEN ve YILLIKLAR

- Arkeoloji ve Etnografya Müze Müdürlüğü Tarihi Yerleşmeler Verileri, Elazığ
DİE, 1937-2003 Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş Ankara.
DİE, 1997 Genel Nüfus Tesbiti, Ankara.
DSİ., 2006, Kuzova Sulama Projesi Verileri, Elazığ.
ETSO, 2005 İmalat Sanayi Verileri, Elazığ.
İç İşleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü verileri, Ankara.
Köy İşleri Bakanlığı, (1981), (Altıncuşak Çayı Orta ve Aşağı Çığırındaki 31 Köyün)
Köy Karneleri, Köy Hizmetleri Gen. Müd., APK. Dairesi Bşk., Ankara.
Köy Hizmetleri Genel Müd., 1997, Elazığ İli Varlığı, KHGM. Yayınları, Ankara.
Sağlık Müdürlüğü, 2005, Ev Halkı Tespit Formu (ETF), Elazığ.
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, 1997, Elazığ İl Müdürlüğü Verileri Elazığ.
1/100.000 Ölçekli Topoğrafya Haritası, 1986, (K-41 ve K-42 Paftaları), HGK., Ankara.
1/25.000 Ölçekli Topoğrafya Haritaları, 1986, (K-41; b₃, c₂, c₃, K-42; a₃ a₄, c₂, d₁, d₂, ve d₄), HGK., Ankara.

EK: 1

KÖY ENVANTER ETÜDÜ ANKETİ

İli: ELAZIĞ

İlçesi:.....

Bucağı:.....

Köyü:.....

Eski Adı:.....

1. Yüzölçümü:.....

2. Birden Fazla Yerleşim Yerinden Oluşuyorsa

Toplam Hane Sayısı:

Adı	Türü	Hane	Adı	Türü	Hane

3. Köyde Bulunan Tarım Araçları ve Miktarı

Adı:						
Adeti:						

4. Tarımsal Amaçlı Sulamanın Durumu

Su Kaynağı	Gölet ()	Havuz ()	Bent ()	Pompaj ()	Artezyen ()	Sul. Alan :
Yapan:	Dev. :...	Köylü:...	Çoraklaşma	Yok ()	Var ()	Dekar:.....
Sulama suyu Nerden	Akarsu ()	Kanal ()	Göl ()	Yer altı suyu ()		
Nasıl	Kanalla ()	Pompajla ()	Artezyen ()			

5. Arazinin Kullanımı ve Miktarı

Çayır	Mera	Orman	Fundalık	N.lı Tar	N.sız Ta	Sulu Ta	Bahçe	Bağ	Kavak
.....									
Yerleşim	Su düz.	İrm yat	Bat-Saz	Kayalık	Kültüre elverişli	Kültür dışı arazi			
.....									

6. Pazar Durumu

7. Geçim Kaynağı

8. Satılan Ürünler

Pazar	Türü:.....	Dönem:.....	Yer:.....	Günü:.....		
Geçim Kaynağı	1.	2.	3.	4.	5.	6.
Satılan Ürün						
Miktarı (Ton)						

9. Yetiştirilen Ürünler ve Dekara Verimleri

Ürün Adı					
Atılan Tohum Kuru					
Atılan Tohum Sulu					
Verim Kuru					
Verim Sulu					

10. Köyde Hayvancılık Durumu

İnek	Koyun	Keçi	Öküz	Eşek	Katır	At	Tavuk	Adi Kov	F. Kov

11. Mesken Durumu

Tek Odalı	İki odalı	Üç vd	Tek katlı	İki katlı	Üç vd.	Düz	Kubbe	Beşik
Yığma	Ahşap	Beton.	Diğer	Kiremit	Tahta	Saz	Toprak	Diğer
Kerpiç	Tuğla	Taş	Briket	WC (İç)	WC (Dış)	Sağlam	Çürük	Onarılır

12. Köyde İnşaat Sanatkarları ve Malzemesinin Durumu

İnş.malz. uzaklığı						
Sanatkar sayısı						

13. Köy Halkının Yerleşim Durumu

Köy Nüfusu :.....

	Sonradan Gelmişlerse		Göçebe Geliyorsa		Köye Ailece Yerleşen		Köyden Ailece Göç Eden	
Nereden								
Ne zaman								
Niçin								
Kaç Aile								

14. Köyden Geçici olarak Ayrılanlar ve Köye Gelenlerin Göç Durumu

Göç Durumu	Yer	Aile Sayısı	Kişi Sayısı	Nedeni
Yurt Dışına Giden				
Yurt İçine Giden				
Gelen Yurt İçinden				

15. Köyde Bulunan Tesisler

Karakol :....	PTT :.....	Sağlık ... :...	Cami :....	Köy oda:.....	Koop:....
Kahve :.....	Değirmen....	Bakkal :....			
Taş oc.:.....	Mandıra :.....	Ağaç iş:.....			

16. Köy Hakkında Diğer Bilgi ve Sorunlar

ÖZGEÇMİŞ

1974 yılında Elazığ'da doğdum. İlk ve orta öğrenimini Elazığ'da tamamladım. 1992 yılında Ankara Keçiören Çevre Sağlık Meslek Lisesinin bitirdim. 1992 yılında Erzurum ili Pasinler ilçesi Büyükdere Sağlık Ocağında Çevre Sağlık Teknisyeni olarak göreve başladım. 1994 yılında Elazığ ili Merkez ilçesi Abdullahpaşa Sağlık Ocağına tayin oldum. 1997 yılında Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesini kazandım. 2001 yılında mezun olduktan sonra aynı yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Anabilim Dalında Yüksek Lisansa başladım. 2004 yılında Milli Eğitim Bakanlığına kurumlararası geçiş yaparak Bingöl ili Kiğı ilçesi Fuat Dağıstanlı Çok Programlı Lisesine Coğrafya Öğretmeni olarak atandım. Aynı yıl Elazığ ili Vali Muharrem Göktaoğlu Lisesine tayin oldum. 2005 yılında 303 dönem asker öğretmen olarak Elazığ ili Kovancılar Anadolu Lisesinde görevimi tamamladıktan sonra 2006 yılında Elazığ Vali Muarrem Göktaoğlu Lisesindeki görevime geri döndüm. Halen aynı okulda görev yapmaktayım. Evli ve 1 çocuk babasıyım.